

במסכת פסחים

ב

תוכן הענינים

מסכת פסחים – חלק ב'

א	מפתחות
ב.....ט	סימן א באיסור סחורה בשקצים ורמשים ונו"ט
ט	סימן ב בעניני תרו"מ בפסחים ל"ג א' תתן לו ולא לאור
טז	סימן ג בסוגיא דמחצה טהורין ומחצה טמאין

קרבן פסח

כב.....	מפתחות
כו.....	סימן א בדין בבית אחד יאכל ולא תוציא
לח	סימן ב בדיני מינוי על הפסח ודין המעות
מח.....	סימן ג בדין מינוי קטנים, ושה לבית אבות
נח.....	סימן ד בדיני טמא ודרך רחוקה
סג.....	סימן ה בשיעור דרך רחוקה
סח.....	סימן ו בדיני שבירת עצם בפסח
עה	סימן ז בדין פסח בלא בעלים, ובסוגיא דתמורת הפסח קריבה
	סימן ח הערות ע"ס המסכת
ק.....	א. בדיני ביעור חמץ
קא.....	ב. בפסול היסח הדעת בקדשים
קא.....	ג. בדין צירוף ה' המינין לכזית
קג.....	ד. בדין בצק החרש
קג.....	ה. בלאו דלא תשחט את הפסח על החמץ
קה.....	ו. הערות בפרק כיצד צולין
קו.....	ז. בדיני מינוי ומשיכה מקרבן פסח
קה.....	ח. בענין חמץ של הקדש
קה.....	ט. בענין שריפת נותר

מפתחות

סימן א

באיסור סחורה בשקצים ורמשים ונו"ט

א. כ"ג א' יהיו בהוייתן יהו, ביאור הדרשא. אם איסור סחורה דאורייתא או דרבנן. בקו' התוי"ט גבי חריצי החלב איך ה' מותר לסחורה אם אסור באכילה. דעת הפוסקים בזה.

ב. בנזדמנו לו שמותר למכור אם יכול לגדלן אצלו תחלה שישתכר טפי.

ג. הלוקח נבילה להאכיל לבהמתו וא"צ לה, אם מותר למוכרה.

ד. ישראל שנזדמנו לו דברים טמאים אם רשאי לפרוע בהם חובו לישראל. בדברי הרמ"א לאסור לקנות עבור פועלים נכרים. הערות בדברי הט"ז סק"ב.

ה. בדברי תו' סוכה ל"ט, ואם יש ראי' מדבריהם אם איסור סחורה דאורייתא. במש"כ הרמב"ם דחלב מותר בסחורה.

ו. הערות בדברי השו"ע ובנו"כ. אם בדם יש איסור סחורה.

סימן ב

בעניני תרו"מ בפסחים ל"ג א' תתן לו ולא לאורו

פסחים ל"ג א' לו ולא לאורו, ביאור הילפותא. בקו' החזו"א מ"ט עיסה שנעשית בטומאה חייבת בחלה. הפריש בתרומה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר אם קדשה. שם וכן מורין בבי מדרשא וכו' לענין מה ה' ההוראה. שם ב' ראשית ששיירה ניכרין לישראל, בקו' הגרע"א ז"ל. בדברי הירושלמי בסוגיין. דרשא דראשית כו' אם איצטריך אף לרבנן דריה"ג. לענין הלכה. במה שאין נזהרים שלא להפריש מהרטוב על הנגוב.

סימן ג

בסוגיא דמחצה טהורין ומחצה טמאין

ע"ט א' הרי שהיו מחצה טהורין כו' אם הנידון רק על הטמאים. יסוד פלוגתת רב ור' כהנא. לר"י דשבט טמא עושים כולם בטומאה, מה הדין חצי שבט. שם ב' אידי דתנא רישא רובו כו' ביאור הענין. במחצה על מחצה זכרים, אם הנשים מכריעות. פ' א' ביאור פלוגתא דאין ק"צ חלוק. שם ועולא אמר משלחין אחד וכו', בקו' תו', ובהגרע"א. שם א"ל ר"ג וכו' מאן ציית כו', ביאור קו' ר"ג.

סימן א

באיסור סחורה בשקצים ורמשים ונו"ט

אם איסור סחורה דאורייתא או דרבנן

כ"ג א' יהיו בהוייתן יהו, ביאור הדרשא

ויש לעי' אי איסור סחורה דאורייתא מנ"ל להתיר בחמור וגמל דלמלאכתן הן גדילין, ומ"ש בתשו' הרשב"א ח"ג סי' רכ"ג שמא יבא לאכלם, הוא טעם באיסור דרבנן דמבואר בתשו' שם בהדיא דאסמכתא בעלמא הוא, והנה בתוספתא תניא דלא יהא מביא כלבים כופרים וחולדת הסנאים וחטולים וקיפוד למכרן לנכרי ולשכור עליהן, הובאה בב"י סי' קי"ז, ובמד"ר קהלת עה"פ יש דברים הרבה מרבים הבל מבואר דאין מגדלין אותן לאכילה, [דמבאר שזו כונת הכתוב מרבים הבל דמה הנייה יש למגדליהן עיי"ש], ומש"ה מני להני בתוספתא שהי' דרך הנכרים לקנותן, וא"כ מבואר דאפי' שלא לאכילה אסור, ובאיסור דרבנן הדבר מובן דכל מה שאינו לצורך אסור.

ולכך נראה יותר דאין כאן אלא איסור דרבנן, [ושו"ר בראב"ד לתו"כ שהק' היכי דרשינן מיהו דתנור עיי"ש וסים דלכ"נ דרק אסורין מדרבנן ואסמיכנהו אקרא כל דהו, וצ"ע למה לא פי' לה מקרא דשקץ יהיו, ונראה דהיינו מפני הירו' דהתם אמרי' בהדיא הכי], או כמ"ש הט"ז דהתורה רמזה ההתרחקות מהשקצים וחכמים קבעו הענין דסחורה אסור, (ועי' מהרש"א דאיכא רק איסור עשה), ומלשון התו' שכ' דאורייתא ליכא ראי' כ"כ, דשפיר כ' לשון זה כדברי הגמ' אבל עיקר הקו' דמשמע שהיתה גזירה מיוחדת ול"ל הא מן הדין אסור, ואמנם מדרבנן, וגם מ"ש חזיר, וכן הרשב"א בחי' ב"ק כ' דבשמעתין אמרו דאסור דבר תורה וברש"י מבואר דמדרבנן קאמר, [מיהו יתכן

א. פסחים כ"ג א' שאני הכא דאמר קרא יהיו בהוייתן יהו, לכאו' אין במשמעות דרשא זו איסור סחורה אלא דכיון דריבה ומיעט הכריעו חכמים דכל שאינו לכם לצרכיכם אסור, ולפ"ז אי הוה כתיב לא יאכל והוה כתיב יהיו הוה מרבינן מיני' איסור הנאה נוסף לאיסור אכילה לחזקי', וע"כ למיכתב לכם להתיר בהנאה בלא סחורה, וא"כ מאי פרכינן לחזקי', ואין לומר דמ"מ אכתי הו"מ למיכתב לא יאכל, דא"כ תקשי למסקנא מנ"ל דלא יאכל אפי' איסור הנאה, דילמא הא נמי רק איסור אכילה ואיצטריך לכם משום דכתיב יהיו, ואי נימא דיהיו אסמכתא בעלמא הוא ניחא, וכ"כ בתה"ד סי' ר' בשם גליון תו' בשמעתין, מיהו לשון התו' דאסור מדאורייתא [ומעיקר קו' ליכא ראי' דאפי' יהא דרבנן קשה מהתם, דל"ד חזיר ועוד], וגם משמעות הגמ' נראה מיותר דהוה דאורייתא דהא ליכא כ"כ אסמכתא ממשמעותי' דקרא אלא מייתורא, ואי לאו דקושטא הוא לא הוה מייתי לה.

שו"ר במהרש"א שכ' דצ"ל דיהיו משמע דוקא לכתחלה, ואפשר דיהיו מתפרש על היתר הנאה דאע"פ ששלכם הם, מ"מ יהיו בשיקוצם, אבל אין במשמעות הדברים איסור הנאה, ונראה דאיסור הסחורה שלמדו חז"ל הוא דהתורה התירה ההנאה לצרכיכם והיינו כל השימושים בגוף הדבר, וכל שאינו בכלל צרכיכם שאין צורך כ"כ להתיר, בהוייתן יהיו, ומיהו היכא דהחי' ברשותו אין לחייבו להפקירה דזה ודאי בכלל צרכיכם שלא להפסיד דמיה.

הקו' לאו ראי' היא כ"כ דאם הנאת החלב היא רק במכירה לנכרי א"כ מהא דשרי בהנאה מוכח דמותר לסחורה, א"נ מהא דדי חלב עיזים ללחמך מוכח כן, ואין קו' דהתירה תורה הסחורה בחלב טפי משאר איסורים דכיון דאין שום ענין דמותר חלב לא אתי למיכל (לס"ד דגמ'), ועוד דהגמ' לא נחית לזה כ"כ דהא ידע דשרי.

שו"ר ברי"ו נט"ו ח"ה אות כ"ז שכ' וז"ל אין עושין סחורה בשקצין ורמשים ונו"ט, כ"פ בשביעית וכן בפסחים צידי חי' ועוף אסורים לצוד טמאים ואם נזדמנו להם מותרים, ועוד פשוט דאסור מדאורייתא, ומותר לעשות סחורה בבהמה טמאה שאינה מאכל הגוים, כגון הסוס והפרד והגמל והחמור ודומיהן שלא גזרו אלא על הראוי לאכילה, כך מפורש בירושלמי עכ"ל [וכ"כ באו"ז הובא לק' סק"ג דהוה איסור דאורייתא], וצ"ע במ"ש שלא גזרו אלא כו', ולא משמע לחלק בין לצוד לסחורה בעלמא, ובאמת הרמב"ם לא הביא היתר זה דהירור, ושמא משמע לי' דתלמודן פליג כיון דהדרשא בעיקר דין השקץ מיהו בירו' נמי מייתי לה אוטמאים יהיו לכם, וצ"ע, - עי' ברי"ו במש"כ כ"מ בכורות, ואפשר כונתו בכורות י' א' דאר"ש דגמל ואינך א"צ מחשבה.

דעת הפוסקים בזה

כ"ל דמילתא דעת רוה"פ נראה דאסור מדאורייתא, ודוקא במידי דאכילה, וצ"ע לפ"ז ההיא דתוספתא דנראה דבמידי דשחוק נמי אסור, ושמא אין זה מדאורייתא, שו"ר בב"ק פ' א' שעשוין לנקר את הבית, וצ"ע א"כ אמאי אסור למכרן לנכרים, וצ"ל דמ"מ אין עיקר שימושן לכך, מיהו לא מסתבר דלאכילה מייתו להו, וצ"ע, שו"ר בא"ח הנדמ"ח בשם הרשב"א עמ"ש בירו' מת"ל וטמאים יהיו לכם כו' ואחד איסור הנאה דר"ל איסור הנאה דרך אכילה, והיינו

דמספקא לי', וקצת נראה כן, ודעת התו' נראה יותר דהוא דאורייתא, ולפי מה שביארו האחרונים ז"ל וכ"ה בתור"פ הנדמ"ח דא"ה אפי' לכתחלה נמי, ה"פ, אא"ב דליכא לכם להתיר הנאה, שפיר י"ל שראו חכמים בכונת המצוה לאסור הנאה שאינה צורך גמור, אבל אם התורה התירה הנאה למה יאסרו חכמים, נולאו משום דלא מצו חכמים לאסור, אלא פריך דמה ראו לאסור היכא דהתורה התירתו, ומשני שאני הכא דא"ק יהיו כו', לפ"ז שפיר י"ל דיהיו אסמכתא בעלמא וה"ק אסמכתא אקרא א"נ הבינו בקרא שיש להרחיקם דשקץ יהיו, (דבזה מיושב מה שדקדקנו לעיל דאי לאו דקושטא הוא לא הוה מייתי לה).

בקו' התו"ט גבי חריצי החלב איך חי' מותר לסחורה אם אסור באכילה

בתו"ט הק' מהא דאמרי' בכורות ו' ב' בחריצי החלב דדוד ודילמא לסחורה, והיכי שרי סחורה לצד דסבר התם דאסור באכילה [נפשוט דלמכור לאכילה קאמר וכדפרש"י דאל"כ ל"ל למימר לסחורה, ועוד דרכי' בהכי], והנה דקדק ז"ל להק' מהא ולא הק' מדאמרי' לעיל מיני' בקרא דודי חלב עיזים ודילמא לסחורה, משום דהתם ודאי חשיב נזדמנו לו שהרי מותר לגדל העיזים לאכילה, אבל מהא דיהיב לשר האלף קשיא לי' שיש כאן ענין סחורה שהשר מקבלו כדי למכרו, ואף דבירוש' כ' תו' דחשיב נזדמנו מ"מ מתנה גרע וי"ל דאסור, [וצ"ע אם אפשר ללמוד מדברי המל"מ שתירץ דחשיב נזדמנו דבאמת מותר לקבל ולתת מתנה לסחורה, ונהי דהמקבל לדידי' חשיב נזדמן מ"מ הנותן גורם כאן ענין סחורה, ועי' גליון הגרע"א ז"ל בשו"ע דמותר לקבל מגוי, ועי' בראב"ד לתו"כ דהמקבל מתנה מותר למכרה], ולכאז' גם המא דמזמין לו הקב"ה פרנסתו מחלב עיזים יש להוכיח דזו סחורה המותרת, דאם יש כאן רק ההיתר דנזדמנו לא חי' הקב"ה מזמין לו פרנסתו בדברים שאינם לכתחלה, מיהו עיקר

דמאכילה אין ליהנות, ולפ"ז מבואר הענין דאסור סחורה רק במידי דאכילה.

ב. שם מותרין למוכרין לנכרים, במשניות ל"ג לנכרים, מיהו בודאי דלענין מכירה לנכרים איירי, דאי ישראל לצורך עצמו זבין להו ליכא איסור סחורה כלל דהא לדברים המותרים הוא, ואי זבין להו למכור לעכו"ם אסור אפי' בנזדמנו, דהא לדידי' לא נזדמנו.

שם תוד"ה אמר קרא כו' י"ל דבמידי דאכילה כו' מבואר דמסברא פשיטא להו כן, דמפרשי הכי אותן מינים שהם שקץ לכם, דהיינו שאינם כי אם לאכילה, שקץ יהיו לכם שאפי' לסחור אל תסחרו בהם, אבל אותן שאינם עומדים לאכילה, דאינם משוקצים לכם ליכא נמי דינא דיהוי, וכל שמותר לישראל מותר למכרו לנכרי, דלא נאסר אלא מה שמשוקץ לישראל, מיהו דבר שדרכו באכילה אסור למכרו לנכרי אבל לישראל מותר דודאי לשאר הנאות זבין לי', והתו' בב"ק כתבו בחידושא דאסור לגדל חזיר דאל"ה הי' מותר למכור לישראל ולהשתכר בשומנן או בעורן, ונראה דהיינו כמש"כ דלנכרי חשיבא הסחורה בבשר לאכילה, ודברי התו' בשמעתין מתפרשים שימכור השומן והעור לבד בלא הבשר, אבל בב"ק כונתם של ישראל מותר למכור כל החזיר, וזהו שסיימו דכל חלב מותר למכור אפי' לנכרי היכא דלא קאי לאכילה, ולפ"ז צדי חיי' מותרין לצוד לעורות אלא דאסורין למכרן לנכרים כמות שהן, ותנא דמתני' דקדק למיתני איסור סחורה בנו"ט ושקצים ורמשים דאין שימושם אלא לאכילה ולהכי לא קתני בהמה טמאה.

ונראה דמ"ש הרשב"א בתשו' דהני שדרך בנ"א לגדלן כדי לאכלן אסור לעשות בהן סחורה גזירה שמא יבא לאכול מהן, אין הכונה שמא יאכל בהדי דעסיק בהו, אלא דאין שייך לקבוע שהמכירה היא לשם שאר תשמישין, דכיון שדרכן באכילה יבא לאכול

מהן, ועיקר הכונה בדבר שצוה לאכילה הוא שאסור ולא מחלקינן מה דעת הקונה בזה, אבל החשש שמא יאכל הוא חשש מחודש דהא לגדל לעצמו מותר, וכי ע"י הסחורה יאכל יותר (עש"ך) וכשמוכר למשוח א"צ טעימה) זה ודאי דחוק טובא, א"ו כונתו כמ"ש דלקבוע אם סחורתו במידי דאכילה, אינו נקבע ע"י דעת הקונה, אלא בסחורה הנמכרת דהא יכול נמי לאכלה, מיהו במוכר לישראל יש מקום להתיר וכמש"כ, ולפ"ז אין מדבריו ראוי' לנדון אם אסורין מדאורייתא, ושפיר יש לקיים כלשוננו ז"ל בד"כ דאסור מדאורייתא.

יש להסתפק הסוחר בחזירין אבל אינו מגדלן אי קאי בארור, ומדברי התו' משמע דג"ז בכלל ארור.

ולאמור ליכא פלוגתא בין התו' והרשב"א דלכו"ע אסור למכור דבר טמא לנכרי על כונת העור או השומן למשוח כיון שדרכו באכילה, ועוד שהרי מוכר לו גם בשר, ומותר לגדלם ע"מ למכור אח"כ העור או שומנן היכא דלא קאי לאכילה, מיהו לישראל מותר למכור כל החי' כמות שהיא, כיון דאינו לוקחו כי אם למשוח וברור שאינו סוחר כי אם בחלבו ועורו, ובחלב שצוה לאכילה אפי' קונהו הגוי למשוח אסור לכו"ע, אא"כ נמאס באופן שאינו ראוי כי אם למשוח.

בנזדמנו לו שמותר למכור אם יכול לגדלן אצלו תחלה שישתכר טפי

בא"ד א"נ בנזדמנו לו כגון שנפלו בירושה אין לגדלן, לכאוי' פירושו לגדלן ע"מ למכרן, ויש ללמוד מזה דבשאר מינים מותר לגדלן בנזדמנו לו, וכן תירץ הרשב"א בב"ק שם, וצ"ע ברמ"א סי' קי"ז שפסק כדברי הא"ח דלא ימתין עד שתהא שמינה אצלו אלא צריך למכרה מיד, [שו"ר בא"ח הנדמ"ח כ' הטעם משום חשד וכדין שלא ימכור טהורים לבד, וגם לפ"ז אין להחמיר], ולכאוי' תו'

והרשב"א ס"ל בהדיא דשרי, ואפשר לדחות דאין כונת תו' לגדלן ע"מ להשתכר בשומנה ע"י פיתומו, דפיטום זה לא חשיב נזדמן, אלא כונתן לעיקר הדין דא"צ למהר לכמרן כדין חזיר דתניא התם דרק לא חייבו למכור כולן מיד אלא מוכרן על יד על יד, מיהו צ"ע בכונת הגר"א שם שציין ע"ד הרמ"א ממ"ש בב"ק פ' א' וכן גר כו' דוקא כה"ג, דלפי מאי דמדמי לה לדין כלבים וחזירים יש לפסוק כהתו' והרשב"א להיתירא.

ויש להסתפק בכהן שרוצה למכור הבכור אם מותר לפטמו, ולכאור' לא מצאנו בזה איסור, ויש לחלק מדברים טמאים.

הלוקח נבילה להאכיל לבהמתו וא"צ לה, אם מותר למוכרה

ג. **שם** גמ' צידי ח' ועוף כו' מותר למכרן כו' בפשוטו נראה דכ"ש אם לקח נבילה להאכיל לבהמתו וא"צ לו דמותר למכרה, דרבנותא קמ"ל בצייד שאינו מפסיד אם יפקירן דאפ"ה בנזדמנו לו מותר למכרן, ונראה דמותר לו להרויח במכירה זו, ואף דגבי בכור תניא בתוספתא דשביעית דרבי אומר שלא ימכרנו יותר ממה ששילם עבורו, מ"מ ע"כ הכא עדיף שהרי הצייד בודאי מרויח במכירתו והתירו לו, [וברמב"ן וכן בטוש"ע סי' ש"ז נראה דאף בבכור לא פסקינן כרבין], וכן בשביעית תנן דלקח לעצמו והותיר מותר למכור ולא פליג רבי לומר שלא ירויח, וצ"ע בב"י סי' קי"ז בשם א"ח שכ' בשם ירושלמי דאם קונה להאכיל לפועליו נכרים לא ימכרנו אלא בדמיו, וליתא בירו', ונראה דהא"ח למד כן מדין בכור ואליבא דרבי, וזהו שהביא מפ"י ר"ש, ולו"ד ז"ל אין נראה למגמר להו מהדדי, וכן הגר"א בשנו"א כתב דלקח בכור וציידין הוי לא זו אף זו שהצייד אינו מפסיד עיי"ש.

וראיתי באו"ז שביעית סי' ש"ל שכ' דדוקא בבכור שאין איסורו אלא מדרבנן הקילו למכרו היכא דא"צ לו, אבל לקחו

לצורך עבדיו ושפחותיו [ר"ל פועליו שאינם קנויים בדין עבדי כנעני], או לכלבים ולא נצטרכו להם אסור למכרן ואפי' בכדי דמיהן, דבאיסור דאורייתא אין להתיר, [ולפ"ד החילוק הוא משום דציידין לטהורין נתכוונו אבל הכא נתכוון לקנות הטמאין, וכן בנבילה הרי לא קנה מעולם דבר טמא], ודין זה צ"ע שיחשב סחורה כשמוכר בדמים שקנאו, ולא דמי לצייד שכל מה שמרויח חשיב סחורה, ולא דמי לבכור דאפי' לרבי יש חידוש שמשום חשש תקלה הי' אפשר שאסרו חכמים המכירה לגמרי, אבל בטמאים דאין איסור אלא סחורה פשיטא דלא חשיב סחורה, ולהלכה לא קי"ל כהאו"ז דבדמיו ודאי יכול למכור כמ"ש ב"י בשם א"ח, מיהו גם דינו צ"ע דלמד כן מבכור וגם בבכור לא קי"ל כרבי, ומנ"ל לחלק משביעית [דהתם נמי אסור מדאורייתא], שו"ר בפר"ח שכ' דלהלכה אמנם שרי למכור כל שנזדמן לו בהיתר, ואפי' להרויח.

ישראל שנזדמנו לו דברים טמאים אם רשאי לפרוע בהם חובו לישראל

ד. **יש** להסתפק ישראל שנזדמנו לו דברים טמאים, אם יכול לפרוע בהם חובו לישראל, דהיכא דאין לו רק דברים טמאים שפיר גובהו הישראל דחשיב נזדמנו לו, והר"ז כנתנבלה בהמתו, דאין לו מקום לגבות מעותיו כי אם מזה, ולכאור' ה"נ יכול הישראל לפרעו מהנך דוקא, דהא איהו מותר גם למכרם, ולגבי המלוה חשיב כנזדמנו, ולפ"ז פשוט דה"ה להפרע מגוי דשרי, והרשב"א בתשו' כ' הטעם בזה משום דכמציל מידם, ור"ל דכל מה שהגוי חפץ ליתן לו יקח ולא דוקא בשאין לו כ"א דברים טמאים, מיהו הישראל אסור ליקח לכתחלה דברים טמאים, וליכא פלוגתא בין הא"ח להרשב"א ועב"י, מיהו בבכור דאסור משום תקלה, הרי הישראל הפורע גורם שיסחרו בבכור וזהו מה שרצו חכמים למנוע, [אבל בשאר דברים טמאים

הערות בדברי הט"ז סק"ב

מ"ז סק"ב וצ"ל דהתם אמר לענין מי שעבר ולקח, זה דחוק טובא, אלא שכבר נתבאר לעיל סק"ג דלא נמצא כן בירו' והא"ח יליף לה מדינא דבכור [וכ"מ באו"ז], - שם הא קמן דנותן לפועליו מקרי לסחורה כו' צ"ע דהתם משלם להם חובו וכאן נותן להם מזונות, ולמש"כ דדוקא באין מזונות עליו אסור, נוחא, - שם מסתמא נותנים לו בזול כו' ע"כ קרינן ב' לסחורה, צ"ע דהא לכלבים מותר, ואין הנדון לאסור מפני שמוכרים בזול, אלא שהנתינה לפועלים כמכירה ולהם אינו מוכר ביותר, ולכאור' לעולם חשיב סחורה דיותר ממה שנותן להם הוא מרויח דענין המזונות שנותן בעה"ב לפועליו הוא כענין המתנה שכ' ב"י.

ועיקר מ"ש הט"ז דכיון שאין ישראל יכול לאכלו מוכח דנתן לו למכרו וה"ז כמוכרו עבורו, צ"ע לחלק כן בפרט באיסור דאורייתא, דכיון שהישראל קונהו מן הדין, אין בזה שום היתר, ואמנם מי שאינו בר הכי למכור הנבילה יעשה שליח, ויכול לשלם לשליח, אבל צריך שיהא שלוcho דוקא, ובנותן לפועליו בודאי לא שייך היתר זה שהרי המוכר מוכר ובעה"ב נותן, - מ"ש הט"ז שכן נהגו היינו בנתינה לפועליו [וההיתר בזה כמ"ש בש"ך], אלא שהט"ז הקדים לבאר דדין פועלים כמכירה וא"כ רא"י מהמנהג לדבריו, הגרע"א ז"ל בתשו' סי' ע"ד פ"י דההיתר בכל ענין שהישראל קונה מחבירו למכור לעכו"ם.

בדברי תו' סוכה ל"ט, ואם יש רא"י מדבריהם אם איסור סחורה דאורייתא

ה. כ' תו' סוכה ל"ט א' דלוקח בזול ומוכר ביוקר חשיב סחורה [ולאו דוקא בלוקט ומוכר בשוק, דה"י מקום לומר דדבר שכבר נמכר בשוק, אינו באיסור סחורה דשביעית, שענינו הפקר השדות], והוכיחו כן מדתנן לכולהו דאסירי בסחורה, ובנבילה ע"כ איסור

ליכא חשש תקלה למש"כ דאסור מדאורייתא, ועמש"כ לעיל בדברי הרשב"א בזה].

ויש להסתפק אם מותר ללוות נבילה להאכילה לכלבים ע"מ להחזיר נבילה.

ונראה דמ"ש הגהמ"י דלקנות דבר איסור וליתנו לגוי אסור מהר"ם, עיקר כונתו דומיא דרישא שאין לפרוע חובו בדבר טמא אע"פ שמותר להצילו מן העכו"ם בחובו, ובזה הטעם פשוט דהיינו ממש מכירה עבור הדמים שחייב לו, ולפ"ז אין רא"י לדינ' דהב"י דמתנה אסורה כמכר, מיהו יגיד עליו ריעו דבבכור מסתברא דמשום חשש תקלה ה"ה מתנה, אבל אין זה מוכרע וצ"ע אם יש בזה איסור דאורייתא, (וממילא גם דרבנן לא אשכחן דגזרו), ועמש"כ סק"א שו"ר ממ"ש בחזו"א שביעית סי"ג ס"ק י"ז דמותר ללקט ע"מ ליתן מתנה בשביעית עי"ש ולפ"ז ה"ה דשרי הכא, מיהו אפשר דליקח אסור.

בדברי הרמ"א לאסור לקנות עבור פועלים נכרים

מ"ש הרמ"א לאסור לקנות עבור פועלים נכרים, לכאור' נראה דבקצץ להם מזונות מותר כמ"ש הרמב"ם לגבי שביעית דשכיר שבת וחודש ושנה או שקצץ להם מזונות הרי הם כבני ביתו, ובלא קצץ איירי לכאור' במנכה לו מן הדמים ובזה בודאי יש לאסור, [ועי' דמאי פ"ג מ"א ובירו' בהא דר"ג מאכיל את פועליו], וצ"ע בתו' ע"ז ס"ג א' שציין בבגה"א, דיש לדון דלא דמי דהכא זבין וזבין לא איקרי תגרא אבל בשביעית אין מתייחסים לקנייתו אלא למכירתו (דאין כאן היתר נזדמן) דלקנות ע"מ למכור אסור אפי' בפחות מדמי שויו, ודעת האו"ז והא"ח נראה פשוט דשרי, מיהו איירו שפיר בקצץ דמזונותם עליו דומיא דכלבים דבזה אף בשביעית מותר, וממה שדקדק כן הרמ"א מהגמ"י נראה דאיירי בנותן להם מתנה ולא במזונותן עליו.

הרמב"ם משום דחלב נבילה אינו בכלל טמאים יהיו דדרשינן בירושלמי, שהרי נאמר לכל מלאכה דאינו טמא כלל וכדרשא דר"ע, ורחוק, ובעיקר הדרשא דלכל מלאכה פרש"י דמכל דריש, ולפ"ז י"ל דהרמב"ם מעיקר קרא יליף לה, ואם נפרש טעמא דקרא משום שמא יבא לאכול, שפיר יש להוכיח מזה שהתירה תורה להשהותו לכל מלאכה, דמותר בסחורה, ודעת תו' בב"ק פ"ב ב' מוכח בהדיא דחלב אסור בסחורה אא"כ עומד למלאכה כסוסים וגמלים, אלא דהתה"ד הביא בשם המר"ם כהרמב"ם וכנראה דמקורו ברמב"ם, אלא דצ"ע מנ"ל להרמב"ם הא, ועי' בס' פרי תואר שכ' להחמיר אלא שכ' דבזמננו רובו למלאכה ושרי.

הערות בדברי השו"ע ובנו"כ

ו. שו"ע יו"ד סי' קי"ז ש"ך סק"א ולא כמ"ש בב"ח שהרא"ש חולק אר"ת כו' דברי הב"ח לכאו' אין להם מובן כלל דבהדיא מבואר ברא"ש דרך בחזירים אסור, ונראה דט"ס בב"ח וכוונתו לדקדק שהרא"ש לא תירץ דמותר לגדל למכור כדי למשוך, ורק לעצמו התיר, ואילו בתו' התירו אף למכור, ולפ"ז דעת הרא"ש כהרשב"א, ועמש"כ לעיל סק"ב בדעת התו' ג"כ עד"ז.

שם סק"ב הטעם שמא יבא כו' למש"כ לעיל סק"ב אין רא' מהרשב"א לטעם זה כלל, וכמו שדחאו הש"ך, וטעמא דמילתא צריך רב, אם נימא דהוא מדרבנן, ועמש"כ לעיל סק"א ד"ה ולכן נראה.

שם פ"ת סק"ג עי' תשו' הגרע"א סי' ע"ד ובתור"פ הנדמ"ח פסחים שם.

ש"ך סק"ה בתו' פ' כ"ש כו' לכאו' היינו דתניא בגמ' פ' א' דמוכרן ע"י ע"י, ולכך נקטו התו' ירושה, ועי' רשב"א בב"ק, ונראה דלכך לא נסתייע הש"ך מגמ' זו דאיכא לאוקומה במכירה המותרת דהיינו למשוך

סחורה שייך רק בכה"ג, [דאדרבא מה שתח"י מותר למכור], ש"מ דבכה"ג חשיב סחורה בכולהו, והנה כתבו ע"ז מקרא דאו מכור לנכרי וה"ה דהו"מ לאתויי ממתני' דצידי חי' ועוף מותרין למכרן, אלא דעדיף להו לאתויי מקרא, אחר שכ"ה האמת דלא אסרוהו חז"ל, ולפ"ז אין לדקדק מדברי התו' דאיסור סחורה בנבילה הוא גם בדאורייתא דכיון שידענו האמת ממתני' דבכה"ג דקרא שרי, שפיר מיתו מקרא, ולפ"ז גם אין הוכחה מדבריהם דאיסור סחורה דאורייתא כיון דהאמת דמתני' מוכח דשרי אף מדרבנן וכמש"כ, מיהו ודאי דפשטות דבריהם ושיטתם דהאיסור מדאורייתא, והן הנה דברי הר"ש בשביעית (שכידוע תו' סוכה הוא כתבם) וגם שם מתבאר דהאיסור דאורייתא.

מיהו בפ' הרא"ש למתני' דצידין כתב טעמא דמותרין בנזדמנו משום דכתיב או מכור, ומזה מוכח דדין נבילה נמי דאורייתא, ויש לעי' באמת מנ"ל הא אין הבהמה הטהורה בכלל שקץ יהיו לכם, ומהיכי תיתי לכללה בהאי קרא משנתנבלה, ושמא כיון דנכללים בהאי פרשתא דלהבדיל בין הטמא וגו' קאי אנבילה ואטריפה כמש"פ רש"י בחומש מתו"כ?, והשוה אותם הכתוב לדיני ההבדלה שיבדלו מהם אף לענין סחורה.

במש"כ הרמב"ם דחלב מותר בסחורה

מ"ש הרמב"ם דחלב מותר בסחורה משום דכתיב יעשה לכל מלאכה כבר נתקשו בזה מאד, וביותר מדברי הגמ' דדרשינן מיעשה לכל מלאכה לטומאה ולהדיוט משום דמיתיר, וכיון שכן תו אין ללמוד ממשמעו' דקרא להתיר מלאכה, ועוד דבנבילה כתיב טפי מיני' דכתיב בהדיא או מכור, מיהו בחלב שחוטה יש לדון דמהיכי תיתי לאסור הא אין בהמה זו בכלל ושקץ יהיו כלל, וה"ג מסתברא דבטמאים אין להעדיף החלב מהבשר דרך איסור החלב הוא שהותר, ואפשר דכונת

ולהדליק, אבל התו' כתבו תירוצ' זה בא"נ, ודוק.

שם סק"ו, באמת פי' הר"ש בשם ירו' אינו מתיישב כה"צ, (דבנודמן לא שייך למימר שלא תהא אומנותו בכך, ועוד) דבירו' משמע דלענין שביעית איתמר האי דאונס עי' ירו' פ"ד דשביעית והיינו אותו מ"ד, וזה נראה ברור, ועי' פי' הרא"ש ועי' או"ז סי' ש"ל בכ"ז, ובפשוטו בצייד איכא חידוש דחשיב טפי סחורה בצייד שאומנותו בכך ואפ"ה התירו בנודמן, ור"י התיר למי שאינו צייד ואין אומנותו בכך אפי' ליקח (או דכונתו לצוד) וחכמים אוסרים, ולאז היינו ת"ק, דבמילתי' דת"ק כו"ע מודו דדוקא נודמן במצודתו משום דאומנותו בכך, ולא הכריעו בירו' אם הלכה כר"י דליכא ראי' מההיא דשביעית דתמן המלכות אונסת כביאור הגר"א, ולפי' הר"ש אין חכמים אוסרים אלא מדרבנן [מדהתירו באונס], - שם בירושלמי איקלס ר' בא דמר שמועה משום זעיר מיני' (בערך הלשון) הכונה שאמר ר' אבהו משמי' דר' אלעזר (וכן מצאתי בהגר"א) ונראה דהחשיבות כאן שאין בזה חידוש בסברא אלא הכרעה בדין וג"כ אמרה משמי' דזעיר מיני' ועי' או"ז.

שם סק"ט הכריע כא"ח לפי טעמו של הש"ך לעיל סק"ב משום דהרואה שסוחר בדבר האסור יחשוב כו', אבל אין יסוד לחידוש זה, והעיקר הכריעו כהפ"ח דא"צ.

מ"ש בב"י להתיר סחורה בעופות המדברים, לכאז' נסתר מתוספתא דחולדת הסניי' ואידך, למה שכתבנו ממשמעות המדרש דלאז' לאכילה מגדלין להו, מיהו גדר הדבר צ"ת.

אם בדם יש איסור סחורה

בנודן דם שהתירו האחרונים ז"ל הנה יש לדון דכל דם בהמה חשיב כנודמן, דלמה יפסיד הדם, אבל לקנות דם צ"ע מנ"ל

להתיר, ומ"ש דהוקש למים צ"ע לדרוש כן מדנפשינן, אלא שיש לדון מנ"ל לאסור דם מבהמה טהורה שחוטה, דודאי אינה בכלל שקץ, מיהו מכללא דכ"ל בירושלמי דכל דבר שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה משמע דיש לאסור דם וחלב, ואם לא קי"ל כהאי כללא דירו', באמת מסתברא דרק בטמאין דתנן בהדיא לאיסור אסור, וכן בנו"ט למש"פ לעיל דמקרא דלהבדיל ילפינן להו, ואם כל הני אסורין מדרבנן יש לאסור בכל האסורין מן התורה, וכל הענין בזה סתום מאד וצריך רב, [שו"ר בא"ח דענין איסור סחורה הוא בהנאה דרך אכילה ור"ל אין ליהנות ממה שיאכלום].

בנודן מכירה על יד בטמאין שנודמנו לו, צ"ע מנ"ל לאסור, כגון ליבש האחוריים שבתשו' חו"י ובבהגר"א ציין לדברי הרמ"א דלא יפטמם אצלו, הגמ' דמי שנפלו לו כלבים כו' דמוכרם ע"י ע"י, ולפ"ז הה"נ להשהותם אצלו, אבל זה צ"ת וכמש"כ לעיל סק"ב, ומשום טעמא דשמא יבא לאוכלם אין נראה לאסור דכונת הרשב"א נראה בע"א וכמש"כ סק"ב וכמו שהזכיר הש"ך סק"ב, וצ"ע, וכן בפ"ת אסר לבשל הבשר וג"ז צ"ע לאסור מן הדין, אלא דבבישול שפיר יש לחוש מסברא נוקצת יש להוכיח מההיא דמים ראשונים האכילו בשר חזיר שהביא בב"י דשרי לבשל דמצין לאוקומה בנודמן, דלא נראה כ"כ לפרושי ברשע].

מהירושלמי דמורייס וחלתית חזינן שאע"פ שאין הריוח מהאיסור עצמו הי' אסור אם גם בדרבנן אסור, דהא בחלתית האיסור מפני שומן הסכין, וגם במורייס פי' הר"ש דאין הסחורה ביין, [מיהו אין זה שייך לפירות מתולעים שאינם חלק מהפרי כלל ואפשר להפרידם ומותרים אף מדרבנן מה שהעכו"ם אוכלם כמות שהם אינו גורם איסור].

סימן ב

בעניני תרו"מ בפסחים ל"ג א' תתן לו ולא לאורו

שעת הכושר, כיון שלא שייך שתהא התרומה הזו ראוי' לו, דמשעת קצירתה הוחלטה לטומאה, וחשיב לא היתה לו שעת הכושר, או דכה"ג מיירי בב"א, (כעין שאמרו לענין אאחע"א ביבמות ל"ד ב', מיהו ל"ד כ"כ, דהתם שייך גם שיהא הדין דאחע"א וקמ"ל בגמ' דכה"ג לכו"ע שייך ציווי על שני האיסורים יחד בכה"ג).

מידו ק"ק לשון הגמ' שאמרו ל"ק התם היתה לו שעת הכושר, דאם איתא דמשכח"ל שלא היתה לו שעת הכושר, א"כ הול"ל התם כגון שהיתה לו שעה"כ, וי"ל דסתמא לא מיירי בקצורה טמאים כשהיא לחה, ולכן הא דלא היתה לו שעת הכושר זה מאורע, ושפיר נקטינן דסתמא מיירי בהיתה לו שעת הכושר, וגם מסיים הכא לא היתה לו שעה"כ, ולא קאמר הב"ע כו'.

בקו' החזו"א מ"ט עיסה שנעשית בטומאה חייבת בחלה

והקשה מרן זלה"ה בלקוטים זרעים ס"ג סק"ג [שו"ר בשאג"א בדיני חדש ס"ב], מהא דתנן בחלה פ"ב מ דעיסה שנעשית בטומאה חייבת בחלה, ואמאי הרי לא היתה לה שעת הכושר לחלה, אם לשה במים טמאים, או שטימאתה קודם שהי' בה כשיעור, ואפשר דכיון שעיסה זו חייבת בתרומה ובמעשרות, לא אמרינן דלענין חלה לא תתחייב, דסו"ס יש בה מצות הפרשה לאורו, ואמנם אם לא היתה לה שעת הכושר לתרומה, פטורה נמי מחלה, כדאמרינן דחלה איקריא תרומה, וכמו שמועיל שעת הכושר קודם גמ"מ אע"פ שעדיין אינו טבל גמור לאיסור אכילה מדאורייתא, אע"פ שבשעת

פסחים ל"ג א' לו ולא לאורו, ביאור הילפותא פסחים ל"ג א' ארנב"י אמר קרא תתן לו ולא לאורו, בשבת כ"ה ב' דייק מזה רנב"י שהכהן מותר ליהנות בהיסק תרומה טמאה, ומוכח מזה כפי' תו' דהאי קרא מיירי בתרומה שמותרת בהנאה, דבזה איצטריך למימר תתן לו ולא לאורו, אבל כשאין לו בזה כלום אין כאן נתינה כלל ולפ"ז לרבנן דחמץ אסור בהנאה לא מיתוקם קרא אלא בתרומה טמאה.

מידו אפשר דמהאי קרא ילפינן איסור להפריש מן הטמא על הטהור, כדין מן הרע על היפה, שלא יתן לכהן פירות טמאין אע"פ שהם יפים בגופם, כ"נ מלשון רש"י שבת שם, ומינה ילפינן ללא היתה לו שעת הכושר שהוא פטור מתרומה, אבל אין נראה כן דא"כ מטמאה על הטמאה מותר להפריש כדין מן הרע על הרע, שאין לחייבו להשיג פירות טהורין ולהפריש מהם, ולישנא דקרא משמע ולא לאורו כלל ולכן לא מיתקומא אלא בלא הי' לו שעת הכושר, כמו אחמין במחובר, וכן מצינו חולין קל"ז א' דילפינן מהאי קרא תתן לו ולא לשקו, לומר דצמר עיזים פטור, הרי דמהאי קרא דרשינן פטור גמור.

ולא אמור מוכח מכאן דפירות שתלשן טמא כשהם רטובים לרצונו פטורין מן המעשר, דבענין אחר לא מיתוקם קרא דלו ולא לאורו, דהא בהיתה לו שעת הכושר חייבין, ואע"פ שבסברא הי' מקום לדון דחשיב הכשר תחלה ואח"כ טומאה, שהרי ההכשר נעשה רק בתלוש, ואחר שהוכשר מקבל טומאה, וא"כ שייך חלות תרומה קודם שיקבלו טומאה, וקמ"ל דאפ"ה לא חשיב

הפריש בתרומה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר אם קדשה

מזה דתניא דברי הכל אינה קדושה יש ללמוד דלא קדשה כלל אפי' מדרבנן, ואין מקור לחדש דתיקנו מדרבנן חיוב מעשר, דהא זימנין דאתי לידי קולא לאפרושי מן החיוב על הפטור, ומ"ש הרע"ב בפ"ב דתרומות מ"ב לשון מדאורייתא אין כונתו על חיוב דרבנן, אלא כלפי מה ששינוי דמזיד לא עשה כלום משום קנס דרבנן אמר דבלא היתה לו שעת הכושר אף בשוגג לא עשה כלום כיון דמדאורייתא לא חל מידי, ולא רק קנס דרבנן על זה שהי' מזיד, וכ"מ בפ"י הרא"ש שממנו מקור פ"י הרע"ב בסדר זרעים, (ואין להמציא חיוב דרבנן אלא אם באנו ליישב פיה"מ להרמב"ם שכתב דתלוי בשעת גמ"מ, עי' בספר מרן זללה"ה שם, דאולי יש ליישב הקושיות ע"ז דהתם חייב מדרבנן), ואין לחלק בין חמץ לתרומה טמאה, דבגמ' מדמינן להו, ואדרבה מבואר מדבריהם דלא חל כלום אפי' מדרבנן, שאם מדרבנן תרומתו תרומה הי' הדין דיחזור ויתרום כמו בדמאי, והרי בפירושם מבואר דשוגג בלא היתה לו שעת הכושר לא עשה כלום.

שם התם היתה לו שעת הכושר הכא לא כו' לרנב"י זהו דין בחיוב הפירות ולכן הדבר תלוי בשעת הכושר, דכיון שחל חיוב תו לא פקע, אבל לרמבד"י זהו דין בהפרשה, ולכן לא תלוי בשעת הכושר, ככל דיני ראשית, וכ"ה משמעות הדרשא דראשית שע"י ההפרשה מיקרי שמו ראשית, אבל תתן לו מתפרש על עצם מצות הנתינה איזה מין ליתן לו, ומה שראוי לאורו א"צ ליתן לו, ועי' להלן מדברי הירושלמי בזה.

שם וכן מורין בבי מדרשא וכו' לענין מה הי' ההוראה

שם א"ל אין בגזירת עירין פתגמא כו' וכן מורין בבי מדרשא כוותי, לפי שהדבר זר

גמ"מ הי' טמא, ה"ה דסגי בשעת הכושר לתרומה, מיהו לאו בחיוב תרומה תליא מילתא, דאפי' הפקר שפטור מתרומה חייב בחלה בטומאה, דבשעת הכושר לתרומה בטהרה תליא מילתא, אם היתה חייבת בתרומה.

ואפשר ג"כ דמיעוטא דתתן לו לא קאי אחלה, דכיון דהאי קרא כתיב בתר ראשית הגז, לא ילפינן מיניה לחלה, עי' שאג"א שם, ודוחק, אבל אפשר דהיכא דלא היתה לו שעת הכושר חשיב כמין הפטור ממעשר, ולענין חלה שוב לא שייך פטור זה, שרק במחובר שייך לומר כן, שהוא כפרי גרוע ואין לכהן חלק בו, אבל לענין חלה שנשלם גידול הפירות, ומעתה תלוי במעשה אדם, א"א לחשבו כמין הפטור, אבל נטמא בתלישתו פטור אף מחלה.

שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א (הועתק מחלה ס"ז) שכתב כע"ז שראו חכמים לצמצם מיעוטא דלו ולא לאורו, רק לאחמין ונטמא במחובר, דאף בתרומה לא הי' מועיל מה שאפשר להפריש תרומה בתלוש כ"ז שאינה בדין טבל, וע"כ הטעם שלא ראו למעט היכא שהי' בידו למרחו, וה"ה לענין חלה היכא שהי' בידו לעשותה בטהרה, והסברא בזה נראה כמש"כ בדמחובר חשיב כמין הפטור, אבל בתלוש יש כבר לכהן חלק בו.

ואין לומר דחיוב חלה בטומאה הוא מדרבנן, שהרי שינוי פסחים מ"ו ב' שאינו עובר עליה בבל יראה לר' יהושע, וזה לא יתכן בחיוב דרבנן, וכן היכא דניטלת מן הטהור על הטמא לר"א סופ"ב דחלה לא הזהירו משום שאין שייריה ניכרין וש"מ שחייבת מדאורייתא, וסתמא דמילתא העושה עיסתו בטומאה נטמאת קודם שנתחייבה, וע"ע מ"ש אאמו"ר שליט"א דמוכח כן מדקתני יעשנה קרבן ולא יעשנה בטומאה, דלא משמע שחידשו חיוב חלה והורו להמנע מלהביאה לידי חיוב.

מה דין הטבל הזה לאחר הפסח למאי דקי"ל דמדאורייתא מותר בהנאה ובאכילה, דלא יתכן שיפקע איסור טבל ויהא חוזר וניעור, ואם נשאר איסור טבל צ"ע מהו גדר הפטור הזה בפסח עצמו, ובירושלמי שם נראה דלא חל חיוב חלה בחמץ וגם לא פקע עי"ש הובא להלן מיהו שם משמע דאף כשאין לו היתר וצ"ע, ויתכן דנפ"מ אם הפריש ממצה על מצה וחמץ אם זה מן החיוב על הפטור, וכגון ששייריה ניכרין מן המצה, מיהו י"ל דלא חשיב ראשית של החמץ, כיון שאינו שיירים של המצה, שו"ר שכ"מ בירושלמי דהפריש מצה על חמץ דכיון שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה, ומשמע אפי' מצה עמה.

ולכאורה יש לרדן בטבל של נכרי למאי דתנן בסופ"ג דתרומות שתורמותו תרומה, אם חל שם תרומה על חמצו בפסח, דלדידיה שייריה ניכרין, אבל אינם ניכרין לישראל, ואינו בדין שיפקע שם טבל ברשותו כיון שאינו מצווה לאבדו, וא"כ מצינו טבל שא"א להפרישו בפסח, ודכוותה יש לפרש דין החמץ לישראל שאינו בר הפרשה בפסח, אבל עדיין שם טבל עליו.

ולפ"ז יש לעי' בחמץ נוקשה למ"ד שאיסורו מדאורייתא בלאו, אם מהני הפרשה בפסח אע"פ שהוא לאורו להסוברים שאסור בכל יראה, כיון ששייריו ניכרין לישראל בזה שפקע ממנו איסור טבל וקאי איסור לאו, כמ"ש האחרונים ז"ל לענין חדש, או"ד כיון שמצווה לבערו אין יתרון במה שפקע איסור טבל וקאי איסור לאו, והכי מסתברא.

בדברי חירושלמי בסוגיין

בירושלמי מבואר דס"ל כר"ה בדר"י דבעינן תרומה שמתרת השירים ודנו אם חמץ מתיר את המצה ואם מצה מתרת את החמץ עי"ש, ובאמת שינויא דרנב"י דחוק טובא מלבד האופן הרחוק דאחמץ במחובר, הרי הברייתא דקתני בד"א במפריש תרומה

לאוקומי ברייתא באחמץ במחובר, שהוא דבר שאינו מצוי כלל, ואפי' אירע כן לא נודע ד"ז בדרך כלל, לכן הוצרך להביא סיוע מבי מדרשא לומר שאע"פ שזה דוחק נתגלה להם הסוד כמו שמתנהל כל דבר בגזירת עירין ומאמר קדישין.

ויש לעי' מהו לשון וכן מורין, ופרש"י מורין הוראה, והיכן מצוי להם הוראה זו בבבל, לומר שאם הפריש חמץ תרומה הר"ז קדושה חוץ מאחמץ במחובר, דמהוראה בתרומה טמאה ליכא למילף מידי דלא כרהבדר"י, אא"כ הורו דנטמא בתלישתו פטור מתרומה, ול"מ כן, וצ"ל דהורו לאו דוקא אלא שכן אוקמוה בי מדרשא, שו"ר בחדושי הגרא"מ הורוויץ ז"ל שהקשה דהא לרבנן לא איצטריך מיעוטא דלו ולא לאורו, מיהו בזה י"ל דמורין בי מדרשא דאחמץ בתלוש חייב בתרומה, דלא משמע דלרבנן יש חילוק בין חמץ לטומאה לענין היתה לו שעת הכושר, [מיהו צ"ע מה חיוב ההפרשה להפריש דבר שאינו ראוי כלל, ועי' להלן מירושלמי בזה], ועי"ש מ"ש לענין חדש, וכבר האריך בזה בשאג"א שם, ובפשוטו נראה כיון דרשאי למוכרו טבל לנכרי וליקח ממנו לאחר הפסח אין להפקיעו מחיוב תרו"מ, דדוקא חמץ בפסח שמצווה לאבדו חשיב לאורו.

שם כי אתא רהבדר"י, בפ"י ר"ח ליתא תיבות כי אתא ובאמת לא נתבאר הלשון מהיכא אתא, דהא איהו אתקיף עלה מעיקרא, וראיתי ברש"ש בשם הצ"ח שמחקם ושמעתי להעיר שנשתבש מלשון כואתי וכמו שהוא בפ"י ר"ח.

שם ב' ראשית ששייריה ניכרין לישראל, בקו' הגרע"א ז"ל

שם ב' אמר קרא ראשית ששייריה ניכרין לישראל, בקושית הגרע"א ז"ל דא"כ יכול להפריש חמץ על מצה, כבר הביאו מירושלמי דכיון שאינו יכול להתיר את עצמו אינו יכול לפטור את המצה, מיהו יש לעי'

והחמיצה אבל הפריש חמץ תרומה כו' קשה מאד לפרשה דבמפריש תרומת חמץ שהחמיץ בתלוש קדושה ורק החמיץ במחובר אינה קדושה, וכמש"כ לעיל דלהכי הוצרך לסיוע דבי מדרשא.

עוד מבואר בירושלמי שאם חל חיוב חלה קודם שהחמיצה או חיוב תרו"מ קודם שנאסרו הפירות באיסור ע"ז, נשאר איסור טבל גם כשנאסרו, ואם קדם החמץ או איסור ע"ז, תו לא חייל עליהו איסור טבל, ולמדנו מזה דלא פקע דין טבל אף שהחמיצה, ונעוד שחלות דין טבל הוא בגמ"מ ולא בשעת הכושר, דכיון דהנודן לענין אחע"א הרי הדבר תלוי בזמן חלות האיסור, ואע"פ שהירושלמי סובר כר"ה בדרי"י דלא חל התרומה, מ"מ נשאר איסור טבל.

מיהו מהא דמייתי לה בירושלמי אף באיסורי ע"ז שאין להם היתר, דהיינו פרי שהשתחוה לו ישראל שאין לו ביטול, שמעינן דאף כשאין לו היתר כלל, לא פקע איסור טבל, וזה צ"ב מהו איסור טבל שאין אפשרות להפריש ממנו תרו"מ.

וכעת ראיתי בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ד סק"ג דנקט שלרבהדרי אין איסור טבל בחמץ, שהקשה במצת טבל מ"ט אמרינן ל"ה ב' שאין בה משום בל תאכל חמץ הרי כשתחמיץ יפקע איסור טבל, ולפי המבואר בירושלמי לא פקע איסור טבל אע"פ שא"א להפריש במצב זה, ול"ד דיני ראשית לדין תן לו דרנב"י וכמשנ"ת לעיל, ועי"ש מה שתירץ בזה.

דרשא דראשית כו' אם איצטריך אף לרבנן דריה"ג

שם אמר קרא ראשית כו' פשטות הדברים דאיצטריך האי דרשא אף לרבנן דריה"ג, ומשמע דאי לאו קרא דראשית הי' חל תרומה על החמץ, ואע"פ שאין בה שום שימוש לכהן

ולישאל, ואפשר דאיצטריך קרא למעט מפריש מצה על חמץ, או חמץ על מצה, א"נ איצטריך שלא תועיל הפרשתו לאחר הפסח, דבעינן שבשעת ההפרשה יהיו השירים נותרין, מיהו אם היה מועיל מה שראוי לאחר הפסח לא היתה מתמעטת מראשית, עמש"כ לעיל בחמץ נוקשה, ובירושלמי הנ"ל מדמי איסור ע"ז לחמץ, ואע"פ שאין להם היתר, אלא ששם לא הוזכר פסוק לזה.

ומ"מ פשטות הדברים דכל שנשאר איסור טבל אי לאו דמעטיה קרא הי' מועיל ההפרשה להתיר איסור טבל, ואמנם יש לשאול למה לא יפקע איסור טבל, אבל זה מבואר בירושלמי דבקדם הטבל לא פקע, וכן בסוגיא ל"ה ב' מבואר בפשטות דלא פקע איסור טבל, מיהו עמש"כ לעיל מדברי מרן זללה"ה בזה.

לענין הלכה

ולענין הלכה פשטות הדברים דקי"ל כרהבדרי דבתרא הוא, וכן הרמב"ם בפ"ה מתרומות ה"ח סתם דין שוגג תרומה ולא חילק בתרומה טמאה בין היתה לה שעת הכושר או לא, ובפ"ב הי"ד כתב אפי' נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפריש הר"ז חייב להפריש ממנו כו' שנאמר ואני נתתי כו' וזוהי דרשא דר"נ ארבב"א שבת כ"ה א', ולא דרשא דרנב"י שם, ובפ"י ה"ו כתב האוכל תרומת חמץ כו' אפי' הפרישה מצה והחמיצה פטור, ומתפרש כדברי רהבדרי שתלוי בשעת ההפרשה, (דלרנב"י הול"ל אפי' תלש החטים ואח"כ החמיצו), וכ"כ במלא"ש פ"ב מ"ב בשם החרדים שהרמב"ם חזר בו ופסק כרהבדרי.

ומה שהביאו הר"ש והרא"ש פ"ב מ"ב דבהיתה לו שעת הכושר חייב בתרומה לכו"ע, אין להוכיח מזה דהלכה כרנב"י, אלא כלפי שפי' ריב"ן דטעמא דמתני' משום תתן לו ולא לאורו, וכמ"ש תו' יבמות פ"ט א'

התם הוא הביאם למים, וכאן נפלו המי גשמים מעצמן, וגם ידע שבהכרח יצאו מן המים רטובים, אבל במי גשמים מתנגבין ואין הכרח שילקטם רטובין, וא"כ י"ל שצריך רצון בזמן הקצירה ולא סגי בזה שיודע שהוא תולש כעת המים שע"ג הפרי, וכ"ה פשוט הדברים.

מיהו פעמים שמדיח ידיו במי גשמים כגון שמעביר עפר שנדבק על ידו בידו השני, וכבר הוכשרו המים שע"ג ידיו, ומכשירין כל פרי שנוגע בו בקצירתו, דמים מוכשרין מכשירין בכל ענין, לדעת הר"ש והרא"ש, וזה מצוי הרבה שמעביר מים מפניו וכיו"ב, וכל הני נעשין כתלושין לרצונו ומכשירין, וגם הו"ל מים טמאין, ולכן כל שקוטפין הפירות בזמן הגשמים או כשהם רטובים, ואפי' כשהם לחים מן הטל יש לחוש בכל הני להכשר, וכן סתמו הראשונים ז"ל דבלקטן אדם טמא כשהם רטובים ליכא שעת הכושר, אלא די"ל שכונתם כשהוכשרו עי"ז לרצונו, וכן סתם מרן זללה"ה בלקוטים שם, ולא הזכיר דבעינן שיהיו רטובין לרצונו בזמן הלקיטה, וצ"ע.

ולא אמור אין לנו לסמוך להקל ולעשר מזה"ז אלא משום דקי"ל כרהבדר"י, וכמ"ש מהחרדים בדעת הרמב"ם וכ"ה בריבמ"צ, וכ"ה בירושלמי, ולא מצאנו חולק בהדיא.

אחר זמן שמעתי מאמור"ר שליט"א דפשיטא ליה דרהבדר"י לא פליג אדרשא דרנב"י רק אאוקמיתא דחיקתא דאחמין במחובר, וכיון דמודה לרנב"י לא הרווחנו ממה שנפסוק כרבהדר"י, ודעתו להקל רק משום דליכא ניחותא במים, ולא חיישינן למעט מים שעל ידיו שמתנגבין ואין הפרי טלה"ט מחמתם, ולא קאמינא כעת בסוגיא.

מיהו יש להעיר דלכאורה רהבדר"י בא לדחות האוקימתא דמתני' דתרומות מיירי דנקוו בהיתה לו שעת הכושר וא"כ פליג אדרנב"י,

כלפי זה הביאו סוגיא דפסחים שאינו כן, דבהיתה לו שעת הכושר לא קרינן ביה ולא לאורו, וטעמא דאסור לכתחלה משום הפסד כהן, או דהו"ל מן הרע על היפה, ולא נחתו להוסיף בביאור המשנה דלרהבדר"י אפי' לא היתה לו שעת הכושר חייב, ובפי' הר"י במ"צ הביא הא דרהבדר"י, וכתב דדוקא חמץ ממעטינן שאין שייריה ניתרין לזרים.

ומרן זללה"ה בלקוטים ס"ג סק"ב כתב דממה שהביאו הר"מ והר"ש בתרומות דמיירי בהיתה לו שעת הכושר משמע דקי"ל כרנב"י, ומשום דמורין בי מדרשא כוותיה, והנה רהבדר"י לא חש להא דמורין בי מדרשא, והו"ל בתראה גם להכריע נגד זה, גם בשבת כ"ה א' הביאו תחלה כמה תירוצים לענין תרומה טמאה דלא כרנב"י, וכן בירושלמי מבואר דלא כרנב"י, וכבר כתב במלא"ש בשם החרדים דדברי הרמב"ם מתפרשים דלא כרנב"י, ולא יתכן לסתום בכה"ג, משא"כ זה שהשמיט חמץ בפסח ל"ק כ"כ, גם רמזו בפ"י ה"ו וכמש"כ לעיל.

במה שאין נזהרים שלא להפריש מהרטוב על הנגוב

ולענין מעשה הרבה פירות וירקות נלקטים בזמן הגשמים ולא ראינו שנוזהרים במעשרותיהן לידע אם מעשרין מן הרטוב על הנגוב, ואפשר שסומכין ע"ז סתמא לא ניחא ליה שיהיו הפירות רטובין בזמן קצירתן, שאף אלו שדעתו להדיחם מ"מ נוח יותר שיהיו יבשים בזמן הקצירה, מיהו צ"ב בד"ז דאפשר שאם הוה ניחא ליה הדחתן על האילן, ועכשיו יודע שתולשן רטובים חשיב שפיר תלישה לרצון, כיון שהי' לו שום צורך במים אלו, כאותה ששינו במכשירין פ"ד מ"ו צנן שבמערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא, וכן כל דבר שנכנס למים במתכוין כגון השוטה לשותות והממלא בחבית כל שיודע שיתלש חשיב לרצון, מיהו

ויש ליישב דאין זו אוקימתא במתני' כ"כ כיון
 שהיא מתפרשת בתורם פירות החייבין מן
 הטמא על הטהור, ולא מיירי בדיון פירות
 שפטורין מפני טומאתן, ולכן ארנב"י בפשיטות
 התם בהיתה לו שעת הכושר דבחייבין מיירי.
ואם נימא דוכן מורין בי מדרשא כוותי קאי
 אדרשא דלו ולא לאורו, א"כ משמע

דרהבדר"י פליג ע"ז, אע"פ שאין בדבריו
 סתירה לזה, ובשבת כ"ו ב' ג"כ מצינו דרשא
 זו רק בדברי רנב"י, וסתמות הרמב"ם
 והאחרונים שלא הזהירו על ד"ז משמע שאין
 לחוש לזה והיינו כרהבדר"י, (וכדאשכחן
 בחלה), ושמא לא הי' הדבר מצוי לחשוש לזה
 לפי שידעו דלא ניחא ליה, וצ"ע.

סימן ג

בסוגיא דמחצה טהורין ומחצה טמאין

מהא דאין ק"צ חלוק, והיינו כשדוע מי הוא הק"צ העיקרי, אבל במחצה גם כשיש היתר בטומאה, אין לו שם מכריע שהוא הק"צ.

ורב יליף מקרא דבעינן דין מיעוט לעשות פסח שני, וכיון שאין בהם דין מיעוט אין בהם דין פסח שני, וממילא ילפינן מהאי קרא דלנפש, דיש להם היתר לעשות בטומאה, ולא מפני שהם כרוב, אלא דלאסור לעשות פסח שני סגי בזה שאינם מיעוט, וממילא מובן שלא השאירה תורה בנ"י בלא ק"פ, וע"כ דכל מי שאסרתו בשני התירתו בראשון בטומאה, (בטמאי מתים שהתירתן בטומאה).

ורב כהנא סבר דאין להמציא קרבן ציבור חלוק, דהיינו לחדש שיש כאילו שני כלל ישראל, זה דבר שא"א, וע"כ דאין היתר לטמאין בטומאה, דזה כבר הוכרע שהטהורין לא יעשו בטומאה כמשנ"ת לעיל, וכשהנדון להתיר לטמאין בטומאה, יש מקום להכריע מסברא דאין שני כחות שוין ששניהם יחשבו עיקר ישראל, וע"כ דכשאמרה תורה אין ציבור נדחין, היינו שאין לעקור את הפסח הראשון לעשותו בשני, [שזהו ענין הטעמא דקרא שאין לעשות את הפסח השני עיקר הפסח, שזה פוגם את הפסח בזמנו, ומה"ט גם בזבין ומצורעין שלא התירו להם בטומאה לא יעשו את השני בציבור], אבל כאן שאין הנדחין עיקר הציבור, דהא איכא נמי טהורין שעושין בטהרה, ממילא גם הם בכלל איש איש, דכללא הוא כל שאין לו היתר לעשות בטומאה, הרי הוא בהיתר לעשות בשני, דאין לך אדם בישראל שלא יעשה פסח כלל.

ולישנא בתרא דר"כ סבר דכמו שזבין ומצורעין אינן נדחין לשני ואינם

ע"ט א' הרי שהיו מחצה טהורין כו' אם הנידון רק על הטמאים

פסחים ע"ט א' איתמר הרי שהיו ישראל מחצה טהורין כו' נראה דזה פשוט לכו"ע דההלכה דאין ק"צ חלוק נאמרה רק ברוב ישראל טמאין שהמיעוט נטפל לרוב, אבל להתיר לטהורין להביא בטומאה כשאינם בטלין לרוב, אין ללמוד ד"ז מאין ק"צ חלוק, [ורק ר' יהודה מחדש בזה דאין ק"צ חלוק בשום ענין, ועי' להלן בדין חצי שבט לר"ן], וכ"נ בלשון הברייתא לקמן ב', דאין ק"צ חלוק נאמר רק ברוב, וביאור הדברים דכשדוע שהקרבן של הציבור בא בטומאה נטפלין הטהורין, אבל כשהטמאין עושין לעצמן, א"א להחליט שהקרבן הידוע של הציבור בא בטומאה ואין לחלוק, דמהיכי תיתי לתת לטמאין כח המכריע לקבוע שם הציבור, ואח"כ לומר אין ק"צ חלוק, ולכן פשוט לכו"ע דטהורין עושין בטהרה, שצריך ראי' להתירן בטומאה.

ומאחר שהוכרע הדין שטהורין עושין בטהרה, גם אם אינם כרוב, דסגי בזה שאינם מיעוט המתבטל ברוב, א"כ השאלה היא רק על הטמאין אם יש להם היתר בטומאה או דין פסח שני, ולכאורה בסברא ה' נראה דלא שייך לומר שכל חצי הוא כרוב, דהא תרי רובי ליכא, וכ"מ בחולין כ"ט א' דאם משום דמחצה כרוב, הדין נותן שאינו כרוב, ולא יעשו בטומאה, והטהורים ודאי יעשו בטהרה, דלאסרן בטומאה א"צ שיהיו מיעוט, אלא סגי בזה שאין כאן היתר של רוב, וגם כשנתחדש היתר מאין ציבור נדחין, אין ההיתר בזה קובע לטהורין שיעשו בטומאה, כמשנ"ת דשריותא דטהורין נלמד

דרשא מפורשת, אלא המובן הוא דאין הציבור נדחין, ולא המובן דכל שאינו איש אינו נדחה, וגם ההלכה דאין ק"צ חלוק מסייעת לומר דלא אמרינן הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, ועי' להלן ד"ה לכו"ע.

לר"י דשבט טמא עושים כולם בטומאה, מה הדין חצי שבט

יש להסתפק לר"י פ' א' דשבט אחד טמא יעשו כל ישראל בטומאה, מה הדין חצי שבט, ולשון הגמ' דשבט אחד הו"ל עם כל ישראל כפלגא ופלגא, והיינו מפני שכל השבט מוכרע במוחלט, אבל חצי שבט עדיין מיתלא תלי, ונראה דתליא בפלוגתא דרב ור"כ, לרב יעשו כולן בטומאה, ולרב כהנא ידחו לשני או שלא יעשו אלא את הראשון ולא את השני, שוב שמעתי שבספר אאמו"ר שליט"א כתוב דיתכן דליכא בזה חסרון דאין ציבור נדחין ואף רב מודה דעושין את השני, וצ"ע ובירור אם באמת לענין זה סבר ר"י שאינן כציבור, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שדן אם לענין דין שבט בעינן רוב גמור דמע"מ אינו כרוב, ולע"כ.

שם ב' אידי דתנא רישא רובו כו' ביאור הענין שם ב' אידי דתנא רישא רובו כו' צ"ב מה תשובה היא זו הרי נדון דיעשו בטומאה ונדון עשיית פסח שני אינם שוין, ואינם תלויין זב"ז בהכרח, וא"כ אין שייך לומר אידי, שהרי צריך לפרש בכל אחד דינו, ונראה דר"כ ה"ק דתנא דמתני' כיון שלא הזכיר אפשרות של ק"צ חלוק, הרי דבריו מתפרשים שיש רק פסח בטומאה או בטהרה או שני, ומכיון שפירש דראשון דוקא ברובו יעשה בטומאה, ואם לאו יעשה בטהרה, ממילא מובן דכל שאר האופנים יעשו את השני, שאין לו לחוש בדיוק לשונו שמא יעלה על הדעת להמציא יעשו שנים, הללו לעצמן והללו לעצמן, שהרי לא הוזכרה אפשרות כזו במשנה, רק הזכירו דיעשו כולן בטומאה, וכיון

עושין בטומאה, כך הדין כשיש מחצה ישראל שעושין בטהרה דאין כאן היתר של עשייה בטומאה, דנהי דילפינן מהאי קרא דאיש איש ולנפש דיעשו בטומאה, אבל המובן של הדרשא שכלל ישראל לא יעשו בטומאה, וכאילו נאמר יחידים עושין את השני, אבל כלל ישראל לא יעשו את השני, ואין קושיא אם משכח"ל מצב דשריותא דיחידים אין להם, ודין כלל ישראל אין להם, וגם בסברא הדבר מיושב שיש מצב החלטי כזה, דרצון התורה שלא יעקרו ישראל הפסח מראשון לשני, זה שייך גם במחצה, דסו"ס אינם בטלין ברוב וחשיבי עיקר ישראל, אבל להתיר בטומאה לא שרינן אלא כשלא יקרב קרבן פסח כלל בראשון.

יסוד פלוגתת רב ור' כהנא

יסוד מחלקותם בסברא, דרב סבר שאין מקום לומר שלא יעשו לא ראשון ולא שני, וממילא כיון דמעטינהו קרא משני, ע"כ כונת התורה להתירם בראשון, ואמנם אין מקור להתיר הטהורים בטומאה, אבל ע"כ שמעינן מזה דהללו עושין לעצמן, ור"כ סבר דלהכריע שני כוחות שוין ששניהם נקראין רוב ישראל, זהו דבר שא"א, ולכן אין מושג של הללו עושין לעצמן, וול"ד לשבט אחד לר"ש, שאין עשייתו לעצמו בגלל שהוא כרוב ישראל, אלא הוא כעם בפ"ע, אבל מחצה אינו כעם בפ"ע, אלא הוא כמכריע את כל ישראל, וע"כ דכונת התורה שיעשו את השני, דהא אין לחדש בני"י שאינם עושין פסח כלל, והיינו דמיעוטא דאין צבור נדחין נאמר רק כשכל ישראל נדחין, אבל לא כשהטהורין עושין בטהרה, ול"ב דר"כ סבר דבאמת יש למחצה אלו שני החסרונות, שאין בהם כח להתיר טומאה, ואין להתיר להם לעשות שני, וא"כ רצון התורה שלא יעשו לא זה ולא זה, כיון שבאמת יש להם שני החסרונות במוחלט ולא מכח ספק, ואילו במשמעות הדרשא דאיש איש אין קושיא אם יש מצב ביניים, כיון שאין זו

וסבר דשבט אינו קהל, ובדין מחצה ומחצה סבר כרב, ויש לעי' מ"ט לר"י פלגא ופלגא עושין בטומאה, ולרבנן בעינן לטמא אחד מהן, ועוד צ"ב מ"ט לא מצינו לעיל כשנשים משלימות ועודפות דמהדרינן לטמאות מישראל כדי שיוכלו הטמאין לעשות פסח, וכן לר"כ לל"ב לא מצינו כן, ועוד דבסברא אין לגרום שיעשו ישראל פסח בטומאה, כדי להרויח לטמאין, דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך.

ונראה שיש בזה ג' דרגות, א' היכא דטמאין מיעוט מוחלט, ומאיזה טעם אין עושין פסח שני, וזה ודאי לא מהדרינן לעשות פסח בטומאה כדי שירוויח הטמאין, שאין אנו רשאים לפגום טהרת הפסח, ב' היכא דהטמאין דינם כציבור מוחלט, והיינו שבט לר"י, שאין כוחם כשבט בגלל שהם מכריעין שהם רוב ישראל, אלא שהדין מפורש דאף מיעוט ישראל איקרו קהל כשהם שבט, בזה הדין מוחלט שהטמאין עושין את הראשון, וממילא ההלכה שאין ק"צ חלוק, מחייבת שיעשו כולן בטומאה, ג' היכא דהטמאין דינם כציבור וגם הטהורים דינם כציבור מדין מחצה כרוב, בזה יש תרתי דסתרי בין הטהורים והטמאים, ואין הטהורים רשאים לעשות בטומאה מדין אין ק"צ חלוק, כיון שמציאות הטהורים שהם כרוב אומרת להם שהם הציבור של ישראל ואין להם לעשות בטומאה, ובכה"ג אם אין אפשרות לטמא אחד בשרץ, הדין נותן שרק הטהורים עושין בטהרה, דהטמאין אינם רשאים לעשות באופן חלוק בטומאה, והטהורין אינם רשאים ליטפל לטמאין לעשות בטומאה, אבל לעומת זה יש כאן ציווי גמור לטמאין לעשות בטומאה, וכיון שיש כאן שני ציוויים מוחלטים של התורה, ע"כ לטמא אחד מהם, שאין כאן מצות חסד עם הטמאים, אלא ציווי לטמאים לעשות הפסח בטומאה, ויתכן שאם יעשו טמאין לחוד ג"כ שפיר דמי, והטהורין לא יעשו כלל, כיון שאין להם היתר דטומאה,

שאין אפשרות כזו, אין התנא צריך לחוש לדיוקא דסיפא, מאחר שפירש ברישא דרך כולו או רובו יעשו בטומאה, (בקצרה, מכיון שאין אפשרות נוספת אלא או כולן בטומאה או שני, לא הוצרך התנא לחוש בדיוקו שמא ימציאו אפשרות שלישית).

במחצה על מחצה זכרים, אם הנשים מכריעות שם ונשים משלימות לטמאים כו' לא נתפרש מה ראה התנא לשנות כן, הרי לא שמענו מדבריו אלא דנשים אינם מכריעות, וטפי הו"ל לשנות כן דאין נשים מן המניין כלל, ואם היינו אומרים דבמע"מ זכרים הנשים מכריעות לטהרה או לטומאה, הוה ניחא, אבל הדבר מחודש לומר כן, דהא שני ודאי לא עבדי, דל נשים בשני, וא"כ כשמכריעות לטהרה מבטלות את הטמאין מראשון ושני, ומכריעות את הטהורין לעשות בטומאה אע"פ שהם רשות, ואין לנו מקור לומר כן, וכ"מ באידך ברייתא דק למ"ד בראשון חובה הרי הם מכריעות את המחצה טמאין, וצ"ע.

שם הא דתניא כו' לא את הראשון ולא את השני כו', לכו"ע חזינן בשמעתין דמשכח"ל שאינן עושין לא את הראשון ולא את השני, וש"מ דלאו כללא הוא שכל שלא התירתו תורה לעשות שני עושה את הראשון, וחזינן מזה הסברא שכתבנו בדר"כ בל"ב, דפעמים שיש שני החסרונות באופן מוחלט, ואינם יכולין לעשות את הראשון בטומאה מפני שאינם רוב, ואינם יכולין לעשות את השני, מפני שהם כרוב ישראל, אלא דבכה"ג בולט ששני החסרון קיימין, ובמע"מ שייך לומר ממ"נ, ור"כ סבר דגם בזה לית לן למימר ממ"נ, וכמשנ"ת.

פ' א' ביאור פלוגתא דאין ק"צ חלוק

פסחים פ' א' אלא ה"ק אי איכא תנא דס"ל כת"ק כו' פלוגתא דאין ק"צ חלוק, לא תליא בדין דשבט איקרי קהל, ולכן משכח"ל תנא דסבר כר"י באין ק"צ חלוק,

והטמאין לא יעשו קרבן חלוק כיון שאין טהורין שעושין בטהרה, וזה מיושב טפי.

ובזה מיושב דלר"י דשבט כקהל, ובהלכה של אין ק"צ חלוק, כבר נאמר שיעשו רוב ישראל הטהורים בטומאה בגלל שבט אחד, ממילא גם במחצה יעשו בטומאה, דמחצה כרוב הוא ג"כ ציווי כשבט אחד, ולא אמרינן שהציווי הזה כסותר את הציווי של הטהורין, כיון שכבר ראינו שההלכה של אין ק"צ חייבה את הטהורין לעשות בטומאה, אע"פ שאינם טפלין לטמאין כלל, אבל לרבנן שאין להם בהלכה זו שהיתר הטומאה של הטמאין מחייב את הטהורין, כשההיתר שלהם סותר את ההלכה של הטהורים, לכן יש כאן שני ציוויים סותרין, דאין לנו מקור שההלכה של אין ק"צ חלוק מכרעת את הכוחות ונותנת יתרון לטמאין, משא"כ לר"י שא"צ ללמוד מן ההלכה שהטמאין מכריעין את כח הטהורין, שהרי אף בשבט אחד שהטמאין ודאי מיעוט, ואינם מכריעין את הטהורים, הרי ג"כ עושין בטומאה.

שם ועולא אמר משלחין אחד וכו', בקו' תו', **ובהגרע"א**

שם ועולא אמר משלחין אחד מהן לדרך רחוקה כו' ואם ישלחו אחד מן הטמאין יעשו רק הטהורין, ואילו הטמאין לא יעשו אלא ראשון ולא שני, שהרי בשובו הו"ל רוב, ובתו' הקשו שישלחו טמא, וקשה דעי"ז יפסידו הטמאין גם את השני, ולשון תו' בדברי ר"י משמע שיפסידו ההידור דראשון, ולכאורה זוהי קושית הגרע"א ז"ל, ולפמש"כ לעיל הרי גם אם לא ישלחו את הטמא יעשו רק הטהורין, וא"כ כל העצה של רב ועולא היא כדי שיוכלו הטמאים לקיים חובתם, שהם

מצווים לעשות הפסח בראשון וכמשנ"ת לעיל, ואולי זו כונת הגרע"א ז"ל.

שם א"ל ר"נ וכו' מאן ציית כו', ביאור קו' ר"נ שם א"ל ר"נ זילו ואמרו ליה לעולא מאן ציית כו' כבר הקשו בתו' מה תקנה רוצה ר"נ שיעשו, ומה שתירצו דר"נ לשיטתו יש לו תקנה בטומאת מת, אין זה מיישב מה רוצה ר"נ מעולא, שהרי לשיטתו אין זו תקנה, ואפשר שישכרו אדם בדמים מרובים, או שבאמת ראוי לחסיד לנדב עצמו למצוה זו, ועכ"פ אין כאן קושיא אם אמר עולא שזוהי הדרך הישרה שראוי לעשות, ואם לא ימצאו אפשר שבאמת יטמאו אדם במת, ואפשר דר"נ אמר דכיון שאין ראוי לדרוש זה מן האדם, אין לחכמים לשדל אדם לעשות כן, אלא יש להם להתירו ליטמא במת אע"פ שמפסיד חגיגתו, דכיון שאנו מבינים שרצון התורה כאן להכריע הרוב ע"י מיעוט הטהורין, הרי בכלל זה להתיר לטמאות אדם במת, ולא לשלחו לדרך רחוקה.

שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שכתב דר"נ ס"ל שאסור לו לילך בדרך רחוקה במזיד, שהוא כמזיד בביטול מצות פסח, והמטמא עצמו חשיב כגרמא שאינו מצווה והרחוק מצווה אלא שהוא אנוס, ולישנא בעלמא נקט מאן ציית, ועי"ש עוד שזה שהלך בדרך רחוקה יכול גם לחזור ולהקריב, דכיון שהתחילו בטומאה כבר נקבע דינו כבא בטומאה, וצ"ע דא"כ גם רב הי' לו לומר עצה זו, ובתו' הזכירו גם דרך רחוקה דמאיסקופת העזרה ולחוצ, ודוחק לומר שאין מונין אלא אלו שבפנים, ואיהו ודאי יכול לחזור, ולכאורה נראה מזה שאם דעתו לחזור אינו ממעט מן המנין, וחייב להחליט שאינו חוזר, וצ"ע.

מפתחות

סימן א

בדין בבית אחד יאכל ולא תוציא

א פ"ו א' מתני' שתי חבורות פשטות המשנה דדינא קתני שחייבין להפוך פניהם, אבל קשה לפ"ז מנלן דמתני' ר"י היא, ואפשר דמדין המיחם ילפינן לה, בביאור טעמיה דרש"י, ובדברי הר"ד ותו' קי"ט ב', יש לעי' מהו גדר שתי חבורות בפסח אחד בבית אחד.

ב שם והמיחם באמצע כו' קמ"ל דשרי להשתמש מיחם אחד לשתי החבורות, או שזוהי הקדמה לשמש כפי' הרמב"ם, שם כשהשמש עומד למוזג כו' ביאור הרמב"ם והוכחות לפירושו, והאם האיסור מפני אכילה בשני מקומות או חשד, ובתוספתא דקתני שמש בדרי"ש, שו"ר דבזה ר"י ור"ש שוין.

ג שם והכלה כו' מה החידוש, בדברי הר"ד ותו' בזה, ואם כל אדם רשאי להפוך פניו בדליכא חבורה, שם ב' בגמ' א"ל כלה כו' תנן.

ד פ"ו א' איך שייך במצרים להזות על בית אחר שעתידין לאכול בו, הרי אסור לצאת מבתיהם, בביאור פלוגתא דר"י ור"ש בסוגית הגמ', ובענין יש אם למקרא ומסורת מה שייך להזכירו כאן.

ה שם ב' היו יושבין ונפרסה כו' מסיק בתיקו ואיך אפשר להתיר לאכול לר"ש, שם ונסתלקה מחיצה כו' לר"ש מיירי בשני פסחים וצריכין להפוך פניהם.

ו פ"ה ב' אין לי אלא מבית לבית כו' מתי פוסל בית לר"ש, ומהו גדר מקום החבורה, וביסוד איסור אכילת שני פסחים בחבורה אחת, ומתי מתחיל פסול יוצא.

ז בירושלמי בביאור הנדון אם עובר בשני לאוין בחוץ לבית ובכניסה לחבורה אחרת, ובדין יחיד שיוצא אם נקרא חבורה, עוד הערות על סדר הירושלמי.

ח שוב נתבאר ענין המשנה דהפיכת פנים רק משום שני מקומות, והיינו דדייקנן דמתני' ר"י היא, ולפ"ז י"ל דלא שייך שתי חבורות בפסח אחד באותו בית.

ט ק"כ א' מתני' ישנו מקצתן כו' ביאור המשנה ע"פ הירושלמי וכמ"ש הראב"ד, והנדון בירושלמי אם הפסול משום חצות, ולפ"ז אף קודם שהתחילו לאכול אסורין בנדרמו כולן, ור"י לקולא בנתנמנומו אפי' כולן.

י פ"ו א' שלא יעקרו מחבורה לחבורה.

יא פ"ו ב' אר"ה בני חבורה נכנסין כו' בפ"י ר"ח שבת'.

סימן ב

בדיני מינוי על הפסח ודין המעות

א פ"ט ב' ת"ר הממנה עמו אחרים כו' במה שנתחדש בפסח שאפשר להשתתף לאחר שכבר הוקדש, ומנלן שזה שונה מכל הקרבנות, ופסח גופיה משנעשה מותר א"א להמנות עליו, בנדון אם מינוי חל באמירה, שם מעות שבידו חולין במעות חולין פשיטא כמ"ש רש"י ותו'.

ב שם והמוכר עולתו ושלמיו כו' בזה לא מהני תנאי, והענין מבואר שכוונתו להוציא דמיהם לחולין, וזה לא יתכן במעות שהוקדשו, שם וכי מאחר כו' בביאור הלשון ובתו', שם אמר רבא קנסא ביאור למה קנסו את הלוקח, מה החידוש בכל שהן.

ג שם אמר עולא כו' לא הוזכר בגמ' התירוף, והוא מובן בהמשך דפליגי ביה אביי ור"א, שם איך הקדש חל על הקדש, בדברי התו' דבחולין מי ניחא.

ד צ' א' אמר אביי אי לאו דאוקמיה ר"א כו' בביאור פלוגתא דאביי ור"א, ומ"ט מוקים לה כרבי.

סימן ג

בדין מינוי קטנים, ושה לבית אבות

א פ"ח א' אר"ז שה לבית מ"מ, נתחדש בזה דקטנים ועבדים אוכלין מדין ביתו, ואפי' עבד שחייב מדאורייתא עקרה תורה ממנו כח פסח לעצמו, וקבעתו בבית רבו, בביאור הא דיתום אוכל במקום שהוא רוצה בלא ברירה, ואם בעבד של שני שותפין צריך שירצה בשעת שחיטה.

ב יתום היינו קטן דוקא, וענין אפטרופוס, שם בנו ובתו הקטנים אם הטעם משום מצות חינוך, שם אלא מדעתן אם בסתמא דעתו להם או שצריך מינוי בפירוש, שם וכולן ששחטו, החידוש שקרבנם פסול ולא חל מידי, ובדין הפרישו ולא שחטו עדיין, ובדברי התו' בזה, שם אשה וכל דמיו לה, והני ילפי בכ"ש מאשה, שם אמר רבא כיון ששחטו כו' יש לעי' פשיטא, וברמב"ם בזה, שם מיני ומינך כו' שם בדקפדי אהדי מהו לא קפדי, והאם בחצי בן חורין קפיד טפי.

ג פ"ט א' מתני' האומר לבניו כו' מיירי שנכנס אחר שחיטה, ומנ"ל לגמ' כן, שם גמ' ש"מ יש ברירה אר"י כדי לזרזו במצות, בדברי הראשונים גיטין דיש מחלוקת הסוגיות אם מתני' בגדולים או בקטנים, ואם קטנים צריכין מינוי מדרבנן, ואיך מועיל הזירוז אם הם יודעים שהמנם כבר, ואם שייך להטעות את הגדולים או דחשיב שלא לדעתם, ואם יש יתרון לראשון באיזה דבר, האם להלכה מתני' בקטנים או בגדולים.

ד בדברי הראשונים בנדרים דאכילת קטנים לאו מצוה, ובתו' פ"ח א' שהזכירו בזה לא תאכילום, בביאור לשון שה לבית אבות לאו דאורייתא, בסוכה מ"ב ב' פלוגתא דתנאי ממתני קטן שוחטין עליו, ואם יש בזה דין מדאורייתא, בסוגיא צ"ג א' דקטן שהגדיל חייב בפסח שני, וברמב"ם שאם שחטו עליו בראשון פטור, ובדין עבדים בזה.

ה צ"א א' מתני' אין שוחטין את הפסח על היחיד כו' בדין דיעבד לר' יהודה בירושלמי, ובדין

ו שם בקק"ל ואלביא דריה"ג, ביאור ענין קק"ל ממון בעלים, ואם אפשר למכור כפרתו לריה"ג, וראי' מסוגית הגמ' דהו"מ לאוקומי ברייתא כריה"ג אי לאו סיפא, ובדחיית תו' הרשב"א, ובדברי הקצה"ח וחזו"א בזה, וראי' מב"ק י"ג א' בתור"פ ב"ק ס"ו ב' ואם יש הוכחה מדבריו, יש להסתפק אם ר' אושעיא פליג דליכא לאוקומה כריה"ג.

ז שם דתניא אם ימעט כו' ביאור הדרשא, שם שאם אין לו כו' לכו"ע המעות חולין, ושייך לשון חולין על מצה ומרור, שם שע"מ כן הקדישו כו' קמ"ל שאם יקדיש בפירוש כולו א"א למנות, ובדין למנות בחנם בכה"ג, שם רבה ור"ז במאי פליגי, בדין המעות של המצה, ואם מועיל בדיעבד בפדה על חלוק, ואם רשאי לכתחלה לחלל על עצים כשיש לו עצים אחרים, בדין מעות חולין לאביי אם מותר ליקח בהם חלוק לרבנן, מה החילוק בין מעות לחלוק ליקח בו עצים.

ח בירושלמי דנו אם השיוור חולין, ונפ"מ לענין למנות בשבת, ובתלמודן בזה, עוד בירושלמי אם יש כאן דין הקדש שוה מנה לחלל הרבה על מעט, ושם בדין אתנן למה לא חל.

ט צ"ט א' מלמד שמתמעטין כו' איך הדרשא, ואם ר"י ור"י בסברא פליגי או בדרשא, ובביאור טעמיה דר"י, ומה מהני מה שאין שוחטין על היחיד, וגם הרי בדיעבד כשר.

י פ"ט א' לעולם נמנין כו' מה החידוש אם עיקר מינוי, או שכבר הסיחו דעתם, שם אמר אביי מחלוקת לימשך כו' מה הדין בנמשך לרבנן אם מתכפר בע"כ, ומה דין הקרבן כשנמשך.

י בדין כמה שותפין אם יכול אחד למנות עמו בלא דעת חבריו, ואם אפשר להמנות על שני פסחים, ומה כח אחריותו, ואיך מועיל מינוי של מי שנמנה לאחר ההקדשה ואח"כ משך ידו, ואם הממנה יכול לחזור בו.

ובגרסת ר"ח שהובא בליקוטי הלכות, ובקושיית תוד"ה ל"ק, ואיך המסקנא להלכה.

ה בדין דרך רחוקה בפסח שני, בדין דרך רחוקה שיכול להכנס בסוסים או לשלוח אם חייב מדאורייתא במצות עשה.

סימן ה

בשיעור דרך רחוקה

א צ"ג ב' מתני' איזוהי דרך רחוקה כו' האם מודדין לעולא מהמודיעין למקדש או לירושלים, למה אמרו מודיעין ולא אמרו ט"ו מיל, בדין הי' חוץ למודיעין בחצות ואח"כ רץ בסוסים אם מתחייב, כמה שקבעו השיעור ביום בינוני ומה הדין ביום ארוך, בירושלמי בגליו רעות שהשיעור פחות מהמודיעין.

ב שם רא"א מאיסוקפת העזרה כו' איך מתפרש הפסוק לר"א, ומה למד ממע"ש, ובדרשא דר' יוסי ובירושלמי.

ג שם גמ' אמר עולא מן המודיעין כו' מגלן דעולא לא אמר מידיעה, ואיך מותבינן לעולא, ואם זו ארץ צבי איך הוכיח ר"ח, שם גופא אמר עולא איזוהי כו' ביאור פלוגתתם, ובקושיית תו' צ"ג א' למאי איצטריך קרא לר"י, בקושיית תו' ד"ה ור"י איך נחלקו בהפרש גדול כ"כ, ובביאור הירושלמי, ואם זה תלוי בתחומין דאורייתא.

ד שם וקאמר שוחטין וזורקין כו' מ"ט לא אמר מטבורי, שם דרך רחוקה לטהור ביאור הדברים, ואם אפשר להוכיח מזה שטמא שחוק למודיעין אין לו פטור דרך רחוקה, צ"ד א' מי לא עסקינן כו' אם הכונה לדרשא דביום ההוא.

ה צ"ד א' ת"ר הי' עומד חוץ למודיעים כו' מיירי כשהכוס בידו כמ"ש בירושלמי, שם מפני גמלים כו' בפרש"י והרמב"ם ובגליו רעות בירושלמי, ואי מיירי באנוס.

ו צ"ד ב' שם אמר אביי דרך רחוקה כו' רב אמר כו' ביאור פלוגתתם בדין ערל וטמא שחוק

לכתחלה לר' יוסי בסוגיא צ"ה א', ובדין פסח שני לר' יהודה, שם אפי' חבורה של מאה כו' מאי קאר"י, ובדברי רש"י ותו', ואם מגוי כדין חלה ואינו יכול לאכול כזית אם רשאי לאכול ח"ו.

ז צ"א ב' בדין מינוי נשים בפסח דרשות, אם צריך מינוי גמור, מדאורייתא, בדין נשים בשני דקי"ל כו' יהודה, וברמב"ם שפסק גם שא"צ להטפל לאיש, ובירושלמי בביאור מתני' דחלה שהחזירוהו כדי שלא יקבע הדבר חובה.

סימן ד

בדיני טמא ודרך רחוקה

א צ"ב ב' מתני' מי שהי' טמא כו' בדברי התו' דמתני' כמ"ד שו"ז על ט"ש, ואיך מתיישבת מתני' לרב, שם ולא עשה את הראשון בפסוק מבואר שמצותן בשני ולא רק פטור, שם שגג או נאנס, מאי קמ"ל, שם א"כ למה נאמר כו' בביאור החילוק בין המשנה לברייתא, שם ואלו חייבים בהכרת, בביאור המשנה ובדעת הרמב"ם.

ב שם גמ' איתמר הי' בדרך כו' לר"נ תבא עליו ברכה ונקט דיעבד משום ר"ש, יש לעי' מ"ט לא יליף ר"ש ממ"ד מאיסוקפת העזרה דודאי לכתחלה שו"ז, שם מידחא דחייא רחמנא היינו כדרשא דר"ע ואיך מתפרש לר"נ, שם אר"נ מנא אמינא לה כו' ביאור דבריו, שם אונן קתני בהדיהו מה המיוחד באונן ולמה נכלל ברישא, שם אמר רב אשי כו' ביאור דיוק ותשובת ר"נ.

ג צ"ג א' בגרסת הספרים שבתו', שם ר"ע לטעמיה כו' היכן אשכחן, ובקושיית תו' מסוכה כ"ה ב', שם ואנא ס"ל כו' ביאור הדברים ומאי קסבר ר"ש, ומ"ט קאמר ואנא ס"ל.

ד שם ת"ר אלו שעושין כו' מ"ט מגי זבים ואח"כ טמא, שם דאי בעי למעבד כו' בקושיית תו' ובמ"ש אאמו"ר שליט"א ליישב, שם לפוטרו מן הכרת בביאור לשון הברייתא ששונה ממתני', שם וכמ"ד הורצה כו' למאי דמוקמינן הברייתא כו' יוסי הרי ס"ל מאיסוקפת העזרה וא"כ פשיטא דהורצה,

לירושלים לבבא, וביאור תנאי היא דקאמר, שם כמאן אזלא כו' שם תניא ריה"ג אומר כו'.

סימן ז

בדיני שבירת עצם בפסח

א פ"ד א' מתני' השובר את העצם כו' בשיעור פגימה המחייבת, ובמה שחששו בירושלמי שישבור באכילתו בתו' ע' א', שם אבל המותר בטהור והשובר בטמא כו' צ"ע מה ענין זל"ז הרי מותר דאורייתא ושובר דרבנן, ובדין שבירה בטמא לאכול המוח, ובדין פסח טהור כשכולן בטומאה.

ב שם גמ' בו בכשר כו' הערות על סדר הגמ', למה הבא בטומאה נקרא פסול.

ג שם אתמר אבר שאין עליו כו' בטעמא דקרא דשבירת עצם, ובביאור הדרשא שצריך שיהא כזית, בביאור ענין עשה דוחה ל"ת שהזכירו, ובקושיות התו', פ"ח א' בקושית הרש"ש מסוגיא דלעיל, ועוד ע"ס הגמ'.

ד פ"ג א' בסוגיא דשבירת עצמות נותר, וכל הענין, ולענין הלכה.

ה הערות ע"ס הרמב"ם.

סימן ז

בדין פסח בלא בעלים,

ובסוגיא דתמורת הפסח קריבה

א צ"ח א' מתני' המפריש פסחו ומת וכו', אם מתני' מיירי במת ב"ג. בתוספתא ובירושלמי דה"ה מפריש מעות ומת. המקור שמתו בעלים נדחו גם הדמים מפסח. מ"ט כל פסח שלא קרב בשנה זו כשר לשנה הבאה. נטמאו בעלים בשני אי בעי עקירה. פ"ח ב' האי דאייתי השתא ניהוי שלמים, צ"ע דהא אחר תמיד של בין הערבים ישרף.

ב פ"ט א' ונטרחו ונייתי מותר הפסח, אמאי לא יפריש בהמה זו לאחריות וימשוך ידו. בתוד"ה ונטרחו. בתוד"ה דאילו.

ג צ"ח א' אם בנו ממונה עמו כו' ביתרון הבן על אחר. אם אפשר למכור זכות מינוי בלא להמנות. בדברי החו"ב לדקדק ממתני' דהקרבן של הבן. בדברי התו' רי"ד דלא יביאנו בנו לפי שאין ירושה בקרבנות.

ד צ"ו ב' מתני' הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה, הרבותא בזה. תמורת פסח ששחטה ב"ד אם יש בה כל דיני פסח. אם כיון שהפסח נקבע בחצות, תמורתו נמי כיו"ב, ובפירושא דמתני' לפ"ז. בדברי הרמב"ם בזה.

ה שם איכא דמתני' לה ארישא כו' כמה קושיות בלשון זה. בגירסת ר"ח. ביישוב גירסת רש"י. צ"ז א' ת"ל הוא, מהיכא דרשינן. שם פשיטא ל"ל קרא, איך מתפרש לפרש"י.

ו צ"ו ב' אר"י שמעתי שתמורת פסח כו', איך מתיישב עם הא דלריו"ח אין עושה תמורה. באור ענין הקביעות.

ז למ"ד בע"ח אינן נדחין מ"ט נדחה הפסח. בדברי התו' דמורה רב בדחי' בידים. בחילוק שבין פסח לשאר קרבנות מתי נקבע המותר.

ח צ"ח ב' ושלחן יצא לבית השריפה, אמאי לא יאכל כמותר השלמים.

ט צ"ו ב' מתני' הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח כו', בדין מפריש שנים לאחריות. נתכפר באבוד מהו.

י בתוספתא משמע שגם מעות נקבעים בחצות. אם בעל מום נקבע, ומהו במום עובר. בדין המיר בבצ"מ קודם שחיטה ולאחר שחיטה.

יא צ"ז א' לרבות כו' שעברה שנתו, אי מיירי בקרב עצמו או דמיו. עברה שנתו בין ראשון לשני אי בעי עקירה. שם וכללל הוא והרי חטאת וכו' ביאור הקו'.

יב שם אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' פי' המימרא למסקנא. אם מעיקרא ידעו דשמואל בא לבאר דין הקביעות. בתוד"ה וכללל. בתוד"ה ורועה.

יג. שם קודם חצות לאו אבוד הוא, מגלן דשמואל ורש"י שם גמ' אלא שמואל כר"ש כו', ישוב הסוגיא לא מיירי קודם חצות. שם ב' והא אילו בפסח לפרש"י ולרשב"ם. עוד בדברי התו'.

וכו', בקו' רש"י ותו'.

טז. שם שמואל כרבה ס"ל כו', בקו' החזו"א.

יד. תוד"ה הפריש, בקו' הריב"א.

מפתח מורחב

בדין פסח בלא בעלים, ובסוגיא דתמורת הפסח קריבה

א. פסחים צ"ח א' המפריש פסחו כו' מתני' איירי שפיר ב"ג דהא לא קתני ששה עשר, ולכן לא דייקין עלה כעל הברייתא, וצ"ע ברש"י בזה, ובדין משכו בעלים את ידם ב"ג אם נפסל, ובתוספתא ויר' דדינא דמתני' אף במעות, ורש"י דלא שייכא קדושת פסח בלא בעלים, ולא דוקא בקדוה"ג דפסח, ועיקר הדין דבמשכו ידם לא חזי לדמי לפסח מוכח מהא דלא בעי עקירה, דבחזי לדמי אמרי' בחולין דבעי עקירה, ויש לעי' ביומא דפסח ראוי לשנה הבאה, ולמה לא חשיב כמשכו ידם כיון שנתבטלה המצוה, ומ"ש מכל משכו ידם דנפסל, אע"ג דעדיין בחיובו קאי לשנה הבאה, ולא קו' היא דבמשכו ידם נקבע בו דין מותר פסח, והרי הוא שלמים, משא"כ כ"ז שהוא מיועד לפסח אלא שלא נתכפר, ובדין נטמאו בעלים בשני אי בעי עקירה, ויש ליישב בזה נטמאו דקתני בברייתא ע"ג ב' אליבא דרב אשי.

ב. פ"ח ב' האי דאייתי השתא נהוי שלמים, מ"ש מההיא דלעיל ע"ג ב' דאמרי' שנפסל אחר תמיד של בה"ע, וצ"ל דהיינו מדרבנן, דלא שרו לי' לזרוק הדם, כיון שביטל העשה. פ"ט א' ונטרחו כו' צ"ב ל"ל למיטרח למצוא מי שכבר יש לו מותר, יתנו לו בהמה שימנה עלי' לאחריות, וצ"ל דאה"נ, מיהו להלן פקפקנו בזה, וע"כ מיירי במותר שלא נתכפרו בעליו דאל"ה כבר נפסל, ואף במעות הדין כן כבתוספתא ויר', והתו' אפשר דלישנא דונטרחו קשיא להו, לר"י דבעינן אחד מחבורה ראשונה משכח"ל במותר דיחיד. שם תוד"ה ונטרחו, וי"ל כו', לפ"ד דשייך מעות בלא בעלים שייך לזון דאחריות כמעות, וג"ז קשה לחדש כן כיון דלאחריות קדושה גמורה היא, אבל למשנ"ת דאף במעות צריך בעלים כ"ש באחריות, ובמ"ש תו' דכיון דאיכא דצריך לי' לא נעשה שלמים אם זה נקבע בזמן שחיטה, ובהא דיומא ס"ו א' דפסח כשר לשנה הבאה ולמה לא נפסל ונעשה מותר, ואם יש עצה בשמעתין שיפרישו הם עצמם פסח לשנה הבאה, במתני' צ"ח ב' למה צריך למנות מן השוק ימנה כל אחד גם על של חבירו לאחריות, ושמה אין לתקן שימנה לאחריות, כשדעתו לימשך דהוי כחוכא, שם תוד"ה דאילו, צ"ע מה שדקדקו משמעתין, בדברי הגמ' צ"ב דאף במותר ממצט אכילה דיום, ושמה לזמן מועט דקודם שקיעה"ח לא חששו.

ג. צ"ח א' אם בנו ממנה עמו כו' משמע שיש יתרון לבנו, ורש"י דירש זכות המינוי, ולפ"ז אם אחר ממנה עמו, זכות המינוי של בן אע"פ שלא נמנה, מיהו אם לא נשתמש בזכות למנות, נשאר הפסח בקדושתו מכח האחר, ואם משך הבעלים המנוי את ידו, נעשה שלמים שלו, דמותר שלמים מכח הפסח אתי, ובההיא דונטרחו פ"ט א' ג"כ המוכר הוא הבעלים של השלמים, ויש לזון בעיקר הדבר ששייך בעלות למינוי, ובתו' מבורר כן במעות ואחריות, ואמרו"ר שליט"א כ' לדקדק ממתני' דכיון שבפסח כשר יורש הבן פסח, אף היכא דנפסל מפסח ונעשה מותר, כיון דהפסול נעשה לאח"מ הרי דין מותר ג"כ חל ברשות הבן, ולפמ"ש המותר בא מכח הקדוה"ג שצ"י מי שה' מנוי, בדברי התו"ד דטמא דמתני' משום דאין ירושה בקרבנות, ובספר אמרו"ר שליט"א לפסחים כ' דאין אפשרות מינוי אלא למי שהוא מנוי, אבל מי שמשך ידו אף שנשאר לו תביעת ממון, מ"מ אין בכחו למנות אחרים.

ד. צ"ו ב' הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח כו' ע"כ בלא מתני' ידעינן אם תמורת הפסח כשרה, וא"כ לפרש"י פשיטא, ותי' תו' דמ"מ יש חידוש שנקבע הואיל ואין דעתו עלי', אבל משמעות לשון רש"י דקמ"ל דאף היא נקבעת, וע"כ כונתו דנקבעת אע"פ שאינה כשרה, ובתו"י יומא נ' ב' כתבו דפשיטא שאין יוצא בה יד"ח, דהו"ל דבר שבחובה, ותמורה לאו חולין מיקריא, ואם זה דין מיוחד בפסח, או דאף בחטאת ואשם פשיטא,

וא"כ ל"ל קרא לחטאות המתות, ובעיקר הדברים כ' דאע"פ שאין יוצא בה יד"ח מ"מ דינו כפסח רשות לכל הלכות הפסח, וצ"ע מנ"ל לחדש הלכות פסח בקרבן שאינו פסח, ואיך נעקר ממנו כל מצות שלמים שבו, מדין מותר פסח, ובדין תמורה איל נזיר לענין זרוע בשלה, נמצינו למידין דהא דאין יוצא בה יד"ח מוכח בגמ', ולחדש שיש בו דין פסח גם אחר שקרב הפסח, בזה דעת תו"י יחידאה נגד דעת רש"י ותו' בזבחים ור"י בפסחים, וכ"נ בתוספתא וברמב"ם, ואאמו"ר שליט"א דקדק כן ממתני' דסתם קריבה גבי תמורה מתפרש לשלמים, והנה המשמעות בסוגיין דתמורה כפסח היא מדפריך צ"ז א' קודם שחיטה פשיטא, ולק' נתבאר יותר בזה, ובדין המיר בפסח ב"ג, איכא פלוגתא ביור', ולפום תלמודן נראה דקרב שלמים כיון שמיד הוחלט לשלמים קודם חצות, וניחא בזה הא דקאמר הקמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה, ומשמע דסתמא קרבה, ופירושא דמתני' דכל פסח שנמצא לפנינו בזמן הקביעות, אינו קרב שלמים, וכן אם המיר בו לאחר שנקבע, ולענין תמורתו י"ל דאף בפסח אחד הדין כן, ומימירא דרבה נמי משמע דוכן תמורתו היינו משנקבע, ובדברי הרמב"ם הל' תמורה בזה.

ה. שם איכא דמתני' לה ארישא כו', האי לישנא צע"ג, דאינו מעין ל"ק, ולא הוזכר בו טעמא דקדושה דחוי', והטעם שהוזכר בו אינו מובן, גם קר' פשיטא אינה מובנת, מלבד שסותר לסתמות הגמ' לעיל, גם קשה משה"ק תו' דאיך לא ידע אביי סיפא דברייתא, ועוד, ונכרין דברי אמת שהעיקר כגמ' הנדפס על הגליון, דרבה מתני' ארישא דאין תמורה נדחית, אלא זו דמכח קדושה דחוי' קאתיא, אבל כל שאר התמורות כיון דלא חזיין אינן נקבעין ונדחין, וע"ז פריך אביי פשיטא, דקדושה דחוי' סברא היא, ולפ"ז הכל מחזור, ולגרש"י צריך לדחוק במ"ש מידי דלא חזי לי', דר"ל שלא נקבע הפסח לישאר כל הזמן כפסח קודם שחיטה לפסול תמורתו, ובדין תמורת בע"ח שנדחו, אי איכא למיגמריה מדרבה, צ"ז א' ת"ל הוא, בפשוטו היינו כשב הוא, אבל רש"י פי' זבח פסח הוא, בטעמא דמילתא, ובדרשא דדרשינן בתמורה י"ח ב' מכשב הוא, ואם ננקוט דמכשב הוא קדריש, צ"ב מנ"ל דלמעוטי תמורה אתא, שם פשיטא ל"ל קרא, איך מתפרש לפרש"י, שם תוד"ה פשיטא, שם תוד"ה אלא, ביישוב קר' לגרש"י.

ו. צ"ו ב' מתני' אר"י שמעתי שתמורת הפסח כו' לר"י דאין שוחטין על היחיד, מיתוקמא בהמיר קודם שמינה אחרים, או בפ"ש, שם גמ' רבה אמר קודם שחיטה, היינו כל הזמן שמחצות ואילך, וביישוב דברי רש"י צ"ז ב' דמשמע דלרבה אינו נקבע ונדחה במת, בביאור ענין הקביעות דעיקרו משום דכל ימות השנה שלמים הוא, וצריך לקובעו בשם פסח, וס"ל לר"ז דרק המוקדשין קודם חצות שצריכין קביעות נקבעים, ולרבה ס"ל דאין לחלק בקביעות בין המוקדשין קודם חצות לאח"כ, וע"כ דכל הזמן קובע, וענין זה לא שייך בשאר קרבנות, ולכן לא נדחה מותר אשם מליקרב בעצמו עולה, ואפי' בקבוע לו זמן, וחטאת ציבור ואשם לעולם דינן כפסח אחר חצות לר"ז, ומהא דנדחית תמורתו ג"כ חזינן דקביעותו הוא ענין מיוחד.

ז. ברם צ"ב למ"ד בע"ח אינן נדחין היכי מפרש למתני', וראיות דאיהו נמי מודה למתני', במ"ש תו' בדבדיה בידים מודה רב, וצ"ע מ"ש משני שעירים, ובדין אבד אח"כ אחר חצות דלא דחאו בידים, והחילוק בדחיה בהקדש ג"כ צ"ב דלכאור' התם גרע שדחאו מהקרבה לגמרי, ובמשמעות סוגיא דזבחים בזה, וגם מתו"י צ"ח ב' ל"מ כן, במשה"ק אאמו"ר שליט"א במ"ש תו' דמשכו בעלים את ידם לא חשיב דחיה בידים, ובמשמעות סוגיא ע"ג ב' דדוקא ממתו פריך, ואפשר לבאר הענין דאם נקבע ברגע שנדחה מפסח למותר שפיר קרב שלמים, אבל הכא שנקבע לפסח אינו בדין מותר פסח אלא משנתכפרו הבעלים, דהיינו זריקה, ובפסולו הוא נקבע משעת שחיטה, ומפסח פסול אין נעשה שלמים, בקדושה הראוי' להקרבה, עד שיומם ויחללנו על אחר בקדושת שלמים, אבל במתו ה"ז כנתכפרו ומיד נעשה מותר, ולכן אין בו אלא חסרון דידחוי, שנראה לפסח ונדחה, וא"ת הא דברייתא דר"י בנו של ריב"ב קתני נמי משכו, התם מתפרש שפיר במשכו קודם חצות, או בהפריש לאחריות.

ח. צ"ח ב' ושלחן יצא לבית השריפה, יש לעי' למה לא יאכל כדן מותר שלמים, ולכאור' היינו משום דדינו שירעה כמתני' צ"ו ב', ויש ללמוד מזה דאפי' נתכפר באבוד, שאינו אבוד ירעה, וכן דאפי' לא דחיה בידים נפסל, ועוד יש ללמוד ממתני' דאע"פ שלא הקנו לו זכותם, אלא שמשכו ידם אוכל פסחו, ולר"י מיירי מתני' כשב"ב מזונים עמו, אם נימא דבדיעבד נמי פסול.

ט. צ"ו ב' מתני' הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח כו' בשנים לאחריות אמרי' לק' דקרב שלמים ופרשי' דלכך הופרש ואין כאן דחוי, ולפ"ז אם הפריש אחד ונקבע בחצות והפריש אחר לאחריות, דין הוא שאם נתכפר בשני הראשון ידחה, אבל קשה דא"כ משכח"ל דינא דמתני' בלא אבוד ול"מ כן, וגם צ"ע מאחר שנמצאו קודם חצות, למה קובעת חצות את שניהם במוחלט, וביותר קשה לרב בנמצא אחר חצות קודם שחיטה למה נקבע, ולכן נראה דכל שהנשאר הוא מותר של הקרב, אע"פ שנקבע בחצות קרב שלמים, דלא נדחה אלא הרי הוא מותר, וכן לפמשנ"ת סק"ז כיון דחל עליו דין מותר עם השחיטה, מיד הוא נראה לשלמים, ולפ"ז הענין כמו בחטאת, דאחריות אחד, וכל אחד מותר לחבירו, משא"כ באבוד, אבל כולם נקבעין במוחלט, ובדין נתכפר באבוד, אם האיני אבוד ירעה, ואין הספק כמ"ש בתורי"ד, אלא כסברת ר"א א"ר בחטאת דבשני דעתי' על הראשון והו"ל כאחריות, ולדידי' באמת תליא בפלוגתא דרבי ורבנן, אבל לסתמא דגמ' נראה דלכו"ע ירעה, ואתיא מתני' והתוספתא ככו"ע, ובדין תמורת הפסח שקרב לבסוף מסתברא דאע"פ שמתחלה נקבע לפסח, מ"מ עם שחיטתו חל עלי' דין מותר, ושפיר קרב שלמים, וניחא טפי סתמא דמתני'.

י. בהא דמשמע בתוספתא דאף מעות הפסח נקבעין בחצות, ובדין אבדו מעות והפריש בהמה, ונפ"מ בלקח בהמה במעות שהיו בחצות לר"ז, או בין שחיטה לזריקה לרבה, ובדין בע"מ אם נקבע, ובדין בע"מ עובר, ועברה שנתו, אם נקבע, בדין תמורת בע"מ שנמצא קודם שחיטה, ובהמיר בבע"מ הזה אחר שחיטה, אם חשיב מכח קדושה דחוי'.

יא. צ"ז א' לרבות את הפסח שעברה שנתו כו' ע"כ מיירי שמקריבו בעצמו, והיינו דפריך מינה רב יוסף, וצ"ע בתו' זבחים דמשמע דס"ל דאף אלו שירעו עד שיסתאבו בכלל הברייתא, ואמנם י"ל דבעינן בהו ריבוי למצוות שלמים, מ"מ בשמעתין מוכח דהברייתא בקרב הוא עצמו מיירי, וכן מיעוטא דהוא, היינו שביא ברמי, וגם אפשר דרק בפסח שמתחלף גופו לשלמים בעינן ריבויא, ויש לעי' בעברה שנתו ולא משך ידו הימנו, איך סומך עליו, וצ"ל דאמנם מושך ידו תחלה, ויש ללמוד מהא דאיצטריך קרא לעברה שנתו דלא נעקר שם פסח ממנו כיון דחזי לדמי, ואיצטריך קרא דקרב בעצמו שלמים, ואינו בדין פסח פסול, שם וכללא הוא כו' הק' היא מהא דמשמע משמואל דבנתכפר באחר ירעה, וז"א בעברה שנתו, אבל הברייתא מיירי קודם שנתכפר לפמשנ"ת דמיירי בין ראשון לשני, ובדין עברה שנתו אם נקבע בחצות לידחות במיתת בעלים, ובמשכו ידם, וכגון שהי' ראוי מעיקרא והשתא קאי בחצות דפסח שני.

יב. צ"ז א' כל שבחטאת מתה כו' למסקנא ר"ל דאין דחוי של פסח כענין דחוי של חטאת, דכל שבחטאת נדחה כיו"ב בפסח אפשר שיקרב, כגון בהפרישן אחר חצות, ומזה נבין שהדיחוי בפסח הוא רק בקביעות דחצות, משא"כ בחטאת דכל ששניהם ראויים איכא דחוי, אבל למאי דמוקמינן למילתי' באבודין, ע"כ דנקט בהאי סימנא לבאר כל דיני אבוד, ונראה דמעיקרא נמי ידעינן דשמואל בא לבאר דין הקביעות, ולכן לא פריך אלא מדחויין דמיירו מענין הקביעות דומיא דאבודין, אבל תמורה ומתו בעלים לא תליא בקביעות כלל, וכן כללא דקאמר שמואל כהאי ענינא גבי תודה במנחות פ' א', ג"כ אין מתו בעלים ועברה שנתה בכלל. שם תוד"ה וכללא, ביישוב קושיתם י"ל דחדא דאית בה תרתי פריך, מיהו נראה דכיון דדיחוי דמתו בעלים משום בע"ח נדחין הוא, לאו בהכי מיירי, אלא בדיחוי דומיא דמתה דחטאת, ובתמורה אם תמורת הפסח עצמו קריבה א"כ ניחא בפשיטות. שם בהא דמשמע מהתו"י דלמ"ד חצות קבע והמיר אחר חצות אין התמורה נקבעת, ואם יש ראי' מדשמואל בזה, שם תוד"ה ורועה.

יג. שם גמ' קודם חצות לאו אבוד הוא, מדלא קאמר כה"ג בחטאת נמי רועה, משמע שר"ל דלאו בהכי מיירי וכמ"ש תו', ולפרי"ז ע"כ כ"ה למסקנא, ברם צ"ע מנין פשיטא לן הכי, ולמה לא נפרש דשמואל מיירי בכל עניני אבוד, דאבוד דמתני' ודר"י נמי קודם חצות הוא, והוה ניחא הכל, ואפשר משום דאכתי הוה מקשי מאבוד קודם חצות ונמצא לאחר חצות דבחטאת רועה ובפסח קרב שלמים, ויתכן דלישנא אחרינא דלק' ב' באמת מפרש הכי לדשמואל, ואתיא כשינויא קמא דתמורה בדין אבידת לילה, ואפשר דאי טעמא דאבודת לילה רועה בפסח משום דכל שאינו בכלל ההלכה לא חשבינן לאבודת כמאן דליתה, אלא כמפריש לאחריות דמי, א"כ א"א לכלול כל שבחטאת ויתפרש באבודת לילה ולא באחריות, שם ב' והא אילו בפסח כו' בקו' תו' לכא' נראה דאחריות ודאי בכלל אבודין הוא, דאם נדחה באחריות היינו רק מפני שנתכפר באחר והו"ל דומיא דאבודין, ובדחויין לא קא מיירי פירוש דלא מיירי אלא בדיחוי שעי' נתכפר באחר, משא"כ דחויין

שיש בהם פגם מצד עצמן, מיהו לפרתו' דאבודת לילה נמי אימעטא מהא דלא מיקרי אבודין, ה"ה אחריות, ובמה שתירצו תו' צ"ע דאבודין שלא הפריש מחמת אבדתן לא חשיבי אבודין כלל, ובאבודין בשעת כפרה הרי זה רק למעליותא דלא נדחו.

יד. שם תוד"ה הפריש, קשה לריב"א כו' הא דלא הק' מאבוד, הטעם דכיון דלית' כמפריש בתחלה דמי, ובמעו' ל"ק להו דקדו"ד שאני, אבל לכאו' מהא דנשאר שניהם בקדושה הראוי' להקרבה משנמצא, יש ללמוד דשייכא קדוה"ג בשתים, וגם בקדו"ד הרי חזינן דנחתא קדוה"ג מכחן, ומעיקר המושג של קדושת דמים, יש ללמוד דין אחריות, ועוד דע"כ אם לקח במעות שתי בהמות לא תפקע קדושת המעות שכבר חיילא במוחלט, ובדברי התו"י יומא ס"ה א' בזה.

טו. שם גמ' אלא שמואל כר"ש ס"ל, בקו' תו' ד"ה אלא, לפרש"י דנוקמי' כרבי וחדא קתני, י"ל דאי באבודין לחד מיירי ליכא למימר דחדא קתני, דא"כ למאי הלכתא נקט כללא, לימא חצות קבע ותו לא, אבל אם כולל בדבריו כל האופנים שפיר נקט סימנא, מיהו קשה לפרושי מימרא דשמואל כר"ש ובאבודין, דהא ר"ש לית לי' ענין אבודין בחטאת כלל, ולפרשב"ם מיושב הכל, שם הערות בדברי התו'.

טז. שם שמואל כרבה ס"ל, בקו' מרן ז"ל דאכתי אבד אחר חצות שכבר נקבע בפסח רועה ובחטאת מתה, והוכיח מזה דיש שני דינים באבוד דאינו נדחה, אבוד בשעת קביעות ואבד בשעת כפרה, והדברים מחודשים ביותר, ובתורו"ד אמנם הק' כן, ותירץ דהו"מ לשנויי הכי, ועוד מה שיש להעיר בכ"ז בארוכה.

סימן א

בדין בבית אחד יאכל ולא תוציא

פ"ו א' מתני' ב' חבורות כו' אלו הופכין כו',
האם דינא קתני או רשאי להפוך
א. פסחים פ"ו א' מתני' שתי חבורות שהיו

ואין לומר דלר"ש לא משכח"ל שתי חבורות בבית אחד, משום דשני פסחים חמירי ואסור לאכלן בבית אחד כלל, דהא לעיל פ"ה ב' ילפינן איסור להוציא מחבורה לחבורה באותו בית, ואמנם אפשר לדחות דההיא ר"י היא אבל לר"ש יש רק איסור מחבורה לחבורה, אבל לקמן ב' מבואר דנסתלקה מחיצה לר"ש אוכלין שתי החבורות באותו בית, וע"כ היינו שני פסחים, וכ"מ ברש"י פ"ה ב' דמירי בשני פסחים.

וה"י מקום לדון דמדינא דשמש דייקנן שאסור לו לבלוע את הפסח שבפיו במקום המיחם [עמשנ"ת להלן במתני' בזה], והיינו כר"י שהשמש אסור לאכול בשני מקומות, דמשמע בברייתא מכאן אמרו השמש כו' שזה החידוש רק לר"י, ואם דין שמש דמתני' נלמד

אוכלין בבית אחד אלו הופכין כו' פשטות הדברים דינא קתני שחייבין להפוך פניהם ולשון ואוכלין היינו בשעת האכילה (וא"צ בכל הזמן של הסעודה) שלא יהיו כאוכלין עם החבורה השניה ביחד, וכ"מ ברמב"ם פ"ט ה"ג וכ"כ ה"ר דוד, [ויש להסתפק אם כל בני החבורה הופכין, או דסגי שהשורה החיצונה בכל חבורה הופכת, אבל כל חבורה יושבת לעצמה בעיגול או זה מול זה מסובין על השלחן, והכי מסתברא דסגי בהפרדת החיצונים], ויש לעי' א"כ מגליה לגמ' דמתני' ר"י היא, הרי הדין אמת גם בשתי חבורות של שני פסחים שצריכין להפוך פניהם, וא"כ י"ל דמתני' אף כר"ש ובשני פסחים קאמר, וסתם לשון שתי חבורות במסכת פסחים היינו שני פסחים דחבורה נאמר על מנויי פסח אחד, ואמנם רבנו דוד

מהו הגדר שנחשבים ב' חבורות בבית אחד

יש לעי' במה נקבע שהם שתי חבורות בפסח אחד, בשלמא בשני בתים הרי המציאות של שני מקומות מפרידתן, אבל בבית אחד איזה דבר מחלקן לשנים, ואין לומר דע"י ההפיכת פנים נעשין שנים, שהרי התנא מלמדינו ששתי החבורות צריכין להפוך פניהם, וש"מ שהם כבר שתי חבורות קודם לכן.

והיי' מקום לומר דע"י שמחלקין הבשר ביניהם לשני חלקים נעשין שתי חבורות, שהחליטו ביניהם שלא יהיו רשאים לאכול אלו מאלו, אבל קשה דודאי מסתברא דלר"ש רשאים לאכול בשלחן אחד אע"פ שמחלקין לכל אחד חלקו, וש"מ שאין חלוקת הממון קובעתם כשתי חבורות, והא דתנן פ"ט ב' רשאים בני חבורה לתן לו את שלו כו' ופרש"י דאיתא כר"י, התם אינו אוכל בחבורתם כלל, כמבואר בגמ' דלא ניחא לן איניש נוכרא גבן, ונדון דידן הוא כשאוכלין בבית אחד במה נקבעו לשתי חבורות.

(לקמן סק"ז ביארנו בדברי הירושלמי דשתי חבורות שנתחלקו בפסח אחד אם נטמאת חבורה אחת אוכלין חבורה השניה את פסחן, אפי' אם התחילו כולן או אחת מהן לאכול, אבל אם נטמא אחד מהחבורה הרי חלקו שייך לבני חבורתו, עי"ש).

וצריך לומר דע"י שרוצין להפרד זה מזה ומחלקין עצמן במסיבה נפרדת נעשין שתי חבורות, כלשון התוספתא פ"ו ה"ט שלא יהא שתי חבורות אוכלות זו כנגד זו, והיינו שמחלקין עצמן בשולחנות נפרדים ומסיבה נפרדת, ואחר שקבעו עצמן לנהוג כן, אסורין להפוך פניהם בשעה שאוכלין בשר הפסח זה כנגד זה, שכבר נקבעו כשתי חבורות ודינם כשני פסחים, [מיהו שלא בשעת אכילה רשאים וקודם שהתחילו לאכול יכולין לחזור בהם]

משמש דברייא אין דוחק לומר דסמכו בגמ' שנבין שהדיוק מהשמש, ולא אמרו מדקתני כשהשמש כו', כיון שמבואר בברייא שזהו עיקר מימרא דר"י, ולפ"ז מתני' מני אסיפא קאי, ומתוקמא שפיר רישא בשני פסחים בלבד, אם נימא דבפסח אחד אין מציאות של שתי חבורות כלל בבית אחד, מיהו בפשוטו לא דמי דין השמש במתני' לשמש דברייא, ועי' להלן בזה, ושם כתבנו דבתוספתא משמע שדין שמש דמתני' שייך אף לר"ש, ולפ"ז צריך לדחוק דמשמע לגמ' סתמות המשנה אפי' בפסח אחד, דכיון דפליגי תנאי בזה לא הו"ל למיסתם, ואפשר שאין דרך לאכול שני פסחים בבית אחד שמנוייהם רבים, ולכן סתמו בפתח אחד.

רש"י פירש דרשאים להפוך פניהם אע"פ שנעשין עי"ז שתי חבורות בפסח אחד, וכנראה קשיא ליה מהיכן פשיטא לגמ' דמתני' דלא כר"י דילמא מיירי בשני פסחים, ולכן פירש דרשות להפוך פניהם קאמר, וע"כ דמיירי בפסח אחד, אבל קשה דעדיפי מינה מיבעי ליה למיתני שרשאים לאכול בשני בתים, ובהדיא מבואר בפסוק לר"י שאוכלין אותו שתי חבורות בשני בתים נפרדים שצריכין ליתן דם הפסח על שני בתים, ועוד דקתני רישא שתי חבורות וש"מ שהם כבר שתי חבורות קודם שהפכו פניהם, וצ"ל לרש"י דמשום סיפא דשמש וכלה נקט הכי, ועדיין צריך יישוב, ודעת תו' קי"ט ב' נראה ברבינו דוד שצריך לעשות היכר דחזרת פנים ומיחם עי"ש, וכ"כ מהריק"ו שם.

בלשון המשנה [אלו הופכין פניהם אילן] ואוכלין, העיר בני מאיר נ"י שבא לומר דכל אחת שהפכה פניה רשאית לאכול אע"פ שהשני' לא הפכה, וזה מיושב טפי לפמשנ"ת לקמן סק"ח עי"ש.

ועי' להלן דנראה שיש חסרון תיבות בתוספתא, ולפ"ז אין ראי' מהתוספתא כלום.

זה כתבנו לדברי הראשונים ז"ל דמתני' בשתי חבורות של פסח אחד, אבל בגמ' לא מצאנו ד"ז מפורש, דמצינן למימר שאין דין שתי חבורות בפסח אחד, וא"כ נתחלקו ואכלוהו בשני מקומות, שחלוקת המקומות היא קובעתם כשתי חבורות, [ואף בזה כתבנו סק"ז בשם הירושלמי שאם נטמאו אלו אוכלין אותו בני החבורה השניה, שאין איסור ע"י חלוקה במנויי פסח אחד], אבל בבית אחד אפי' שולחנות נפרדים חשיבי חבורה אחת ומותרין לנהוג כן לר"ש, ומתני' בשני פסחים דוקא, ודיוקא דמתני' ר"י היא, הוא מדין השמש, ולא מרישא דמתני' כלל, וכמש"כ לעיל, - כל מה שביארנו כאן זהו קודם חזרה דלקמן סק"ח דכל הפיכת פנים לר"י איצטריך, וממילא יש לקיים מתני' דשמש לכו"ע ומשום מראית העין כמבואר בתוספתא.

ואמנם בתוספתא הנ"ל משמע שיש איסור שתי חבורות לר"ש גם בבית אחד, מדלא קתני שלא יהיו שתי חבורות אוכלות אותו בשני בתים, גם משמע שם שדין השמש דמתני' שייך גם לר"ש, אבל קרוב הדבר שיש ט"ס בתוספתא וכצ"ל א"כ למה נאמר בבית אחד יאכל שלא יהא [נאכל בשתי חבורות], שתי חבורות שאוכלות זו כנגד זו כשהיה השמש עומד למזוג [פי' מהמיחם שבאמצע] כו', ומ"מ פשטות הדברים שדין השמש קאי אף לר"ש, ועסק"ח מגלן דמתני' ר"י היא.

שם והמיחם באמצע, בחידושא דמתני'

ב. **שם** והמיחם באמצע, פשטות הדברים דקמ"ל שרשאין להעמיד מיחם אחד לשתי החבורות, ובתו' קי"ט ב' כתבו שמניחין אותו באמצע משום היכירא, וכונתם שכיון שיש להם מיחם אחד משותף לא יניחוהו אצל חבורה אחת, כדי שלא יכנסו החבורה השני' אצלם, אלא יניחוהו באמצע, אבל ודאי שאין

להביא מיחם כשאין רצונם במיחם, או שיש לכל חבורה מיחם בפ"ע, ולפ"ז יש לפרש נמי כמש"כ דשריותא קמ"ל שרשאין להשתמש במיחם אחד לשתי החבורות, והרמב"ם בפ"ט ה"ד פירש שאם המיחם באמצע הרי דין השמש כך כשעומד למזוג כו', [ובתוספתא לא קתני מיחם באמצע, ומשמע כהרמב"ם שהמיחם רק סיבה שהשמש יגיע לבין שתי החבורות, והתם קתני אוכלות זו כנגד זו עי"ש, מיהו התם נמי קתני למזוג וע"כ היינו ממיחם], אבל מה שפרש"י שהחידוש שהמיחם כמחיצה צ"ע דפשיטא, שהרי אפי' בשני בתים הם מתחלקין.

שם כשהשמש עומד למזוג וכו', האם משמש לב' החבורות, ומה טעם האיסור

שם כשהשמש עומד למזוג כו' לפי הרמב"ם הנ"ל נראה שהשמש אינו משמש אלא לחבורתו, [ואפשר שאסור שיהא שמש אחד לשתי חבורות, כיון שמצינו ברכות נ' ב' ששמש מצרף שתי חבורות], והוא עומד באמצע הסעודה למזוג חמין לתוך היין מהמיחם שבאמצע, [כדפרש"י והרמב"ם שהחמין כדי למזוג בו יינם וא"כ מפורש דעומד למזוג היינו חמין ליין ולא יין לכוסות], וקתני שלא יבלע האוכלין שבפיו במקום המיחם עד שיחזור למקום חבורתו, שמקום המיחם הוא רשות משותפת ולא מיקריא יציאה מחבורתו, אבל אין לאכול שם לכתחלה, [שו"ר מציינים כן בשם מנחת חינוך], ועי' להלן דלר"י האיסור משום שני מקומות.

שם כשהשמש עומד למזוג כו' לפי הרמב"ם הנ"ל נראה שהשמש אינו משמש אלא לחבורתו, והוא עומד באמצע הסעודה למזוג חמין לתוך היין מהמיחם שבאמצע, כדפרש"י והרמב"ם שהחמין כדי למזוג בו יינם וא"כ מפורש דעומד למזוג היינו חמין ליין ולא יין לכוסות, וקתני שלא יבלע האוכלין שבפיו

במקום המיחם עד שיחזור למקום חבורתו, שמקום המיחם הוא רשות משותפת ולא מיקריא יציאה מחבורתו, אבל אין לאכול שם לכתחלה, [שו"ר מציינים כן בשם מנחת חינוך], ועי' להלן דלר"י האיסור משום שני מקומות.

ולפ"ז מיושב שלא נפסל הבשר שבפיו ביוצא, ומיושב דסתם שמש אינו משמש אלא לבני חבורתו, ומיושב הא דקתני בתוספתא שהאוכלין בפיו והוא לועסן עד שמגיע אצל חבורתו ובולע, וזה יתכן רק בשמש שבא למזוג חמין לתוך הכד של יין שלשעה מועטת כזו עדיין הבשר בפיו, אבל שמש שהולך למזוג כוסות לבני חבורה שני' לא ימלא פיו אוכלין וישמור אותן בפיו עד שיחזור אצל חבורתו, ועוד דקתני מחזיר את פניו, וכי שייך למזוג לבני חבורה ולהחזיר פניו לחבורה אחרת, ועוד דקתני קופץ את פיו ואין טעם להצריך כן אלא כשפיו מלא אוכלין, שאם אין אוכלין בפיו הרי כשפותח פיו ומדבר ניכר יותר שאינו אוכל משלהם, וגם אין לחדש חשד כשאין אוכלין בפיו ולהמציא שצריך לקפוצ' פיו באופן משונה ולעשות תנועת מחזיר פנים, אבל כשיש אוכלין בפיו נוחא שיש לאסור מן הדין וממראית העין.

ומתני' נמי מיירי באוכלין בפיו, ומדקתני עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל מוכח נמי כהתוספתא, שאם אין אוכלין בפיו מה יש להזכיר שכשמגיע אצל חבורתו אוכל עמהם, וכל הלשון עד שמגיע אצל חבורתו מיותר, דהול"ל כשהשמש עומד למזוג [לבני חבורה השניה], קופץ את פיו ומחזיר את פניו, ותו לא, דממילא מובן שהוראה זו בזמן שמוזג להם.

לפירוש זה הי' אפשר לומר שהאיסור לבלוע במקום המיחם אינו מפני מראית העין, אלא דבאמת חשיב מקום המיחם כשני מקומות ואסור לאכול שם את פסחו, ואמנם

מדאוריתא לא חשיב מקום אחר מדלא מיפסיל ביוצא, אבל מ"מ לא התירו לאכול במקום זה, מיהו דוקא כשיש שם חבורה אחרת, שהשטח משתייך לשניהם, אבל כשאין חבורה אחרת הרי כל הבית מקום אחד, וזהו ששינו בתוספתא אם אין שם אלא חבורה אחת אוכל בכל הבית כולו ואינו חושש, והא דקתני בתוספתא כדי שלא יראה אוכל משני פסחים, אפשר דלר"ש איצטריך דלדידיה אין איסור אכילה בשני מקומות, ועוד דע"כ האיסור בצירוף השייכות לחבורה השניה, דהא בליכא חבורה אחרת אוכל בכל הבית ואינו חושש, ועכ"פ לר' יהודה אין הטעם משום חשד שאוכל משלהם, אלא שהוא באמת כאוכל פסחו בשני מקומות, שוב נראה לקיים הדברים בתוספתא כפשטן גם ל"ר"י, והאיסור מפני מראית העין כמו לר"ש, וצ"ל שמקום המיחם אינו שינוי, מיהו יתכן דלר"י יש עוד איסור בזה מדרבנן.

באור הענין שקופץ פיו ומחזיר את פניו

לשון קופץ את פיו ומחזיר את פניו צ"ב, דתרתני למה לי, ועוד דבתוספתא קתני ומחזיר את פניו ולועס, ולכאורה אם הוא לועס אין זו קפיצת פה דאע"פ שהוא סגור, מ"מ ע"י תנועת הלעיסה הר"ז כפותח את פיו, ואפשר דתרתני קתני קופץ את פיו ואינו לועס כשפניו כנגד החבורה השני', ומחזיר את פניו כנגד חבורתו ולועס, עד שמגיע אצל חבורתו ובולע.

שוב נראה דהכי קתני כשהשמש עומד ממקומו לכוון המיחם ופניו כלפי חבורה השני' קופץ את פיו ואינו לועס כלל, וכשגמר למזוג ומחזיר את פניו לכוון חבורתו ולועס, אבל אינו בולע עד שמגיע ממש אצל חבורתו, ומיושב בזה שאינו צריך לעמוד בצד החבורה השני' ולמזוג כשפניו כנגד חבורתו, דעדיף שיעמוד בין המיחם לחבורתו, ולא בין המיחם לחבורה השניה, וכשהוא הולך לכוון המיחם

ע"כ אינו מחזיר פניו, ולמש"כ מיושב שיש הוראה איך לנהוג בהליכתו ואיך לנהוג בחזרתו.

בתוספתא קתני דיניה דשמש לבתר דברי ר"ש, ומשמע דאף לר"ש שמותר לאכול בשני מקומות, מ"מ השמש אסור לו לבלוע אצל המיחם, וקתני טעמא שלא יראה אוכל משני פסחים, אבל לר"י לכאורה יש להחמיר מעיקר הדין דנראה כשני מקומות אע"פ שאינו חוצה ממש וכמשנ"ת לעיל, ואם אמרו בגמ' דמתני' ר"י היא מדין השמש כמו שצדדנו לעיל סק"א, א"כ מבואר דבמתני' דינא קתני ולא רק מראית העין, וגם לא נתבאר בהדיא אם השמש יכול לאכול בכל הבית כולו בדליכא חבורה אחרת לר"י, וכבר נתבאר כ"ז לעיל, ועכשיו חזרנו מזה ואמנם דין השמש דמתני' כבתוספתא מפני שנראה כאוכל משני פסחים, ולא משום שני מקומות, ומתני' ר"י היא נלמד מהפיכת פנים, דשייכא רק לר"י וכמ"ש רבנו דוד, ונתבאר לקמן סק"ח, מיהו אפשר דלר"י אסור לאכול במקום המיחם מן הדין, מדרבנן משום שני מקומות, ולר"ש מפני מראית העין, אבל עכ"פ דין המשנה הוא גם לר"ש.

שם והכלה הופכת את פניה וכו' בפ' הראשונים
ג. **שם** והכלה הופכת את פניה ואוכלת, רבנו דוד פירש דרשאית להפוך פניה כנר חבורה השני, מה שאסור לאדם אחר כדקתני רישא, אבל בכלה אין הפיכתה מצרפתה עם האחרים, דמפני הבושה היא עושה כן, ואינה חוששת להפוך פניה כלפי האחרים כיון שפניהם הפוכים לצד חבורתם, נולפ"ז הפיכת פנים דכלה היפך מהפיכת פנים דרישא, אלא דבתרוייהו הפיכת פנים מחבריהם דברישא נמי מתפרש אלו הופכין פניהם אילך דהיינו שמפנים עורף לחבריהם כמו אלו הופכין פניהם לאלו, ואלו לאלו, והשתא הוי דומיא דכלה שהופכת פניה לחבורתה, ולפ"ז החידוש

רק בשיש שתי חבורות, וכן מיושב לומר שכשאין שתי חבורות, רשאים כולן להפוך פניהם לכל צד שירצו, ולא חשיב כשני מקומות ולא כשתי חבורות, ולדעת רש"י [אם נימא דס"ל דדוקא כלה ולא אורחא דמילתא] צ"ל שבני חבורה אחת אסורין להפוך פניהם, ובתוספתא קתני שהשמש יכול לאכול בכל הבית ואינו חושש, ואין לומר בדעת רש"י ג"כ דוקא בשתי חבורות, דאם משתייכת עי"ז לחבורה השני באמת יש לאסור אפי' לכלה, - לפמשנ"ת סק"ח דהפיכת פנים היא רק כדי שלא יראה כאוכל בשני מקומות, מובן טפי דכלה אינה הופכת פניה אליהם, אלא אדרבה מסתרת מכל אדם.

ובתו' פירשו דקמ"ל שמותרת להפוך פניה באמצע הסעודה, ולא חשיב כשני מקומות, ולר"י איצטריך, מיהו בכל אדם יש להתיר כן, וכלה אורחא דמילתא נקט, ועוד תירצו דקמ"ל בהלכות דרך ארץ שהכלה תהפוך פניה, ולשון הגמ' משמע שהיא מעצמה עושה כן, ולא שחייבת לעשות כן.

שם ב' בעובדא דר' הונא בר' ר' נתן

שם ב' גמ' א"ל בעל השם אני, פי' שהוא מפורסם בשם הזה ואם ירצו לדעת מי הוא אם יאמר להם בלא רב לא ידעו מי הוא, כ"נ בפ"י ר"ח, ועוד כיון דמפורסם טובא אין כאן יוהרא, ואדרבה לפעמים הוי יוהרא דענוה, ולפרש"י צ"ל שנקרא ע"ש רב מפורסם ומפני כבוד קראוהו רב, שו"ר במהרש"א בזה.

שם מ"ט אישתייה בתרי זימני, משמע דלא קים להו ענין גרגון כלל, ולא ששאלוהו מ"ט לא אפסקת תלתא זימני, והי' ניכר שמפסיק רק כדי להפסיק, ולא מפני שבאמת הי' לו צורך להפסיק שתייתו, ולכן שאלוהו, שו"ר במהרש"א בזה.

שם א"ל כלה הופכת פניה תנן, המיוחד בכלה שא"צ הפיכת פנים אלא כשאוכל

נאכל בשתי חבורות, באמת פשטיה דקרא כר"י שיודעים בערב פסח שיאכלוהו בשני בתים, אבל לר"ש צ"ע היכי משכח"ל שיודעים מבעו"י שיאכלוהו בשני בתים, ע"י שכל החבורה תצא עם פסחה, ויקדימו ליתן מן הדם על המשקוף, ואפשר שרשאין לצאת מחדר לחדר בתוך הבית, דמאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, היינו לצאת חוץ לבית לגמרי, נכדאמרינן לעיל ב' א' דטעמא משום מזיקין, אבל בתוך בית גדול יכולין לצאת מחדר לחדר, נכמבואר במכילתא שמזין על בית השינה, ומשמע שיוצאין ממקום האכילה לבית השינה, ואם רוצין לאכלו בשני מקומות כל חבורה, הרי הם צריכין להזות על שני בתים, א"נ בית שעלול להיות שיצטרכו ליכנס לתוכו מזין עליו מספק מבעו"י, ואם לא הזו עליו אסורין לאכול בתוכו, - שו"ר דלפי הגרא"מ הורוויץ ז"ל יכולין מתחלה להתחלק לשתי חבורות ובלבד שלא יאכלוהו בב"א בשני מקומות, וא"כ משכח"ל שני בתים גם לר"ש שנתחלקו מתחלה, אלא שלא אכלוהו באותה שעה בשני המקומות.

שם ת"ל בבית אחד יאכל, פי' החלק שנאכל לאדם זה, יאכל רק בבית אחד, כאילו נאמר לבתר דכתיב שיכולין לאכלו בשתי חבורות אבל לכל חבורה יאכל רק בבית אחד, ולא קאי יאכל על כל הפסח כולו, ולפי"ז אין המקרא סותר את המסורת.

שם ב' יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל, במכילתא ובתרגום אונקלוס מפרשים בית אחד חבורה אחת, ומבואר במכילתא דהיינו כר"ש וכ"כ רש"י כאן, אבל בגמ' לא הוזכר מאי בית חבורה, ובתוספתא קתני אע"פ שנאמר בבית אחד יאכל אוכלין אותו בחצרותיהן ובגנותיהן מה ת"ל בבית אחד יאכל בחבורה אחת רש"א כו', ומבואר שגם ת"ק דר"ש דריש בבית בחבורה, דכיון דגם לר"י בית לאו דוקא אלא

לבדו, אבל כשכולם אוכלים לא שייך ענין זה, וזהו הטעם ששאלוהו מ"ט לא אהדרת אפך, אבל איהו לא ס"ל כלל ענין אין שותין מים בפני רבים, ואהדר להו דכלה תנן, ולפי"ז לדינא לא קי"ל כותיה דהא מייתנין בכורות מ"ד ב' דאין שותין מים בפני רבים, והכונה אפי' מים שאין בהם חשיכות סעודה וכ"ש משקה חשוב כיון, וכ"מ ברש"י ותו' בכורות שם, וצ"ע באחרונים בזה, ובתו' שם משמע שפירשו שהוא אכל עמהם, ול"מ כן, ולפי' ר"ת שם יש ליישב דהברייא מירי בצנועים ביותר, אבל כל אדם א"צ להפוך פניו, ואף לפ"ז אין ראי' מכלה רק ללישנא בעלמא נקט לה.

בהא דמה שיאמר לך בעה"ב עשה

תוד"ה אין מסרבין, בפשוטו נראה דמה שיאמר לך בעה"ב עשה, היינו במה שנוגע לביתו, שאם אומר לך עמוד על מקום זה או שב ע"ג מטה, הר"ז זכותו של בעה"ב בביתו, אבל אם לשתות או לא, אין זה ענינו של בעה"ב, (וזה דלא כמסופר על הגר"א), וכן מוכח מזה שחזרו ושאלוהו על הכוס שקבל, ולא הועילה להם תשובתו הראשונה, וואפשר שבזה גם דעת תו' כן, וקשיא להו רק מ"ט לא השיב מיד תשובה השניה דמהני לתרווייהו, ולא קשיא להו שתועיל תשובת בעה"ב גם לכוס וזה כמש"כ, אבל הא לא קשיא מ"ט לא השיב מעיקרא הא דאין מסרבין לגדול, דהוה משמע שבקטן כה"ג הי' מסרב, וזה אינו שהרי טעמא דבעה"ב שייך בכולהו, ואפשר עוד דבכוס לא ציווהו שיקבל, והי' יכול לסרב מעט, אבל על הישיבה א"ל שישב.

פ"ו א' דתניא על הבתים כו' לר"ש צ"ב במערים
איך שייך להזות על ב' בתים

ד. פ"ו א' גמ' דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם, אותו לשון יחיד ובתים ובהם לשון רבים כדפרש"י, מלמד שהפסח

לאכלו בשני מקומות בזא"ז, ועמש"כ לעיל מה שמיושב לפי דבריו.

בדין נפרסה מחיצה ביניהם ונסתלקה מחיצה

ה. שם היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם כו' בגמ' לקמן מסיק רב אשי בתיקו, דמצינן למימר דאע"פ שנפרסה מחיצה ביניהם אוכלין לר"ש, ויש לעי' מ"ט, סו"ס הרי הם עכשיו כשני בתים, ואפשר דכיון שהמחיצה עראי ועתיד לסלקה לא נעשו כשתי חבורות, דודאי משמע שאם יסלקו המחיצה מותרין לאכול, וכ"מ ברמב"ם שכתב עד שתסתלק המחיצה, מיהו דוקא כשכבר התחילו לאכול מהניא קביעותן במקום זה ביחד שלא תפסיקם המחיצה הזו, אבל מעיקרא ודאי כשתי חבורות דמו, כדבסמוך, דהיו יושבין ונסתלקה מחיצה, הרי דמחיצה זו חלקתן, - לכאורה יכולין לעבור כולן מעבר למחיצה ולאכלן יחד, שלא נקבע במחיצה כלום כ"ז שלא אכלו.

שם היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם, לר"ש היינו באכלו משני פסחים, ולפ"ז כשנסתלקה המחיצה חייבין להפוך פניהם, כדין שתי חבורות בבית אחד [ועסקי'ח בזה], אבל לר"י לא מהני הפיכת פנים כיון שהם במקום חדש, [ולר"ש משכח"ל באכלו באיסור בהפסק מחיצה בפסח אחד], ולכאורה פשוט דבדליכא חבורה נוספת לא מיקרי מקום חדש ע"י סילוק המחיצה, דחדר רחב יותר לא מיקרי כלל מקום אחר, אבל לדור עם חבורה אחרת חשיב כדר בתוך של חבירו, ומ"מ מסיק לה בתיקו, ויש להסתפק אם הלכה חבורה אחת למקו"א והסיחו דעתם, אם חזרו הנשואים ליחשב כבית שיש בו חבורה אחת בלבד או לא.

שם א"ל רב אשי ותיבעי לך כו' נראה דדינים אלו נמסרו בקבלה, ורב כהנא סבר דנאמרו בפשיטותא, וא"ל רב אשי דדילמא בתורת ספק נאמרו, ולא הוכרעו, וזה מ"ש רש"י אומרה לשמועה זו כו' עי"ש.

מקום, א"כ משמעותא דבית יכול להתפרש לכו"ע מקום מושב החבורה, שאם באנו לעקור משמעותו שא"צ בית, א"כ מתפרש בית מקום קביעות ומושב, ומיושב בזה קצת התרגום גם לר"י.

ר"י סבר יש אם למסורת, מה שיין כאן ענין מקרא ומסורת

שם ר"י סבר יש אם למסורת, משמע דלפי המקרא צ"ל יאכל בשני יודי"ן, וצ"ע דבעלמא היכא דכתיב יאכל לא כתיב שני יודי"ן, ואפשר דבעלמא שאין ידוע מי האוכל א"צ לכתוב שני יודי"ן, דממילא לא שיין לקרא יאכל, כגון ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל גבי נח, וכן מכל האוכל אשר יאכל בפ' שמיני, אבל כאן שידוע מנויי הקרבן פסח, הול"ל בבית אחד יאכלוהו כמו כל הפרשה, ולכן חשיב המקרא כעוקר את המסורת, ומתפרש שפיר לר"י יאכל לאוכל המסוים, וכמשנ"ת לעיל.

ואפשר דלר"ש דבבית אחד היינו חבורה אחת, א"כ כבר נאמר ברישא דקרא בני החבורה האוכלין, ושפיר מסיים יאכל ע"י בני החבורה שהוזכרו, אבל לר"י דבית היינו מקום א"כ לא הול"ל יאכל לשון נסתר, ולכן ס"ל יש אם למסורת, כלומר דהאי יאכל קאי על האוכל הידוע דהיינו כל אחד מבני החבורה שלא יאכל על ידו בשני מקומות.

הגרא"מ הורו"ן ז"ל פירש דיאכל דמקרא מתפרש שפיר ע"י שנים בב"א לא יאכל אלא בבית אחד, והיינו שתי חבורות, ויאכל דמסורת מתפרש אדם אחד והוא אינו יכול לאכול בב"א בשני מקומות, וע"כ היינו בזא"ז באותה חבורה, ויתכן לפי דבריו שרשאין להתחלק לשתי חבורות ובלבד שלא יאכלוהו בבת אחת בשני מקומות, וכמו שיכולין לאכלו במקום אחד בזא"ז, כך יכולין

לר' שמעון אימתי יש איסור להוציא מהבית

ו. פ"ה ב' אין לי אלא מבית לבית מבואר דמבית לבית [וה"ה לחצר וכל שחוץ לבית], אף בלא חבורה אחרת אסור, דאל"כ לכתוב חוצה ותו לא, ויש לעי' לר"ש דפסח נאכל בשתי מקומות מה איסור יש להוציא מן הבית, ועוד יש לדקדק דבמכילתא תניא בשני מקומות כיצד היו בבית אחד ובקעה עליהם הקורה כו' היו בחצר וירדו גשמים כו' ובתוספתא קתני וראו נחש ועקרב כו', ונראה מזה דאף כשעוקרין ממקום למקום צריכין בני החבורה לילך עם הפסח, שלא יצא מתוך בני החבורה, וזהו לא תוציא מן הבית כשהחבורה נשארת בבית, אבל אם כולם עוקרין עם הפסח ביחד לא חשיב שיצא מן הבית, כיון שכל בני הבית יצאו עמו, (לשון רש"י פ"ו ב' צ"ב ועמהרש"א ולע"כ), מיהו לר"י שאינו נאכל בשני מקומות משיצא מן הבית נפסל, אף אם עקרו עמו בני החבורה.

בגדרי פסול מחבורה לחבורה

שם מחבורה לחבורה מנין כו' דאפי' בבית אחד אם מוציא מהמקום ששייך לחבורה זו ומכניסו לחבורה השני' פסלו וחייב, ומקום החבורה הוא מקום השלחן או השטח שמגופן ולפנים שהוא מקום מסיבתן, [והשטח שביניהם אינו פוסל כדתנן במיחם, מיהו אם המיחם של חבורה אחת יש לדון אם נפסל בכניסתו לשם, אע"פ שלענין חיוב אין נראה דחייב].

שם ת"ל חוצה חוץ לאכילתו, נראה דזה פשוט שא"א לאכול שני פסחים בחבורה אחת, אע"פ שמתחלה קובעין עצמן לאכול זה עם זה, דכל עיקר בית אחד, ולא תוציא, נקבע בזה שכל פסח נאכל בבית שלו, וזה מבואר בגמ' כאן דשטח של החבורה השני' מיקרי חוץ לאכילתו, וכל מה שדנו הוא באופנים שדומים לשתי חבורות של שני פסחים, אבל היסוד הפשוט הוא שכל פסח נאכל בחבורה בפ"ע, ולכן החבורה השני' נקראת חוץ

לאכילתו, ונחלקו תנאים בפסח אחד אם נאכל בשתי חבורות כשני פסחים, ובנסתלקה מחיצה מביניהם פ"ו ב' פשיטא שאסורין לאכול כך, גם אם סילוק מחיצה לא משוי' להו כשתי מקומות, אלא צריכין להחזיר פניהם כדתנן במתני', ויתכן שזה נלמד משה לבית שמוזכר בכל מקום בית לענין הפסח, וכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית.

הא דאסור להוציא חוץ לחבורתו היינו משהתחילו לאכול, אבל בתחלה מחלקין אותו לר"י לשתי חבורות, ואפי' התחילה חבורה אחת לאכול לא נפסל חלקה של החבורה השני' ומוציאין את חלקם לבית אחר, דמעיקרא לא נתייחד חלק זה לחבורה זו, כדחזינן גבי שמש פ"ו א' שבני החבורה נוטלין פסחם משם, ובירושלמי מבואר שנותנין לו חלקו, וש"מ שרשאין לברר לו איזה חלק שירצו, אבל אם הם התחילו לאכול במקם סעודתן שוב לא יוכלו ליתן לו חלקו, שכבר יצא ממקום חבורתו למקום סעודתן, ולדידיה כבר נפסל ביוצא.

אם פסול יוצא הוא גם קודם שהניח

שם אינו חייב עד שיניח, לענין פסול נפסל מיד ככל יוצא, אבל לענין חיוב כ"ז שלא הניחו לא נחלטה הוצאתו, וה"ה במוציא מן הבית אינו חייב עד שיניח, ולא דוקא חבורה שיש ענין בהנחה בחבורה השניה, ונקט מחבורה לחבורה כלשון הברייתא דלעיל, וראי' לזה מדמדמינן לזה כל הוצאה אפי' דפרים הנשרפין.

על סדר הירושלמי בדיני מוציא מבית ומחבורה

ז. ירושלמי הי"ג אם חוץ לחבורה שהוא מתחייב לא כ"ש חוץ לבית, יש לעי' הרי איצטריך קרא לחבורה שבתוך הבית דחייב, וזה אינו מתחייב אלא כשמכניס לרשות החבורה השניה, אבל חוץ לבית חייב אף במניח בחצר, וי"ל דכיון דמחוצה מרבינן ליה אף חוץ לבית מיקרי חוצה, דהחסרון של

חבורות אלא כשחולקין הפסח לשתי חבורות בשני מקומות נפרדין.

שם יחיד שהוציא כו' הענין צ"ב, ואפשר דהקושיא שלא יתחייבו על ההוצאה כיון שראויין לימשך אצלן, ואמנם אסורין לאכול בשני מקומות, אבל הפסח שיצא אינו נפסל, וא"כ אינם עוברין בעשה על הוצאתן רק אם יאכלו עוברין על אכילתן, ולעיל משמע שעוברין בעשה על ההוצאה אף בלא אכילה, ואמאי הרי יכולין להחזירו למקומו שהרי לא נפסל, ולהלן קאמר דבאמת אינו חייב עד שיאכל.

שם אם הי' פקח ממלא את כריסו ממנו, פירושו כבתלמודן שאם יטלוהו בני חבורה שוב לא יוכלו להחזיר לו חלקו, אם מפני שיצא ממקום אכילתו שלו, או מפני שיחשב כיוצא מאכילה שלהם, ולכן ימלא כריסו מיד קודם שיטלוהו בני חבורה, ומ"ש רש"י בגמ' שאם יעמוד לא יוכל לחזור ולאכול צ"ב, שהרי שמש עומד ומוזג לחבורה אחרת לפרש"י וחזור, ואפשר לומר דהתם מפני שנשארו בני החבורה במקומן, ושאי הכא שכשהלך בטלה חבורתו, מיהו אין לחדש כן אלא טעמיה דרש"י ג"כ מפני שלא יחזירוהו אליו מחבורתם, וכמש"כ.

שם ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו, בתלמודן לא הוזכר ד", ובפשוטו צ"ב שאם נותנין לו חלקו למה צריך להיות פקח תחלה, וע"כ צ"ל שג"ז מנהג נדיבות, דבסתמא נוטלין כל הפסח והוא עומד ומשמש עליהן במקום חבורתן, ולכן אי פקח הוא אוכל מיד קודם שיטלוהו משם.

שם תמן אמרין דר"ש היא, דכיון שיחיד אינו חבורה, אסור לו לאכול עכשיו את חלקו משהלכו בני חבורה ואוכלין במקומן, ודחי דבתחלה רשאיין לחלקו אפי' ליחיד, אבל משהתחילו אסור להוציא ליחיד, אבל רשאיין בני חבורה כולן לצאת למקום אחר, ואפשר

חבורה השניה הוא בגלל שההכנסה לרשות אחרת מחליטה את ההוצאה כמו מחוץ לבית, אבל אין החסרון בחיובי של ההכנסה לרשות אחרת אלא בהוצאה מן הבית של החבורה, ולכן ס"ל דכ"ש חוץ לבית דחייב, מיהו יש ליישב בזה דאי לא מן הבית הוה ס"ד שהאיסור מפני ההכנסה לרשות אחרת, [ועי' בסמוך דר"א מסתפק בזה], אם הי' מבואר בלשון חוצה דהכונה לחבורה אחרת, א"נ אי לאו מן הבית הו"א דחוצה היינו חוץ לבית כמ"ש המפרש בגליון הירושלמי.

שם הוציא מחבורה לחבורה (כשני זיתים) גרסת קה"ע בשני בתים, וזה מבואר, דענין שני זיתים לא שייך כאן, והנה לפמשנ"ת נראה דבשתי חבורות ג"כ האיסור רק ההוצאה וחייב אחת, ור"א מספק"ל שמא יש כאן שני איסורים, ואיסור מחבורה לחבורה אינו מפני ההוצאה אלא מפני ההכנסה לרשות אחרת, וא"כ חייב שתיים.

שם נמנו על הפסח [פי' דעד השתא מיירי בשני פסחים והשתא בפסח אחד], הוציא אחד כזית חייב שנים ושלשה פטורין כו' משמע דאחד לא מיקרי חבורה וא"כ הוצאתו חשיבא הוצאה מן הבית, אבל שנים ושלשה שהוציאו יחד הו"ל חבורה ואפי' הוציאו רק כזית אחד, מ"מ לא יצא הפסח מן החבורה שהוא עם החבורה, אלא שעוברין בעשה שאוכלין אותו בשני מקומות, ולר"ש דירושלמי אף עשה ליכא, - בעיקר נדון אם יחיד נעשה חבורה צ"ע מקורו, דהא לר"ש שוחטין את הפסח על היחיד, ואף לר"י אמרו בירושלמי שאם שחטו כבר זורקין את דמו וכשר, וצ"ע.

שם שלא תהא חבורה מקצתה אוכלת בפנים ומקצתה אוכלת בחוץ, יש לעי' אם הבית מחלקן הו"ל שתי חבורות דשרי לר"ש, וי"ל דכיון שאוכלין מאותה חתיכה והפתח פתוח ביניהם הו"ל חבורה אחת, ולא מיקרי שתי

דמקצת חבורה ג"כ רשאי לעקור כדאמר עוקרין הן חלקן ואוכלין במקום אחר, מיהו לרבנן אף כולן אינן עוקרין, ולשון חלקן מתפרש שפיר חלק הפסח שנשאר להם משהתחילו.

שם אינו חייב עד שעה שיאכל, לפי שיכול להחזירו לחבורתו, מיהו אם נפסל הרי הוא מתחייב מיד כיון שאינו יכול להחזירו, וצ"ע בביאור הדברים, ובטעמא דאין מוציא אחר מוציא באותה חתיכה י"ל מפני שכבר נפסל ביוצא, או מפני שהראשון שלא אכלו פטור ורק השני חייב, ול"מ כן, אלא שובר אחר שובר היינו לשובר העצם השבור לעוד שני חלקים, ולע"כ בכ"ז.

שם פשיטא דא מילתא התחילו אלו כו' לכאורה ר"ל דאע"פ שנתחלקו לשתי חבורות בפסח אחד, לא נאסרו בני חבורה אחת בחלקן של אלו, ואם נטמאו בני חבורה זו או זו אוכלין אותו בני חבורה השניה, אבל אם נטמאו מקצת חבורה אחת, נשאר זכותו לבני חבורתו ואין נותנין אותו לכל החבורות, וזה מתנאי ממון ולא מהלכות פסח, ולמדנו מזה שאין חלוקה המחייבת בשתי חבורות בפסח אחד כלום, [ודברי הרמב"ם פ"ד ה"ג לא נתפרשו בזה].

שם יחיד מפשיט בכל הבית כו' הדברים סתומין, ואולי הוא בתמיה אמאי קאמר יחיד דוקא אבל חבורה לא, הרי שנינו דוקא שתי חבורות אבל חבורה אחת מותרת להתפשט בכל הבית, [אף אם התחילו במקום אחד], וכ"ה בתוספתא, ובתר הכי מפרש מ"ט מותר לשמש להגיע עד המיחם, ומשני שזה כמקום חבורתו, וצ"ע.

באור אחר בענין הפיכת פנים במתני

ח. **שוב** נתעוררתי לפרש ע"פ דברי רבנו דוד שכל ענין הפיכת פנים בשעת אכילה שייכא רק אליבא דר"י שלא יראו כאוכלין בשני מקומות, דשתי חבורות כשני בתים דמו,

וכמו שאמרו בנסתלקה מחיצה מביניהם דנעשו כשני מקומות, ה"ה כשהם הופכין פניהם זה מול זה בשעת אכילה הרי הם כאוכלין עם החבורה השניה, דאם דין ההפיכת פנים הוא משום שמא יוצאו, ה"י ראוי לאסור לאכול בבית אחד, דחשש הוצאה שייך בכל הזמן, ולא רק בשעת האכילה דהיינו הזמן שהבשר בפיהם, דומיא דכלה שהופכת פניה לאכילה בלבד, אבל אם האיסור מפני שהם כאוכלין במקום החבורה השניה נחא, דהו"ל כאוכלין בשני מקומות, ויש לחוש שילכו לאכול ביחד דמשום הוצאה ליכא כשכל החבורה מצטרפת עם החבורה השניה, ע"י לעיל סק"ו, או דמצב זה של אכילה דמי לשני מקומות, ולא מיקרי בבית אחד יאכל, ואמנם רבנו דוד פירש דגם בפסח אחד אסור כשהם שתי חבורות, אבל לפי זה אין רא"י מהגמ' דמייירי בפסח אחד, כיון דלר"ש אף בשני פסחים שרי.

ודאנתאן עלה יש לפרש מתני' כפשטה בשתי חבורות של שני פסחים, וכיון שכל חבורה אסורה לצאת ממקומה ולאכול עם החבורה השני' או במקומה, [כשהם שם, או אפי' כשהלכו ומדרבנן, מפני שמקום זה הוגדר מתחלה כבית אחר], הרי כשהם אוכלים ומחזירין פניהם לצד החבורה השניה הרי הם כאוכלין גם שם, או שיש לחוש שיבאו לאכול שם, ולכן חייבו אותם להחזיר פניהם מהם, [ולפ"ז אף השורה הפנימית שיושבין מול חבריהם צריכין להחזיר פניהם, ודוחק קצת, ולכן י"ל דכיון שמסובין מול פני חבריהם אינם מתייחסין לחבורה השניה אלא לחבריהם, ורק המסובין בחוץ שאין הפסק בינם לחבריהם צריכין להפוך פניהם מהם], וזהו החידוש בכלה דדמיא לשני מקומות, ולא מפני שהיא כמצטרפת עמהם, אלא דמיא לאוכלת עמהם, וכן הוא איסור השמש.

ובל' זה דוקא בשני פסחים, אבל שתי חבורות של פסח אחד בבית אחד לא דמו לשני מקומות כלל, דלא חשיבא חבורה אחת חוצה

לחבורה זו, שאין הפסח נפסל בהוצאה מזו לזו באותו בית כיון שהוא פסח אחד, ושתי החבורות מותרין בכולו, ולפ"ז ליכא כלל דין שתי חבורות בפסח אחד אלא כשאוכלין בשני בתים, ועסק"ז שכ"מ בירושלמי לענין אכילתן מזו לזו.

ומה שאמרו בגמ' מתני' מני ר"י היא היינו מעיקר דין הפיכת פנים בשני פסחים, דלר"ש אין דין הפיכת פנים כלל, וכמשנ"ת דאם הגזירה שמא יוצאו מחבורה לחבורה אין הדבר תלוי ברגע האכילה, וע"כ הגזירה משום שני מקומות ולר"ש ליכא איסור זה, ונתיישב בזה מה שרבנו דוד סתם דבריו דפשיטא ליה דכל ענין הפיכת פנים שייך רק לר"י וכמבואר בלשונו, ובסק"א נתקשינו בזה הרבה.

מיהו אין להתיר לר"ש לאכול שני פסחים בחבורה אחת, דכיון דחשבינן לחבורה שניה חוץ לאכילתו, ש"מ שכל פסח קבוע בחבורתו, ועי' לעיל סק"ז שנסתפקו בירושלמי אם יש איסור מיוחד בהכנסה לחבורה אחרת, או שזה רק מגדיר את היציאה מחבורתו כמוחלטת, ועכ"פ למדנו מזה שכל פסח יש לו מקום, וחבורה אחרת חשובה חוץ לאכילתו, ועדיין צ"ע בזה.

כ"ז כתבנו אפשרות לפרש המשנה, אבל בתו' פ"ו ב' מבואר דיש דין שתי חבורות אף בפסח אחד לענין הוצאה, וזה עפ"ד רש"י ור"ת ורבנו דוד דמתני' בפסח אחד, ורש"י פ"ה ב' כתב הברייתא בשני פסחים, וזה ודאי אמת דאיצטריך קרא גם לשני פסחים בבית אחד.

ק"ב א' מתני' ישנו מקצתן וכו' ביאור מתני' ע"פ
חירושלמי

ט. **ק"כ א' מתני'** ישנו מקצתן יאכלו כו' בירושלמי נסתפקו אם הטעם משום היסח הדעת שכשישנו כולם לא שמרו על הפסח ונפסל בהיסח הדעת, או מפני

שחששו שיעבור חצות ולא ידעו להבחין בדבר, דמצוי שאדם ישן ואינו יודע לכוין כמה ישן, נכ"מ בראב"ד הנדפס על הרי"ף, שו"ר במפרשים שפי' בע"א דהירושלמי קאי על טומאת ידים בחצות לר"ע שאיסורו רק מדרבנן, ולע"כ], ואמרו דנפ"מ כשיש שם חבורה אחרת שלא ישנו ויכולין לסמוך עליהם שלא עבר חצות, אבל משום היסח הדעת שפיר נפסל שאין אלו משגיחין על פסחן, ופשיטא להו התם דחבורה אחרת לא מהני מדקתני נרדמו כולן לא יאכלו, ולא התירו אלא במקצתן, ומסיק מזה דהטעם משום היסח הדעת, ולפ"ז אין ללמוד מכאן דגזרו משום שני מקומות כדפרשב"ם, ור"י מתיר בנתנמנו כולם, דעדיין נותנים דעתם קצת, אבל בקצתן אפי' נרדמו שרי, שהנשארים שמרו על הפסח ויודעים שלא עבר חצות, שו"ר בהשגות הראב"ד על בעה"מ שכ"כ בשם ירושלמי.

וכתבו דלפ"ז אין ד"ז שייך במצה, שאינה נפסלת בהה"ד, ומותר לאכלה אחר חצות, ועובדא דרבה ואב"י לא הי' בליל הסדר, וכ"כ הראב"ד והרז"ה ומ"מ בשם הרא"ה.

ולפ"ז אף קודם שהתחיל לאכול הפסח אם נרדמו שוב לא יאכלו, וכ"ה פשוט המשנה דלא קתני התחילו לאכול ונרדמו, ולא קתני יגמרו אלא יאכלו, מיהו מיירי דוקא משישבו לאכול בחבורה או עכ"פ הסבו וקידשו, דקודם שישבו יחד לא קרינן בהו חבורה ומקצתן וכולן, ונראה דמיירי שכבר הביאו הפסח לשלחן, דאל"כ לא מיפסיל בהה"ד שהשמש שומרו או שהוא סגור בתנור, והרי אין מביאין אותו אלא לאחר שקידשו, ומאותה שעה הדין דישנו כולן לא יאכלו.

בפי' הרשב"ם בחסרון דישנו

ורשב"ם פירש הטעם משום דדמי לאכילה בשני מקומות ונתיחא גם לשון היסח הדעת שבירושלמי לענין שגמרו סעודתן],

האפיקומן, אבל ישן באמצע הסעודה קודם האפיקומן לא היה הפסק, ולפמש"כ הרי בפסח אף באמצע הסעודה קודם אכילת הפסח היה הפסק, ונפ"מ בנרדמו כולן, אבל במקצתן בלא"ה קי"ל להקל וכמ"ש בבה"ל.

ובסעוף א' שם כתב הרמ"א שלא לאכול האפיקומן בשני מקומות, ובמ"ב סק"ד כתב דה"ה באותו חדר בשני שלחנות, ודבריו יתכנו רק בשתי חבורות שבאותו חדר, אבל בחבורה אחת כולה חד מקום הוא, וכדתניא בתוספתא סופ"ו שיכול לאכול בכל הבית, ועי' ירושלמי פ"ז סוה"ג ואין הדברים ברורים שם עי' לעיל סוסק"ז, - משמע דאע"פ שאוכל שני כזיתים מיקרי אכילת אפיקומן אע"פ שכבר יצא יד"ח, וכן לענין ישנו מיירי שכבר התחילו לאכול ואפי' אכלו כזית, דלא משמע דמיירי דוקא בחצי זית כאן וח"ז כאן, או ח"ז קודם שינה וח"ז אחר השינה, שו"ר בזה דברים למרן זללה"ה לדף קי"ט ולע"כ.

פ"ו א' שלא יעקרו מחבורה לחבורה

י. פ"ו א' ואמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה, פ"י והכא שנאספו כולן לגג הו"ל מחבורה לחבורה, מיהו אפי' חבורה אחת לא שריא לאכול בשני מקומות, וא"כ הקושיא אפי' אם כל חבורה עלתה לגג שלה ולא נתערבה עם אחרים, מ"מ חשיבא עקירה, וקמ"ל דאע"פ שכבר גמרו הפסח אם דעתם לאכול משהו אסור להם לעקור למקו"א, ושמאל ור"י אסרי אף במקומן עי"ש.

שם ב' א"ר הונא בני חבורה נכנסין כו' בפיר"ח שבת

יא. פ"ו ב' אר"ה בני חבורה נכנסין כו' ברוב מקומות מתפרש בני חבורה של קרבן פסח, כדלקמן פ"ט ב' בני חבורה כו' ולא עוד אלא אפי' חמשה ועשו סיבולת כו' הרי דסתם חבורה היינו פסח, וכן בכולה מכילתין בני חבורה זריזין הן, פ"ה א' שבת כ' א' עירובין ק"ג א', וכן ב"מ ע"ה א' בני חבורה

וביאר דהסיחו דעתן מלאכול עוד, וצ"ל דכונתו שהשינה גופה היסח הדעת אע"פ שבודאי ה"י דעתם לגמור סעודתם ולא להשאיר נותר, והדברים מחודשים, עיקר ההפסקה של ההיסח הדעת וגם הא דחשיב שני מקומות, ומה מועיל לישנים מה שמקצתן ערים, ומה ראו חז"ל לגזור בזה כלשון רשב"ם דחומרא בעלמא הוא, גם חסר במשנה הא דהתחילו לאכול וקתני סתמא ישנו כו' לא יאכלו דמשמע לא יאכלו כלל, גם קשה להחמיר כולי האי במצה משום פסח, הרי גם בפסח חומרא יתירא היא, ומש"פ בדר"י דארישא קאי צ"ע טעמא דמילתא אם נמנום כשינה אפי' מקצתן נמי ואם אינו כשינה אפי' כולו נמי, ועוד דהול"ל נתנמנו מקצתן יאכלו, ולמה סתם לשונו, ואם ר"י אסיפא קאי, א"כ ש"מ דרבה לאו בליל פסח הוה עובדא, דהא הוה אביי התם, מיהו הלשון מיושב יותר דהוה כגונא דמתני', ועי' חדושי רבנו דוד שדעתו להחמיר בזה"ז.

ובתו' קי"ט ב' פירשו עובדא דרבה לענין תענית ע"פ הירושלמי, מיהו אם הטעם מפני שלא ידעו אם עבר חצות, או דאסרינן עליו לישן גזירה שמא ימשך אחר חצות, י"ל דבמצה נמי אסור שהרי לראב"ע אף מצה לא יצא יד"ח אחר חצות כדאמר רבא בסמוך, וזה מיושב טפי, ולפ"ז אף קודם שאכל אסור לישן, ולטעמא דהה"ד י"ל ג"כ שגזרו אטו פסח, דחשיב פסול בגופו ול"ד לשני מקומות.

והרמב"ם בפ"ח ממצה הי"ד פסק כר"י לקולא, וכתב דיחיד כישנו כולם דמי, אבל קשה דהא אביי הוה גביה דרבה, ודוחק לומר שלא אכל עמו, ורבה אכל יחידי, מיהו י"ל דאביי חשש לדברי ת"ק, ועבה"ל סי' תע"ח בשם ח"י בזה ואינו תח"י.

לענין הלכה בדין ישנו, ובדין ב' מקומות

ולענין הלכה כתב הרמ"א סי' תע"ח ס"ב דדין ישנו הוא דוקא באמצע אכילת

המקפידין זע"ז כו' ומשום לוויין ופורעין ביו"ט, הרי דמיירי בפסח, ולפ"ז יש לפרש גם כאן כן וכפ"י ר"ח שבתו', ואמר רבינא שזה שאכל את הפסח יחידי מחזיר להם דמים, [ול"ג וצריך האחרון להוסיף דמים כלפנינו], ופי' ר"ח דאם עדיין לא נכנסו ממתין לשלשה שהם חבורה, וכיון שכבר נכנסו כ"כ בני"א, הרי האחרונים נדונים כמאחרים, אבל קודם

שנכנסו ג' לא חשיבי השאר כמאחרים, ואין חילוק כמה הם בני החבורה, ואם היו בפנים ויצאו, הרי ראו שכבר נכנסין להסב, ולא הי' להם להתעכב, ובזה שרי לאכול לבדו, וא"צ ג', ומ"מ אמר רבינא שישלם רווחו, וצ"ע בדין מכירת פסח, ואפשר דקאי על שאר סעודתו, עי' ב"מ ע"ה א' דקאי על כל עניני סעודתם.

סימן ב

בדין מינוי על הפסח ודין המעות

לפ"ד

פ"ט ב' הממנה אחרים עמו על פסחו וכו' ברבנותא דפסח

א. פ"ט ב' ת"ר הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין, בכל הקרבנות משהקדיש קרבנו לא שייך למנות עמו אחר, אפי' במעות חולין או בחנם, שכבר חלה כל הקדושה מכח המקדיש, והר"ז כממנה עמו אחר על חטאתו, שאין חילוק בין חטאת לשאר קרבנות, בין נדרים בין נדבות, מכיון שהקדיש קרבנו הרי כל הקרבן כחובתו, ולא שייך לשתף עמו אחר.

אבל בפסח נתחדש ענין מינוי אחרים על פסחו לאחר שכבר הוקדש, וזהו דין מחודש שהרי הפסח כולו קדוש מיד, ואם לא ימנה אחרים עמו א"צ להקדיש החלקים שרצה למכור, ואף בלא ענין פשטה קדושה בכולה כולו קדוש, כיון שמתחלה הקדיש כולו, [ועי' שבת קמ"ח ב' דמעיקרא מקדש וקאין], והמושג הזה לשתף עמו אחרים על קרבן קדוש הוא חידוש התורה בפסח, וזה נלמד מתכוסו ובמכסת נפשות כמ"ש תוד"ה וזה, ועי' ס"א א' דילפינן במכסת ותכוסו שאין הפסח נשחט אלא למנויו, ואמרו במכילתא ולקח הוא ושכנו מכאן שרשאי למנות עמו

אחרים או שחובה למנות אחרים עי"ש, ואפשר הענין דכיון שאינו נאכל אלא למנויו, ע"כ למנות עמו אחרים, שאינו יכול לאכול כולו, אבל סתם עולה ושלמים אין האכילה בבעלים דוקא, ועי' ע' א' דלבן תימא אף חגיגת י"ד אינה נאכלת אלא למנויו, מיהו פשטות הדברים דלכו"ע ממנה אחרים על חגיגתו, וצ"ל דאתיא כמ"ד חגיגת י"ד דאוריתא, דאל"כ לא שייך להמנות על קרבן שכבר קדוש, [ושמעתי שיש ראשונים ונוסחאות דל"ג לה בדברי צ' א' וא"כ י"ל דבריתא זו כב"ת], שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א ס"ט ב' דלכו"ע יש קרבן של חגיגת י"ד מדאוריתא, והנדון אם הוא חובה או רשות, ואולי יש רמז לדמותה לפסח גם לענין זה, - יעוי' לקמן סק"ט האם הא דתנן לעולם נמנין עליו בא להשמיענו עיקר ענין מינוי לאחר שכבר הוקדש.

לאחר שנעשה נותר אם אפשר להמנות עליו

נראה דמשנעשה הפסח מותר פסח שוב א"א להמנות עליו דהו"ל כשלמים, ואפי' בחנם או בדמי חולין לא מצו להמנות, ואצ"ל שדמי פסח אינם מתחללין עליו אפי' כשנעשו גם הם שלמים מדין מותר, - אם ממנהו על

מדין חילול, כיון שחל מינויו תמורת המעות, מ"מ כיון שאין כאן חילול הקדושה, אין המעות מתקדשות.

שם והמוכר עולתו ושלמיו וכו' אם כאן מועיל תנאי

ב. **שם** והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, כבר כתבנו דבעולה ושלמים לא שייך למנות עמו אחר לאחר שכבר הוקדש, ואפי' במתנה לא חל כלום, ואע"פ שגם הוא נשאר שותף, שכבר חלה כל הקדושה מכח המקדיש, והמוכר מקצת עולתו כמוכר כל עולתו.

והנה המוכר עולתו ושלמיו רוצה לתת זכות הכפרה ללוקח ושישארו המעות בידו חולין, אבל אם המעות שביד הלוקח הם קדושים כבר לעולה ושלמים, לא שייך להוציאם לחולין, גם אם הי' אפשר למכור עולתו, דהר"ז כשתי עולות שלא שייך לחלל זו על זו, ולכן פשוט דהכא במעות חולין מיירי, וממילא לא שייך קנס, דעיקר הקנס הוא שבעל הקרבן רוצה להשתמש בקרבנו לחולין, אבל במעות קדושים שאין מתחלל כלום, א"כ אין בזה הענין של מכירת עולה ושלמים כלל, ששניהם נשארים בקדושתן, וצ"ע בתו' שהוכיחו כן מהא דלא יתכן ליתן דמי שלמים לנדבה, ולכן קשיא להו סתימת הדברים, אבל למש"כ דלא שייך ענין זה בדמי עולה ושלמים, א"כ אין קושיא על סתימת הדברים.

שם וכי מאחר וכו' ביאור הלשון, ובתו'

שם וכי מאחר דלא עשה כו' פי' אא"ב דעשה והמעות הם דמי קרבנו, שייך לומר שדמים שקיבל תמורת עולה מתקדשים לנדבה, אבל אם לא חל כלום א"כ המעות חולין גמורים, ומאיזה כח יפלו לנדבה, ואולי יתכן לדחוק כן בלשון התו', דודאי לא משמע שכבר ידעו תחלה שיש ענין קנס.

פסחו בדמי פסח, ע"כ צריך לחלל המעות מיד עם המינוי, (ואם כבר מינהו לא יתכן שתפקע קדושתן ע"י נתינה לבעלים אח"כ, ואם משלם לו חובו בדמי חולין הר"ז כחוב דעלמא ואפי' נעשה מותר או מת הפסח ואבד, נשאר חייב לו חובו, וז"פ), ועמש"כ סק"ה בפסח האבוד והגזול.

האם מינוי חל באמירה

יש להסתפק אם אפשר למנות אחרים עמו בדיבור בעלמא, כמו כל מקדיש בהמה, או"ד כיון שכבר קדוש אין כאן ענין אמירתו לגבוה דמעכשיו הוא ענין של ממון שבין אדם לחבירו, והכי מסתברא, מיהו אם מתחלה הקדיש הפסח לו ולאחרים חל באמירה, כמו כל מקדיש קרבן לאחר, אבל כשהקרבן קדוש בענין קנין למינוי, ולא דוקא מעות אלא ה"ה כל קנין שאפשר לקנות בו הבהמה לענין ממון, כהגבהה ומשיכה וחצר וקנין סודר, מיהו מעות שפיר קנות כדן הקדש ולא כדן הדיוט, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א בשם פסקי תו' רפ"ב דקדושין דסגי במעות, - ועמש"כ לקמן סק"י אם יכול לחזור בו.

שם מעות שבידו חולין, עיקר החידוש במעות שהקדישן לפסח, שיוצאין לחולין ע"י קניית חלק בפסח, כמו שלוקח בהמת חולין לפסח, דשם קדושת המעות מתחללת על הבהמה של חולין, אבל כאן הבהמה כבר קדושה ואפ"ה יש דין חילול על המינוי, והיינו דקשיא ליה לעולא, אבל מעות חולין שנתן לבעלים כדי שימנהו פשיטא שנשארים חולין, שהרי אינו מחלל קדושת הפסח על המעות, שהפסח הי' קדוש ונשאר בקדושתו, [ולאביי כל החידוש שהוא כתנאי שישארו חולין, וא"כ כ"ש חולין], וזה שכתבו רש"י סוד"ה היאך ותוד"ה וזה, דבמעות חולין פשיטא דנשארים חולין, שהרי אף בשלמים רק מדין קנס שייך להקדישם, ואמנם כאן אם היו קדושים, הר"ז

אמר רבא קנסא, מ"ט קנסו את הלוקח

שם אמר רבא קנסא, יעוי' ברש"י מ"ט קנסו ללוקח, והנה ודאי אם הי' אפשר היו קונסים את המוכר, דעיקר העוול הוא של המוכר שרוצה להפסיד קרבנו ולהשתמש בדמיו לחולין, אלא שאין אפשרות לקונסו, שהרי הקרבן שלו נשאר בקדושתו, והמעות שקיבל אינם שלו, ואין אפשרות לעשות הקנס אא"כ נקבע דבר במקח האסור, ולכן נופל הקנס על הלוקח, ובצד רחוק שייך לומר שהמוכר יזכה במעות ויתחייב ליתן ללוקח מעות חולין מביתו, ואת המעות האלו יתן לנדבה, אבל כיון שבדיני ממונות אין המעות שלו, הרי הוא חייב לגולם תחלה וליתנם לנדבה, ואין לחכמים לתקן כן, ולכן ע"כ קנסו את הלוקח שמעותיו יתקדשו.

שם ומאי כל שהן אע"ג דלא הוו שוו כו' אפשר דסתם לוקח עולתו של חברו קונה בזול, שאם משלם דמי עולה הרי הוא יכול לקנות חולין מן השוק, וע"כ שחשב לחטוף קרבן בזול, ולכן שייך קנס על הלוקח, והיינו דקמ"ל שאפי' שילם הרבה יותר, דהיינו שלא רק שלא הוזיל גביה, אלא מכר לו ביוקר ממחירו, אפ"ה קנסוהו בכל המעות.

שם אמר עולא כו'

ג. **שם** אמר עולא ואיתימא ר' אושעיא, לקמן גרסינן אי לא דאוקמיה ר' אושעיא, ולא יתכן שזהו אותו ר"א, שאם יודע ברייתא דרבי, לא הוה קשיא ליה מידי, וע"כ לתקן הגרסא באחד מהם, ומהא דחושש אביי לדבריו משמע שהוא התנא חברו של ר"ח, והראשון תלמידו של ר"י גיטין כ"ה א'.

שם אפשר ידעי חברין בבלאי כו' אפשר שכשהגיע בבבל שאל אותם בלשון זו, או לחכמים שבאין מבבל.

והנה לא הוזכר בגמ' תשובה לשאלת עולא, אלא שהיא מובנת מתוך הדברים, וכיון שהיא תלויה בהמשך הסוגיא סתמו בגמ',

והתשובה היא דילפינן מקרא דמהיות משה, ופליגי אם מפריש המעות מעיקרא אדעתא דהכי, ולכן יוצאין לחולין, או בדפסח גופיה משייר איניש, ולכן קיצרו כאן בתשובה.

היאך הקדש חל על הקדש, בדברי התו' דבחולין נמי קשיא

שם היאך הקדש חל על הקדש, באמת גם במעות חולין יש לשאול איך קרבנו של ראובן נעשה של שמעון, ואם נתחדש כן מפסוק אין קושיא שבאותו חידוש נתבאר גם שאפשר לחלל, דודאי לא צייתה תורה שיתן המינוי בחנם, אלא דמ"מ יותר מחודש הוא שהקדש מתחלל על הקדש שהרי הקרבן כבר קדוש כולו, וגם המעות כבר קדושות, שאם יחלל המעות על בהמת חולין היא תתקדש מכח קדושתם, ואם לא ימנה אחרים על פסחו, ישאר כולו בקדושתו, נמצא שהקדש מתחלל על הקדש ונעשה חולין, והטעם מפורש בברייתא שע"מ כן הקדישו ישראל את פסחיהן, ואמנם צריך פסוק שאפשר לעשות כן בפסח, דבשאר קרבנות לא שייך תנאי כזה שהרי הקרבן מתקדש כולו מיד, וממילא גם מקדישין ע"מ כן, ולכן אין בזה חסרון של הקדש פודה הקדש, כ"ז מתבאר בתוד"ה וזה.

ע' א' אמר אביי וכו', ביאור פלוגתת אביי ור"א
ד. **צ' א'** אמר אביי אי לא דאוקמיה ר"א לההיא כו' אביי סבר דענין המינוי על פסח שנתחדש בקרא דבמכסת ותכוסו, הוא חידוש התורה שאפשר למכור פסחו, ולא דהו"ל כתנאי שאיגלאי מילתא מעיקרא שהחלק הזה לא הוקדש עדיין, או שהוקדש עבור הלוקח ע"ש העתיד, אלא הקדושה הוחלטה ויש לו זכות למנות עמו אחרים, ולפ"ז לא שייך אתנן בפסח שכבר אינו שלו, ומה ששנינו שהמעות חולין היינו משום שע"מ כן הקדישם מתחלה, שאם יקנה בהם בהמה שכבר קדושה, איגלאי מילתא שלא היו קדש וינתנו למוכר בתורת חולין.

ושלמים שלו יכול לבטל מהם שם קרבנו, דזה אינו ענין של ממון אלא מציאות שמהות הקרבן הוא בעליו, שאין שלמים בלא בעלים, וזה דבר שלא ניתן להחליפו ולא שייך ללמוד מומעלה מעל ששייך להחליף בעלות של הקרבן, וכ"כ בתו' הרשב"א בשמעתין דלא מצינו אדם מוכר כפרתו, ורק הבשר קנוי ללוקח.

ראי' להנ"ל מסוגיין ובתו' הרשב"א

ויש להביא ראי' ממה שאמרו בגמ' דטעמא דלא מוקמינן ברייתא דפסח כריה"ג הוא משום דקתני המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, ואילו לריה"ג הרי מהניא מכירתו, ונבאמת אין הדבר ברור אם זה לשון הגמ', כי אריכות הלשון נראה שזהו גליון של פירוש שנכתב בצדו והכניסוהו לפנים הגמ', גם מדברי הראשונים נראה דלא גרסי לה, ערש"י ותו' וכן בתו' הרשב"א דנראה שכו"כ מדנפשיה דהא דלא מוקמינן לה כריה"ג משום דקתני לא עשה ולא כלום מיהו ראיתי נוסחאות שמשמיטין מוהיאי דקא כו' עד מפריש להו, ומקיימין ההמשך, וגרסא זו מיושבת], ומשמע מזה דלריה"ג מהניא מכירתו, אבל בתו' הרשב"א כתב דמשמע שאף הבשר אינו מכור ליאכל ללוקח דהכי משמע לא עשה ולא כלום, וזה דלא כריה"ג, ועוד שהמעות נדבה ולריה"ג רשאי למכור הבשר ויהיו המעות חולין, ולפ"ז אין ראי' לענין מכירת הכפרה וכמ"ש שם דלא מצינו אדם מוכר כפרתו הרי דפשיטא ליה שאף לריה"ג א"א להחליף בעלות הקרבן, [ולשונו ז"ל שכתב דלא עלו לבעלים לשם חובה דלא מצינו כו' צ"ב, ונראה כונתו דנהי דהלוקח לא יזכה בכפרה שהיא נשאת לבעלים הראשון, אבל אכתי באכילת בשר זוכה שפיר], ועי' תו' רבינו יהודה הנדמ"ח, ואין לשונו ברור שכתב שאינו פוטר עצמו משמכרו, ואפשר כונתו שהקרבן שלו, ובתור"פ ב"ק ס"ו ב' כתב דיכול למכור כפרתו ג"כ עי"ש, שו"ר בכ"ז בקצוה"ח סי'

ור"א סבר שהמינוי פועל בכח שנשאר חולין בפסח, וא"כ שייך שפיר איסור אתנן, דלא אמרינן בזה אאדשא"ש כיון שעדיין לא הי' קדוש.

והא דמוקים לה דוקא כרבי, היינו משום דלרבנן א"א לחלל הפסח על חוב האתנן, דבעינן מידי דגופא דפסחא או דמכשירין, ואפי' בדיעבד לא חל, דאל"כ אכתי איצטריך קרא דבדיעבד לא נאסר מדין אתנן, אלא ודאי לרבנן לא חל החילול ע"ז, מיהו לאחר שחיללו על מעות שראוין ליקח בהם מצות, אין שייך מעילה על מעות אלו, דסו"ס לצרכי חולין הם, ואיסורא בעלמא הוא דעבד, אבל מעיקרא לא חל חילול על דבר שאין אפשרות ליקח ממנו מצה או עצים.

בקק"ל ו**אליבא** דריה"ג, **ביאור** ענין **ממון בעלים** ה. שם הוה מוקמינא לה לההיא בקק"ל ואליבא דריה"ג כו' ענין קדשים קלים ממון בעלים מבואר בב"ק י"ב ב' דילפינן מקרא שמי שגזל שלמים של חברו ונשבע לו שלא גזל, הרי דינו כגזל ממון הדיוט, וחייב קרבן אשם ומוסיף חומש, ואילו בקדשי קדשים או בקק"ל לרבנן ליכא דין שבועה ולא חומש ואשם, ולמדו מזה דלריה"ג זכות בשר של הקרבן דינו כממון הדיוט למכירה ולקבל מעות חולין תמורתו, והנוגחו ומזיקו משלם דמים לבעלים, ושלמים שהזיקו תם משלם מגופו, ולרבנן לא קרינן ביה רעהו והמזיקו פטור והוא שהזיק פטור.

האם אפשר למכור גם הכפרה

מיהו יש להסתפק אם לריה"ג יכול למכור שלמיו לגמרי, שהקרבן שהי' של ראובן יהא קרבנו של שמעון לכל דבר, או שלא נתחדש דין ממון בעלים אלא לענין שראובן יכול למכור זכות הבשר לאחר וזה יהא ממון חולין שלו, אבל אינו יכול לשנות מהות הקרבן, שלא אמר אלא שהשלמים שלו זכותו להתנהג בזה כממונו, אבל לא אמר כלל

ת"ו סק"א, ע"י להלן, ועי"ש שבפנ"י כתב כבתור"פ ב"ק שם.

ועדיין יש לשאול אם איתא דלריה"ג א"א למכור הכפרה, א"כ היכי ניחא ברישא שע"י מכירת פסחו יצאו המעות לחולין, ושם הלוקח זוכה בכפרה ג"כ, ולא קושיא היא דבפסח אף לרבנן אפשר למנות עמו אחר להתכפר עמו, ואילו בשלמים אף לצרף עמו אחר א"א [ולפמש"כ אף לריה"ג לא מהני], ונמצא שבפסח אין חסרון במכירת הכפרה, והנדון רק בזכות הממון של אכילת הבשר, וזה אפשר למכור לריה"ג, ואדרבה לא שייך זכות אכילת בשר אלא למנוי לכפרה, מיהו לקושטא דמילתא גם לריה"ג לא ניחא קושיא דעולא, דאיך מתחלל דמי קק"ל על קק"ל, דלא מצינו אלא דמי חולין במקום הקק"ל של חבירו, אבל אם גם הלוקח נותן דמי פסח הדין נותן שישארו הדמים קדושים ביד המוכר, אי לאו דפסח שאני, [שו"ר בחזו"א סק"ג בזה].

ראי' מב"ק י"ג א'

ופשטות הגמ' ב"ק י"ג א' דאר"א שלמים שנגחו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן והקשו פשיטא אימורין לגבוה סלקי, מבואר דלא שייך שיזכה ניזק בכפרה כמו בבשר, דא"כ מאי פריך פשיטא, הרי איצטריך לאשמועינן שאין הניזק גובה את זכות הכפרה כתשלום על נזקו, אלא ודאי לא שייך להעביר זכות הכפרה, וא"כ האימורין סלקי לגבוה לכפרת המזיק ולא שייך שום גבייה מאימורין, [ומרן זללה"ה בב"ק ס"ג ס"ק ט"ו כתב שאין הכפרה משועבדת לניזק לגבות ממנה, שיש שיעבוד על נכסים ולא על זכות כפרה, ועוד דזכות כפרה לא חשיב מגופו אלא מן העלייה, ועמש"כ בב"ק שם בזה, אבל מ"מ פשטות הגמ' דאימורין לגבוה סלקי לטובת המזיק ואין שום חידוש שאינו גובה מהם,

ואם ה"י שייך לקנות זכות זו, הרי יש חידוש דמ"מ לא חשיב מגופו לגבות בו].

ואכת' קשה אם איתא דהכפרה שייכת לבעלים א"כ מאי מהני ריה"ג לאיסור אתנן, הרי הקרבן של בעלים ואינו נאסר ע"י האתנן, וי"ל דהלוקח חשיב שהוא מביא את הבשר לקרבן, כדס"ד בגמ' שם י"ג ב' שהלוקח יביא לחמי תודה, הרי שהבאת הדורון של הבשר חשיב כהבאת קרבן, ואי לאו דהוי דבר הנדון, ה"י חשיב שהבשר של השלמים הוא אתנן, ואע"פ שאין הכפרה של אתנן, מ"מ יש כאן חלק של הקרבן אתנן, ואמנם זהו חידוש שבעל הקרבן כמביא קרבן בלא בשר, אבל זה ודאי אמת דשייך קרבן כזה, דבב"ק שם מבואר שהכפרה של המזיק והוא מביא לחם והבשר של הניזק, הרי שאין זה מגרע בהבאת השלמים, ושפיר יש לקים הדברים שלעולם הדין כן במוכר שלמיו לריה"ג.

בדברי הקצוה"ח והחזו"א בזה

שו"ר בקצה"ח סי' ת"ו סק"א כתב ג"כ דלריה"ג א"א למכור הכפרה רק הבשר לאכילה, וכתב לפרש הא דלא מוקמינן כריה"ג משום קושיא דאכת' המעות לא הוו חולין, ולפמש"כ בפסח אין קושיא שהרי יכול למכור זכות כפרה אפי' לרבנן, ומרן זללה"ה בב"ק ס"ג ס"ק ט"ו השיג על הקצה"ח, ויתכן דכוונתו כמש"כ, ושם נקט דיכול למכור כפרתו לריה"ג מלשון הגמ', ולא ה"י לפנייהם דברי תו' הרשב"א שפירש הגמ' כפשטה, וגם פשיטא ליה שא"א למכור כפרתו.

בתור"פ ב"ק ס"ו ב'

במה שתירצו בתור"פ ב"ק ס"ו ב' דמשכח"ל גזל קרבן דחבריה בקק"ל ואליבא דריה"ג, וכ"כ בקצה"ח שם בשם פנ"י, ודחה הדברים דאף לריה"ג הכפרה נשארת לבעלים, י"ל דאפ"ה הקרבן נפסל משום גזול, דכמו

ואשמועינן קרא שד' שונא גזל בעולה ולא יקבל קרבן מידי הגזלנים אף לא לצורך הבעלים.

אמאי לא העמיד ר' אושעיא כריה"ג

יש להסתפק האם ר' אושעיא דלא אוקים לה כריה"ג הוא משום דלא ס"ל כותיה, וס"ל הלכתא כרבי, או דס"ל לקושטא דמילתא דאף בלא קרא הוה ידעינן שאין אתנן חל על קק"ל אפי' לריה"ג, דנהי דיכול למכור קק"ל אחרים והוי ממון הדיוט, אבל אכתי אין בכחו לאסור הקרבן, ובתו' מבואר דרבה או ר"ז מוקמי מתני' בקק"ל, דלא מיתוקמא לדידהו בפסח, וא"כ לית לן לחדש דר"א פליג אאביי ורבה או ר"ז, ובזבחים קי"ד א' ג"כ מבואר דלריה"ג שייך פסול מוקצה ונעבד בקק"ל, ש"מ שחשיב כדידיה לאסור הקרבן.

דתניא אם ימעט וכו' ביאור הדרשא

ו. שם דתניא אם ימעט הבית מהיות משה, לשון מהיות משה צריך ביאור ומיותר, דהומ"ל ואם ימעט הבית ולקח הוא ושכנו, וילפינן מזה לעיל פ"ט א' שאפשר למעט את הבית מן השה כ"ז שהוא חי, והכא דרשינן מלשון מהיות להחיות עצמו מהשה או להחיות השה בצרכיו, ומתפרש ואם ימעט הבית שחסר להם משהו מצרכם, לצורך אכילתו או לצורך כל דבר, ע"ז נאמר משה שיכולין להחיות עצמם לצורך זה מן השה, ולמדנו מפסוק זה שאפשר לשייר בקרבן לצורך חולין, ולא מהני לזה ע"מ כן אי לאו האי קרא.

לשון מעות חולין שייך לענין מוצה ומרור

שם שאם אין לו, פי' מכדי אכילה או מכדי מקח לכל חד כדאית ליה, ממנה אחר עמו כו' וסיפא פירושא דרישא היא, איך יחייהו מהשה ע"י מכירה לאחר והמעות חולין, והאי חולין היינו לכל חד כדאית ליה דבאמת המעות חולין אלא שחייב ליקח בהן צורך אכילה, שרק לצורך זה התירו.

שאם הי' הבשר אתנן הי' פסול, אי לאו מיעוטא דלכל נדר, ה"נ אם הבשר של הגזול דקני ליה כריה"ג, הרי הקרבן פסול, שיש כאן חלק גזול, וסגי בזה לפסול הקרבן, (וכן מתפרש בקרבן פסח לפמ"ש תו' שם, שהרי נשאר גם לבעלים חלק בו, דאם זוכה בכל הבשר נפסל הפסח משום דלית ליה בעלים, מיהו התם קמ"ל שלא יצא יד"ח בחלק שגזל), - גם מה שתירצו תו' בפסחים צ"ב היכי דמי, שאם הבעלים משכו ידם כבר נעשה מותר פסח שהוא שלמים, ושוב א"א להמנות עליו כמש"כ סק"א, ואם הם עדיין לא משכו ידם אינו יכול להמנות בלא דעתם, וכן מה ששנינו שקלים פ"ז הראוי לפסחים פסחים קודם לרגל ל' יום יש לפרש דדינו כמותו פסח, ויקריבנו שלמים ואם חושש שעדיין לא משכו ידם בעי עקירה.

ובאמת נראה דבלא פסוק נמי הוה ידעינן שא"א לזכות בקרבן ע"י גזילה אפי' לריה"ג ואפי' אם אפשר למכור כפרתו, דכמו שהניזק אינו גובה הכפרה שהיא דבר רוחני ולא שייך לתפסו אפי' לריה"ג, [ע"י לעיל ד"ה ופשוט], ה"נ הגזול לא יכול לזכות בזה, וע"כ דכי איצטריך קרא היינו לענין הבשר שזכה שפסול את הקרבן, וכמש"כ, שו"ר בספר מרן זללה"ה פ"ט ב' סוסק"ה שכ"כ, והקשה דפסח נמי לא יהא לו זכות כפרה ע"י גזילתו, דלא עדיף מבצל חוב וניזק שאינו גובה זכות הכפרה.

בעיקר הקושיא למאי איצטריך מיעוטא דקרבנו ולא הגזול יתכן לפרש דומיא דמשכבו ולא הגזול, לומר שאין דעתו של הגזול קובעת להקריבו, וצריך דעת בעלים, ונפ"מ שכהן אינו מקריב ע"י הגזול עד שיהא לרצונו של הבעלים, ואין זכותו של הגזול כלום, ואפי' אם מקריבו לצורך הבעלים לא מהני, אא"כ ניחא ליה לבעלים, ועוד דאכתי הו"ל מצוה הבאה בעבירה שהגזול רוצה לקיים השבה בהבאת הקרבן לביהמ"ק,

להוציאן לחולין י"ל שכל ענין המינוי הוא רק בכה"ג, ועמש"כ לקמן סק"ט דהא דתנן לעולם נמנין עליו קמ"ל אפי' חשבו שנמנו כולם ולא ימנו עוד, מיהו לא קתני התם מה הדין בהתנו בפירוש.

שם רבה ור"ז חד אמר בעצים לצלייתו כו' לכאורה הול"ל מאי מכדי אכילה חד אמר עצים לצלייתו וחד אמר אפי' מצה ומרור, ואפשר דאגב אורחיה קמ"ל דרבנן דרשי כדי אכילה מלשון החייהו לשה, ופליגי אם דוקא תיקון גופו או ה"ה מכשירין ידיה.

שם כי פליגי במצה ומרור כו' לפ"ז גם רבי דרש החייהו לשה, אלא דס"ל דמכשירין ג"כ כפסח דמו, והא דקרי ליה מקח היינו כלפי אכילה דקאמר ת"ק.

שם ורבי סבר החייהו עצמן משה, יעוי' בפ"י ר"ח שכתב מי כתיב מהיות משה, משה כתיב כו'.

דין המעות שקיבל בעד מצה ועצים

נראה דהמעות שקיבל חולין גמורין הן, שאין קדושת מעות למצה ולעצים, אלא שאם נשתמש בהם לחלוק ביטל מצוה, שזולל בקדושת הפסח, מיהו אם נתנו לה באתננה אינו מתחלל כלל, כיון שאין האתנן ראוי לגופא דפסחא, ואפי' המנה אותה בשכר האתנן, אין חל ע"ז שם אתנן, והו"ל כבא עליה ואח"כ נתן לה, כיון שא"א לחלל הקדושה על האתנן, אבל אם קיבל מעות הראויין למצות אכילה, אין בהם קדושה אלא מצוה, - כתב מרן זללה"ה סוסק"ב שאם עבר זמן מצה ומרור דמיו חולין לכל דבר אף לרבנן, וסיים וצ"ע, ולכתחלה יחזור לקנות בהם עצים אחרים.

אם גם כשיש לו עצים רשאי לחלל על עצים אחרים

נראה דאפי' יש לו עצים ומצה ומרור יכול ליקח במעות עצים אחרים למצותו,

ולפ"ז אתיא ברייתא דלעיל לכו"ע, דמעות שבידו חולין הן לרבנן לצורך אכילה ולרבי אף לצורך מקח, וכדחזינן לחד מינייהו דאף לרבי לאו חולין גמורין נינהו, ואפ"ה קתני ומעות שבידו חולין, והיינו חולין למצה ומרור או לעצים, וכמו שמתפרש בברייתא זו כך מתפרש בברייתא דלעיל, אבל אביי אמר לעיל והא רבי היא ומשום"ה מעות שבידו חולין, משמע דלא אתיא כרבנן, שו"ר בספר מרן זללה"ה לדף פ"ט ב' [השני] סוסק"א וסק"ב שדן בזה, ועי' לעיל סק"ה אם זה לשון הגמ'.

שע"מ כן הקדישו, מה הדין אם אמר בפירוש ההפך

שם שע"מ כן הקדישו ישראל את פסחיהן, נראה שאם אמר בפירוש ע"מ שלא ימנה אחר עמו אין אחר יכול להמנות עמו, וכ"מ בירושלמי ה"ד, והיינו דקמ"ל ברייתא דטעמא דקרא משום דמשייר בפסח או במעות, אבל אם אמר בהדיא שאינו משייר אינו יכול למנות עמו, ואמנם אי לאו קרא לא הי' שייך שיור כלל, שהרי הפסח כולו קדוש מיד, וכן המעות, וכמשנ"ת לעיל סק"א ג', אבל הפסוק אשמועינן שאפשר לשייר, וכ"ה בסתמא, כמ"ש בירושלמי שם, אבל אם בהדיא אמר שמקדיש כולו אינו יכול למנות עמו, וצ"ע אם אפשר לדחוק כן בכונת תו', [שו"ר בספר מרן זללה"ה בדף פ"ט ב' סוסק"ד שכ"כ].

אם יכול למנות בחנם

מיהו יש להסתפק אם בכה"ג שהתנה שיהא כולו קדוש יכול למנות עמו שיהיו המעות הקדש כמותו פסח, א"נ למנות בחנם, או דהשתא מפרשין שכל ענין מינוי הוא בגלל השיור וכנראה בירושלמי שם, ואמנם מעיקרא פי' תו' פ"ט ב' ד"ה וזה דעיקר ענין המינוי ידעינן מקראי אחרוני, וא"כ י"ל דלזה א"צ ע"מ כן, ורק לענין להוציא לחולין בעינן שיור, מיהו לבתר ידיעין מקרא דיכול נמי

אבל אינו יכול לחלל המעות על עצים ומצה שברשותו שאין בהן קדושה לענין חילול, אלא יש להשתמש בהם דרך כבוד למצות הפסח, - ואם אין דעתו ליקח בהם מצה ומרור צריך למנותם בחנם, והיינו דקתני שאם אין לו, שהמינוי יהא לצורך אכילה, ולא סגי בראוי לאכילה.

נראה דבמעות חולין ג"כ פליגי, שהרי השויר הוא בגופא דפסחא ואין לשנות קדושת הפסח אלא לאכילה, מיהו לאבוי דמשייר במעות, י"ל דבמעות חולין מותר ליקח כל דבר, אבל אין נראה כן מסתמות הדברים, דאין לחדש פלוגתא לדינא ביניהם, וי"ל דלאבוי במעות חולין לא יהיב ליה בתורת חלול, אלא מתנה בעלמא, אבל בפשוטו קונה הפסח ע"י המעות כמו כל דיני הקדש, וא"צ קנין אחר, וא"כ יש מקום להחמיר שלא ישתמש במעות אלא כמו שמשמש בדמי פסח שמכר בהם חלק בפסחו.

לרבנן דלא מהני פדיון על אתנן, ה"ה שא"א לשלם בחלוק וטלית, ולא אמרינן דכל שוה כסף יכול ליקח בו מצה ועצים, שכן הדין בשביעית ומע"ש דמעות חשיבי ראויין לכל דבר כיון שעומדין לקנות בהם אבל חלוק וטלית חשיב אינם ראויין.

בנידון הירושלמי אם השויר חולין, ונפ"מ אם אפשר למנות בשבת

ז. **בירושלמי** אמרו שתנאי ב"ד הוא שיצאו המעות לחולין, ונסתפקו שם בגדר הדברים, אם זה כתנאי בהקדשת המעות, או שויר בקדושת הקרבן, ובגלילין שם פירש דהיינו פלוגתא דר"א ואבוי, ואמרו שם דנפ"מ לענין הממנה עמו בשבת אם חשיב כמקדיש בשבת, ולשבת קמ"ח ב' אמרו דמינוי מותר משום דמעיקרא מיקדש וקאי, מיהו בתר הכי הקשו ע"ז ממתני', ואמרו כיון דרגיל אצלו כמאן דאימני ביה מעיקרא דמי, ועי"ש בתו', ואפשר דהקושיא שיהא אסור מינוי מדין

מו"מ, ולא מדין אין מקדישין, ולפ"ז מבואר דשויר בפסח אינו חולין, ואמנם בירושלמי נקטו דלצד דשויר הרי הוא יוצא לחולין וחזור וקדש, ואף לגבי אתנן דנו לאסור שם, אבל לתלמודן נקטינן דמיקדש וקאי, וכן לגבי אתנן מיקרי מוקדשין, וע"כ זהו ענין מחודש דנשאר לו זכות כממון בעלים לריה"ג.

בירושלמי אם שייך בזה דין הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל

עוד אמרו בירושלמי נפ"מ בהפריש ק' מנה לפסחו והמנה אותו על חמשים, ומשמע דר"ל שאם זה שויר בקרבן, יכול לחלל כל המאה על נ', כדין הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ, אבל אם זה תנאי במעות שיצאו לחולין הרי רק מה שנתן לו יוצא לחולין, ובגלילין שם כתב להגיה איפכא, ויש לזה מקום כיון שאין הקדש פודה את ההקדש, וא"כ אין זה מדין חילול, ומתחלל רק מה שנתן לו, אבל אם התנה על המעות שיצאו לחולין, שפיר י"ל שהתנה שכל המעות יצאו לחולין, ומ"מ אין הדבר מוכרע.

שם בירושלמי הגע עצמך שהמנה אותו על חנם מה אית לך יוצא לחולין וחזור וקדש, צ"ב מאי קאמר, הרי ע"כ המינוי הוא חידוש התורה, והנדון הי' על המעות איך יוצאין לחולין, וא"כ י"ל דהמנה אותו על חנם לכו"ע המעות נשארין בקדושתן.

שם יהא אסור משום אתנן פתר לה בשלא נכנס לתוך ידו כלום, אפשר דמשני דכה"ג אימעט שפיר משום דבר הנדור, כיון שלא נתן לה זכות בחולין, רק הקדיש עבודה, ומיקרי נתן לה מוקדשין.

צ"ט א' שמתמעטין והולכין, ביאור הדרשא
ח. **צ"ט א'** מלמד שמתמעטין והולכין, פשטא דקרא אם אין בני בית מרובין, אבל מדכתיב ימעט ולא כתיב מעט, שמעינן שיכול להתמעט ממה שהיה, והיינו שיכולין להמשך ממנו.

שוחטין, ולא קתני אם הביאו ביחיד פסול), ועי' לקמן ס"ג סק"ה.

פ"ט א' לעולם נמנין כו' הרבותא בזה

ט. פ"ט א' מאי קמ"ל הא קמ"ל דאע"ג דאימני כו' מ"ש רש"י דקמ"ל דלא כר' יהודה צ"ע שלא הזכירו בגמ' הא דר"י, וגם צ"ב היכי משמע הכי, ואין לפרש דקמ"ל שאפשר לימנות אחר שהקדישו הראשון, דהא פשיטא היא מקרא דולקח הוא וגו', ולשון המשנה לעולם נמנין עליו משמע דידוע שיש מינוי לאחר שהקדישו, וקמ"ל שלעולם קיים ד"ז, [שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שביאר דעיקר דין מינוי קמ"ל עי"ש, ובאמת מצינו צ"ט א' דהמקדישין ביחד מיקרו חבורה ראשונה].

ואפשר דקמ"ל שאע"פ שכבר נמנו עליו כל בני החבורה, ולא הי' דעתם לשייר בו זכות מינוי, ועתה באה חבורה אחרת שלא הי' להם קשר עמהם כלל ולא הי' דעתם עליהם אפ"ה יכולין למנותם עמהם, וזה נלמד מלשון לעולם נמנין עליו, דאפי' גמרו שלא למנות יכולין למנות, מיהו עי' ירושלמי ה"ד באמר ע"מ שלא ימנו עמי כו', ועי' לעיל סק"ו.

שם אמר אביי כו' מה הדין כשנמשך באיסור

שם אמר אביי מחלוקת לימשך כו' יש לעי' מה דינו כשנמשך לרבנן, הרי אין לכפר עליו בעל כרחו, וי"ל דקמ"ל עיקר הדין שאינו רשאי להמשך, ואם הוא נמשך באיסור, הרי"ז כנמשך משלמים שלו, דכ"ז שאינו כופר בכפרה, הרי הוא מתכפר בו, וה"נ יוצא בו יד"ח, דכיון שלא הועילה משיכתו הרי הוא נשאר בו בדין פסח, שו"ר שנתבאר בספר אאמו"ר שליט"א עי"ש.

הסברא שיהי' שייך מינוי אחר שחיטה

במכברא ודאי קשה לומר שיוכל אדם להמנות על פסח לאחר שחיטה, דנמצא

שם ובלבד שיהא אחד כו' במכילתא משמע דמסברא קאמר לה שלא יהא טפל עיקר ועיקר טפל, והיינו דאין לך בו אלא חידושו שימעט הבית, אבל שישאר מהבית הראשון שם, ור"י סבר ואם ימעט שישאר מעט ואפי' מתווספים אח"כ, שאין יתרון למקדישים הראשונים.

שם אחד מבני חבורה קיים, פי' אחד מהמקדישים הראשונים לאפוקי המנויים שנוספו על הפסח לאחר שכבר הוקדש, דכיון שהפסח כבר כולו קדוש, הרי הנוספים אינם מוסיפין בקדושתו וחשיבי טפלין, ומאה דמהני אחד מבני חבורה אפי' אם יש לו רק חלק קטן, חזינן דא"צ שהנוספים יחשבו מנויין שלו, שהרי הם נמנו על החלק של האחרים שמשכו ידם, אלא כיון שנשאר קצת מעיקר ההקדשה, הרי יש לו תפיסה בכולו, שאם ימשכו כולם ישאר הקרבן כולו קדוש מכחו לחוד.

שם רי"א ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא, ג"ז סברא דכיון דלית ליה בעלים מנויין, הו"ל מותר פסח לשלמים, שא"א לשמור קדושת פסח בלא מנויין, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שכתב דתרווייהו מקרא דרשי לה.

שם מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי, פי' כיון שהפסח אינו ראוי למצותו במינויו של ראשון, חשיב השני ג"כ עיקר הקדושה, אבל לא מהני זה שהי' דעתו למנות עמו אחרים בשעת ההקדשה, ואפי' ידע על אדם מסוים שדעתו למנותו, שלא אמרו אלא ביחיד שכאילו חסר בעיקר מצותו חשיב, ואע"פ שאמרו בירושלמי דבדיעבד אם זרק על היחיד הורצה, מ"מ לכתחלה עדיין אינו ראוי למצותו, (ואפשר שאם בדיעבד הי' פסול, לא הי' מתקדש אלא ע"י שנים יחד, דאין לעשות קדושה תלויה, ושם אמרו שאם שחטו זורקין את דמו שג"ז בדיעבד, והיינו דתנן אין

ב', דכמו שא"א להקריב שתי חטאות, כך א"א להקריב שני פסחים, אבל אפשר להפריש שני פסחים לאחריות כמו שתי חטאות, ובאותו שיתכפר לבסוף אגלאי מילתא שזהו פסחו, והשני [אע"פ שהי' קדוש במוחלט מכח ענין האחריות, מ"מ] דינו כמותר פסח.

איך מועיל מינוי של נמנה אחר הפרשה וחזר ומשך ידו

ולפ"ז יש לעי' המפריש פסחו, ומינה אחר במקומו, והוא משך ידו ונתמנה על אחר, מכח מה חל מינויו, הרי איגלאי מילתא שזה לא הי' פסחו, ומשכח"ל שהממנה לא הקדיש כלל, כגון שראובן הקדיש ומינה את שמעון עמו, ושמעון מינה את לוי במקומו, ונראה דכל שנתמנה יש לו דין בעלים מכח אחריות, והמפריש שני פסחים לאחריות יכול למנות עמו על שניהם, דכמו שקדושת אחריות מוחלטת לענין שהשני נעשה מותר פסח ומותר חטאת, ה"נ זכותו למנות מוחלטת, וזכה הנמנה בדין פסח גמור.

אם הממנה יכול לחזור בו

ונראה דכל מינוי הוא מוחלט ונעשה הנמנה בעל הקרבן, ולא מיתלא תלי, ואין הממנה יכול לחזור בו, אלא שהנמנה רשאי למשוך ידו הימנו ולהמנות על אחר, כדין שנים לאחריות, וצ"ע בספר מן זללה"ה לך פ"ט ב' סק"ב ולע"כ.

שמביא בהמה שחוטה למצות פסח, ושמה ס"ד דליטפל ולמנות עם אחר שייך גם בכה"ג, שו"ר בסוגיא דיומא מ"ט ב' דאיכא אמוראי דאפי' בדמו של פר, ומייתי עלה ממתני' דהכא, והיינו דכיון שנשחט לשם פסח אפשר להצטרף לזה כמביא שה לפסחו, דאמרינן בפר ואפי' בדמו של פר, וצ"ע.

ויש בזה עוד חידוש שלאחר שחיטה זוכין שאר בני חבורה בחלקו, אבל אם משכו כולן את ידם או שמתו, מסתברא שאינו נעשה שלמים לאחר שחיטה דבעי עקירה, ואין קרבן משתנה לאחר שחיטה, ואם משך ידו הימנו נפסל, שו"ר בחזו"א לדף פ"ט סק"ד בכ"ז.

האם בשותפין יכול אחד למנות שלא מודעת חברו

י. מזה דתנן פ"ט ב' הממנה עמו אחרים בחלקו, חזינן שא"צ דעת כל החבורה למנות אחר עמהם, וש"מ שיש לכל אחד חלקו לפי ערך הדמים שנתן, ולפ"ז אחד מן החבורה שמת ראוי שירש בנו חלקו לענין זכות למנות אחרים, ואמנם אפשר שאין שייך מינוי אלא ע"י המנוי, [עי' להלן], אבל זכות הממון ראוי שיהא שלו, ויעוי' בזה בספר מן זללה"ה שם סק"ה ו' ולע"כ.

בדין מינוי על ב' פסחים

אי אפשר להמנות על שני פסחים כמבואר בכל הסוגיא דחבורה שאבד פסחה צ"ח

סימן ג

בדין מינוי קטנים, ושה לבית אבות

עבד של שותפין אם צריך דעתו בשעת שחיטה

ובאמת גם מסתמות הגמ' בעבד של שני שותפין משמע דבדלא קפדי רצה מזה אוכל אפי' לא הי' דעתו בשעת שחיטה, מדלא הזכירו כן דודאי לאו מילתא דפשיטא היא כיון דלא בעינן דעתו, ודינו כקטן אצל אביו, ואם איתא דבשני שותפין בעינן דעתו הו"ל לגמ' לפרושי, ואמנם בעבד יש חידוש דמהני דעתו בדלא קפדי, אבל מ"מ הו"ל לגמ' לפרושי, ולמדנו מזה דאפי' עבד שחייב בפסח מדאוריתא יוצא יד"ח במינוי כזה, [שור"ר בספר אאמו"ר שליט"א שכתב דהיינו רצה בשעת שחיטה] ולפמשנ"ת להלן מהירושלמי שכפייית העבד מהלכות עבדים, א"כ מסתבר שצריך לרצות קודם שחיטה.

ונראה מזה דמדרשא דשה לבית ילפינן דקטן ועבד נטפלין לאב ואדון באופן מוחלט, ויכול להמנות על שני פסחים במציאות הזו, דסו"ס הוא שייך לבית של כל אדון, וכן ביתום כיון שהוא נטפל לשני האפוטרופסים והם שחטו עליו, הרי הוא באמת בכלל בית של שניהם, ואמנם אין להתירו בשני פסחים כאחת, ומסתבר דמדאוריתא הוא אסור לאכול משנים, אבל בשורש הדבר הוא כממונה על שנים, ואין בזה חסרון כיון שאין המינוי מכחו, אלא מכח המציאות שהוא בכלל הבית, ואפשר שהסכמתו אח"כ היא כדין תנאי שאין בזה חסרון דברירה, אבל ג"ז חל רק בגלל שהמציאות שהוא שייך לבית הזה, חשיבא כמינוי, ושייך מינוי כזה על שני פסחים, אלא שצריך להתנות כדי שלא יהא תרתי דסתרי, כיון שאין להתירו לאכול משני פסחים, [כ"ז כתבנו לפני

פ"ח א' א"ר זירא שה לבית מ"מ, ברבותא דקטן ועבד

א. פ"ח אר"ז שה לבית מ"מ, פי' תו' דר"ל דקטנים א"צ מינוי מדאוריתא, ויש לעי' דא"כ הול"ל קטנים לאו דאוריתא ניהו, ובתו' הרשב"א כתב דשה לבית מדרבנן צריכין מינוי, ומדאוריתא אין קטנים בכלל, וזהו שה לבית אבות לאו דאוריתא, והדברים צ"ב, ועי' לקמן סק"ג ד'.

ובפי' ר"ח כתוב אר"ז שה לבית מ"מ כו' תנ"ה שה לבית מלמד כו' ולפ"ז משמע דילפינן מקרא שאדם מביא פסח על בני ביתו מכח זה שהם סמוכין על שלחנו וטפילין לו וא"צ דעתם, כי נתחדש במאי דכתיב שה לבית נוסף לשה לבית אבות, לומר דמלבד שיש ענין מינוי לבית אבות, יש דין שה לבית דהיינו שבני ביתו נטפלין אליו ונמנין עמו, ולכן היתום נטפל לאפוטרופוס, כמו עבד לאדוניו וכן לאביו.

ואין ללמוד מפסוק זה דקטנים לאו דאוריתא שהרי ילפינן מהאי קרא גם עבד כנעני שהוא חייב מדאורייתא, ואפ"ה יכול האדון לשחוט עליו בע"כ, כדתנן בשכח מה אמר לו רבו דמקריב גדי או טלה לעצמו, הרי דמהני דעת האדון אף לעבד שיכול להביא בפ"ע.

ויש לעי' אכתי איך היתום אוכל במקום שהוא רוצה בלא דין ברירה, הרי בפשוטו אינו יכול לאכול משני פסחים, שאם הוא בכלל שה לבית של ראובן אינו בכלל שה לבית של שמעון, וא"כ ג"ז צריך להחליט בזמן שחיטה.

אליהם, נעשין ביתו ברצונו, כמו אמה העבריה שאוכלת משל אדון מדעתה או מדעת אביה.

בנו ובתו הקטנים, האם הוא משום חינוך, ואם צריך למנותם בהדיא

שם ע"י בנו ובתו הקטנים, פרש"י שעליו לחנכם, ובפשוטו הם בכלל ביתו מפני שזוהי משמעותא דשה לבית, והיינו מפני המציאות שהם סמוכין עליו, ונפ"מ באמה העבריה דכיון שסמוכה אצל האדון, י"ל דלא תליא בדעת אביה אלא בדעתה.

שם אלא מדעתן, בגמ' מפרשין דסתמא הוי דעתן לכך, ולכאורה נראה דה"ה דסתמא הוי דעתו כשהוא מקדיש פסחו שיהא לכל בני ביתו, ודינם כבני חבורה הראשונה לר"י צ"ט א', ולא כמנויים לאחר ההקדשה, ובמינוי שלאחר ההקדשה צריך קנין, ולא סגי בדיבור בעלמא.

שם וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן כו' [ובמקום שזכות הוא לרבו מקריב לעצמו כדנתן לקמן ב' במתני'], קמ"ל דאפי' שחט הן תחלה לא יצאו יד"ח בקרבנם כיון שדעת רבן שיאכלו משלו, וכ"מ בגמ' דקרו ליה מיחוי והיינו קודם שהקריבו עליהם, דלאחר הקרבה גם באשתו לא מהני לאחר שכבר יצאה יד"ח בשל בעלה מכח סתמא, [שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שדקדק בזה מהרמב"ם, ע"י להלן], מיהו אם הפרישה אע"פ שלא הקריבה יש להסתפק מה דינה, ואם לא הקריב לבסוף נראה דיצאה בשל בעלה, אבל אם הקריבתו לאחר של בעלה י"ל דדההפרשה מוכיחה על ההקרבה שלבסוף, - ובתו' כתבו דהחידוש שהקרבה כמחאה, ולכאורה זה פשיטא טפי ממחאה, דהו"ל מעשה גמור דלא מייתא חולין בעזרה, והפסד קדשים, וכ"ה פשוט הבריייתא דהחידוש בכולן, ולא בדיוקא דחזן מן האשה.

שראינו הירושלמי דלהלן, אבל ע"פ הירושלמי משמע יותר דה"ק שה לבית מ"מ שהמינוי תלוי באב וא"צ מינוי לקטנים מדאורייתא, דשה לבית אבות משמע קטנים עם אביהם, ועכשיו מתפרש שה לבית וא"צ מינוי לקטנים, ולפ"ז כיון שכל אפוטרופוס ממנה אותו במוחלט, הרי"ז בגדר תנאי לאיזה מקום שהוא ירצה, ולא ברירה אלא תנאי].

ובאמת עיקר הדברים מוכרחים מהא דעבד ששחט משל עצמו אוכל משל רבו, הרי שעקרה תורה ממנו מצות פסח של עצמו, וקבעתו בשה לבית של רבו, וכיון שכן אין זה מחודש שיקיים מצותו בשל רבו, כמו קטנים, שהרי אין לו אפשרות אחרת, מיהו בהסכמת אביו או רבו רשאי להטפל לבית אחר ע"י מינוי, וגם ביתום ועבד מיירי ע"י מינוי ששחטו עליהם.

וכעת ראיתי בירושלמי ה"א אין רשות לרבו לומר לו אי אפשי שתמנה על הפסח אבל אומר לו אי אפשי שתמנה ע"ז אלא ע"ז, ומשמע שזה מדין כפייה על העבד, ולא מדין טפילות דביתו, וצ"ע בזה, גם בספר מרן זללה"ה לדרך פ"ט סק"ו כתב שאולי הוא מדיני העבדות ולא מדיני המצוה, ובאמת מצינו לענין נזיר שהוא כופה את עבדו שלא ישמור נזירות, ולפ"ז צריך להמנות מינוי גמור, ומדיני עבדים מחייבין ליה שלא לאכול משלו, ואין הפסוק משמיענו דיני עבדים אלא לומר שבני ביתו מתמנים עמו, וקים לן דעבדים חשיבי בני ביתו כמו קנין כספו בתרומה, ומזה למדנו גם בדיני עבדים.

אם יתום היינו דוקא קטן

ב. **יתום** היינו קטן דוקא כמ"ש הרמב"ם פ"ב הי"ב מירושלמי, ולמדנו שהקטן יכול להטפל גם לבית אחר, וליחשב בכלל שה לבית, מיהו בזה ליכא סתמא עד שישחטו עליו בהדיא, ואותם הממונים שהוא נטפל

אשה וכל דדמי לה, מ"ט נקטו אשה

שם אמר רבא אשה וכל דדמי לה, נראה דנקט אשה לרבותא דס"ד שהיא בכלל ביתו בע"כ, דקרינן בה שה לבית כמו בניו קטנים, וכ"ש בניו הגדולים ועבדיו העברים, (וסיים התנא שיכולה למחות ללמדנו דין סתמא ולומר דה"ה כל שיכול למחות), ולא הוצרכנו לדרבא אלא שלא נטעה מלשון התנא לחדש שיש סיבה מיוחדת באשתו, כדאשכחן בריש פרקין, אבל האמת שהתנא לרבותא נקטה, וללמדנו דסתמא כולהו בכלל כדדייקינן בגמ'.

שם אמר רבא כיון ששחטו וכו' מה החידוש ששחיטה הוי מחאה

שם וקתני חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות, אמר רבא כו' יש לעי' פשיטא דשחיטה הויא מיחוי במעשה והוי טפי מדיבור כמש"כ לעיל, ואפשר דלישנא דמפני שיכולה למחות קא דייק, דמשמע שהשחיטה לא היתה מחאה, אלא דמהני מפני שיכולה למחות, וס"ד דמיירי כששחטה לעצמה מספק שלא ידעה אם בעלה ישחט עליה, ולא עשתה כן בתורת מחאה, ורבא פירש דה"ק מפני שיכולה למחות, והשחיטה גופה מחאה היא, ואמנם מילתא דפשיטא היא ומשום רישא נשנית, - שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שרצה לפרש מימרא דרבא בשחט רבן תחלה, ואפ"ה מהני מחאתן אח"כ, וכלשון הרמב"ם שכתב פ"ב ה"י שחט ע"י אשתו כו' ושחטו הן לעצמן אין לך מיחוי גדול מזה, משמע דס"ל דמהני גם לאחר שכבר שחט עליהן, אבל הדברים מחודשים מ"ט מהני, וודאי דכל מיחוי שקודם ההקרבה גדול מזה, וכמו שמיחוי בדיבור לא מהני לאחר הקרבתו ה"ה במעשה, והלשון מוכיח דמיירי בהקרבה בשעה שמועיל מיחוי, ומדברי הרמב"ם אין הכרח כיון שכ"כ גם גבי קטנים, וע"כ דלא דק בסדר, והכונה שהם הקדימו לשחוט.

שם מיני ומינך תסתתיים שמעתתא, אפשר שאמר כן לכבודו, ואפשר דאי לאו ברייתא לא הי' מחלק כן, דמתני' סתמא משמע בכל גונא, רק מכח הברייתא חידש דבדלא קפדי רצה מזה אוכל כו', ונראה דסתמא כקפדי חשיב כסתם מתני', ורק בדיענין דלא קפדי אוכל, ואפשר שאין בזה סתמא כי הדבר ידוע מהנהגתם כל הזמן.

בבאור התי' מתני' בדקפדי אהדדי

שם מתני' בדקפדי אהדדי, פי' ר"ח שלא ישמש לזה יותר מזה, ובכה"ג מקפידין גם שלא יחליט לבדו אם הוא משמש אצלו או אצל שותפו, אבל בדלא קפדי ונותנין לו רשות להחליט אצל מי הוא משמש, וסומכין זע"ז שישתוו ביניהם, נהי דשחטו עליו שניהם אבל דעתם שיחליט כפי רצונו, שהרי הם יודעים שלא יוכל לשמש אצל שניהם.

ולפ"ז י"ל דח"ע וחב"ח לעולם קפיד רביה עליה שלא יניח מלשמשו בליל פסח בלא רשותו, שהרי אין לו חיוב של שותף אחר, ומשל רבו אינו אוכל בסתמא עד שימנהו בפירוש מפני חלק הבן חורין שבו, וממילא גם חלק העבד שבו צריך מינוי מפורש, (ונפ"מ כגון שנמנה חלק הבן חורין על פסחו של האדון שלא בידיעתו כגון שמנהו אחד מבני חברתו בחלקו).

בתוי הרשב"א כתב בשם רש"י דקפדי שהוא רוצה לעשות מצוה, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א שמקפיד על המינוי שלא בידיעתו.

פ"ט א' מתני' האומר לבניו וכו', מנלן דמיירי בנכנס אחר שחיטה

ג. **פ"ט א' מתני'** האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון כו' פרש"י בגיטין שבזמן שחיטת הפסח עדיין לא נכנסו הבנים לירושלים, והיינו דקאמר על מי שיעלה אחר השחיטה, אבל בלשון המשנה הי' אפשר לפרש דמיירי קודם

מדאוריתא דשה לבית מלמד שהוא שוחט עליהם שלא מדעתם, אבל דעתו בעינן שהוא רוצה לכללם בפסחו, דלא יתכן לאכול משלו בע"כ, וכדתנן ששחטו עליו אפטרופסין, והריני שוחט את הפסח על כו' וכדחזינן באמה העבריה שהאדון שוחט עליה, ואינה בכלל בית אביה, ולכן שפיר הקשו אם האב אינו שוחט אלא על הראשון בבירה א"כ איך זכה בחלקו.

בדברי הראשונים בגיטין דיש כאן מחלוקת הסוגיות אי מיירי בגדולים או בקטנים

הרמב"ן והריטב"א בגיטין כ"ה א' פשיטא להו דכונת הגמ' לפרש מתני' בגדולים, והיינו משום דקטנים לא צריך למנינהו, דהא שה לבית אבות לאו דאוריתא כדמסקינן בנדרים ל"ו א', ואמנם שם מסקינן כן מכח מתני' דהכא, אבל הדין אמת שאין אדם יכול להפריש פסח על חבירו, ולא יליפין מקטנים משום דשה לבית אבות לאו דאוריתא, וא"כ הו"מ לאוקומי מתני' בקטנים, וסיים הרמב"ן דר"י סבר שה לבית אבות דאוריתא ואליביה מתרץ דאמנינהו מעיקרא, והרשב"א והריטב"א כתבו דלרווחא דמילתא בעי לפרוקא אפי' אי אמרינן שה לבית אבות דאוריתא, ולפ"ז אין רא' דסוגיא דגיטין מפרשא למתני' בגדולים, דהא מפרשי לה למ"ד שה לבית אבות דאוריתא.

ובאמת קשה לחדש מחלוקת הסוגיות אם מתני' בקטנים או בגדולים, דכיון דחזינן בנדרים דפשיטא לגמ' דמתני' בקטנים ולא דנו בזה כלל, לא מסתבר לומר דבפסחים וגיטין פשיטא לן דמתני' בגדולים ולא דנו בזה כלל, ולפי דברי הראשונים ז"ל מצינן למימר דר"י השיבו לרווחא דמילתא אי שה לבית אבות דאוריתא, אבל האמת דשה לבית אבות דרבנן, ומתני' נמי דיקא דקתני ומזכה את אחיו עמו דהיינו זה שנכנס ראשון, ולא האב מעיקרא, כ"כ הרמב"ן והריטב"א, -

שחיטת הפסח ומודיעם שיזדרזו ליכנס כי הוא ישחוט את הפסח על מי שיעלה ראשון ובזמן השחיטה יאמר על מי שעלה ראשון, ולפ"ז לא תליא בבירה שכבר הוברר הדבר בשעת שחיטה, ואפשר דקים לגמ' הכי מדלא קאמר על מי שעלה, ועוד דמשמע שהוא מקדים לעלות לפניהם מפני שהוא צריך להיות שם בשעת השחיטה, ולכן צריך לזרזם שיגיעו אחרי לירושלים, אבל אם כולם שם בשעת שחיטה הרי הוא יכול לעלות עמהם, ובוזה א"צ לזרזם.

בירושלמי אמר ר' יוחנן לית כאן הריני שוחט אלא הריני מפריש, ולמה תנינן הריני שוחט כדי לזרז, ויתכן שהכונה דבזמן שחיטה כבר נודע מי נכנס ראשון, ואז זוכה הראשון והוא מזכה את אחיו עמו, וא"ל הריני שוחט כדי שיחששו שלא יהא להם חלק בקרבן, ויזדרזו ליכנס, ודוחק, אלא יש לפרש כבתלמודן שבאמת שוחט לכולן, ורק מזרז.

שם כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו, הלשון משמע שהוא זוכה בחלקו לאחר שחיטה בשעה שנכנס, ואח"כ הוא מזכה את אחיו, ולכן הקשו בגמ' דאפי' אם יש בירה, אכתי הראשון לא זיכה להם אלא לאחר שהוא נכנס, ונהי דהוברר שנשחט עליו, אבל הוא זיכה להם רק עכשיו משהוברר שהוא הזוכה, - ונראה שנותנו לו מעיקרא ע"מ שיזכה את כולם, דודאי רצונו שכל בניו יאכלו עמו מן הפסח.

שם גמ' ש"מ יש ברירה, דבשעת שחיטה עדיין לא נכנס הראשון, ויש לעי' אי בבנים קטנים הרי אר"ז פ"ח א' שה לבית מ"מ שאף בלא מינוי הם אוכלין עמו, ועי' תו' הרשב"א, ובתו' תירצו דהיינו דמשני דאמנינהו מעיקרא, והראשונים בגיטין פירשו דמיירי בגדולים, ולכאורה י"ל דמ"מ בלא מינוי שהוא שוחט עליהם אינם אוכלין, אם מדרבנן שלא יבואו לאכול שלא למנוי, או

ומ"ש דבסוגיא דפסחים נקטו כבנדרים צ"ב, ואמנם אמרו פ"ח א' שה לבית מ"מ, אבל אמתני' הרי אמרו כבגיטין.

ובעיקר הדברים אפשר לומר שאין סתירה גמורה בין הסוגיות, דאף אם שה לבית אבות לאו דאוריתא, מ"מ בעינן מינוי לקטנים מדרבנן, כדתנן ביתוס פ"ז א' וכדתניא באמה העבריה פ"ח א' וכדתניא סוכה מ"ב ב' יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח שנאמר איש לפי אכלו, [ועסק"ד מש"כ בזה], ושפיר דייקו בגמ' יש ברירה מדין הקטן כדדייקנן פ"ח א' מיתוס, וע"ז תירצו שהאב ממנה אותם מעיקרא, ואח"כ מזרזן במצות, ובנדרים מוכחין מדמהני מינוי קטנים אע"פ שאין בהם דעת, ומשני ר"ז שאין על הקטנים חיוב הבאת קרבן פסח מדאוריתא, ולענין מינוי מדרבנן שפיר מהני למנות הקטנים, ואין הוכחה מזה דאפשר להקדיש פסח בלא דעת בעלים, ובגיטין ופסחים מפרשין איך נעשה המינוי לקטנים.

שו"ר דלאו קושיא היא דבאמת י"ל דפשטא דמתני' אפי' בבנים גדולים, ור"ז קשיא ליה איך מועיל לזכותם לאחר שחיטה ולכן מוקים לה בבנים קטנים, דלא בעו מינוי גמור, ובפסחים וגיטין דמפרשין דאמנינהו מעיקרא מיתוקמא כפשטה בגדולים ובקטנים, ולא הוצרכו לפרש מידי בגמ' כיון דמוכח דר"ז מוקים לה בקטנים ליישב הקושיא דעל בשרא קאי ומזכה להו, מיהו עדיין צריך יישוב במה מזרזין הגדולים, עי' להלן, ולכן אין ברור אם גם בגיטין ופסחים מפרשין לה בקטנים.

א"ר יוחנן כדי לזרזן במצוות, מהו הזירזו

שם א"ר יוחנן כדי לזרזן במצות, פרש"י שכולן נמנו עליו מעיקרא, ובגדולים ע"כ צ"ל שהודיעם שהם ממונין עליו, ואמנם גם בסתמא הם מתמנים עליו כ"ז שלא מיחו כדלעיל פ"ח א', אבל אכתי אם אומר להם שאינו ממנה אותם אין דעתם להתמנות, ואין

כאן סתמא, ויש לעי' א"כ במה הוא מזרזן במצות, הרי הם יודעים שכולן כבר נמנו מעיקרא.

ואי מיירי מתני' רק בקטנים שא"צ מינוי גמור, ואפי' בע"כ הם מתמנים מדין שה לבית מ"מ, לעיל פ"ח א', ניחא שהוא מזרזן ע"י שאומר להם שממנה רק את הראשון, והראשון ימנה אותם עמו אם ירצה, ובאמת הוא ממנה מתחלה את כולן, אבל אי מיירי בגדולים ומודיעם שכולם מנויים א"כ במה הוא מזרזן.

ואפשר שבהנהגה המעשית הוא נותן לזה שנכנס ראשון זכות כבעלים, ליטול מנה כרצונו, ולחלק לכל אחד כרצונו, [שו"ר בר"ן גיטין שם שכ"כ וכתב דמינוי קלוש כזה מהני בברירה], וקמ"ל מתני' שראוי לעשות כן לזרזן במצות, וכן משמע שנהגו כן מדתניא מעשה וקדמו בנות כו' ואם כל הענין הוא מאורע פרטי שאדם אמר כן, לא שייך להתייחס לזה ולומר מעשה וקדמו כו' אבל אם הי' זה מנהג בישראל לזרזו הבנים והבנות למצות, בעליה לרגל במהירות ניחא, (וכענין רצין ועולין בכבש).

עוד מו"מ אם מתני' בגדולים או בקטנים

ולכאורה הי' נראה להוכיח מדתניא מעשה וקדמו בנות לבנים ונמצא כו' דמיירי בגדולים, דאי בקטנים מה ענין להזכיר שקדמו לתינוקות, אטו זריות ועצלות של תינוקות ראויה לשנותה במתניא, אבל ע"כ חזינן דבנדרים מוקמין לה בקטנים ומייתנין ברייתא עלה, הרי דניחא לגמ' לפרושה אף בקטנים.

מסקנת הדברים שאין הדבר ברור אם מתני' בקטנים או בגדולים או בתרתייהו, ואם מתני' בקטנים כדנקטינן בנדרים, אפשר לקיים כן גם סוגיא דפסחים וגיטין, דמדרבנן צריכין מינוי וע"ז אמרו דאמנינהו, [ועי' תו'

שם תנ"ה מעשה וקדמו בנות כו' הדיוק מדלא קתני ונמצאו בנים טפילין לבנות, כענין טפילות לאנשים צ"א ב' ולכאורה כאן משמע שהאב מינה את כולם, או שא"צ מינוי, והיינו דקאמר שכשקדמו בנות קיבלו רק שבח דזריות, והחידוש שהם זוכין ומזכין כמו הבנים ואע"פ שבנות בראשון טפילות, ולפ"ז אתיא כר"ש, מיהו בלא"ה הבנות טפילות לאביהם, והלשון משמע שבא לומר שגנאי הוא לבנים שמאחרין אחר הבנות, עי' תו' צ' ב' ד"ה הימנוהו בשם ירושלמי שהנשים עצלניות הם, ולפ"ז הוא כענין מזכירין אותן לשבח ולגנאי, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שביאר דקמ"ל שנשים חובה או דאע"פ שהם רשות הם בכלל דבריו בסתמא, עי"ש.

בדברי הראשונים בנדרים דאין מצוה באכילת קטנים

ד. **התו'** והרשב"א והר"ן בנדרים ל"ו א' כתבו דקטנים אוכלין אע"פ שאינם מנוים משום דלא אסרה תורה אלא בבני מינוי, ובפסחים פ"ח א' תירצו בתו' דאין איסור לא תאכילום אלא במידי דאיסורא ולא בחינוך מצוה, והדברים צ"ת דנמצא שמבטל מצות פסח ומאכילו באיסור, ויש בזה הפסד קדשים ואין בזה מצוה כיון דמידי דאיסורא הוא, וכבר נתבאר לעיל ע"פ פי' ר"ח דשה לבית מ"מ בא לומר שהם בכלל מינוי של אביהם, דיש מצות שה לבית להאכיל גם את בני ביתו, ואף עבדיו הכנענים החייבין מדאוריתא בכלל זה, עי"ש, שו"ר בכ"ז בספר אאמו"ר שליט"א פ"ח א'.

באור הלשון שה לבית אבות לאו דאוריתא

יש לדקדק בלשון שה לבית אבות לאו דאוריתא, וטפי הול"ל שה לבית אבות דאוריתא, והיינו דרשא דשה לבית מ"מ, ובתו' שם דשה לבית מ"מ משום דשה לבית אבות לאו דאוריתא, דהיינו שלא צויתה תורה מינוי לקטנים, ויש לעי' היכי משמע הכי, ושמא

שפירשו דאמניהו שא"צ מינוי, וקמ"ל תנא שראוי לזרזן כן במצות, ואינו מודיע להם שהמנה את כולם, ועי"ז הם מזרזין להגיע ראשון, וכן ה"י המנהג בישראל, ולפ"ז בגדולים אין לעשות כן, אלא צריך למנותם מינוי גמור.

ואם מתני' בגדולים צריך להודיעם שממנה את כולם, ומ"מ יש תועלת בזירזון, כיון שזה שזכה בכניסתו ראשונה יקבל זכות כבעלים והוא יזכה את אחיו ויתן להם כבעלים שנותן משלו.

וברמב"ן ורשב"א וריטב"א ור"ן גיטין שם מתבאר דנקטינן עיקר דמתני' בקטנים, דקי"ל שה לבית אבות לאו דאוריתא, (ולא נתפרש מ"ש דבפסחים אמרו כבנדרים, וצ"ל דהיינו עיקר הדין ולא ביאור המשנה), וא"צ מינוי כלל, [מיהו יש לקיים דדעתו עליהם מהני דמשמע שצריכין מינוי מדרבנן], ונותן לראשון כל חלקו, והוא נותן לאחיו משלו, שע"ד כן נתן לו אביו, ודייקו כן מדתנן ומזכה את אחיו עמו, ומשמע שהזיכוי ממנו ואביו לא מינה אותם, [וזה ק"ק למש"כ דגם בדרכבן בעינן מינוי], ורב יהודה בגיטין תריך לרווחא דמילתא אפי' נימא דשה לבית אבות דאוריתא, וזה צ"ע מסוגיא דפסחים שסתמה כן, אלא שאין מבואר שם דמתני' בגדולים, וכמשנ"ת כבר לעיל בכ"ז, וגם דוחק לומר דר"י סבר קטנים דאוריתא, וגם משמע שקושטא השיב לרב הושעיא שם.

וכעת ראיתי בספר אאמו"ר שליט"א דאי מתני' בגדולים, מיירי שמינה את כולם כתנאי אם תעלה ראשון, וכל אחד התנה שהוא ממנה את כולם עמו, אם יעלה ראשון, ועי"ש שביאר מ"ט אין חסרון ברירה בכה"ג, ועוד עי"ש במה זוכה הראשון, ובברייתא דבנות זריות משמע שלא הימנו הבנות את הבנים כלל, דמשמע שלא ה"י להם אלא שבח הזריות.

צ"ג א' קטן שהגדיל בין ב' פסחים, מה הדין אם שחטו עליו הראשון

בדף צ"ג א' תניא גר שנתגיר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני דברי רבי, ובפשוטו אפי' שחטו על הקטן בראשון לאו כלום הוא, שהרי אינו מצווה ואין באכילתו עיקר מצוה, ולדעת תו' פ"ח א' והראשונים בנדרים הנ"ל הדבר פשוט שלא עשה ולא כלום, אבל הרמב"ם בפ"ה ה"ז כתב ואם שחטו עליו בראשון פטור, ולא נתבאר מקורו, שהרי קי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא, ואמנם הדבר מחודש שכל הקטנים שנעשו בני י"ג עושין פסח שני בכל שנה, דנמצא שפסח שני כחוב קבוע בישראל, אבל א"א לחדש מכח זה שתהא השחיטה ששחטו עליהם פוטרתן.

וי"ש להביא רא' מדלא קתני עבד שנשתחרר בין ראשון לשני, וש"מ דכיון דעבדים חייבין מהני להו פסח של האדון, ואע"פ שהאדון ממנה אותם דומיא דקטנים כדתניא פ"ח א', ולפמשנ"ת סק"א הם נטפלין לאדון מדין בית דכתיב שה לבית, ולהכי לא הזכיר עבדים מפני שחייבין ובודאי עשו פסח, [שוב חזרנו מזה ע"פ הירושלמי דעבד צריך מינוי גמור, אלא שהוא כפוף לאדון על איזה קרבן להתמנות], מיהו יותר נראה לדייק לאידך גיסא דדוקא עבד שחייב נפטר בראשון, אבל קטנים לעולם חייבין, שא"א לסתום קטן שהגדיל חייב, בזמן שסתם קטן אוכל משל אביו.

צ"א א' מתני' אין שוחטין את הפסח על היחיד, מה הדין בדיעבד

ה. **צ"א א'** מתני' אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר"י, בירושלמי אמרינן שאם זרק הורצה ואם שחט מתירין לו לזרוק, ומתלמודן צ"ט א' אין סתירה לזה כמשנ"ת לעיל ס"ב סק"ח, [ועי"ש קצת רא' לזה מדקדוש ביחיד], מיהו מהא דאמרינן לקמן צ"ה א' דפסח שני לכתחלה מהדרין

ה"ק שה לבית אבות דמשמע שכולל הקטנים במינוי כמו הגדולים לאו דאורייתא, משום דשה לבית מרבה להו מ"מ, והיינו שהם נטפלין לאביהם, וא"צ מינוי מיוחד כיון שזה חלק ממצות האב להאכילו לכל ב"ב, ומדאורייתא אף בלא דעתו מהני כיון שזוהי מציאות שהם ב"ב, אבל מדרבנן צריך דעתו, וכמשנ"ת לעיל, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א בע"א קצת, [ועי"ש בספר צ"א ב' דלמעוטי קטן מכרת, דס"ל שהקטן מצווה ע"ז], - ראיתי ביראים סימן נ"ט פירוש לאו דאורייתא להצריכו המנאה אלא אפי' בלא המנאה אוכלין, וזה כמש"כ, ועי"ש עוד בביאור הגמ'.

בפלוגתא דתנאי מאימתי שוחטין על קטן

בסוכה מ"ב ב' נחלקו ר"י ורבנן אם שוחטין על קטן משעה שיכול לאכול כזית צלי דכתיב איש לפי אכלו, או משעה שיכול לברר אכילה דהיינו צרור וזורקן אגוז ונוטלו, וכנראה דייק לה נמי מאיש לפי אכלו שיוודע לברר אכילתו, מיהו אפשר שכמו לענין קנינים מהני צרור וזורקן אגוז ונוטלו, ה"ה לענין מינוי בעינן דעת לזכות במינויו, ואע"פ שא"צ דעתו.

והנה כ"ז מדרבנן דמדאורייתא קטן פטור, מיהו לפמשנ"ת דילפינן מקרא שמביאין הפסח גם על הקטנים וזהו חלק ממצות האב, לפ"ז יש כאן חידוש בדאורייתא שאין מאכילין קטן שאינו יכול לאכול כזית לרבנן ולא כשאינו יודע לברר אכילה, ואמנם כשאינו יכול לאכול כזית י"ל דהוי הפסד מצוה, אבל כשאוכל כזית בכא"פ ואינו יודע לברר אכילתו אין כאן הפסד במצות האכילה.

ולמדנו מכאן שיש מצות מינוי מדרבנן על הקטן, דקתני שוחטין עליהן ולא קתני מאכילין אותן, וכן מתפרש בבביתא פ"ח א' קטנים דומיא דעבדים דבעינן מינוי, שהרי עבדים מקיימין עיקר חובתם בזה.

והדברים מחודשים מדקתני מתיר, וגם בירושלמי אין נראה כן, ובמכילתא דריש ר"ע מולקח הוא ושכנו שאינו רשאי לשחוט על היחיד כגוסת הגר"א, וביאר המלבי"ם דהיינו לכתחלה.

שו"ר בספר אמו"ר שליט"א צ"ה א' שנקט בדעת תו' דרבנן דאיסי הם דעה שלישית דלכתחלה מהדרינן בראשון ובשני, ובדליכא כשר, ופסק הרמב"ם כותיה, ויש לעי' מנלן לפרושי יעשו אותו לכתחלה, וי"ל מדכתביה בפסח שני, והתם ודאי כשר יחיד בדלית ליה כמבואר בגמ' וכמ"ש אמו"ר שליט"א טעמא דמילתא, לכן ילפינן מזה נמי לראשון כה"ג, וניחא ליה להרמב"ם לקיים הסוגיא להלכה, (ועי' מש"ש צ"א א' לענין תמורה), מיהו פשטות הדברים דר' יוסי מתיר לכתחלה כדדריש ליה התם מאיש לפי אכלו, ולא משמע כלל דלכתחלה לא מקיימין האי קרא, וכן משמעות דבריו במשנה ובברייתא שאין הדבר תלוי ביחיד ובמרוכבין אלא ביכולין לאכלו, ומשמע בפשוטו דהידור נמי ליכא.

שם ואפי' חבורה של מאה וכו', מה ענין זה לדברי ר"י

שם ואפי' חבורה של מאה שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן, אפי' אם אחד אינו יכול לאכול כזית אין שוחטין עליו כבמתני' לעיל בחולה וזקן שאם אין יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן וקתני סיפא דבפ"ע בכל ענין אין שוחטין עליהן, [ולפמ"ש לקמן דשייך מינוי לחולה וזקן בפחות מכזית, צ"ל שאין שוחטין עליהן היינו שאין מקיימין מצות פסח, אבל רשאי להטפל לאחרים וחשיבי בעלי הקרבן לענין שינוי בעלים, והדברים צ"ת], וכ"כ הרמב"ם פ"ב ה"ג אפי' חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן, וכ"כ הרע"ב, ועי"ש בכ"מ, ובפשוטו גם בברייתא דתניא ואין יכולין לאכלו היינו שאין כל אחד

לעשותו ברבים, ובדיעבד כשר כמבואר יומא נ"א א' דפסח שני נשחט על היחיד, והיינו משום דכולהו קראי ביחיד, וזה מאורע ואין להחליט תיקונו של הטמא רק אם יהיו עוד טמאין, יש לדקדק דראשון בדיעבד נמי פסול, דאם איתא דראשון נמי כשר, א"כ יש בזה ג' דרגות מדאורייתא דשני רק לכתחלה מהדרינן ואי לית ליה אחר שרי, וראשון אפי' אי לית ליה אסור, ואין מצוי לית ליה אא"כ כולם הקריבו כבר, ובדיעבד אף ראשון כשר.

וכן משמע קצת מדאמרין התם ביומא דפסח אינו עושה תמורה מפני שאין שוחטין אותו על היחיד, ואם בדיעבד כשר, הרי אם שחטו על היחיד איגלאי מילתא שחל גם התמורה, ויש לדחות דמ"מ אינו בכלל דוחה את השבת, כיון שאסור להקריבו כך, אע"פ שבדיעבד אם זרק הורצה, ואפשר שאינו עושה תמורה כיון שאסור להקריבו כך, ולא דמי לשני שרק לכתחלה מהדרינן, ומהא דנעשה פסח ע"י יחיד וממנה עמו אחר אח"כ משמע קצת דכשר בדיעבד.

ואמו"ר שליט"א דקדק מלשון ר"י מתיר שבא לומר שמותר לכתחלה, ש"מ דלר' יהודה רק לכתחלה אסור, מיהו מצינו בשני לר' יהודה דלכתחלה מהדרינן, והרמב"ם בפ"ב ה"ב הביא הגמ' לר' יוסי, וזה ודאי קשה א"כ מ"ט שנינו ר' יוסי מתיר, הרי אינו מתיר אלא בדלא אפשר, וי"ל דקמ"ל דבדלית ליה שרי, אבל לפי המבואר ביומא שם דפסח שני כשר ביחיד, אתיא הגמ' כפשטה אליבא דר' יהודה, ודברי התו' שם שפי' דרבנן פליגי אר' יהודה ודרשי לה מיעשו אותו צ"ע מסוגיא דיומא כמשה"ק הרש"ש, וכן הקשה מרן זללה"ה וכתב דבראשון הוי לעיכובא מהא דאינו עושה תמורה, ובשני לכתחלה מהדרינן, [דהיינו שישתדל לחפש שני, אבל ודאי קשה לומר שיטמא עמו אחר בראשון, ודברי רש"י צ"ת], וכתב שם לקיים דברי הרמב"ם דאף לר' יוסי לכתחלה מהדרינן,

מהן יכול לקיים מצות לאכלו, ולא מיירי שישאר נותר.

אבל צ"ע למה פליג ר"י במתני' כלשון תו' דרק בברייתא מודה ר' יהודה.

אם שייך מינוי לחולה וזקן שאין יכולין לאכול בזית

בענין חולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית נקטנו שא"א למנותו כלל אפי' יש מנויין שיכולין לאכול כזית, דמה שייך מינוי למי שאינו ראוי למצותו, שהרי אינו יוצא יד"ח בפסח זה, ומינוי אינו דין ממון אלא דין פסח, ולפ"ז מה שאמרו ס"א א' כיצד שלא לאוכליו לשם חולה ולשם זקן משכח"ל רק בנתמנה כשהוא בריא או ע"ד שיבריא, וסתמות הדברים ל"מ כן, ועו"ק ממ"ש ע"ח ב' אין מחשבת אוכלין בזריקה, ואם איתא דמי שאינו ראוי לאכילה ואינו יוצא בו יד"ח חשיב שינוי בעלים, א"כ יש לפסול זרקו שלא לאוכליו מדין שינוי בעלים בכפרה, ומשמע מזה ששייך ליחשב בעלים בפסח ע"י מינוי, אע"פ שאינו ראוי לאכילה ואינו יוצא בו יד"ח, [ונראה שצריך שו"פ או כזית, וצ"ע], ואפשר דכיון שאינו יכול למשוך ידו אחר שחיטה נשאר מנוי בע"כ ומזה למדו שיש מציאות שלא לאוכליו אע"פ שהוא מנוי, מיהו ראיתי בספר אאמו"ר שליט"א דבכה"ג אפשר שמתכפר, ומרן זללה"ה בגליונות כתב שמותר לחולה ולזקן לאכול פחות מכזית כשנמנו עליו, והדברים מחודשים איך יש להם חשיבות מינוי כשאין הקרבן הזה שלהם לצאת בו יד"ח וחייבין לעשות פסח שני ואוכלין מן הראשון, ואולי נתחדש כאן מצוה כעין מינוי קטנים, וכענין טפילות רשות דנשים, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שהוכיח כן מההיא דע"ח ב', [כ"כ בדף ס' א' וזה דלא כמ"ש כאן], ואפשר שיש ענין השתתפות בקרבן כמו לר"ג שכל

ויש לעי' מה ראה ר"י לסיים דבריו בד"ז, הרי זה אינו ענין לדברי ר' יהודה, וכו"ע מודים בו, שכל שאינו יכול לאכול כזית אינו בכלל מצות פסח ואינו יכול להמנות, ונראה דכולה מילתא יליף ר"י מאיש לאפי אכלו, וה"ק לר' יהודה הרי אתה מודה דבקרא דאיש לפי אכלו נאמר שאם אינו ראוי לאכול כזית אינו בכלל המנויין וכמבואר במכילתא, א"כ מהאי קרא גופיה נלמד דשוחטין על היחיד, כדכתיב איש לפי אכלו דהיינו אפי' איש אחד הכל תלוי בלפי אכלו, ובזה מיושב הא דאמרינן בגמ' אמר לך לא ס"ד דהא כתיב איש לפי אכלו, הרי דכולה מילתא יליף מהאי קרא, וכ"מ בקדושין מ"ב א' דיליף מהאי קרא, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א בזה, שו"ר בגמ' לקמן ב' דבלא איש נמי דריש ר"י מלפי אכלו שתלוי רק באכילה ע"ש.

ורש"י פירש שבכל המאה אין אפי' אחד שיכול לאכול כזית, וזה צ"ע דאפי' איכא אחד אין שוחטין על השאר שאינן יכולין לאכול כזית, ובתו' משמע שפירשו דבמתני' שלא ישאר נותר שוחטין לר' יהודה, ובברייתא דקתני שאין יכולין לאכול היינו שישאר נותר אף לר' יהודה אין שוחטין, וכ"ז צ"ת דהא לכו"ע אין שוחטין על מי שאינו יכול לאכול כזית, וממילא אסור לו לאכול ממנו, ובודאי יש להזהר לכתחלה לכו"ע שלא יבואו לידי נותר, והיינו דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה שאין לו אוכלין מרובין שיוכלו לאכלו כולו, וכמ"ש רש"י בחומש, ואאמו"ר שליט"א כתב דכונת תו' שכולן אוכלין כזית אלא שאינן יכולין לגמור כולו,

חובה ובשני רשות כו' כמאן כר' יהודה, נראה דסתם מתני' שלהי חלה כותיה מכריעה לפסוק כר"י, דאי לר' יוסי דחובה היא לא היו מחזירין אותו, ונראה שזה הי' באותה שנה שמתה אשתו של יוסף הכהן בערב הפסח וטמאוהו אחיו הכהנים בע"כ, ועלה לעשות בעצמו פסח שני, ואשתו [ע' מו"ק כ"ג א' שאמר לאחותה בבית הקברות כו'], ובניו נמנו עמו, ואתיא כר' יהודה דבשני עושין אותה טפילה, וכבר תמחו על הרמב"ם שפסק כר' יוסי בהא דשוחטין על נשים בפ"ע בפסח שני, והיינו כר' יוסי, ופסק כר' יהודה, דנשים בשני רשות, ולא אשכחן תנא כזה, עי"ש פ"ב ה"ד ופ"ה הי"ג.

בירושלמי ה"א ובחלה מפרש דאע"פ שפסח שני רשות לנשים, אפ"ה החזירוהו מפני שהי' הדבר מסוים וחששו שלא יקבע הדבר חובה, ואפשר דהיינו מפני שהמעשה הי' מפורסם או מפני שהעלה כולן כמו עלייה לרגל, או שהוא הי' אדם חשוב [וכמדומה שכ"ה בירושלמי על אדם חשוב לשון מסוים], וחששו שיקבע הדבר חובה, ולמדנו משם ששייך מינוי קטנים בשני כראשון, שהרי החזירוהו רק כדי שלא יקבע הדבר חובה, מיהו נראה שלא נהגו כן כיון שאין מצות והגדת לבנך, ולכן אוושה מילתא ששהעלה את כולם עמו, שו"ר בתוספתא פ"ח ה"ו שנחלקו למה החזירוהו עי"ש.

שם שמא ידקדקו בו, יעוי' בתו', ובר"ח הגרסא שמא לא ידקדקו בו, וכ"ה ברמב"ם הנדמ"ח.

ישראל יוצאין בפסח אחד, וחוצן מזה יש מצות אכילה ולשחוט לאוכליו, והדברים מחודשים.

היה יכול לאכול כזית בשעת מינוי, ועכשיו אינו יכול אם רשאי לאכול ח"ז

יש להסתפק מי שנמנה על הפסח כשהיה יכול לאכול כזית, ועכשיו אינו יכול לאכול כזית, אם רשאי לאכול פחות מכזית או שאין זו אכילה של מצוה, מיהו מי שאכל כזית ודאי חוזר ואוכל חצי זית אפי' לאחר כדי אכילת פרס, וכן אוכל חצי זית ומפסיק וחוזר לאח"ז לאכול כזית, וש"מ דלא קפדינן על מנויו שתהא אכילתן כזית בכל אכילה, וכדאשכחן לעיל ג' ב' בהגיעני כפול, ועמשנ"ת שם בספר אאמו"ר שליט"א ולע"כ.

צ"א ב' בדין מינוי נשים בפסח רשות

ו. **צ"א ב'** אהני ליה במכסת נפשות לטפלה, מבואר דנשים צריכות להמנות אע"פ שהם רשות, דכל טפילה רשות היא, כיון שאם אין לה להטפל פטורה, וכ"מ בגמ' דלר"י נשים בשני רשות מדקאמר עושין אותה טפילה, ועוד דמבכל חוקת הפסח ילפינן דבעו מינוי בשני כמו בראשון, וכן בסברא דכיון שחזינן בראשון ששוחטין עליה בפ"ע ש"מ שאינה בכלל שה לבית, וכן מדבעינן דעתה ויכולה למחות פ"ח א' מפורש שאינה מתרבה משה לבית, וא"כ בשני ג"כ אינה נטפלת, וצ"ע בתו' נדרים ל"ו א' שנקטו בפשיטות דלמ"ד נשים רשות א"צ מינוי, וכן ברשב"א שם.

אם הלכה כר' יהודה או' כר' יוסי, וברמב"ם בזה צ"א ב' כמאן אזלא הא דא"א אשה בראשון

סימן ד

בדיני טמא ודרך רחוקה

מיהו ר"נ מוקי מתני' כמ"ד שו"ז על ט"ש, וא"כ טמא דקתני היינו שאינו יכול להטהר היום, אבל לרב דמוקי מתני' כמ"ד אין שו"ז, ע"כ דמתני' כדרב ששת מתפרשא.

שם ולא עשה את הראשון יעשה את השני, בפסוק נאמר שהטמא והרחוק יעשו פסח בחדש השני, וממילא מובן שאינם יכולין או שאינם חייבין לעשות בראשון, ובמתני' הול"ל מי שהי' טמא או בדרך רחוקה בראשון [וממילא מובן שלא עשה] יעשה את השני, ומדקתני ולא עשה דייקנן בגמ' שהי' יכול לעשות ולא עשה.

ובטמא לכו"ע מתפרש שממילא מובן שלא עשה, והא דקתני ולא עשה משום דרך רחוקה הוא, או משום אונן, והפסוק קמ"ל בטמא שלא ידחה טומאה, דהי' מקום לומר שאף יחיד מביא בטומאה כמו שאמרו למה נגרע, ולא חשבו שתתחדש מצות פסח שני, וכדס"ל לר"י צ"ה ב' דפסח שני דוחה טומאה אע"פ שהם יחידים.

שם שגג או נאנס, מאי קמ"ל וכ"ש ממזיד

שם שגג או נאנס, יש לעי' השתא מזידין עושין שוגג ואנוס מיבעיא, ואפשר דס"ד דאנוס פטור אף מן השני, ובברייתא ג"כ שנינו השוגגין והאנוסין והמזידין, ואפשר דמתפרש האנוסין שחייבין, והמזידין שמוותרין.

שם א"כ למה נאמר טמא בגמ' אמרין דטמא איצטריך לאשמועינן שאינו רשאי לעשות בטומאה, והשאלה א"כ למה נאמר דרך רחוקה, ומשני לומר שפטור מכרת, אבל במתני' לא קתני דאיצטריך קרא לפוטרו, אלא דנקט הני טפי ממזידין מפני שאלו פטורין,

צ"ב ב' מתני' מי שהי' טמא, אם מתני' דוקא כמ"ד שו"ז על טמא שרץ

א. **צ"ב ב' מתני' מי שהי' טמא**, כתבו תו' דאין לפרש האי טמא בטמא שרץ, דאי קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ א"כ טהור מיקרי כדאמר ס"ט ב', ואי קסבר אין שוחטין אכתי חייב כרת כמבואר בגמ' שם דהברייתא אתיא כמ"ד אין שוחטין, עי"ש דמבואר בהדיא בגמ' דהתנא יליף מוהאיש לחייב כרת על טמא שרץ שלא טבל.

מיהו קשה כיון דעובדא דויהי אנשים הי' בטמא מת בשביעי שלו, דמיניה ילפינן דאין שוחטין על טמא שרץ, כדילפינן צ' ב' מקרא דולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, א"כ איך אפשר לומר דעיקר הפרשה שנאמרה בשביל טמאים אלו, לא מיירי בטמא מת בשביעי שלו, ובפשוטו יש לפרש דאיצטריך קרא כשאנו יכול לטבול כעת, אע"פ שיוכל לטבול אח"כ, אינו עושה את הראשון, כדמפרשין קרא דביום ההוא, והא דילפינן מוהאיש לרבות טמא שרץ היינו כשיכול לטבול.

ולפ"ז ניחא דאתיא מתני' אף כמ"ד אין שו"ז על ט"ש, וכדמפרש רב למתני' צ' ב', דמתני' איירי בכל מה שהפסוק מתפרש, והפסוק שפטור מכרת כולל גם טמא שרץ וט"מ בשביעי שלו, ומוהאיש ילפינן דהיינו דוקא כשלא הי' יכול לטבול, אבל אם הוא יכול לטבול חייב כרת, וכ"ה משמעות הפסוק דטמא שיכול ליטהר נלמד והאיש אשר הוא טהור, וטמא לנפש דרישא דקרא כולל כל טמא שאינו יכול להטהר, ואף ט"מ בשביעי שלו בכלל זה כשאנו יכול להטהר.

כדלקמן צ"ד א', או מפני שיכול לשלח כמ"ד הורצה.

ב. **שם** גמ' איתמר הי' בדרך רחוקה ושחטו וזרקו כו' לר"נ לכתחלה ג"כ ראוי לשחוט עליו אם יגיע לשם בשעת אכילה, כדאמר בהדיא תבא עליו ברכה, ונקט לשון דיעבד משום ר"ש דאמר לא הורצה, ולרב יהודה שאינו יכול להגיע בזמן אכילה, מ"מ הי' מקום לחייבו כרת משום דלאו אנוס גמור הוא שהרי הי' יכול ליכנס בסוסים ובפרדים כדלקמן צ"ד א', ומה"ט קרבנו כשר לר"נ כמ"ש תו' ד"ה ור"נ.

ויש לעי' מ"ט דמ"ד לא הורצה הרי למעוטי בפלוגתא עדיף, וכיון דלר"א דמאיסקופת העזרה ולחוץ ודאי הורצה ואפי' לכתחלה עבדינן הכי, א"כ מנלן לחדש דלר"ע מתפרש הפסוק דחייב רחמנא, וי"ל דעיקר דברי ר"ש הרי נאמרו מכח הברייתא דר"ע דמקיש דרך רחוקה לטמא, ור"ע הביא ראיה זו לחלוק על ר"א שפירש דלאו רחוקה ודאי היא, וכמ"ש תו' ד"ה ה"ג מהספרי, וכיון שכן לא שייך להסתייע מר"א כלל, שהרי הנדון הוא אם דברי ר"ע הם דוקא לשיטתו דסבר אין שו"ז, או דלכו"ע רחמנא דחייב, אבל לר"א דמאיסקופת העזרה ולחוץ אין זה מענין שאינו יכול לעשות כלל, וע"כ דלא מקיש ליה לטמא כלל, דהא מיירי ביכול ליכנס כעת, אלא דס"ל שאינו חייב כרת אלא במורד שנמצא בעזרה ואינו עושה פסח, ואף ר"נ דאמר טעמא דחס רחמנא עליה, היינו ברחוק, אבל בקרוב לא שייך חס רחמנא עליה, [שוב כתבנו לקמן סק"ב דטעמיה דר"א כעין לא פלוג וכמו במעשר שנפדה סמוך לחומה], ועוד שמעתי מאאמור"ר שליט"א דלא שייך לומר לא הורצה אלא משום דלא חזי לאכילה בשעת הקרבה, וטעם זה ליתא בחוץ לעזרה.

שם מידחא דחייב רחמנא כטמא, היינו כברייתא דר"ע דבסמוך מה טמא כו'

ולא דלהכי אתי קרא לאשמועינן דפטורין, ולכן סבר ר"ש דלא הורצה, [וראי' לזה דבמתני' קתי גם טמא בהדיא וטמא פשיטא דפטור מוכרת, ערז"ה ורבנו דוד שדקדקו בזה], ואפשר דכיון דברייתא ר' יוסי היא, כמ"ש הא ר"י, [מיהו בר"ח הגרסא הא ר"י ור"י, ועי"ש בתו' סוד"ה דאי, שוב נתבאר בזה לקמן סק"ד עי"ש] ולדידיה דרך רחוקה היינו מאיסקופת העזרה ולחוץ, א"כ פשיטא דהורצה, דאטו כל ישראל נכנסין לעזרה הרי מזה ילפינן שליחות, וכן כל טבולי יום משלחין קרבנותיהם, ולכן לא מייתו מינה להוכיח כר"נ, [ובזה מיושב משה"ק תו' צ"ג א' ד"ה ל"ק], שו"ר בזה ברו"ה וראב"ד ורבינו דוד ובספר אאמור"ר שליט"א ועמש"כ סק"ד דיותר נראה דר' יהודה היא.

שם ואלו חייבין בהכרת, ביאור הדברים אהיכא קאי

שם ואלו חייבים בהכרת, לא הוזכר במתני' מי הם אלו, ופירשו בגמ' אונן ומזידין, וסתימת הדברים צ"ב, ונראה דמתפרש ואלו שלא הוזכרו בפסוק חייבין, ומתני' הכי קתני טמא ודרך רחוקה ושוגג ואנוס וכל מי שלא עשה את הראשון יעשה את השני, א"כ למה נאמר טמא ודרך רחוקה מפני שאלו פטורין מהכרת ואלו שלא הוזכרו חייבין, והא דכולן יכולין לעשות פסח שני נלמד מדקתני ולא עשה את הראשון מכלל דאי בעי עביד ולא עבד ואפ"ה יעשה את השני.

והרמב"ם פי' מתני' כפשטה דשוגג ואנוס שלא עשו את השני חייבין כרת, דאלו דקתני היינו שגג או נאנס, וכבר הקשו ע"ז מהגמ' עראב"ד ומפרשים, אבל גם במשנה לחוד הדבר קשה, דודאי אונס יש לדמות לאונס דטומאה ודרך רחוקה, ואדרבה דרך רחוקה לרבותא נאמר אע"פ שאינו אנוס כ"כ, אם מפני שיכול לרוץ בסוסים ופרדים

וראיתי בספר אאמו"ר שליט"א שהביא דעת תו' בזבחים צ"ט ב' והרמב"ן בתוה"א דאונן אסור להביא קרבנות מדאוריתא, ואף פסח בכלל איסור זה, אלא שחילקו במת לאחר חצות דחייב כיון שכבר חל עליו חיוב פסח, וביאר הענין דכיון שכבר חל עליו חיוב ההבאה, אין כאן החסרון שאונן אינו ראוי להביא דורון, כיון שכבר נצטווה בזה, וחזינן ליה כהביאו כבר, וצל"ע בסוגיא בזה שהרמב"ם בפ"ו ה"ט כתב דאף במת קודם חצות אם שחט הורצה, ועי"ש במהריק"ו וכס"מ מסוגיא דזבחים אם פטורו מדאוריתא או מדרבנן, ולע"כ, וכיון שקרבנו גרוע ס"ד דפטור מכרת עי"ש, ואולי לפ"ז יש מקום לומר דאסור לו להביאו בעצמו כיון דסו"ס אונן הוא, ואי כבר חיילא עליה אנינות הי' פטור מדאוריתא, ועי"ל דכיון שאסור באכילת קדשים בשעת ההקרבה הר"ז פגם בקרבן כמו טמא שרץ, וקמ"ל דחייב כרת ע"ז, וצ"ע.

שם אמר רב אשי מתני' נמי דייקא כו' ור"נ א"ל כו' עיקר הדיוק מדקרי ליה תנא ולא עשה לשון יחיד, אינו בדין לסיים עליו בלשון אלו חייבין, אבל בעיקר הדברים שייך לשנות לשון רבים על מזידין בפרט שזה כולל אונן וערל וטמא שרץ או טבוי", שהרי פירוש המשנה ואלו שלא נכתבו בפסוק, חייבין בהכרת כמש"כ סק"א, ומיושב שפיר שינויא דר"נ.

צ"ג א' בגירסת הספרים שבתו'

ג. **צ"ג א'** כתבו תו' דה"ג בכל הספרים מה טמא שאין סיפק בידו לעשות ואינו עושה, ובספרי הגרסא מה טמא מת רצה לעשות ואין יכול אף דרך רחוקה רצה לעשות ואין יכול, וזה מתיישב שפיר עם גרש"י שיש סיפק בידו לעשות אילו היו מניחין לו, מיהו רש"י פירש אף דרך רחוקה אינו רשאי לעשות, וזה דלא כהספרי שעיקרו לומר דדרך רחוקה ממש ודלא כר"א, ולפי הספרי ר"ע

וביאור הדברים דבפסוק כתיב איש איש כי יהי' טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לד' בחדש השני, הרי זו הוראה שזה לשניהם לעשות בשני, וכמו שבטמא אשמועינן דלא שבקינן ליה ה"ה בדרך רחוקה, וס"ל דלא מיפטר מכרת אלא כשדחייה רחמנא, ולרב נחמן יש לדקדק דועשה פסח לד' זהו סוף פסוק, ואח"כ מתחיל בחדש השני, וקמ"ל דאע"פ שחייב בראשון חס רחמנא עליה למעבד בשני ופטור מכרת.

שם אר"נ מנא אמינא לה כו' כבר נתבאר במשנה דהול"ל מי שהי' טמא בראשון יעשה את השני דממילא ידוע שלא עשה, ומפרש ר"נ דאבדרך רחוקה קאי שהי' יכול לעשות ע"י אחר, ולכן הוצרך לפרש דמיירי כשלא עשה, ור"ש קאמר דאתי לרבוויי אונן דהוי דומיא דטמא ובדרך רחוקה שמשלחין קרבנותיהן, וה"ה אונן.

אם איכא פלוגתא בדין אונן, ואם אונן אסור ליכנס לעזרה

שם ה"נ אונן קתני בהדיהו, ר"נ מודה לדין אונן, אלא דכיון דלא מייתרא ליה מתני', הרי הוא נכלל בולא עשה דסיפא, וכיון דקתני ליה בלשון יחיד הול"ל חייב דסיפא בלשון יחיד.

פשוט הדברים שהמיוחד באונן שהוא משלח קרבנותיו ואינו רשאי לבא בעצמו להקריבו, אבל לפו"ר לא מצאתי איסור לאונן ליכנס לעזרה, ואמנם מצינו דאונן צריך טבילה לקדש, וא"כ בזמן אנינותו חמיר טפי, מ"מ כיון ששינוי אונן נוגע ואינו מקריב, וכהן הדיוט אינו יוצא מן המקדש, א"כ צריך ראי' דאונן אסור לבא ולהקריב, אבל מ"מ נראה כן פשוט הדברים, וזהו מה שנכלל אונן בולא עשה את הפסח דרישא, ואם נמצא פסוק דאונן אסור לבא ולהקריב רק משלח פסחו, ניחא דאיצטרין לאשמועינן בהדיא דחייב כרת, ואינו כטמא ודרך רחוקה.

תיתי קאמר דדרך רחוקה אינו יכול להגיע בעצמו ואינו רשאי ע"י שליח כמו טמא, ולכן מיושב כגרתו' דאין סיפק ואינו עושה דלא שרינן ליה שו"ר בתוספתא פ"ח ה"א דת"ק קאמר שכולן עושין את השני א"כ למה נאמר כו' כברייא דבסמוך, ובתר הכי קתני ר"ע, ומיושב טפי מה שהשיב רבה דר"ע לטעמיה דפליג על ת"ק שם.

שם ור"נ א"ל ר"ע לטעמיה דקסבר כו' הלשון משמע דסתמא דגמ' משני הכי אליבא דר"נ, אבל יותר נראה דר"נ גופיה תירץ כן, וכ"ה בפ' ר"ח, והנה גרסת רש"י ותו' ר"ע סבר ול"ג ר"ע לטעמיה אלא רב נחמן חידש כן בדעת ר"ע, שו"ר בתוספתא פ"ח ועי' מש"כ לעיל, [ומשה"ק תו' מסוכה כ"ה ב' דר"ע סבר מישאל ואלצפן היו, י"ל דאפ"ה דריש שפיר ביום ההוא דכמו שיכלו להיות בששי יכלו להיות בשביעי, דהא לגמרי ג"כ היו יכולין להטהר, ובפ"י ר"ח סוכה שם גרס ר' יהודה במקום ר"ע ועוד דלקמן צ"ד א' אמר עולא מסברא דבכלל טמא לנפש אף בשביעי שלו, בלא דיוקא דביום ההוא], ואאמו"ר שליט"א כתב דהיינו ר"ע שהשיב לר"א הזאה תוכיח, ומסקנת הגמ' ס"ט ב' דר"א סבר שו"ז על ט"ש, וא"כ ר"ע שהשיב לו סבר אין שו"ז, ונמצא שבלא הזאה א"א לשחוט, ואפ"ה העמידו דבריהם שאין הזאה דוחה שבת, ואמנם רק רבא תירץ כן, אבל לשינויא דרבה אף ר"א ס"ל אין שו"ז, וממילא גם ר"ע לשיטתו קאי, מיהו י"ל דר"ע סבר שאין לשחוט על דעת שזיה ויטבול, בזמן שידעים שלא נניח לו להזות.

שם ואנא ס"ל וכו' ביאור הדברים

שם ואנא ס"ל כמ"ד שו"ז על טמא שרץ, פ"י דרק לר"ע שייך לפרש הפסוק דרך רחוקה דומיא דטמא, כיון דמיירי בטמא שיכול להטהר ולאכול, אבל לדידי דמיירי בטמא שאינו יכול להטהר, אין סברא לדמות

לו דרך רחוקה, שהרי לא חידשה תורה בטמא כלום, דממילא מוכן כיון שאינו ראוי לאכילה מתמעט מאיש לפי אכלו, אבל לר"ע דקמ"ל שאע"פ שיכול להטהר אין שוחטין עליו, יש מקום להשוות לו דרך רחוקה ג"כ שאין שו"ז עליו, ולר"נ נקט דרך רחוקה דחס רחמנא עליה לפוטרו מכרת, ורב ששת סבר דנקט דרך רחוקה להורות לו שיקריב פסח שני, ולדחותו מראשון, ואין לומר דמיירי בדרך רחוקה מאד שאינו יכול להגיע בשום אופן, דא"כ היינו אנוס, ולא איצטריך קרא לזה.

יש לדקדק בלשון ואנא ס"ל כו' דהול"ל כי קאמינא למ"ד שו"ז על ט"ש, וי"ל דמפרש מ"ט מוקים מתני' כמ"ד שו"ז ודלא כר"ע, ולפ"ז מודה ר"נ דלמ"ד אין שו"ז אם זרק לא הורצה, וזה נלמד מהיקישא דר"ע, ולפ"ז למ"ד מאיסקופת העזרה ולחוץ דלא מקיש דרך רחוקה לטמא לענין שאין סיפק בידו לעשות, ממילא אין מקום לומר שלא הורצה, וכמשנ"ת לעיל סק"ב.

שם ת"ר אלו שעושין את השני וכו'

ד. **שם** ת"ר אלו שעושין את השני הזבין כו' נקט הני שאפי' כשהראשון נעשה בטומאה הם עושין את השני, שלא הותר בטומאה אלא להני שאין טומאה יוצאה מגופו, ובסיפא קתני טמא והיינו טמא שאין טומאה יוצאה מגופו, ורק כשבא בטהרה נדחה לשני.

שם דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה, פ"י שע"ז באה הפרשה להשיב לטמאים ששאלו למה נגרע, והשיבו להם שלא יעשו את הראשון ויעשו את השני, ואמנם למ"ד שחל שביעי שלהם להיות בערב פסח, קשה למה לא טבלו ועשו את הראשון ושאלו למה נגרע, וכבר הקשו כן תו' ס"ט ב' ד"ה שחל, ותירצו שבאמת טבלו והקריבו בראשון, וא"ל מרע"ה שלא יוכלו לשלוח את הפסח א"כ יזו ויטבלו תחלה, [וערמב"ם וראב"ד פ"ו מק"פ ה"ב מ"ש בזה], ויעוי' בספר אאמו"ר

לה בדרך קרובה דמצי עייל, ופליג בהדיא על ר"ע בזה, וממילא לא שייך לדון דלא הורצה וכמשנ"ת לעיל סק"א.

ברם ראיתי בלקוטי הלכות שהעיר מ"ט מוקמינן לה כר' יוסי דוקא, הא מתקומא שפיר כר' יהודה נמי דס"ל נשים בשני רשות, והביא שכ"ה גרסת ר"ח, ואמנם רש"י ותו' לא פי' כן, וגם לשון מי מחייבא משמע קצת חיוב גמור, ונלעיל צ"א ב' לא נסתייעו בגמ' מדרשא דאיש איש, ומשמע דכל חד מרבה להו כדאית ליה, ועי' בספרי דמרבה כולהו במה מצינו], מ"מ קשה להכריע דברייטא דוקא ר' יוסי היא, דר' יהודה נמי מצי למיתני כי האי לישנא, וניחא נמי קושית תוד"ה ל"ק, דנפרש לה כר' יהודה.

ובאמת לשון הגמ' וכמ"ד הורצה מיושב טפי אי אתיא כר' יהודה, דמשמע שיש כאן סייעתא לר"נ, ואם איתא דהאי ברייתא ר' יוסי היא וס"ל מאיסקופת העזרה ולחון, א"כ לא שייך להזכיר בזה נדון אם הורצה או לא, הרי לכתחלה אין כל ישראל נכנסין לעזרה, וברייטא נמי דייקא דקתני שדרך רחוקה עושה את השני, והרי לר"א ור"י רוב ישראל דרך רחוקה ועושין את הראשון, ואמנם הדין נכון וצריך להזכירו בברייטא, אבל משמע דסתמא דמילתא שדרך רחוקה עושה את השני, וזה אינו לר"א ור"י, ומזה למדו בגמ' דהאי ברייתא כמ"ד הורצה דהיינו כר"נ ודלא כר"ש, ומ"מ לא אותיבו מינה לר"ש, כיון דר"ע סתמא קתני, ומשמע דס"ל לר"ע דכל מאן דפליג אר"א באיסקופת העזרה מפרש הכי, וכיון שזוהי פלוגתא דתנאי ודייקא דמתני' כדרב אשי, וגם ראינו שתנא דמתני' אמר לה בלשון אחר שאלו פטורים מהכרת ולא אמר לפוטרו מן הכרת, א"א לאותובי מינה לר"ש, אבל מ"מ יש לנקוט מכאן דאם זרק הורצה, וכ"כ הרמב"ן עה"ת דמסקנא

שליט"א שביאר שהי' דעתם שיהיו מותרין להביאו בטומאה כמו ציבור וכמו יחידים בפסח שני לר"י, ובספרי אמרו דידע מרע"ה שאינם יכולין להכנס להביאו בטומאה ולאכלו בטומאה, רק שאל אם יכולים להביאו בלא אכילה, ויישב בזה קושית תו' דפשיטא דלא שבקינן ליה, ולפי הספרי צ"ל דס"ד דקרינן בהו איש לפי אכלו, כיון שרק מכח איסור אינן רשאים לאכול, וכדס"ל לר"א ס"ט ב' בטמא שרץ שמקריב על סמך שיכול לטבול, אע"פ שיודע דלא שרינן ליה להזות בשבת, עי"ש בגמ' שאמרו ע"ז דגברא מיחזא חזי.

שם לפוטרו מן הכרת וכו', ביאור חילוק הלשון בין מתני' לברייטא

שם לפוטרו מן הכרת וכמ"ד הורצה, יעוי' בתו' ד"ה דאי מ"ש ממתני', וכבר כתבנו לעיל דבאמת במתני' לא קתני דאתא קרא לפוטרו מכרת, אלא דנקטיה קרא מפני שהוא פטור מכרת, ונקט מי שעושה בהיתר את השני, וא"כ מתפרש שפיר דקרא אתי שלא יהא רשאי לשלח פסחו, וממילא נפטר מכרת, ונלפ"ז בין טמא ובין דרך רחוקה נאמרו לפי שמצותן בשני דוקא, וממילא פטורין מכרת, ומזידינן ג"כ מותרין להקריב בשני, אבל לא זוהי מצותן], משא"כ בברייטא דקתני דקרא אתי לפוטרו מכרת, ואם הוא פסול לא איצטריך לפוטרו אלא לפוסלו, וכבר כ"כ אאמור"ר שליט"א במתני' ועי"ש עוד.

שם וכמ"ד הורצה, אם חברייטא כר' יוסי או כר' יהודה

שם וכמ"ד הורצה, למאי דמפרשינן דהאי ברייתא ר' יוסי קתני לה הרי בהדיא דס"ל כר"א במתני' לקמן ב', ולא קשיא מינה לר"ש, וניחא שסתמו בזה בגמ', וניחא נמי קושית תוד"ה ל"ק דהא ר"י אית ליה אין שו"ז על ט"ש, דלמ"ד מאיסקופת העזרה הרי אינו מקיש דרך רחוקה לטמא, דהא מוקים

להשתתף, וכיון דלמ"ד לא הורצה ה"ה בשני, שוב אין לחלק ביניהם בדין זה.

מי שהי' בדרך רחוקה ויכול להכנס בסוסים ובפרדים פטור מלטרות בזה, ולא אמרינן דמדאוריתא מבטל עשה ופטרנו תורה רק מכרת, וכ"ה מסקנת אאמו"ר שליט"א, וראי' לזה מר"נ דאמר ואי עביד תבא עליו ברכה, משמע שאפי' לשלוח פסחו פטור, ואם ירצה תע"ב.

מיהו אם מעכב עצמו במזיד קודם חצות בדרך רחוקה י"ל דמבטל עשה, וכן במטמא עצמו, ואם טימא עצמו לאחר חצות או שהלך בדרך רחוקה חייב כרת.

דשמעתין אם זרק הורצה, והרמב"ם שפסק לא הורצה, משום שפסק אין שו"ז על ט"ש, ולדידה כו"ע מודו דמדמינן דרך רחוקה לט"ש, וכבר נתבאר מכ"ז בספר אאמו"ר שליט"א עי"ש.

אם יש פטור דרך רחוקה בפסח שני

ה. **כתב** אאמו"ר שליט"א דיש להסתפק אם יש פטור דרך רחוקה בפסח שני, וציין לדברי המל"מ דמשמע דחייב, ולכאורה למ"ד לא הורצה פשיטא דאף בשני כן, שהרי גילתה תורה שמי שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה או אכילה אינו משתתף בקרבן, ומהיכי תיתי לומר שבשני אלים כחו והוא יכול

סימן ה

בשיעור דרך רחוקה

אפשר דמהמודיעין היתה דרך ישרה לירושלים ולכן שיערו בה, אבל משאר צדדים היו עיירות שצריך להקיפן, והדרך לירושלים יותר משש שעות לט"ו מיל, במרחק אוירי כי ההליכה ט"ז מיל, ומשערין לפי הזמן שראוי להגיע, מיהו דוקא כשהעיכוב מפני הדרך, ולא מעכבים אחרים, ומיושב בזה שלא שנינו ט"ו מיל מירושלים לכל צד, או ט"ו מיל מהעזרה.

שיעור מודיעין נאמר לחצות בשעה שחל חיוב הפסח, שאם הי' מן המודיעין ולחוץ בחצות פטור, וכ"מ בירושלמי הי' נתון מן המודיעית ולפנים קודם לשש שעות יצא לו קודם לשש שעות כו' עי"ש, ונראה שאם נכנס אחר חצות בסוסים ופרדים והגיע קרוב לירושלים חל עליו חיוב לפי מקומו כעת, אע"פ שבחצות הי' בדרך רחוקה, ואפי' נתעכב כעת מחמת גמלים וקרונות חייב.

צ"ג ב' מתני' איזוהי דרך רחוקה וכו', **אם מודדים לירושלים או לעזרה**

א. **צ"ג ב' מתני'** איזוהי דרך רחוקה מן המודיעין ולחוץ וכמדתה לכל רוח, משמע דהיינו ט"ו מיל לכל צד, וכ"ה ברמב"ם פ"ה ה"ח, והקשה אאמו"ר שליט"א למה לא חילקו בגמ' דלעולא הוי ט"ו מיל מהעזרה ולר"י הוי ט"ו מיל מירושלים, ואפשר דמודיעין הויא מצד מזרח צפון ששם המקדש הוא בקצה ירושלים סמוך לחומה, [ועי' מו"ק כ"ו א' דפעמים פוגע במקדש תחלה ואח"כ ירושלים], וא"כ המרחק מהמקדש וירושלים שוה, [ומיושב בזה הא דאמר עולא בגמ' מן המודיעים לירושלים, וערש"ש שכתב לאו דוקא ירושלים], ונקט ירושלים לפי שדרך למסור מדה לפי עיר ולא לפי בית], ולעולא משאר רוחות הוי ט"ו מיל מהעזרה, וזה פחות מט"ו מיל מירושלים, מיהו הרמב"ם שם כתב ט"ו מיל מחומת ירושלים, וצ"ע.

מ"ט קבעו השיעור לפי יום בינוני

ויש לעי' איך קבעו השיעור לפי יום בינוני, האם נתנה תורה בזה גדרים לומר כל מדות חכמים כן, דהא משכח"ל ביום קצר שהוא במודיעין ואינו יכול להגיע לירושלים, וכן איפכא, ועוד שגם מן המודיעים ולפנים הדבר משתנה לפמ"ש"כ שבכל שעה יכול להתחייב, א"כ ביום ארוך כשהי' חוץ למודיעין בחצות ונכנס למודיעין יכול להגיע לירושלים, ויחזור ויתחייב כיון שעדיין יש שש שעות בינוניות עד הלילה, וצ"ל שקבעו לפי בינוני כיון שאפשר למהר הליכתו ויש סיבות שונות כגון גמלים וקרונות המעכבין, וא"א לשער כל אדם וכל זמן, וע"כ לקבוע לפי בינוני וכפי הרגיל, ולא ישתנה הדין בכל מקום וזמן, ומ"מ נראה לקיים מש"כ שאם הגיע בסוסים ופרדים סמוך לירושלים חוזר ומתחייב ורק בהילוך הרגיל אינו חוזר ומתחייב, ומשערין לפי הבינוני במקום שהי' בחצות.

בדין זקן וחולה אם שיעורו במודיעין

בירושלמי אמרו דרגליו רעות פטור אף אם הי' מן המודיעין ולפנים, ולמדנו מזה ששיעור מודיעין נאמר לאדם בינוני, אבל לזקן וחולה ברגליו מקילינן טפי, שלא חייבה תורה לבא בסוסים ובפרדים אלא לפי דרך הרגיל בנחת, אבל הרמב"ם פ"ה ה"ט כתב שזה אינו פטור מדין דרך, אלא כאנוס חשיב, ולפ"ז צריך להיות בדרגת אנוס, ובפשוטו יכול לשכור חמור וכיו"ב, ואפ"ה פטור, (הרמב"ם העתיק בתוך ירושלים משמע שאינו מחלק בין תוך ירושלים למן המודיעין ולפנים, אבל י"ל דלא מיקרי דרך בתוך העיר, ולפי שלא הזכיר הרמב"ם מודיעין כלל, תפס לשון תוך ירושלים).

באור דעת ר"א דמאיסקופת העזרה ולחוץ כבר**נחשב דרך רחוקה**

ב. **שם** רא"א מאיסקופת העזרה ולחוץ, יש לעי' היכי מפרשינן דרך רחוקה מאיסקופת העזרה ולחוץ, ונראה דבאמת כונת הכתוב לומר דרך רחוקה ממש, אלא דשוב לא חילקה תורה שיעור המרחק, לפי שתלוי בכל אדם ובכל מקום ובכל זמן, וקבעה תורה שכל שהוא חוץ למקום עשייתו הוא בכלל ריחוק מקום, וזה למד ר"א ממעשר דכתיב כי ירחק ממך המקום וק"ל שאפי' סמוך לחומה פודהו, אע"פ שלא שייך טעמא דריחוק מקום, שהקילה תורה בכל אופן שטורח לו להעלותם וה"נ פטרתו תורה בכל אופן שהמקדש רחוק ממנו.

באור דרשת ר' יוסי

שם אמר ר"י לפיכך כו' ול"ג אמר ליה, וכ"ה במשניות ובתוספתא, בירושלמי מפרש הנקודת הה"א מוחקתו וכאילו כתיב רחוק, לומר לא שהדרך רחוקה אלא שהאדם רחוק, וכמו כי ירחק ממך המקום שהריחוק כתלוי בדעתו, שו"ר בירושלמי ושם נראה דלרבי בירושלמי מוחקין תיבת רחוקה לגמרי ונשאר ה"א לחוד, וכאילו לא נכתב כלל רחוקה.

בהא דאמר עולא שהשיעור ט"ו מיל, מנלן שלא**אמר השיעור שראה שכן הוא**

ג. **שם** גמ' אמר עולא מן המודיעים לירושלים ט"ו מילין הוה ס"ל כי הא כו' יש לעי' דילמא חזי ההוא אתרא דהוה הכי, ואפשר מדלא קאמר לדידי חזי לי, ולקמן צ"ד א' איתותב עולא, מיהו אפי' אי חזי ליה איכא למימר ארץ צבי שנתכווצה מזמן המשנה עד עולא, אבל ר"ח אמר לדידי חזי לי שאינו פחות מחמשה מילין, ואפשר שבסדום לא נתכווצה ארץ ישראל שאינו מקום יישוב כ"כ משנהפכה סדום, א"נ שנשתנה מקום העיר

אאמו"ר שליט"א שהתו' שדחו אפשרות זו היינו לשיטתם בד"ה דאי עיי"ש.

בקו' תו' איך נחלקו עולא ור"י בהפרש גדול כ"כ בתוד"ה ר"י הקשו היכי פליגי עולא ור"י בהפרש גדול כ"כ כמה הדרך מהמודיעין לירושלים, ותיירצו דאיסתתום דרכי, וא"כ צ"ל שבזמן עולא ור"י הי' מהלך י"ח שעות מהמודיעין לירושלים, אלא דעולא אמר דאיסתתום דרכי, ודוחק דהא עולא אמר שהי' ט"ו מיל, ומה שייך לומר איסתתום דרכי שמהלכין ט"ו מיל ביי"ח שעות, ולא מצינו אלא איפכא שאף מלוד שיש מרחק מהלך יום אפשר לילך בשעה אחת, (ויותר הי' מיושב לומר דלר"י עיר אחרת היתה שנקראת מודיעין), ועוד נראה ממתני' חגיגה כ"ה ב' שהאמינו מוכרי כלי חרס מן המודיעין ולפנים שזה מקום קרוב לירושלים, דבמרחק י"ח שעות אין ראוי להאמינם, וע"כ שגם ר"י מודה למרחק כעין דעולא.

ובירושלמי אמרו דאפי' למ"ד בשעת אכילה והוא שיהא בתוך אלפים לתחום עד שלא חשכה, ומשמע דאפי' למ"ד תחומין דרבנן כן, דלא הזכירו שם דאתיא דוקא כר"ע, וגם בתלמודן לא משמע דס"ל לר"י שהשיעור הוא דלא כמתני' אלא במרחק גדול יותר, כיון דקי"ל תחומין דרבנן, ובתו' הרשב"א כתב דנפ"מ מה שמהלך משקיעה"ח עד צאת הכוכבים דזמן שחיטה עד שקיעת החמה, מיהו לא משמע שקבעו שיעור זה משום איסור תחומין דרבנן, דא"כ נמצא שלא הדרך מעכבתו אלא איסור דרבנן.

ואפשר שאין דרך להלך בלילה כלל, דבעינן יכנס ויצא בכי טוב, ולכן השיעור הנכון ליכנס לעיר עד שלא חשכה, ועפ"ז נקבע דרך רחוקה לאכילה, וכל שנכנס לתחום העיר עד שלא חשכה שפיר דמי, דתוך התחום כלפנים דמי, שאדם סומך עצמו שהוא בעיר כשהוא בתוך תחומה, וכדאשכחן בערי מקלט

מודיעין ובזמן עולא אינה רחבה כ"כ כבזמן עולא, ולכן למסקנא הואא שפיר ט"ז מיל כיון שתחלתה של מודיעין הי' רחב יותר בזמן המשנה.

שם גופא אמר עולא איזהו דרך רחוקה כו' ור"י אמר כו' טעמיה דעולא מפני שהנודן למה לא עשה את הפסח, ולכן תלוי בשעת שחיטה, וטעמיה דר"י כיון ששחיטה אפשר ע"י שליח אבל אם לא יבא בשעת אכילה נמצא שאינו ראוי למצותו כלל.

בקו' תו' למה איצטרריך קרא לר"י, תיפול"ל דלא חזי למיעותו

והקשו תו' לעיל א' ד"ה אלא לר"י דאמר בשעת אכילה למה לי קרא פשיטא שהרי אינו ראוי למצותו, וכתבו דאין לומר דאיצטרריך מפני שיכול להכנס בסוסים ופרדים, דהא חזינן בברייתא שזוהי דרשא נוספת לעיקר דרך רחוקה, ויש ליישב בזה דהברייתא מייתי קרא לפטור מי שמזומן לו סוס להכנס, כלשון הירושלמי והסוס בידו יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא הי', אבל כשאין הסוס מזומן לפניו פשיטא דפטור דהיינו קרא דבדרך רחוקה, וקמ"ל שהוא פטור מלחזור אחר סוסים ופרדים, ולמ"ד ע"ח ב' דאכילה לא מעכבא קמ"ל שהוא פטור מלהקריב אע"ג דגברא חזי, אבל לאוקמי דר"י רק כר"ע ודלא כרבי זהו דוחק, דאטו מודה ר"י דרבי סבר דהשיעור שיכנס בשעת שחיטה, וא"כ לרבי מן המודיעין הוי ט"ו מיל כדעולא, ולא אשכחן דפליג עליה במציאות הזו, - ולפמשנ"ת להלן שראוי לילך בלילה, ואפ"ה משערין הזמן לפי תחלת הלילה, ניחא דיכול להכנס אם ירצה ואפ"ה פטרוהו.

גם י"ל דאיצטרריך קרא לפוטרו מכרת אע"פ שלא הי' אנוס ויכול להגיע קודם חצות למודיעין, ובירושלמי מבואר דאפי' הי' לפנים והרחיק עצמו קודם חצות פטור, ועמש"כ

צ"ד א' מי לא עסקינן שחל שביעי שלו כו' דלשון טמא לנפש כולל גם בשביעי שלא הזה ולא טבל, ומשמע דאף בלא דרשא דביום ההוא שייך לומר כן, ועי' תו' לעיל צ"ג א' ד"ה ר"ע, ובמש"כ בזה לעיל ס"ק"ג.

בדין יכול ליכנס בסוסים ופרדים

ה. **שם** ת"ר ה' עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים, בירושלמי אמר אפי' הסוס בידו פטור, וכך מתפרשת הברייתא, דהא ודאי מהלך ט"ו מיל הוא ברגל, ומה שייך להזכיר יכול להכנס הרי לעולם כן הוא, ודוחק לומר דס"ד דדוקא כשאנו מוצא לשכור סוסים, אלא ודאי החידוש דאע"פ שהסוס בידו פטור.

שם מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו, בפשוטו הם חוסמין הדרכים, כלשון הרמב"ם שעכבוהו הבהמות בדחקם, [ואם הכונה בני ביתו הרי בפשוטו א"צ לטעמא דגמלים שהרי הקטנים הולכין לאט, ואינם יכולין לילך מהלך ט"ו מיל בשש שעות, ואדרבה ע"י גמלים וקרונות הם ממהרין יותר שו"ר בספר אאמו"ר שליטא עוד בזה], ויש לעי' אמאי חייב הרי אינו יכול להכנס, וי"ל דכל דרך רחוקה לא מיירי באנוס אלא שפטרנו תורה, וכיון שהוא קרוב אלא שיש לו מעכבין, הרי אם אינו אנוס הוא חייב להכנס בסוסים ובפרדים או לשלח ביד אחר, ועי' להלן.

החילוק בין חולה לגמלים וקרונות המעכבין אותו

ובירושלמי אמר דהיו רגליו רעות פטור, ואפשר לומר דלגבי ידיה חשיב דרך, ואולינן לקולא בחולה ולקולא בבינוני, שמי שבידו לרוץ פטור בבינוני, ול"ד לגמלים וקרונות שהם מעכבין אחרים, [והרמב"ם בפ"ה ה"ט מונה שניהם יחד, וכתב דהו"ל אנוס ולא מיקרי דרך רחוקה, ולשיטתו אזיל דשאר אנוס חייב כרת אם לא עשה את השני, והראב"ד

שתחומה קולט מדאורייתא, ואף בלא הירושלמי שתלו ד"ז בתחום אלפים אמה, ראוי לומר שילילה אינו זמן הליכה אלא מעט.

ד. **שם** וקאמרת שוחטין וזורקין כו' יעוי' בתו' דהו"מ לאקשווי מטבו"י, ולכאורה כיון דלר"י הקושיא רק ממ"ד אין שו"ז על ט"ש, לכך התחיל להקשות לעולא ממ"ד שו"ז, ועוד שהי' יכול לדחות דכיון דממילא חזי, הא עדיפא.

מ"ט פטור דרך רחוקה הוא רק לטהור ולא לטמא

שם דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא, החילוק פשוט דהחסרון של דרך רחוקה הוא מפני שאינו נראה כמשתתף בהבאת הקרבן, משא"כ כשהוא כאן ושולח שליח הרי רוב ישראל עושין כן, וכלפי זה אמר עולא דלטמא שנמצא כאן אין את החסרון של דרך רחוקה, אע"פ שיש לו סיבה שאינו יכול להכנס לעזרה, וכמו זקן וחולה שקשה להם להכנס לעזרה, דמ"מ הם משתתפים בהבאתו כיון שהם סמוכים וגופן ראוי להכנס.

ולפ"ז טמא שהי' בדרך רחוקה, ודאי יש לו חסרון של דרך רחוקה, דבזה שהוא טמא לא נוסף לו מעלה, ול"ד לדר"א לקמן צ"ד ב' דהתם נתחדש דרך רחוקה מאיסקופת העזרה ולחוץ, וחידוש זה ליכא בטמא, וגם רבא פליג ע"ז התם, אבל הכא אליבא דר"ע שהנדון מפני שבאמת אינו יכול להגיע לעזרה, בזה אין יתרון לטמא, ולפ"ז צ"ע במ"ש תו' פ' א' ד"ה משלחין שאין מועיל שילוח טמא לדרך רחוקה, וראיתי בספר אאמו"ר שליט"א ביאור כל הענין, וכתב בשם תו' הרשב"א חילוק זה, ולע"כ בסוגיא פ' א', וברש"י ותו' משמע שלמד מן הפסוק לקבוע פטורא דטמא לפי שעת אכילה, אבל עדיין אין זה מחייב שלא יהא לטמא גם חסרון דדרך רחוקה כשהוא מן המודיעין ולחוץ.

שם יטהר וישאר באותו מקום יפטר, וכי מפני שנוסף לו חומר דטמא יתחייב יותר, ונראה דמה"ט פליג רבא על אב"י, ואין זה ענין לדעולא לעיל צ"ג ב' לפמש"כ סק"ד דבאמת הטמא שעומד מן המודיעין ולחוץ יש לו גם פטור דדרך רחוקה, וקושיית תו' היא לשיטתם, ע"ש.

ומעמיה דאב"י יש לפרש דכיון דלר"א נתחדש פטור דדרך רחוקה כשהוא באמת רחוק, שוב לא חילקה תורה ופטרנו בכל ריחוק ממקום ההקרה, כדאשכחן במע"ש שהתירה תורה לפדותו משום כי ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאתו, ושוב לא חילקה והתירה לפדותו סמוך לחומה, ויליף מזה ר"א לדרך רחוקה דפסח, ולכן ערל וטמא שלא ניתן לו פטור דרך רחוקה, כיון שיש לו חסרון בגופו, שוב אין לו פטור זה כשאינו אנוס גמור, ואם הוא במקום שיכול להכנס אלא שלא מל ולא טבל, חשבינן ליה מזיד, כיון שלא נתנה לו תורה הפטור של דרך רחוקה כיון שלא הוצרך לפטור זה עד שימול.

והא דפשיטא לן דערל חייב כרת אף חוץ לעזרה היינו משום דערל אסור להכנס לעזרה כדאמר לר"ע חגיגה ד' ב', ואפי' נימא דערל מותר להכנס, הרי סתמא מיירי בלא נכנס, דאטו שייך לאוקומי ברייתא שחייב כרת דוקא כגון שנכנס לעזרה לאחר חצות, דמהיכי תיסק אדעתין לאוקומה בכה"ג, וראיתי שכבר נתבארו הדברים בספר אאמור"ר שליט"א ושם כתב דלערל שלא רוצה למול לא נתנה תורה קולא דדרך רחוקה דלא חס רחמנא עליה כיון שאינו רוצה להטהר כלל, ולפמשנ"ת אם הי' בדרך רחוקה שאינו יכול להגיע באמת פטור מכת, ורק כשאינו אנוס אין לו את הפטור של לא פלוג שהקילה תורה אפי' מאיסקופת העזרה ולחוץ, אלא דאף מן המודיעים ולחוץ

השיגו שאינו תופס דרך הגמ', אבל לשיטתו מובן דבגמ' אמרו שחייב כרת, וגם כונת הרמב"ם כן לשיטתו], מיהו בירושלמי מיייתי עלה קרא דוחדל וזה לא חדל, ומשמע דלא חשיב דרך רחוקה, ויש לדחות דמה"ט מפרשין דרך לקולא לחולה לפי ענינו, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א שפירש הירושלמי באנוס וכ"ה ברמב"ם, והיינו שהי' אנוס בחצות, אע"פ שהי' יכול להקדים, וצ"ע.

ואאמור"ר שליט"א פי' שצריך להקיף דרך עקלתון שאין שם מעכבין אבל היא ארוכה יותר, ואינו יכול להגיע דרכה אלא אם ירוץ ברגליו או בסוסים, וקמ"ל דחייב, וזה כמש"כ לעיל.

בירושלמי דריש מוחדל לעשות שאם הי' לפני חצות בתוך ט"ו מיל ויצא חוץ למודיעין פטור, כיון שבזמן העשייה לא חדל מלעשות, ומשמע וחדל אפי' ע"י מעשה המונע.

שם בירושלמי ושניהם מקרא אחד הם דורשין שם שם חד אמר חוץ לעשייתו וחורונה אמר חוץ למחיצתו, ובפשוטו אפלוגתא דשעת שחיטה או שעת אכילה קאי, ומשמע דיליף ממע"ש דריחוק מקום היינו חוץ לירושלים וה"נ חוץ למקום עשייה או למקום אכילה, וכדפליגי בתלמודן צ"ד ב' אליבא דר"א, ומאן דמפרש מקום אכילה מוכיח מזה דהכונה עד הלילה זמן אכילה.

ו. צ"ד ב' והתניא יהודי ערל, תיבת יהודי נוסף מהצנזורה וכדחזינן ס"ט א', ביאור הקושיא דודאי מיירי שהוא חוץ לעזרה ולמה יתחייב כרת משום שלא מל.

באור פלוגתת אמוראי בערל וטמא שחוץ לירושלים

שם אמר אב"י דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא, כבר תמיהו בתו' איך יתכן

סתמא אינו אנוס גמור אלא שפטרנו תורה וכמשנ"ת.

רבא אמר תנאי היא וכו'

שם רבא אמר תנאי היא כו' פי' דבאמת למ"ד מאיסקופת העזרה ולחוך הרי הערל שעומד חוץ לעזרה פטור מכרת, דסו"ס אית ליה נמי פטור דדרך רחוקה, אבל למ"ד דשיעור דרך רחוקה חוץ לירושלים, נהי דערל העומד חוץ לירושלים פטור משום דרך רחוקה, אבל בעומד בירושלים חייב ובהכי מיתקומא הברייתא, כן מתבאר בספר אאמו"ר שליט"א.

והא דשו"ז על טמא שרץ לר"א ס"ט ב' כבר נתבאר לעיל דאליבא דר"א כו"ע מודו דדרך רחוקה שזרקו עליו הורצה, כמשנ"ת בספר אאמו"ר שליט"א הובא לעיל ס סק"ב עי"ש, ולפ"ז אפי' אם יש דרך רחוקה לטמא ניחא דשו"ז על ט"ש לכו"ע, וצ"ע בספר אאמו"ר שליט"א שנתקשה בזה ולא תירץ לטעמיה.

שם כמאן אזלא הא דאריבר"י כו' יש לעי' אמאי לא אמרינן דאתיא כר"א ור' יוסי דמתני', ואפשר דלאביי דאין דרך רחוקה לטמא לא אתיא כלל, דהא טמאים שחוץ לעזרה מצטרפין וטהורין אין מצטרפין, ולכן הזכירו דלרבא אתיא כריבר"י ודלא כת"ק, ואה"נ דהו"מ לאתויי מתני', ובעיקר ענין המנין לפי העומדים בעזרה לע"כ.

שם תניא ריה"ג אומר כו' בתוספתא נשנו דבריו בתר ר"י דמתני', ומשמע דיליף מדרשא אחרינא הא דאיסקופת העזרה.

שם דרך שומע אני כו' לכאורה ה"ק דמלשון דרך רחוקה סתם משמע כמה פרסאות או כמה ימים, וכיון דמסיים וברוך לא הי' משמע כל דרך במשמע, וכיון שלא נתן שיעור הרי כל ריחוק מקום בכלל, ולפ"ז יתכן גם לקיים גרסת בי"ג פרסאות, שהקדים כן כדי לסיים דכל דרך בכלל, והיינו מדיוקא דסיפא קמ"ל שאין שום שיעור לדרך, וממילא אף מאיסקופת העזרה בכלל.

סימן ו

בדיני שבירת עצם בפסח

אבל אין חשש שמא יבא לשבור עצם בידיו לאכול המוח, ובה מיושב מה שהביאו חגיגה לאכלה תחלה, ואם משום כבוד הקדשים לאכלן על השובע אינו בדין לעשות חגיגה טפילה כ"כ, הרי סו"ס גם היא קדשים, אבל מסתמא דתלמודן אין נראה כן, שלא הוזכר טעם על השובע אלא מפני כבוד הקדשים, עי' תו' ק"כ א' ד"ה מפטירין, ובמש"ש מתמורה לענין מנחות, ויש לפרש דבפסח המנויין מרובין ואם יקדימו החגיגה יאכל כל אחד לפי שותפותו וצרכו, וגם ראו לכבד את הפסח טפי בעל השובע וכמ"ש רש"י שם, - לפי' הירושלמי בבא בטומאה א"צ חגיגה לפי

פ"ד א' מתני' השובר את העצם, בשיעור הפגימה המחייבת

א. **פ"ד א' מתני'** השובר את העצם בפסח כו' בחולין י"ז ב' אמרינן דפגימת עצם בפסח כדי שתחגור בו צפורן, ופרש"י שבשיעור זה עובר בלאו דעצם לא תשברו בו, [וכ"כ בירושלמי כאן הי"א עי"ש פלוגתא בזה, ויד היינו אצבע, ועי"ש חולין י"ח א' שו"ר בגליון הירושלמי ולע"כ], ובה מובן מה שאמרו בירושלמי הובא בתו' ע' א' דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבא לשבירת עצם, והיינו שאם יאכל כשהוא רעב יש לחוש שישיך בשיניו בכח וינקוב עצם של גדי הרך,

שמותר בשבירת עצם, ולתלמודן מפני שאינה דוחה טומאה.

שם אבל המותר בטהור והשובר בטמא, מ"ט נשנו ביחד

שם אבל המותר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעים, יש לעי' מה ענין זה אצל זה לשנותם יחד, הרי פטורא דמותר הוא משום לאו שניתק לעשה או שאין בו מעשה, ואפשר שבא לרמוז דבפסח הנאכל בטומאה קאמר, דומיא דמותר בטהור, ומסתברא דאיסור נותר איכא בבא בטומאה, [ועוד דאף בפסולין הנשרפין שדינן להשרף מיד מסתברא דאין רשאי להותר מלשרפן, וצריך ברור, והשתא מתפרש דהמותר אפי' בטהור וכ"ש בטמא, [וכ"כ רש"י פ"ג א' וכ"ש בטמא אלא שאפשר לפרשו לענין דפטור], וכן השובר באותו טמא שיש איסור נותר פטור, ולר' ירמיה מתני' רבנן היא.

מיהו דין בשר שנטמא אינו ברור במתני', דלשון השובר בטמא משמע טמא הידוע ולא כל בשר שנפסל, מיהו לר"ש הר"ז כולל כל טמא, וכן לרבי אליבא דרב יוסף ולאביי לכו"ע.

ועדיין צריך יישוב למה שנאם התנא יחד, הרי מותר בטהור עובר בל"ת, והשובר בטמא מדאורייתא משרא שרי, ומדרבנן הוא דאיכא למיגזר אטו טהור, ואפשר שרמז לנו התנא בזה שהעמידו דבריהם ואסרו לשובר עצם בפסח הבא בטומאה לאכול את המוח, אע"פ שיש בו כזית ויש בו מצות אכילה, העמידו דבריהם אטו שאר פסחים, והיינו דקתני להו יחד לרמוז שבכל פסח הבא בטומאה איכא נותר במוח שבעצמות, וסתמות הדברים משמע כן שכל פסח אין שוברין בו עצמות, וצ"ע ובירור בד"ז ועי' בגמ' ע' ב', דאם בכל עצם שיש בו מוח שוברין כדי לקיים מצות אכילה, א"א לשנות שהשובר אינו לוקה את הארבעים, ועוד דכיון שבלא"ה

שוברין בו שוב אין מקום לגזור על שאר העצמות מדרבנן, שו"ר באו"ש פ"י ה"א שכתב דמצוה לשובר העצמות לאכול המוח שלא יבא לידי נותר, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א כמ"ש"כ וסיים בצ"ע.

פסח הבא בטומאה ומקצת טהורין עשו בטהרה, אם יש בו שבירת עצם

יש להסתפק פסח הבא בטומאה, ומקצתן הטהורים עשאוהו בטהרה האם יש בו משום שבירת עצם, מי אמרין הרי פסח זה טהור הוא, או"ד כיון דרשאין להטמאות אין לזה מעלת הבא בטהרה, ואם נימא דיש בו משום שבירת עצם, למדנו שיש בו מעלה יותר מן הטמא, וראוי לכל מי שיכול להזהר ולעשות בטהרה אע"פ שרובן טמאין, וסתמות הדברים לא משמע כן מדאמרו יעשו בטומאה, משמע שהותרה לגמרי ושוב אין ענין בטהרתו, ונפ"מ נמי לזה שאכל את הפסח הטהור, וכן סתמות הדברים צ"ה ב' שכל הטמאין שאכלו ממנו פטורין ומשמע אפי' מן היחידי הנעשה בטהרה וכן מדפוס ר"א על ביאת מקדש.

שם גמ' בו בכשר ולא בפסול, על סדר הגמ'

ב. **שם** גמ' בו בכשר ולא בפסול, בו מיותר כמבואר ע' א', ולא הזהיר הכתוב אלא כשהוא בחשיבותו, והי' מקום למעט מזה כל שאינו כפסח הזה שהוא כשר לגמרי, ושיש בשר ע"ג העצם, מיהו אם לא ממעטינן כל שאינו כמוהו בשלימותו, צ"ב מגלן לחלק איזה למעט ואיזה לא.

שם רבי אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו דקאי סיפא דקרא בו על הנאמר בתחלה שהוא נאכל, ומצינן למימר דלא ממעט אלא כל שאינו נאכל וכדו' ירמיה, ומצינן למימר דמוסיף על הכשר גם שיהא נאכל.

שם כל הראוי לאכילה כו' ושאיין ראוי לאכילה כו' מהא דכפל רבי דבריו משמע

בו מצות אכילה, אבל אי לאו הכי כיון דחזינן שאין רצון התורה לשבור עצמות הפסח ראוי להמנע מזה גם מבעו"י, אע"פ שעדיין לא הגיע לשלימותו שיהא אסור בלאו.

שם אבל השורף בעצמות כו' לכתחלה נמי שרי לשרוף הנותר אף למ"ד דחייבין עליו משום שבירת עצם.

בירושלמי איכא מ"ד שאם נמנה על הקולית נמנה, והיינו מפני שיכול להוציאו ע"י שריפה, ואיכא מ"ד דשריפה אסורה ולדידיה בנותר שרי לשרוף.

מ"ט יש לחוש משום פקע

שם אביי אמר משום פקע, יש לעי' הרי החשש רחוק, ולא פסיק רישיה הוא ולא מתכוין, דאי פקע מחמת גחלת מנפשיה פקע, ובנותר שורפין כולו ואין חוששין, אלא דקים לן שלא לכך נתכוונה התורה, וכשאמרה לא תשברו ה"ז כאמרה שיניחו המוח במקומו.

שם רבא אמר משום הפסד קדשים כו', [עי' לקמן פ"ה א' תוד"ה כשהוא], ויש ללמוד מכאן שעדיף להפסיד כל המוח ממילא, ולעבור בו גם איסור נותר, טפי מלעשות מעשה בידים שעלול לשרוף המוח, אע"פ שאינו מתכוין לזה ולא פס"ר, ואפשר לפרש עיקרו בכונת התורה וכמש"כ לאביי, ועי' הגרא"מ הלוי בתו' פ"ה א' דנראה שמפרש טעמיה דאביי דעדיף להפסיד מקצת ולא לזרוק כולו.

שם גזירה מבעו"י אטו משחשיכה, ואכתי הי' יכול לשרוף מבעו"י דהוי גזירה לגזירה, אלא דקים להו שהמצוה ניתנה ע"ד כן.

שם אלא באבר שיצא מקצתו קמיפלגי, כו"ע כו' יוחנן ס"ל שאם מקום השבירה כשר, אלא שאין עליו בשר הרי השבירה מתייחסת למקום הבשר וחייב, אבל ביצא מקצתו שנפסל, י"ל ששבירת הפסול אינה מתייחסת לחלק הכשר, ואפשר דדוקא ביש בשר במקום

דלאקולי אתי דבעינן ראוי לאכילה, שאם כונתו להחמיר הול"ל רבי אומר כיון שראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, א"נ כל שראוי כו' ותו לא, ויש ליישב לר' ירמיה דרבי לא קאי את"ק אלא נקט דרשתו לחוד, דבו קאי רק ארישא דקרא.

שם ב' האי פסול הוא, צ"ע למה ממעטינן ליה מבו וקרינן ביה פסול, הרי מצותו בכך לכתחלה, ורש"י כתב דטומאה דחוויה היא בצבור, מיהו גם למ"ד הותרה הדין כן, אלא שהתירו כאן אכילה בטומאה טפי מכל הקרבנות מפני שלא בא מתחלתו אלא לאכילה, וי"ל דקרא דבו משמע כעין פסח זה בחשיבותו, וסו"ס הבא בטומאה אינו בחשיבותו, ומה שאמרו והאי פסול הוא, היינו בפירושא דמילתיה דת"ק דדריש בו בכשר, אבל הו"מ למימר בו במהודר כמותו ולא בבא בטומאה.

שם אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו כו' דקרא דבבית אחד יאכל מלמד שבו בכשר עד שעת אכילה קאמר, ות"ק סבר דבו בכשר בשעת הקרבה קאמר, דכיון שכבר חל בו איסור שבירה כשהי' כשר תו לא פקע איסורו, ולפ"ז תרוייהו דלא כר"ש, ומ"ש תו' דלא מבו קא דייק צ"ב, דההא ר' יעקב דייק מבו דממעט דוקא לא היתה לו שעת הכושר, ושפיר מוקים לתרוייהו כו' יעקב.

שם השתא מיהת הא פסול הוא, היינו כר"ש דבו ממעט גם פסול בשעת אכילה.

שם ואין נמנין על מוח שבקולית, קתני לשון נמנין לפי שאם נשבר העצם או נשרף חייבין לאכול המוח, ויש בו איסור נותר בכל גונא, אבל להמנות א"א כיון שאינו ראוי לאכילה בדרך כלל.

שם נתבריה מבעו"י כו' פי' שיהא מצוה לשברו כדי להציל המוח מנותר ולקיים

אבר שאין עליו כזית בשר א"ב, האם יש בשר ואין כזית או שאין בשר כלל

שם אלא אבר שאין עליו כזית בשר איכא בינייהו, יש לעי' האם הכונה שיש בשר ואין כזית או שאין בשר כלל, ולכאורה פחות מכזית לאו כלום הוא, וש"מ דא"צ בשר כלל, אבל מהא דנקט לשון אבר, וגם הזכיר לשון שיעור אכילה, משמע קצת דכו"ע דרשי בו בקרבן פסח, שלא ישבור עצם שיש בו [עליו או בתוכו] בשר, דאז מיקרי ששבור עצם בפסח, אלא דפליגי אם צריך שיעור אכילה, וצ"ע, ועמש"כ סק"ג ראי' דא"צ כלל, וכ"נ בתוד"ה איתמר.

שם אלא אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה כו' יש לעי' א"כ בפלוגתא דר"י ור"ל קמיפלגי ולא משמע כן בגמ', ופירשו תו' דבגמ' הביאו דברי ר"י ור"ל בתר הברייתא דרבי, ועליה קיימי, שהוא הזכיר בהדיא יש בו שיעור אכילה, וקאמר ר"י דהיינו על העצם וכרב אשי, ור"ל אמר דר"ל במקום שבירה וכרבינא, ויותר מיושב דר"ל נמי כרב אשי ס"ל, דמאן דמחייב שלא במקום בשר מחייב בכל עצם אע"פ שאין עליו כזית כלל, ולדידה י"ל דמודה ר"ל דא"צ במקום שבירה שיהא בשר, גם אם נימא דלכו"ע בעינן מקצת בשר.

שם דתניא רבי אומר בבית אחד יאכל כו' רבי הקדים פסוק זה לומר דנהי דדריש על הכשר, אבל בעינן כשר דומיא דרישא שהוא נאכל, ומשמע דבכל הני מילי פליגי רבנן עליה, מיהו אין זה מוכרח דנהי דרבי יליף לה מרישא דמייירי בנאכל, אבל רבנן מצו לפרושי בו דוקא ביש בו שיעור אכילה דהכי משמע בו בקרבן פסח, ובו בכשר שלא נפסל בשעת שבירה, וכן בו בנאכל ולא בדמזבח, אבל מבעו"י ליכא למעוטי מבו, וכן נא אף לרבי חייב, והבא בטומאה אף לרבנן פטור, וכן הנטמא שנפסל בשעת אכילה וכמש"כ.

שנפסל, דבזה אין העצם נטפל למקום הבשר הכשר, משא"כ בפלוגתא דר"י ור"ל שהמקום שאין עליו בשר כלל נטפל למקום הבשר, [שו"ר ברש"ש שהקשה א"כ מ"ט פרכינן לקמן פ"ה א' ממתני' רק לר"ל ועסק"ג], ורש"י בד"ה האי נמי פירש ע"ד זו, וצ"ע בתו' ד"ה אבר שהניחו בתימה, ובה מיושב דלא פרכינן לר' יוחנן מרי"ש בריב"ב, - שו"ר באו"ש שפירש הגמ' כהתוספתא דקמ"ל שדנין כל אבר לעצמו, ובהא פליגי רבנן, ולשון הגמ' ל"מ כן, אבל לפ"ד מיושב קושיית תו' וקושיית הרש"ש, ורש"י כתב בהדיא דבכולו לא פליגי, וכפשטא דשמעתין, ולשון דהאי אבר הא פסול הוא משמע קצת כפירושו דהנדון אם האי אבר או כלל הבהמה.

אי נימא דשובר מבעו"י חייב, אם יש מקום לפטור בנא

שם אלא שבירת העצם בנא איכא בינייהו, משמע דמודה לר"פ דמבעו"י חייב, ואפ"ה פליגי בנא, ויש לפרש הטעם דנא מחוסר מעשה, משא"כ מבעו"י דמחוסר זמן, ושימשא ממילא ערבא, מיהו לאביי י"ל דמבעו"י אין בו משום שבירת עצם ובלילה דומן אכילה הוא אפי' בנא איכא איסורא, וכדחזינן בברייתא, - נקט נא לרבותא וכ"ש חי.

שם דמטוי ליה ואכיל ליה, הרמב"ם בפ"י ה"ו כתב נא או מבושל, וכאן מבואר בדוקא נקט נא דבהא פליגי רבנן, וכן רנב"י השיב רק על נא, שו"ר במהר"י קורקוס בזה, דמדין שעת הכושר מחייב בו, וסוגיא דהכא כאביי דלא מהני שעת הכושר.

שם אלא שבירת האליה איכא בינייהו, היינו כר"פ דבאליה אין לחלק בין מבעו"י לשחשיכה, אלא די"ל שכל אכילה בזמנה, ואם גם אכילת מזבח בכלל, א"כ חייב עליה מבעו"י ועל אכילת אדם משחשיכה.

מוכחת שאיסור השבירה גורם שלא יוכלו להגיע למוח כלל, וע"כ דמשום מוח הפנימי לחוד אסור לשבור, ור"י מודה נמי לר"ל בד"ז.

שם שהרי יבוא עשה וידחה ל"ת, אם הפי' עדל"ת כבעלמא, וביישוב קו' תו'

שם ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה ל"ת, לשון זה מוכיח שאין עיקר הטעם משום דחייה, אלא דמטעם זה נבין לפרש הפסוק רק בעצם שאין בו מוח, שהרי ביש בו מוח אין ראוי לאסור, דאכילתו עדיפא מאיסור שבירה, ובזה מיושב משה"ק תו' דהא בעידנא דמיעקר לאו לא מיקיים עשה, דלא אתינן מדין דחייה ממש, אלא שמסברת עשה דוחה ל"ת נבין שכונת התורה רק במקום שאין ביטול מצות עשה דאכילה, וניחא נמי משה"ק תו' דנקיים העשה ע"י שריפת העצם, שהרי הנדון לפרש שלא נאסר שבירת עצם הנצרכת לאכילת המוח שבעצם, שו"ר בתו' הרשב"א שכ"כ בשם ר"י.

ומיושב ג"כ הא דיליף רבא מהכא וזבחים צ"ז ב' דאין עשה דוחה את ל"ת שבמקדש, ולכאורה קשה דהכא כתיב קרא בהדיא לאסור אף שיש בו מוח, וגם לאו בעידנא הוא, אלא רבא יליף דלא חששה תורה לפסידא דאכילת קדשים במקום לאו דשבירת עצם, וה"נ אין להחליט שעדיף לקיים אכילת הכשרה ולבטל לאו דאכילת פסולה, שהרי ראינו דאע"פ שבאמת יש מצוה לאכול המוח ואם אירע שנשבר או נשרף העצם חייבין לאכול המוח, וגם חל עליו איסור נותר, הרי שהמצוה קיימת ואעפ"כ אינה דוחה ל"ת דשבירת עצם, וה"נ בדרשא דיקדש להיות כמוה לא נימא דמצות כשרה דחיא לאו דפסולה, והרי ודאי שבירת עצם הי' ראוי להתיר יותר שאין זה מאורע שנפגשו הלאו והעשה, משא"כ במנחה שנגעה בפסולה, [שו"ר בתו' הרשב"א, ועי' פסקי תו' וזבחים שצויין במסורת הש"ס וראיתי במל"מ פ"י

שם אתמר אבר שאין עליו כזית וכו' בטעמא דשבירת עצם

ג. **שם** אתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה כו' ד"ז שהשבירה רק בעצם שיש עליו בשר, נלמד מלשון בו, שלא ישברו עצם בבשר הפסח, וכשארין כאן בשר פסח לא קרינן ביה בו, אלא ואת עצמותיו לא תשברו, ונראה שזהו ענין של כבוד, ולכן שייך הכבוד יותר כששובר את העצם שהפסח בו, ונחלקו ר"י וריש לקיש בשובר באותו עצם שיש בו כזית, אם ג"כ קרינן ביה לא תשברו בו, (ועי' חינוך שכתב טעם אחר, ולפי סוגית הגמ' יותר יש לאסור עצם שאין בו מוח, וגם המוח מצוה לאכלו בדאפשר, וכשארין עליו כזית או בתוכו ג"כ מותר לשברו).

שם איתיביה ר"י לרשב"ל ועצם לא תשברו בו אחד עצם כו' מלשון הברייתא משמע שמורה לדרשא דבעינן בו בבשר פסח, אלא דקאמר דסגי נמי בעצם שאין עליו כזית בשר דמיקרי נמי בו, ובזה מיושב הא דקאמר אי דאין עליו כזית בשר כלל אמאי יש בו כו', והקשו תו' דנוקמה כרבנן דרבי דלא מצרכי בשר כלל, ולפמ"ש"כ מדלא קתני העצם אע"פ שאין עליו בשר חייבין עליו, משמע דה"ק אחד עצם שיש עליו בשר דודאי קרינן ביה בו אלא אפי' אין עליו נמי דקרינן ביה בו, ומזה משמע דלרבנן דרבי אליבא דרב אשי א"צ בשר כלל, ולעיל סק"ב נסתפקנו בזה.

פ"ה א' ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מבחוץ כו' ק"ק דהו"ל למימר אחד עצם שיש עליו ואחד עצם שיש בתוכו, וגם לר"י ק"ק דהו"ל אחד השובר במקום בשר כו'.

שם והתניא ועצם כו' לכאורה אין ראי' מהברייתא דמוח שבפנים כבשר שבחוץ, דהא איצטריך שלא לשבור לצורך הוצאת המוח, באופן שעדיין יש בשר עליו, אלא דאם איתא דבעינן דוקא בשר עליו, א"כ הוא יכול לאכול הבשר שעליו ואח"כ לשברו, והברייתא

מק"פ ה"א שסיים ע"ז והוא חדוש גדול בעיניו].

ובאמת בסברה ה' מקום לומר שלא אסרה תורה אלא שבירה של בזיון, אבל לצורך אכילת מוח חשיב דרך אכילה ושרי, ומצוה נמי איכא ככל בשר קדשים, וגדולה מזו מצינו כאן שהמוח שבתוך העצם הוא הגורם להחשיב העצם בשם פסח, וקרינן ביה עצם שבו, ואפ"ה אסור לשברו כדי לאכלו.

בתו' דקדקו בלשון אחד עצם שיש בו כו' שכתוב שאינו פשוט תחלה, ונראה בדברך כלל נקטינן יש קודם אין, שזה נוח יותר לשנות, ועוד דעצם שיש בו מוח אסור לעולם, ועצם שאין בו מוח אינו אסור אלא כ"ז שיש עליו בשר מבחוק, ונמצא דבאמת עצם שיש בו מוח איסורו פשוט ומוחלט יותר.

בקו' הרש"ש דלעיל מסקינן דיעא מקצתו לכו"ע אין שבירת עצם

שם מיתיבי אבר שיצא מקצתו כו' הקשה הרש"ש הרי לעיל פ"ד ב' מסקינן דביצא מקצתו לכו"ע אין בו משום שבירת העצם, ובפשוטו היינו אף לר"י, וא"כ תיקשי מכאן גם לר"י, ובאור שמח פירש הגמ' כבתוספתא שהנדון על אבר שיצא כולו, ולפי דבריו ניחא נמי קושית תו' שם, ויש סמוכין לדבריו בלשון הגמ', אלא דבתחלה צריך תיקון בלשון מקצתו.

שם נקלוף ביה פורתא ונתבריה, לר' יוחנן נמי קשה למה חותך בפרק דוקא, הרי משנקלף כולו יכול לחתוך בכל מקום שירצה, מיהו יש לדחות דקולף עד הפרק, ואח"כ חותך בכל מקום שירצה אפי' באמצע העצם, אבל אין נראה לחדש פלוגתא בזה, ולשינויא דקולית ודאי מתפרש שחותך רק בפרק, ולשינויא דפקע, הרי אף לר"ל יכול לקלף כלו, וליכא איסורא בפקע, ונמצא דר"י ור"ל שוין דבקולית בעינן דוקא לחתוך בפרק, ובעצם

שאינן בו מוח אחר שקלף כולו יכולין לחתוך כל מקום, מיהו מדרבנן נראה שלעולם חותכין רק בפרק, אם לא נימא דרבינא פליג אאביי ומוקי מתני' רק בקולית, - קולית היינו כל עצם סגור שיש בו מוח.

תניא בתוספתא פ"ו ה"ח השובר את העצמות לאכול כזית מוח מן המוח שבראש ושבקוליא עובר בל"ת [כ"ה בנוסחאות כת"י ולפנינו ט"ס אינו עובר] והמוח עצמו כשר ויוצא בו יד"ח בפסח כו' קמ"ל דאע"פ שאין נמנין על המוח מ"מ אם לבסוף אכל רק מוח שבקולית יצא יד"ח, ולא אמרינן שנדחה ממצות אכילה ולא חל עליו דין מינוי.

פ"ג א' עיגלות הקדשים וכו' מפני התקלה, ביאור החשש

ד. פ"ג א' מיתיבי כל עצמות הקדשים כו' מפני התקלה, פרש"י מפני שאסור לשברן ולהוציא המוח, ולשון מפני התקלה ל"מ כן דהול"ל מפני שאי אפשר, [ולא חששו לפקע אלא בשורף במקום אחד, ולא בשורף כולו כאחת], ולכאורה מתפרש מפני התקלה שהם מטמאין את הידים ולא ידעו להזהר בהן, ולפ"ז ס"ל להאי דתנא דבנותר מותר לשבור העצמות, ולכאורה משמע לעיל דכשימשו נותר הם טעונין שריפה כדין יד של נותר, ולא רק מחשש תקלה, וצ"ל שדין יד נותר למצות שריפה פקע, אבל טומאת היד לא פקעה.

שם ארנב"י הב"ע כו' ס"ל כר"ש שמתר לשבור נותר וכמ"ש רש"י, וצריך לשרוף העצמות מדין שימוש נותר, ולכן בפסח שאסור לשבור קודם שנותרו נקטינן ששברן אח"כ, ור"ז אמר דבעצמות הפסח חיישינן מהן שלא חלצן, דלא חמיר לאינשי לחלצן ולשרוף המוח, אבל בקדשים חולצן כדי לאכלן, והאוקימתא רחוקה, אלא דלשון תקלה לא משמע ליה טומאת ידים, וע"כ דחיישינן שיש בהם עצמות שלא חלצן.

תוכן הסוגיא בדין שבירת עצמות נותר

תוכן הסוגיא דמעיקרא פשיטא לן שמתר לשבור עצמות נותר, וע"כ דנשרפין משום טומאה ששימשו נותר, ודחי דאתיא כר"י שאסור לשברן, ופשיטא לגמ' דשבירת נותר ככל פסולין שהיתה להן שעת הכושר, ובסברא ה' מקום לומר דלאחר זמן אכילה פקע דיני שבירת עצם, או דלכו"ע קרינן ביה בו בכשר, כיון שפסולו רק משום נותר ולא פסול אחר, ולמדנו מהגמ' שדינם שוה לכל פסול שנהי' אחר זריקה, וה"נ מסתברא דנטמא הבשר שיש בו איסור שבירה לר' יעקב לא פקע איסור כשנותר, וה"ה בשר שניתותר, ולפ"ז מתני' ר"י היא לצד דליתא לדר' יצחק, אבל אליבא דר"י אתיא שפיר מתני' כר"ש וכסתמות מסקנת הסוגיא פ"ד ב' דרבי ורבנן מודו לדר"ש.

ולשינויא דרבנ"י ור"ז איתא לדר' יצחק וק"ל כר"ש, דאינהו מפרשי ברייתא כר"ש דשרי למיחלץ משנעשו נותר, ומתני' דנשרפין משום יד כדר"י, ולא מצאנו חולק עליהם בגמ' רק דעת המקשן שרצה לדחות שאין רא"י ממתני', אבל למאי דנקטינן כדר' יצחק, נקטינן דהלכה כר"ש וכדעת רבנ"י ור"ז כאן, וכל האמוראים פ"ד ב', [מלבד רב יוסף בדעת רבנן דרבין].

ולפ"ז יש לפסוק דהלכה כר"ש דנותר וכל הפסולין אין בהם משום שבירת עצם.

אוקימתא דר"ז צריכה יישוב שהתנא שנה משנתו סתם וכונתו למאורע שמצאן צבורין צבורין מקצתן חלוצין כו' ואפשר שתוכן הברייתא שא"צ לשרוף העצמות בקדשים, אלא שהוסיף התנא דבפסח יש מקום לחוש שהעצמות עדיין עם המוח, וזה שאמר מפני התקלה ולא מן הדין, ושיעור הלשון כל עצמות הקדשים א"צ שריפה אף עצמות

הפסח, מיהו אם רואה עצמות פסח צריך לברר אם הם חלוצי מוח כי מצוי בזה תקלה.

הערות על סדר הרמב"ם

ה. **רמב"ם** פ"י ה"א כתב דבבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה, משמע שאין שוברין לכתחלה אפי' להוציא המוח, ובאו"ש כתב ששוברין, ועמש"כ סק"א.

שם פסק כר' יעקב דהיתה לו שעת הכושר ונפסל חייבין עליו, וממילא נותר אסור לשברו, וכתב שם בה"ב דשורפין העצמות כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה, ולכאורה מעיקר הדין אין עצה אלא לשרוף העצמות מפני המוח, ובגמ' מסקן דאתיא כר"ש, ועסק"ד דסוגיות הגמ' דלא כר' יעקב.

ופסק דלא כרבי בדין שבירה מבעו"י, ואולי סמך על ר"פ דפליג אאביי בזה, אבל הדבר תלוי אי קי"ל כרבנן או כרבי.

שם ה"ד והשובר אחר השובר בעצם אחד לוקה, כ"ה בירושלמי, ויש ללמוד כן מחשש פקע לאביי פ"ה א' דבפשוטו הו"ל כשני שברים בעצם אחד.

שם ה"ו פסק בנא ומבושל דחייב, ודין נא מוסכם לכו"ע, אבל דין מבושל לא שמענו, אלא דלר' יעקב חייב מדין שעת הכושר.

ושם כתב דלא היתה לו שעת הכושר היינו שנתפגל או נעשה במחשבת הזמן או מחשבת שינוי השם, וכנראה ר"ל נתפגל בשני אופנים אלו כגון פיגול או שלא לשמו בפסח, ואולי ט"ס וצ"ל במחשבת חוץ למקומו, ורש"י פירש שנטמא קודם זריקה.

שם ה"ז פסק כרבי באליה, וציין הראב"ד דלמה פסק בזה כרבי, ולא מהני מה דפשיטא ליה לרב אשי הכי, כיון דאשכחן ברייתא דמשמע מינה דרבנן פליגי, ואפשר דרבנן קים להו מדרשא אחרת למעט אליה.

סימן ז

בדין פסח בלא בעלים, ובסוגיא דתמורת הפסח קריבה

דמבואר דאף במעות כן, הענין מובן דחובת פסח לא שייכא שתקדוש בלא בעלים, ובמלתו הבעלים או משכו ידם הו"ל מיד מותר פסח, [ועי' לק' סק"ב מש"כ בדברי התו' פ"ט א'], ובוזה ניחא דאף בהומם לא יביאנו בנו לשם פסח, כדמשמע פשטות הדברים.

המקור שמתו בעלים נדחו גם הדמים מפסח ועיקר הדבר דפסח שמתו בעליו או משכו ידם נדחו גם דמיו מפסח, מבואר מהא דאמרי' לעיל ע"ג ב' דלא בעי עקירה ומרישא הו"ל שלמים, ובראוי לדמי אמרי' חולין ל' א' דבעי עקירה, ורק בנטמאו דאכתי בחיובן קיימי לא נפסל, [ואף שיש לדחות דהתם בחולין מיירי כשהומם בשחיטה דקאי לדמי מיד, עיי"ש, מ"מ התם נמי מבואר דרק בנטמאו מיתוקמא, ומזה יש ללמוד שאין הדיחוי בקדוה"ג של הקרבן, אלא דלא שייכא קדושת פסח בלא בעלים, ולכך גם הדמים נדחו, [ובדין בע"ה נדחין לא נדחו הדמים, כמ"ש תו' אמתני' דמפריש נקיבה לפסחו, ולעיל ס' ס"ק הארכנו להוכיח כן], וממילא ה"ה בהפריש מעות, ומשך ידו או מת.

מ"ט כל פסח שלא קרב בשנה זו כשר לשנה הבאה

ויש להבין מ"ש מהא דתניא יומא ס"ו א' דפסח שלא קרב בשני יקרב לשנה הבאה, [אי לאו טעמא דתקלה, ואיכא ברייתא דקתני יקרב], ולכא' מכיון שבטל חיוב פסח של שנה זו הו"ל כמשכו ידם ממנו, דאל"כ כל נתכפרו באחר אכתי ראוי הוא לשנה הבאה, ולמה נדחו המעות, א"ו שנה הבאה כמאן דליתה, ולמה נשאר בהכשרו בלא משכו ידם ממנו, ומסתברא נמי דאינו יכול להקדיש מותר

צ"ח א' מתני' המפריש פסחו ומת וכו', אם מתני' מיירי במת ב"ג

א. פסחים צ"ח א' מתני' המפריש פסחו ומת לא יביאנו כו', מתני' מתפרשת שפיר במת ב"ג, והיינו דאיצטריך לאשמועינן דלא יביאנו בנו אחריו לשם פסח, דלאו אונן הוא, והוא עצמו קרב שלמים דלא קבעתי חצות וזמן שחיטה, אבל בברייתא דקתני יביאנו לשם שלמים לששה עשר ע"כ דבי"ד מיירי, דבו ביום לא מצי מקריב ל' משום אנינות, ומש"ה קבעי דמית האב אימת, ולפ"ז צ"ב מש"פ רש"י במתני', דלקמיה מפרש אימת מית, דהא ודאי שינויי דגמ' לא קיימו אמתני', וצ"ל דכונתו דבגמ' מבואר החילוקי דינים אימת מית, [שו"ר ברש"י בגמ' ד"ה אלא, ובמת יום או יומיים קודם לא מצי לאוקמה, ומבואר דס"ל דנדחה, אבל צ"ע דא"כ למה יקרב לט"ז, וכבר תמה כן הגרע"א ז"ל], ועיקר הדין דאף במת ב"ג אינו קרב לפסח, יש ללמוד מהא דמת קודם חצות ג"כ תלוי בבנו ממונה עמו כמבואר בגמ', וש"מ דאף בלא קביעות דחצות, מכיון שמת נדחה מפסח.

בתוספתא ובירושלמי דה"ה מפריש מעות ומת

ובתוספתא פ"ט ה"ז, וכן בירו' אמתני', מבואר דה"ה במפריש מעות לפסחו ומת, ונראה מזה דלא שייכא קדושת פסח בלא בעלים, ומיד שמת הו"ל מותר פסח, כמו בחטאת ואשם, ואם הי' הדין דמעו פסח קדשי שפיר בלא בעלים, הדין נותן דאף בקדוה"ג דקודם חצות כן, דאם זה דין מיוחד בקדושה המוחלטת לפסח, יש לתלות הדבר בקביעות דחצות או זמן שחיטה, אבל מאחר

שלא יתפרש דמודה לדינא דת"ק בחול, הוסיף דתעובר צורתו, ואאמו"ר שליט"א כתב דמשכח"ל כשתעבור שנתו בין ראשון לשני, ולמש"כ מההיא דחולין אכתי חזי לדמי ובעי עקירה, אלא דיתכן לומר דדוקא בבע"מ אמרי' דקאי לדמי אבל בעברה שנתו אין דעתו שיומם עד פסח שני, ומ"מ מסתברא דבעי עקירה, שאינו מסיח דעתו ממנו כ"ז שאפשר שיהא ראוי, ועי' לק' ס"ק י"א.

פ"ח ב' האי דאייתי השתא ניהוי שלמים, צ"ע
דהא אחר תמיד של בין הערבים ישרף

ב. פ"ח ב' האי דאייתי השתא ניהוי שלמים, יש לעי' הא הו"ל אחר תמיד של בה"ע, ולעיל ע"ג ב' אמרי' דישרף, ואפשר הי' לדחות דה"ק התם מה פסול שייך ב' דקא שחיט ל' אחר תמיד של בה"ע אכתי עיבור צורה בעי, ואה"נ דלפי המסקנא לא מיפסל כלל, אבל מבריייתא דר"י בנו של ריב"ב דמוקים לה ר"א התם דלא בעי עקירה וקתני יוצא לבית השריפה מוכח דמסקנא הכי היא, (אא"כ נימא דבשבת דוקא מיירי ופסולו משום מעשה שבת, ול"מ כן, דאמרי' בירו' שבת פ"ג ה"ג השוחט חטאתו בשבת כיפר, ועתוספתא פ"ה ה"ז), ונראה מזה דמדרבנן בעלמא מיפסל שאסור לזרוק הדם, וכמ"ש תו' יומא כ"ט א', וכמבואר נמי פסחים נ"ט א' דבמחוסר כיפורים כשר אלא שביטל העשה, וה"נ כיון דאיכא ספק פסח שרינן ל' לבטל העשה, וממילא גם אם הוא שלמים כשר, ועתו' ובראשונים ריש עירובין, שו"ר בתו' מנחות מ"ט ב' בזה עיי"ש.

פ"ט א' ונטרחו ונייתי מותר הפסח, אמאי לא
יפריש בהמה זו לאחריות וימשוך ידו

פ"ט א' ונטרחו ונייתי מותר הפסח, יש לעי'
למה להו למטרח לאתויי מותר שכבר הופרש, הא איירינן שפיר בדאיכא מאן דלא עבד פסח, כדאמר לעיל דנייתי דלא עביד פסח, או מי שנדחה לפסח שני, וא"כ נימא

פסח לפסח דשנה הבאה, אף קודם שהקריב פסחו, דאכתי לא נדחו לשלמים, ונראה דדין מותר פסח קובע השאר למותר דקרב שלמים, וכ"ז שהוא לא נתכפר, [דבהכי מיתוקמא התם עי' לק' סק"ב], לא חל ע"ז דין מותר, ונשאר בקדושת פסח לשנה הבאה, אבל במשכו ומתו חל דין מותר כאילו נתכפרו באחר, תדע דהא אף במשכו ולא נתכפרו עדיין באחר ג"כ נפסל אע"פ שהוא צריך לפסח, ואף בחטאת אמרי' התם כה"ג למ"ד חובות שנה זו קריבין לשנה הבאה, ועיי"ש בתו"י דכ"ז שלא כיפרו בעלי' אינה בדין חטאות המתות, וכיון דאפשר להקריבן לשנה הבאה היינו לא כיפרו בעלי', וה"ה בפסח.

נטמאו בעלים בשני אי בעי עקירה

ונראה דנטמאו בעלים בשני לא בעי עקירה, דכיון דמשום תקלה אסרו להקריבו לשנה הבאה, [כ"נ, דומיא דחטאת שאפי' השאירו לשנה הבאה לא יקרב], תו לא קאי לפסח, אע"ג דמדאורייתא כשר, וניחא בזה הא דקתני תעובר צורתו, אע"ג דבשבת מיירי וביו"ט אין שורפין, דנפ"מ בפסח שני דיכול לשורף במוצ"ש, ומיהו אפשר דגם בזה מצות שריפה ביום דוקא, עי' זבחים נ"ו ב' ולע"כ, מיהו מההיא דנזרקה מפי חבורה ס"ד א' אין ראי', דהא אמתני' דקתני במועד קיימי, וע"כ מתפרש בין ראשון לשני, ולפ"ז יש ליישב הא דמקשינן לר"א ע"ג ב' מדקתני בנטמאו תעובר צורתו, דמיתוקמא שפיר בפסח שני, דתו לא קאי לשם פסח], ואפי' לדמי כדאמר יומא שם דתני וכן במעות, [וצ"ע ביומא שם דמדמה תקלה דפסח לחטאת, הא בפסח קרב שלמים, ואילו בחטאת צריכין למימר שגזרו משום תקלה דימותו, ואפשר דמייתי מהא דקתני לא יקרב, ומשמע ל' דאפי' הקריבו פסול מדרבנן, ומה"ט לא קאי לפסח ולא בעי עקירה כמש"כ] א"נ משום חייב נקט נטמאו, ואה"נ דבזה לא בעינן עיבור צורה, ולאוקימתא דגמ' נמי מתפרש דעיקרו בא לומר דחייב, וכדי

ל'י' שיפריש בהמה זו לאחריות פסחו, וימנו עמו עלי', ואח"כ הוא ימשוך ידו, והו"ל מותר, ואין לומר דכיון שא"צ אחריות הו"ל מפריש תחלה למעות, דלמה לא יצטרך אחריות לפסח שני, וגם השתא שייך שיפסל בשחיטה, ועיקר אין מפרישין תחלה למותרות, היינו דלא חל קדושת מותרות בלא קדושת קרבן מתחלה, והכא לא שייך האי טעמא, ואפשר דאה"נ, אלא דכיון שכבר הק' דנייתי לכתחלה במותר, נחא ל' לאקשווי דנייתי מותר שכבר הופרש, דלא נימא ל' שלכתחלה אין להפריש לצורך מותר, ועדיף שיביאנו שלמים, ועי' בסמוך, וולק' צדדנו שאין לתקן להפריש לאחריות כשאין דעתו לאחריות אלא לגרום קדושת פסח, דאינו נמנה בלב שלם, ומיחזי כחוכא, והכי משמע במתני' צ"ה ב', ולפ"ז מיושב טפי, וכן למ"ש מרן זללה"ה בהערות סי' קכ"ד סו"פ האשה נחא].

ולפמושנ"ת לעיל סק"א מהתוספתא ומהירו' דאף מעות פסח שנתכפרו או מתו בעליו או משכו ידיהן, נעשין מותר, ע"כ מיירי שמעתין קודם שנתכפרו הבעלים בגוף הפסח, דאל"כ כבר נדחה למותר ואינו חוזר וקרב פסח, וכ"כ אאמו"ר שליט"א סי' סק"ד, ואף בדעת רש"י אפשר לפרש כן, והתו' שנדחקו להעמיד לאחר שנתכפרו, אפשר דהיינו מדקאמר ונטרחו, ואי קודם שנתכפרו יכול להוסיף לאחריות וכמש"כ, א"נ משמע להו' שדמים אלו הוחלטו למותר והיינו רק לאחר כפרה, מיהו למש"כ מתפרש שיקחו המותר שנשאר לו אחר שהפריש, ויתמנו עמו ואח"כ ימשוך ידו, וממילא הו"ל מותר, אף קודם שנתכפר, א"נ שיתכפר הוא תחלה, ואין שום דוחק לאוקומי קושיין קודם שנתכפר, לא מיבעיא לפסח שני, דודאי בהכי מיירי, אלא אפי' לפסח ראשון, [ופטורין מפסח שני, היינו פסח נוסף], מ"מ מיירי שפיר בדאיכא דלא אקריב כדאמרי' לעיל דהא בזמן הקרבה קיימינן.

בתוד"ה ונטרחו

שם תוד"ה ונטרחו, וי"ל הכא כשהפריש ב' פסחים לאחריות כו', למאי דפשיטא להו' דבמעות אפי' נתכפרו הבעלים, אפשר ליקח בהם פסח, ע"כ דשייכא קדושת פסח בלא בעלים, וממילא הא דנשאר יחידי פסול, היינו משום דיחוי, דלא נחא להו' לחדש גזיה"כ בקדוה"ג דוקא, ובתו' הרשב"א אמנם כתב דמשכח"ל נמי בנמצא אחר שחיטת הפסח, דכיון שלא נדחה גופו משלמים, יכול להמנות עליו לשם פסח, וצידד לומר דאף במת יכול בנו להמנות עליו כיון שלא דחאו בידים, ומשכו ידם ממנו גרע, עיי"ש, ונראין הדברים דגם דעת תו' עד"ז, אלא דניחא להו' טפי באחריות, דדמי טפי למעות, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א דלא מצינו יתרון באחריות, דכיון דקדוש בקדושת פסח ממילא נפסל בנשאר יחידי, ואמנם בתו' הרשב"א לא חילק באחריות דוקא, אבל הדבר קשה ממת ועוד חילוקים כמו שנדחק שם, וכ"ז למאי דנקטו דבמעות שייכא קדושת פסח בלא בעלים, אבל לפמושנ"ת מהתוספתא והירו' הדבר פשוט דלא שייכא קדושת פסח בלא בעלים, ולכן נדחה במת ומשכו ידיהם גם מדמי פסח, וכמשנ"ת לעיל סק"א, וברש"י כ' פסח חי או מעות, ומתפרש שפיר הכל קודם כפרה.

וי"ש לעי' לפרתו' דבכה"ג בעי עקירה כיון דאיכא דצריך ל', וממילא גם נשאר בדין

העצה שבגמ' פשוטה יותר, ואפ"ה דחינן דלכתחלה לא יעשה כן, ואפשר דכיון דמשום תקלה אמרי' דאפי' ניתותר לא יקרב, כ"ש שאין להקדיש כן בתחלה.

יש לעי' במתני' צ"ח ב' שנים שנתערבו פסחיהם למה לא ימנה כל אחד גם על של חבירו, ואף דאין נמנין על שני פסחים היינו דבשחיטה צריך להחליט, אבל קודם שחיטה יכול לימנות על שנים לאחריות, ואח"כ ימשוך ידו מהשני, ואמנם לר' יהודה צ"ט א' ניחא, אבל בגמ' לא דייקו מינה, ואפשר דאם ימשוך ידו הו"ל מותר פסח ואין ראוי לעשות כן אע"פ שכשר, מיהו לכאור' יכול לזכות כולו לחבירו, וצ"ע, שו"ר שכבר הק' כן מרן זללה"ה שם, ואפשר דחששו חז"ל שלא ימנה בדעתו בלב שלם דהא אית לי' פסח, והמינוי לאחריות כחוכא ואיטלולא, משא"כ כשאין לו פסח דמ"מ נמנה עתה ע"ז, ובזה ניחא נמי ההיא דונטרחו שנתקשינו לעיל.

בתוד"ה דאילו

שם תוד"ה דאילו, קשה לר"י כו' צ"ע שדקדקו ממשמעות ק' דגמ', והרי הענין מבואר דאילו פסח נגמר זמנו לאחר יום ולילה, ואילו שלמים שני ימים ולילה אחד, ונמצא שמיעט יום באכילתן אחר גמר זמן אכילת פסח, ואפי' אי הוה אמר בהדיא נאכל ליום ולילה לא קשה כ"כ, וכ"ש השתא דמתפרש שנגמר זמנו ליום ולילה, והתם הנאכלין קתני, ועוד דהתם קתני ליום אחד, ולא משמע לי' האי לישנא בפסח.

ברם יש לשאול מ"ט חשבינן למותר פסח כפסח לענין אכילה, הרי ממעט יום באכילתן, ואמנם הוא היום שקודם הלילה, מ"מ אין לחלק בזה, ואפשר דכיון ששוחט את הפסח סמוך לשקיעה"ח, ועכ"פ יכול לשחטו באותו זמן, אין לחוש כ"כ על מיעוט השעה שיכול לאכול ביום, דלא אשכחן בעלמא מצוה להביא בשחרית כדי שלא ימעט

פסח לענין מכירה, אם צריך שיהא ידוע בזמן שחיטת הראשון דאיכא דצריך לי', דלכאור' לפ"ד כל לאחריות שנותר צריך עקירה, כיון שראוי לפסח שני, ואי מיירי הכא בידוע בשעת שחיטה שהם צריכין למותרו, א"כ למה הוצרכו לכ"ז, ימנו עמו קודם שחיטה וכמש"כ, ולאחר שנקבע כמות קשה לומר דע"י שהם צריכים לו חזור לקדושת פסח ליבעי עקירה, ונראה כונתם דרק לאחר שנמנו עליו בעי עקירה, כמו בנטמאו בעלים שהם מיד מנויים עליו לפ"ש, אבל מותר לחדרי' לא בעי עקירה, אע"פ שיכול למנות עליו אחרים, ולענין למכרו לא נקבע בשם שלמים (שלא יוכל למכרו) כ"ז שהוא כשר לפסח אם ימנו עליו, ולפ"ז בשעת שחיטת הראשון מיתלא תלי השני אם יצטרכו לו לפסח, ויש להקשות למאן דלא חייש לתקלה יניח השני לעולם לדמי פסח דשנה הבאה, ולמה יוחלט לשלמים, וגם עיקר החילוקים קשה להבין, ומאחר שנתבאר מהתוספתא ומהירו' דה"ה במעות, הרי הדברים פשוטים, ועי' בספר מרן זללה"ה הערות פסחים סי' קכ"ד בזה.

והא דאמרי' יומא ס"ו א' דפסח שלא קרב בשני יקרב לשנה הבאה, פי' אאמו"ר שליט"א דהיינו כשלא נתכפרו הבעלים ולא נקבע במותר, והדבר מוכח כן מהא דלא בעי עקירה במת ומשכו ידיהם, וכן בנתכפרו באחר, ובפשוטו היינו אף למאן דלא חייש לתקלה, ועי' לעיל סק"א בזה, ולפמש"כ הא דתניא וכן במעות מתפרש נמי בכה"ג דוקא, והיינו דקתני פסח שלא קרב, דהיינו שלא נדחו ולא הקריב כלל, וכ"נ בתוספתא הנ"ל.

לכאור' יכולים להפריש בפסח שני כבש פחות מבין חדש לצורך פסחם לשנה הבאה, ואח"כ יתנו שאם לא נתכפרו יהא לפסח דהשתא, ואם נתכפרו הרי הם מושכין ידיהן ממנו, ונעשה מותר פסח, או שיקדישוהו תחלה לשנה זו, ואם נתכפרו יתקדש לשנה באה וימשכו ידיהם ממנו, ואפשר דאה"נ, אלא

באכילתו, ורק כשממעט אכילה של יום שלם יש לאסור.

צ"ח א' אם בנו ממונה עמו כו' ביתרון הבן על אחר

ג. צ"ח א' אם בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח, לכא' הול"ל אם אחר ממונה עמו, ומ"ש בנו דנקט, ויש ללמוד מזה דכיון שהוא כשר לפסח, הרי הבן יורש זכות אביו, ויכול למנות אחרים על הפסח או הוא בעצמו, וש"מ דיכול הבן להיות בעלים על זכות מינוי לפסח, אע"פ שהוא כבר נמנה או הקריב פסח אחר, כעין דאשכחן לריה"ג בקק"ל ב"ק י"ג ב' שהמזיק הוא בעל הקרבן והניזק זוכה באכילת בשר, וה"נ יש לבן זכות אכילת בשר, שמכחה יכול למנות אחרים על הפסח.

ונראה ביאור הדברים דבאמת אין קדושת פסח בלא מנויים, וכמשנ"ת סק"א ב', וע"כ דהשתא קדושת הקרבן לפסח הוא מכח זה שנשאר מנוי, ואם לא נשתמש הבן בזכותו למנות אחרים, הרי"ז כלא בא הניזק לאכול בשר לריה"ג, או דמעיקרא כהתנו שאם לא יהיו בעליו מנויין יהא כולו לנותרים, [נעתו] ע"ח ב' ד"ה שאני, ובתוספתא פ"ז ה"ז קתני בני חבורה שמתו מקצתן או שנטמאו מקצתן השאר אוכלין ואין חוששין, מיהו אפשר דהתם רק בדין אכילה קתני דיכול כל אחד לאכול כמה שירצה אם לא אמרו לו טול חלקך, וערמב"ם פ"ד מק"פ ה"ג דמשמע דמפרש לה גם קודם שחיטה ולע"כ], שו"ר דבמתני' צ"ח ב' מבואר דהוא אוכל משלו אע"פ שהם משכו ידיהן ונתכפרו באחר, ואע"פ שלא נתנו לו שיזכה בחלקם.

אם אפשר למכור זכות מינוי בלא להמנות

ולפ"ז אם מכר זכות המינוי לאחר, ואותו אחר לא נמנה בעצמו, או שלא מינה אחרים עליו, ומשך הלה את ידו מפסחו, נעשה מותר פסח, הרי הוא שלמים שלו, דהלוקח אין לו בגוף הקרבן אלא זכות מינוי,

ומכיון שלא נשתמש בזכותו, מה שנעשה שלמים הוא מכחו של הראשון, ויש לנו כיו"ב בההיא דלעיל פ"ט א' ונטרחו ונייתו במותר הפסח, והיינו שיקחו מאחר מותר פסח וזכות המינוי שלהם, ואם האמת שהם כבר הקריבו, נעשה מותר פסח, משיתכפר הלה או ימשוך ידו, ולמש"כ הקרבן הוא של המוכר, דמכח זכותם אינו בקדושת קרבן כלל, ואמנם אם נימא שא"א למכור זכות מינוי, רק לימנות ממש, א"כ גם זכות מינוי אין להם, אבל אם יכולים למכור, יש לנו לומר שזכו בזה, [וצ"ע] אם מעות קונות, דלא משמע שעושים קנין טפי ממעות, אע"פ שודאי נוטלים אותו עמהם והו"ל משיכה, ואולי זכות הקדש שאני, ובמינוי ודאי משמע דסגי ולע"כ].

ועיקר הדבר דשייך זכות מינוי בלא להמנות, מצינו לפרתו' פ"ט א' במעות ובבהמה לאחריות, ושפיר יש לקיים אף למש"כ מהתוספתא דבעינן לקדושת פסח מנויים, מ"מ שייך זכות למינוי, בקרבן שכבר קדוש, ויתיישב בזה הא דקתני לא יביאנו בנו אחריו, ומשמע דבאחר ממונה אין זכותו מוחלטת להקריבו בפסח לעצמו, מיהו אין הדבר מוכרע כ"כ, ואכתי י"ל דא"א למכור שום זכות בלא בעלות של מינוי בקרבן.

בדברי החו"ב לדקדק ממותני' דהקרבן של הבן

ואאמו"ר שליט"א דקדק מדקתני לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים ולא קתני המפריש פסחו ומת קרב שלמים, דש"מ שהקרבן הוא של הבן, דכיון שבאחר ממונה עם האב זוכה הבן כל כח האב ויכול לימנות ולמנות אחרים על הפסח, השתא נמי דנפסל מפסח עם מיתת האב ונעשה מותר פסח, מ"מ המותר הוא של הבן דכ"ז שהאב קיים הי' פסח, ודין מותר חל עם הירושה יחד, והו"ל מותר של הבן, ולפמשנ"ת כ"ז שלא נתמנה הבן על הפסח הרי הקדושה רק מכח האב או זה שהי' עמו, וכשנעשה

זה דנכנס כ"א תחת חבירו כמו בירושה, וכ"ז צ"ת, ולע"כ, ועי' בספר מרן זלה"ה הערות פסחים סי' קכ"ד לדף פ"ט ב' סק"ד ה' ולדף הנ"ל סימן השני סק"ה.

ובעת ראיתי בספר אאמו"ר שליט"א פסחים סי"ב שדקדק ממתני' צ"ח ב' בדניא ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך עיי"ש דמי שמשך ידו מן הפסח שוב אינו יכול למנות אחרים עליו, אף שיש לו תביעת ממון על בני החבורה, מ"מ אין יכול למנות אלא מי שהוא מנוי שהוא הבעלים, וממנה עמו, ולפ"ז מיושב הענין טפי, ויש לבן תביעת ממון על האחר שעם אביו, אבל אינו יכול למנות על דעת עצמו, ויש לעי' במעות מאי לפמשנ"ת דדין המעות כדין הקרבן] ואפשר שאם אינו רוצה להחזיר ממון יכול לכופו למנות אחר, או את הבן, מ"מ המינוי נעשה ע"י האחר.

צ"ו ב' מתני' הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה, הרבותא בזה

ד. צ"ו ב' מתני' הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה, לפרש"י דמשמע דתמורת פסח כשרה לפסח, פי' תו' דאפ"ה ס"ד דלא קבע לה חצות וזמן שחיטה, הואיל ובאיסור הוקדשה ואין דעתו עלי' להקריבה, וכונתם דלא יתכן לפרש דקמ"ל דתמורת הפסח כשרה לפסח ולכן נדחית, שזה ידוע ולא מהאי דינא גמרי' לי, ולכן ע"כ למצוא טעם למה לא ידחה ומה בינו לפסח, וצ"ב מנ"ל שאין דעתו להקריבה אם היא כשרה, וי"ל מפני שבא בעבירה עי' תמורה כ' ב', ובפשוטו למ"ש רש"י צ"ז א' ד"ה ת"ל דתמורת הפסח שקרב לבסוף אינה נדחית, א"כ פשוט דס"ד דתמורת האבוד נמי אינה נקבעת לידחות, מיהו ממש"פ רש"י דאף היא נקבעת בפסח משמע דהיינו דקמ"ל מתני', ולפמש"כ דליכא למימר דמתני' קמ"ל אם תמורת פסח כשרה לפסח, ע"כ דכונת רש"י שנקבעת להיות

מותר מכח האב הרי הם שלמים של האב, ומתני' איצטריך לאשמוענין דזכות ירושה שמתכפר מקופיא לא מהני לחשבן כנשאר בעלים, שיוכל לימנות אחר מיתת האב, ויעי' זבחים ק"ג א' דחשיב עולת איש ע"י היורשים], והעיקר דכיון דבאחר ממונה עם האב הרי הבן יורש זכות פסח, שפיר קתני דבאין אחר ממונה עמו לא יביאנו בנו, ונתיבת אחריו נראה דבא לרמוז דמיירי באין בנו ממונה עמו, ובא להביאו אחר האב, וכן בכריתות כ' ב' אחריו היינו לצורך הבן ערש"י שם], אבל דין שלמים דאתי מכח הקדש האב, אינו של בן, כמו שאילו הקנה זכות זו לגוי דאין השלמים שלו, דדין מותר בא מכח קדושת פסח, ואינה חלה אלא ע"י מינוי.

בדברי התו' רי"ד דלא יביאנו בנו לפי שאין ירושה בקרבנות

ויצו' בתו' רי"ד שכו' דטעמא דלא יביאנו בנו אחריו לפי שאין ירושה בקרבנות, וצ"ב כונתו דהא אפי' אם יש ירושה אינו נעשה מנוי שלא מדעתו, וא"כ כבר נפסל במיתת האב, ובאחר ממונה עם האב באמת קרב כדקתני בברייתא בבנו ממונה עמו, וכנראה ס"ל דהיכא דלא נמנה הבן על פסח אחר הי' נעשה מנוי מדין זכין, וגז"צ צ"ע דמאן מוכה לי, ואולי ס"ל דא"צ למינוי אלא זכות אכילה וממילא הו"ל מנוי, ואם נימא דזכות מינוי יש רק למנוי עי' להלן, י"ל דסתמא ניחא לי' להיות מנוי, ואפי' כבר נמנה על אחר, כ"ז שלא נשחט פסחו, ונאם ס"ל דלא נפסל כלל, הוה ניחא, אלא דאז בדין הוא שימנה הבן אף דאין ירושה בקרבנות ויש ליישב דרק הבעלים יכול למנות עמו שותפין, אבל משמת נעשה מותר], גם עיקר הדבר שהבן הנכנס תחת האב מועיל לחשבו כיש לו בעלים כל הזמן צ"ע דבמתני' צ"ח ב' משמע דרק ע"י אחד מן השוק יכולים לימנות בנתחלפו פסחיהם, ולמה לא יחליפו כל אחד זה תמורת

כפסח לענין דיחוי, (דהא מלשון זה הבינו תו' דלרש"י קרבה).

והנה ביומא נ' ב' תניא דתמורה לא דחיא שבת, וכתבו בתו"י ובתו' הרא"ש שם דאף דתמורת פסח נקבעת בפסח ונדחית כדתנן במתני', מ"מ אינה דוחה שבת דאינו יוצא בה יד"ח דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ולפ"ז אף בתמורת חטאת ואשם פשיטא בלאו הלכתא דאינו יוצא בה יד"ח, דההקדשה שמהלכות תמורה לא משוי לי' כהקדישה לחובתו מן החולין, מיהו י"ל דדוקא פסח שצריך לימנות וכשבא לימנות אחר שהמיר הו"ל שלא מן החולין, אלא דמסתברא שאם בחטאת ואשם הי' מועיל, אף בפסח מהני כשיתן דעתו לימנות בהמתו, ובאמת גם מענין תמורה דאי עביד לא מהני יש להבין שלא יוכל להשתמש בה לחובתו, דאל"כ נמצא שהועיל בהמתו, ואף באילו של אהרן דעולה הוא כתבו תו"י דכיון דדבר שבחובה הוא אינו יוצא יד"ח בתמורה, ובתורה נמי אימעטא תמורתה מלחם אפי' מתכפר בה, ועי' תמורה כ' ב' דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, [והא דאיצטרין בכורות ט"ז א' מיעוטא לחמש חטאות מתות, ומפרשינן דקרא איצטרין דאולי לרעייה, והיינו למעוטי שאינן נאכלות כחטאת, דבהכי איירי קרא, דלא אתי לאשמועינן דין נדבה, אלא שאין בהם דין אכילה כחטאת, ואם קרבו לשם חטאת לא יאכלו, לאו למימרא דאי לאו קרא הוה נפיק בהו יד"ח, אלא דס"ד שהם בקדושת חטאת לכל הלכות' אלא שאינו יוצא בה יד"ח].

תמורת פסח ששחטה ביד אדם יש בה כל דיני פסח

מידו בתו"י ותו' הרא"ש שם כתבו דאע"פ שאינו יוצא בה יד"ח מ"מ אם שחטה ביד יש בה הלכות הפסח שאינו נאכל אלא למנויו (של הפסח עצמו) וצלי ובלילה עד חצות [כ"ה בתו' הרא"ש], ושבירת עצם, וה"ה

לענין מתן דמים וסמיכה ונסכים וחזה ושוק, ולפ"ז נתיישב להם הא דקבעתי' חצות, ואינו נדחה משום שלא למנויו מפני שהוא נטפל לפסח, ובוזה ניחא החילוק בין תמורת האבוד לתמורת הפסח שקרב, [כמ"ש רש"י צ"ז א' ובתו' זבחים ל"ז ב' עי"ש שהוכיחו כן, אבל בתו"י שם הביאו משמעתי' דכל תמורה נדחית, ועי"ש מה שתירצו בזה, וצ"ע], ברם הדברים מחודשים ליתן לתמורה דין פסח לכל הני מילי, דבפשוטו כיון שאינו כשר לפסח הו"ל מותר פסח, ואין לבטל ממנו כל המצות שבשלמים, [גם מ"ש דמסתברא דבתמורת איל נזיר יש מצות זרוע בשלה צ"ע, דמסתברא דבמותר שלמי נזיר כי היכי דאין טעונין לחם כדתנן מעילה י"א א' ה"ה דליכא זרוע בשלה, וכיון דתמורה כמותר אין לחלק, דמסתברא ודאי דאינו טעון לחם כדאשכחן בתורה, וה"ה זרוע בשלה], וכל כי האי לית לי' לתלמודא למיסתם בדין תמורת הפסח, וגם מהלכות תמורה קשה לקבוע דין מנויין וצלי שהם הלכות פרטיות בפסח, ואינם מקדושת הקרבן, ואטו יש מצוה לאכלו על מצות ומורורים, (והלום ראיתי בתו"כ על פסוק דאם כשב דבן עזאי אומר דפסח שעברה זמנו ושלמים הבאים מחמת פסח אין נאכלין אלא בלילה וצלי ומשמע דאף בשאר ימות השנה כן).

ובתו' זבחים ל"ז ב' ד"ה שמעתי פשיטא להו דאחר שהקריבו הפסח נעשית התמורה שלמים, ונסתפקו אם קודם שחיתת הפסח אפשר להקריבה לשם פסח, ונראה דאין כונתם לחובת פסח אלא כמ"ש בתו"י שיהא לו דיני פסח, או שקדושתו לשם פסח וליבטי עקירה קודם הפסח.

נמצינו למידין דהא דאין יוצאין יד"ח בתמורת פסח מבואר בההיא דיומא דתמורה לא דחיא שבת, אלא שיש לדון אם קריבה לשם פסח ודינה כפסח נדבה, ובודאי שהדברים מחודשים לומר כן, ואחר שקרב הפסח הרי דעת תו' בזבחים בפשיטות דנעשה

שלמים, וכ"נ דעת רש"י בפסחים דכל הנדון קודם שקרב הפסח, והיינו מותר הפסח, וכ"ד ר"י בתו' פסחים, וכ"מ בתוספתא פ' ה' הובאה ברמב"ם פ' מה' תמורה ה' דתמורת הפסח תרעה כו' ומשמע דליכא תמורת הפסח שנעשית פסח כלל, ואאמו"ר שליט"א ס' סק דקדק כן ממתני' דקתני תמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה, ואם יש תמורת הפסח שקריבה פסח, והכא הרי בשלמים קיימין הול"ל קריבה שלמים ואינה קריבה שלמים, אבל כיון דלא שייכא בתמורת הפסח אלא שלמים שפיר סתים קריבה ואינה קריבה.

והמשמעות בסוגיין לומר דתמורת הפסח כפסח היא מדפריך צ"ז א' אילמא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה פשיטא ל"ל קרא, ובשלמא אם הוא כפסח היינו פשיטא אבל אי שלמים הוא מאי פשיטא, וכבר העירו רש"י ותו' דהא איצטריכא מתני' להכי, ומ"מ פריך פשיטא, ומ"מ אי שלמים הוא ליכא למיפרך פשיטא, וי"ל דפשיטא ל"י דלא עדיפא תמורה מהפסח עצמו, ורק בהמיר בו אחר שחיטה שהסיבה שהפסח אינו קרב היא סיבה מוקדמת, (ודמי להמיר בבע"מ) צריך קרא, ועי' להלן סק"ה בכ"ז.

אם כיון שהפסח נקבע בחצות, תמורתו נמי כיו"ב, ובפירושא דמתני' לפ"ז

ונראין הדברים דאם המיר בפסח ב"ג נעשית התמורה שלמים אפי' עומדת בחצות, דחצות לא קבע לתמורה דלא חזי לפסח, וכולה מתני' בהמיר אחר חצות, דכיון שהפסח עצמו כבר נקבע בחצות, הרי תמורתו כיו"ב, וטעמא דמילתא דבהמיר קודם פסח נעשית התמורה מיד שלמים כדין פסח בשאר ימות השנה, אבל בהמיר אחר חצות הרי המיר בקרבן שהוקבע לפסח, וקביעותו גורמת שאינו קרב שלמים בעצמו, ולכן א"א שתעשה תמורתו מיד שלמים, ולכן דינה כפסח עצמו,

ובירו' בפרקין איכא פלוגתא בדין תמורת פסח שהמיר ב"ג, ומ"ד אינה קריבה דייק הכי ממתני', מדלא קאמר דתמורה קריבה בהמיר ב"ג, ועפ"מ, ואפשר לומר דדחי לה דמוטב ל"י לפרושי תמורת פסח בזמן פסח, משא"כ ב"ג דלא חזי הפסח גופי' אלא לשלמים, מיהו יש גם סברא איפכא כבפ"מ, וממירא דשמואל בתלמודן ג"כ יש מקום לדקדק כן, דמשמע דאף למאי דס"ד דס"ל זמן שחיטה קבעה, מ"מ תמורת הפסח קריבה שלמים, וה"ד אי בנמצא אחר שחיטת הפסח תמורת שלמים היא, ובחטאת כה"ג אינה עושה תמורה כדתנן תמורה כ"ב א', א"ו בהמיר בו קודם חצות וקאמר דקרב שלמים, ועי' לק' ס"ק י"ב דאין ראי' מדשמואל, ובירו' שם נמי מייתי להאי ענינא הא דהמיר ב"ג עיי"ש), שו"ר בתו' רי"ד שכ' דתמורת הפסח קודם הפסח קריבה שלמים, ונראה דכונתו אפי' קיימא תמורה בחצות וכמ"ז ברם אח"כ ראיתי בתו' צ"ז א' דאדרכה משמע מדבריהם דלמ"ד חצות קבע אם המיר אחר חצות לא נדחית התמורה, [הובא לק' ס"ק י"ב], וצ"ע, ואולי זה ע"ד שיטתם בדעת רש"י דהתמורה כשרה לפסח, ומ"מ צ"ת.

ולפ"ז ניחא הא דאמר בשמעתין הא קמ"ל דאיכא תמורת פסח דאינה קריבה, ומשמע מזה דסתם תמורת הפסח קריבה, דאל"כ הול"ל הא קמ"ל דתמורת הפסח נמי לא קרבה, אבל כיון דסתם תמורת פסח קריבה, אשמועינן דהיינו דוקא בהמיר קודם חצות.

ודאתאן עלה פירושא דמתני' הכי, הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח נקבע בפסח, ואם לא הקריבו ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים, ואין חילוק איזה מהן הקריב, דהעיקר תלוי אם הוא קמן וקבעתו חצות (לאפוקי אבוד), ונקט באבד ונמצא, לאפוקי אחריות, וכן תמורתו של הפסח הזה שנקבע בזמן שחיטה, דכיון דקרבן זה נקבע

תרעה, ובאמת הדבר פלוגתא בירו' וכמשנ"ת, גם מה שנתקשו תו' זבחים ל"ז ב' מיושב לפ"ז וכמ"ש אאמו"ר שליט"א.

שם איכא דמתני לה ארישא כו' כמה קושיות בלשון זה

ה. שם איכא דמתני לה ארישא כו' כמה דברים קשים בלשון זה, דמאי קאמרו כי קבעה שחיטה מידי דחוי ל' כו' הרי הדבר פשוט דאחר שחיטת הפסח לא נקבע כלום, וכמו פסח שנמצא אחר שחיטה, והמחודש הוא לומר דנפסל משום דמכח קדושה דחויא קא אתא, והול"ל תמורתו קריבה ולא אמרי' דמכח קדושה דחוי' קאתי, ועוד דבמאי דקאמרו כי קבעה שחיטה כו' אין יישוב לטעמא דמכח קדושה דחוי' קאתי, ואיך אמרו דאיכא דמתני להאי מימרא דרבה ארישא, ולא הזכירו כלל עיקר החילוק שנאמר בל"ק דרבה, ועו"ק דהא דאמר אב"י דלפני הפסח פשיטא ל"ל קרא, ומאי פשיטות' כמשה"ק רש"י ותו' דהא איצטריכא מתני' להכי, ועו"ק דאי טעמא דקרא משום דמכח קדושה דחוי' קאתי אדרבה הא פשיטא טפי, משא"כ בתמורה דלפני הפסח דהפסח עצמו ראוי ליקרב ושפיר י"ל דתמורתו מעיקרא שלמים היא, ועו"ק משה"ק תו' דאיך לא ידע אב"י בל"ק סיפא דברייתא דמסייעא לרבה, וגם קשה קו' תו' בזבחים ל"ז ב' דנוקים לקרא בתמורת הפסח שקרב, וצ"ל דהא נמי פשיטא, וביותר קשה דמסיק לרבה בחיובתא ולא קאמר דרבה אמר לך דלהא נמי איצטריך קרא.

בגירסת ר"ח

ואמנם קבלנו שלא לילך אחר גרסאות חדשות, מ"מ לא אמנע מלהציע גר"ח הנדמ"ח בגליון, דלפי גרסתו הכל מחזור, הן ביישוב הקושיות, והן בהצעת הגמ' דהיינו מימרא דרבה גופה, וז"ל איכא דמתני לה ארישא כו' אמר רבה ל"ש אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה דהאי תמורה

לפסח, אף תמורתו כמוהו, ואינה קריבה שלמים בעצמה, וניחא דמפרש ר"ע הפסח עם התמורה כיון שדינם שוה ממש, ודין התמורה לכאור' הוא אף בפסח אחד בלא אבוד כלל, אלא דכיון דמפרש בפסח גופי' שנדחה נקט וכן תמורתו, ועוד דלא משכח"ל המיר אחר שחיטה אלא באבוד ונמצא אחר שחיטה, וניחא ל' לפרושי תמורה דאינה קריבה וקריבה בתמורת הפסח ולא בתמורת פסח בשאר ימות השנה דשלמים הוא, ואמנם השתא משנמצא שלמים הוא, מ"מ יש בזה חידוש דאינו נקבע ונדחה באבוד, וכן תמורתו, מיהו עי' לק' סק"ט בזה, - עיקר הדבר דוכן תמורתו מתפרש וכן אם ימיר בו עכשיו מבואר מלישני דרבה דקאמר לא שנו כו' ומשמע דאחר שחיטה היינו שהמיר אחר שחיטה, ולא דהקרבן שנמצא אחר שחיטה כך דין תמורתו אפי' המיר בו קודם שאבד, וכן בל"ב דקאמר לא שנו ארישא, מתפרש דקודם שחיטה היינו הזמן שהמיר.

ולפ"ז ניחא דדרשא דהוא קרב ואין תמורתו קריבה נאמרה בפסח הקרב, דאי בפסח שאינו קרב מאי הוא, הא איהו נמי לא קרב, [וערש"י שנדחק בזה, ד"ה ת"ל], ומיני' ילפינן לנמצא קודם שחיטת הפסח, דכיון דכל אחד כשר לפסח, קרינן בתמורתו פסח הוא, מיהו עי' לק' סק"ה בדרשא דהוא.

בדברי הרמב"ם בזה

ובאמת הרמב"ם בה' תמורה פ"ג ה"א לא הזכיר אבוד וקאמר דהמיר קודם חצות תרעה ואחר חצות קרב שלמים, ולפמשנ"ת קרוב הדבר לומר דט"ס הוא וצ"ל קודם חצות קרב שלמים דחשיב תמורת שלמים לאחר חצות תרעה, וניחא השתא דפסק כרבה, דר' יוחנן קאי כותי', עכ"מ ולח"מ שם, וכבר ביאר אאמו"ר שליט"א בכ"ז, אלא דנקט דהמיר קודם חצות תרעה, ולפמש"כ רק המיר בפסח שכבר נקבע בחצות או בזמן שחיטה

ביישוב גירסת רש"י

ונחזור לגרש"י, ומש"פ רש"י מידי דלא חזי ל"י שעדיין לא הוקדש צ"ב, וכנראה כונתו דשחיטת השני אינה קובעתו בפסול, [ע"י לק' סק"ו בדעת רש"י בהא דשחיטה קבעה], וצ"ע איך תקבענו בפסול הא לא גרע מאבוד, והול"ל מידי דאית', ואולי יש לפרש כי קבעה זמן שחיטה לפסח עצמו היינו לענין שיהא הוא עצמו פסח, אבל אחר שחיטה שכבר אינו ראוי לפסח נהי דמנפשי' לא פקעה זיקת פסח ואינו קרב בעצמו שלמים, מ"מ לא נשארה בו קביעות כ"כ שיקבע גם את תמורתו בפסח לדחות גופו משלמים, וצ"ל דס"ל דקדושה דחוי' לא פסלה כמו בתמורת בע"מ, וצ"ע בדין תמורת בע"מ שנדחו אם קריבה, ובע"מ שאני כמו מום עובר.

שוב נראה דתמורת בע"מ שנדחו קריבה, דהא לל"ק איצטריך רבה לאשמועינן הכא דלא קרבה, והרי דיחוי זה גרע דאפי' למ"ד בע"מ אין נדחין הכא ירעה וכמש"כ סק"ז, ואין ללמוד מזה אלא לדיחוי אלים כי האי, מיהו יש גם סברא איפכא דהכא אין דיחוי של פגם, אלא דקדושת פסח ושלמים מעורבין, ואיכא למימר דמש"ה איצטריך לאשמועינן, ומ"מ ראשון עיקר דפגם בדיחוי אינו עובר לתמורה, אבל קדושה דחוי' דוחה גם את התמורה (ערמב"ם פ' מק"פ ה), וכן יש ללמוד מפרש"י דאיצטריך קרא לה"ב להכי, ובעלמא ליכא קרא.

צ"ז א' ת"ל הוא, מהיכא דרשינן

צ"ז א' יכול אף לפני הפסח כן ת"ל הוא, פרש"י פסח הוא, וכן פי' בזבחים זבח פסח הוא, וצריך טעם למה לא פי' דהיינו כשב הוא, ואמנם הוא אגברא קאי, מ"מ ממעטינן שפיר כשב הוא, דכיון דהוא מיותר מידריש שפיר לכשב הוא, [וע"י להלן ד"ל דמהא דפשיטא לן דקרא בתמורה ולא בגוף הפסח משמע ל"י לרש"י דהיינו מפסח הוא],

מכח קדושה דחוי' אתיא הלכך לא קרבה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה תמורה זו קרבה שלמים, מ"ט כי קבעה שחיטה קדושה בפסח, שנמצא מידי דחוי להקרבה מידי דלא חזי להקרבה לא קבעה כו', ולפ"ז היינו מימרא דרבה דלעיל דכיון דמכח קדושה דחוי' קאתיא לא קרבה, ומאן דמתני לה אסיפא אתי למעוטי כה"ג דלא קרבה, ומאן דמתני לה ארישא בא לומר דדוקא בכה"ג לא קרב, אבל אם המיר בפסח קודם שחיטה, אין התמורה נדחית, דזמן שחיטה אינו קובע אלא את הפסח עצמו, [והרי"ז כתמורת פסח ב"ג], וכדאמר' לעיל הא קמ"ל דאיכא תמורת פסח דלא קרבה, ולהאי לישנא באמת ליכא אלא בכה"ג דמכח קדושה דחוי' קאתי, וס"ל לרבה דלהכי נקט ר"ע פסח עצמו דלא קרב משום דלא משכח"ל תמורה אלא בגונא דהפסח דחוי, ומתני' הכי מתפרשא ירעה עד שיסתאב כו' וכן תמורתו של זה שדינו שירעה, והיינו אחר שחיטה, דקודם עדיין לא נקבע שהוא ירעה, (ובלא"ה מתפרשת מתני' וכן תמורתו אם המיר עכשיו, אחר חצות שכבר נקבע).

ולפ"ז מיושבים יפה דברי רבה דלא קבעה זמן שחיטה [דרבה לשיטתו] אלא את הפסח עצמו כיון שהוא ראוי להקרבה, אבל תמורתו דלא חזיא לפסח אינה נקבעת ושפיר קרבה שלמים, אבל בנמצא קודם שחיטה והמיר אחר שחיטה דמכח קדושה דחוי' קאתיא לא קרבה, וע"ז מוטיב אביי דטעמא דמכח קדושה דחוי' קאתי סברא היא ולא צריכינן קרא להכי, וע"כ דקרא להמיר קודם שחיטה, וניחא נמי משה"ק רש"י ותו' דלעיל מצרכינן מתני' להכי, וניחא משה"ק תו' דאיך לא ידע אביי סיפא דברייתא, דליכא למיגמר מינה אלא להמיר קודם שחיטה, ולל"ק מודה רבה בזה, וניחא נמי דהמיר ב"ג קרב שלמים, אבל מה שהמיר בפסח שכבר נקבע בזמן שחיטה ילפינן מקרא דנדחה.

שם פשיטא ל"ל קרא, איך מתפרש לפרש"י

שם פשיטא ל"ל קרא, הי' אפשר לפרש דהראי' מדנקט התנא דין התמורה באבוד ונמצא, ואי קודם שחיטה הרי ה"ה בתמורת פסח עצמו, [כדעת הרמב"ם ולא כרש"י עי' סק"ד], ומה חידוש יש באבוד, א"ו הא אתא לאשמועינן דאפי' המיר בו אחר שחיטה, אבל לישנא דל"ל קרא ל"מ כן, ולפרש"י דמזבח פסח הוא קדריש אפשר לפרש דקודם שחיטה מתפרש המיעוט שרק הפסח יקרב לפסח ולא תמורתו והא פשיטא, אבל אי מיירי קרא לאחר שחיטה מתפרש המיעוט לענין שלמים, מיהו ג"ז אינו מתיישב לפרש"י דאם המיר בפסח שקרב גם תמורתו קריבה, ועמש"כ לעיל סק"ד בזה דאי תמורה כשרה לפסח פריך שפיר פשיטא.

שם תוד"ה פשיטא, יש להוסיף דבשלמא אי חדא מינייהו עיקר דרשא, שפיר נקט התנא אסמכתא לאידך גיסא, אע"ג דלא צריך קרא, אבל לא מחדשינן תרי אסמכתות כעין ריבוי ומיעוט באופן שאינו מתיישב מהלשון אלא מייתורא, ובכה"ג הסברא עדיפא מהאסמכתא.

שם תוד"ה אלא, תימה לל"ק כו', י"ל דלמאי דס"ד דאם כשב ריבויא הוא לנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, שפיר איצטריך קרא דלא נכלול קודם שחיטה בהאי ריבויא, אבל השתא דידעינן דקרא דאם כשב אסמכתא, ולית לן מהיכא לריבויי קודם שחיטה, יש לשאול פשיטא, וע"כ דקרא להמיר אחר שחיטה, ולמאי דדחי לי' לעיל דאסמכתא היא באמת הו"מ לסיועי' מסיפא.

צ"ו ב' אר"י שמעתי שתמורת פסח כו', איך מתיישב עם הא דלר"ח אין עושה תמורה

ו. **צ"ו ב' אר"י** שמעתי שתמורת הפסח כו' ביומא נ"א א' משמע דלר"י דאין שוחטין את הפסח על היחיד אינו עושה

וראיתי בתמורה י"ח ב' דמייתי ברייתא דדריש מהוא דכשב הוא קרב ואין ולד כל הקדשים קרב, ואפשר דמש"ה פרש"י דהכא מזבח פסח הוא קדריש, מיהו אפשר דהתם אסמכתא בעלמא היא דומיא דרישא, ויש משמועות לזה בגמ' שם דקאמר דאיצטריך קרא לולד מעושרת ופריך דניגמר מבכור סד"א אין דנין אפשר משא"א קמ"ל, ומשמע דקמ"ל תנא דהכא דנין דאין גז"ש למחצה או טעמא אחרינא, וצ"ע בזה, מ"מ קרא דאם כשב הוא דכתיב גבי שלמים מתפרש עיקרו במותר פסח דקרב שלמים, ולא בולד מעושרת דלאו שלמים היא כלל, ואפשר שהלימוד מהוא מקריב, ונדרש הוא לתרי גיסא כשב הוא, והוא מקריב, ויש חילוק בדרשות דכשב הוא היינו שנדחה גוף הכשב אבל מביא בדמיו שלמים, והוא מקריב דולד מעושרת אף דמיו אינן קרבינן, ולפ"ז יש לפרש כפשטא דמילתא דאקרא דמיירי ב' קאי, ואם כשב ריבויא הוא, אבל הוא מיעוטא, [ולפרש"י דממעט רק תמורת הפסח שנמצא ולא הקריבו, ודאי קשה דרשא דזבח פסח הוא, דמשמע דרק הפסח קרב, ורש"י נדחק בזה, אבל אי מכשב הוא דריש נוחא טפי דמיעוטא הוא ומוקמינן לי' למאי דמסתבר].

ויש לעי' מנ"ל לאוקומי קרא לתמורת הפסח, דילמא איצטריך קרא לפסח שנמצא דאינו קרב שלמים, דאף למאי דפריך פשיטא היינו משום דידעינן דפסח גופי' נדחה, וה"ה תמורתו, אבל עיקר הדין מנ"ל, ואפשר דקרא משמע בתמורה שמעיקרא מותר היא, דבהני דאיתרבו מאם כשב איכא מיעוטא דהוא, ומתמורה גמרי' לפסח עצמו שנדחה בנמצא קודם שחיטה, א"נ בפסח עצמו קים לן מסברא שנדחה, [וכגד"ח דלעיל], ועי' לק' סק"ו ז', ולפרש"י דמזבח פסח הוא גמרי', נוחא דע"כ דלאו בפסח גופי' משתעי קרא.

בדר"י, מ"מ לפי האמת למ"ד שחיטה קבעה היינו אף בהפרישו אחר חצות ומת.

באור ענין הקביעות

וענין הקביעות נראה דהיינו משום דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא, וע"כ דזמן מצות פסח קובע בו לעקרו משלמים, וס"ל לר"ז דכח הקביעות נצרך בהני שהוקדשו קודם חצות דבעינן להחליטן לפסח, אבל בהני שהוקדשו אחר חצות הם נעשים מיד פסח, וא"צ קביעות לנתקם משלמים, או דלא נתחדש ענין הקביעות אלא בחצות, לקבוע השלמים לפסח, ורבה סבר דכל זמן פסח קובע, דראוי לומר שאין חילוק בקביעות לפסח בין קרבן שהופרש קודם חצות ונקבע בחצות, לקרבן שהופרש אחר חצות, ואף שלא הוצרך לקביעות, מ"מ הוא במצב של נראה ונדחה אם ידחה.

והנה מבואר בגמ' ע"ג ב' צ"ח א' דענין הקביעות משוי' ל' כנראה ונדחה אם נפסל מליקרב לפסח, ולא דמי למותר אשם דקרב עולה הוא עצמו מדאור', כמבואר ע"ג א', ולא אמרי' דזה שהי' ראוי לאשם ונדחה מאשם מדחהו נמי מעולה, דהא חזינן דלמ"ד חצות קבע, אם הקדישו אחר חצות אינו נדחה משלמים, ופסח אחר חצות ככל אשם דמי, שבשעה שהוקדש הוא ראוי למצותו, ואין זמן שקובעו יותר, ואין לחדש פלוגתא בין רבה ור"ז בדין אשם, א"ו כו"ע מודו דקביעות דפסח ענין מיוחד הוא, דזמן שחיטה או חצות עוקרו משלמים, ומשוי' ל' פסח, [ועי' לק' סק"י דאף במצות פסח איכא ענין זה], ואפשר דענין הדיחוי הוא מפני שהקביעות באה לעוקרו משלמים, ולכן חשיב טפי דיחוי משלמים, משא"כ אשם דלא בעי לעוקרו מעולה, א"נ הקביעות מאגדתו טפי לפסח, וכאילו כבר הביאו לפני המלך לשם פסח, דכיון שאין האדם קובעו אלא משמייא קבעו ל' בחצות הרי הענין כאילו קיבלו המלך

תמורה, וא"כ ר"י במאי מוקים לשמעתי דר' יהושע, וי"ל דכ"ז שלא נמנו עמו אחרים עושה תמורה, (וגם נקבע בחצות כדאמר צ"ח א'), ומ"מ לא מוקים התם ברייתא בהכי, דמשמע ל' דאותו קרבן שדוחה שבת וטומאה עושה תמורה, וז"א לר' יהודה, וכבר העירו בזה תו' שם, אלא שכ"כ לענין מותר הפסח, דניחא להו לפרושי דאותו שהי' ראוי לדחות את השבת ואת הטומאה, עושה תמורה לבסוף מיהא, מיהו משמע דס"ל דלר"י אין פסח עצמו עושה תמורה אפי' קודם שמינה אחרים, וצ"ע מ"ט, וליכא למימר דשם פסח אימעייט לר"י מתמורה, דהא פסח שני דקרב ביחיד שפיר עושה תמורה, מיהו מתני' דוחק לאוקומה בפסח שני, [נאם נצטרך לאוקומה בהכי, יש ללמוד דמתני' דלא כר' יהודה, ותיקשי לרב דס"ל דרק לר"י בע"ח נדחין ועסק"ז], - ולשון המשנה מדוקדק דבכל דוכתא קתני לשון רבים בבעלים דפסח משום דר' יהודה ומשום דדרכו בחבורה, אבל במתני' קתני לשון יחיד, ויביא בדמיו, משום דאיירי ביחיד דיכול להמיר וכן מתני' צ"ז ב' איירי בתחלת הקדשתו, וסיפא נמי ביחיד דנשאר בלא בעלים, [ולעיל קתני או אותו].

שם גמ' איתמר רבה אמר קדם שחיטה כו', לרבה כל הזמן שמחצות קובע, ואפי' מתו בעלים חשיב נראה ונדחה, כמבואר צ"ח א', וכבר העיר ברש"ש דצ"ע בכונת רש"י צ"ז ב' ד"ה קמ"ל שכ' דליכא למימר דס"ל לשמואל חצות לא קבעה דהא ר"י כו', ומשמע שר"ל דכיון דחצות לא קבעה הרי שחיטת השני קובעתו בפסול, וכיון שלא נשחט אלא מתו בעליו, לא נדחה, וברש"י גופי' צ"ח א' מבואר דלמ"ד חצות לא קבע, כל זמן שחיטה קובע, וצ"ל דכונתו דנחדש דעה שלישית בשמואל דשחיטת השני דוחאתו, וע"ז קאמר דא"כ בדיני אבודין לא פליגי שמואל ור"י, ואמנם נוכל לומר דבמתו פליגי, ואתיא דר"י כרבה, אבל זה אינו מבואר

ערש"י צ"ח א' שכ' דממתני' נמי מצי למידק דבע"ח נדחין], וצ"ע למה לא חשיב בשני שעירים דחיה בידים, ובשבועות י"ב א' מבואר דהשעיר השני ראוי ליקרב עולה בעצמו, ואי משום מצוה בראשון לא חשיב דחיה בידים, א"כ הדין נותן שאם נתכפר באבוד השני קרב שלמים, [עי' לק' סק"ט בזה], ועוד דאם השני מובחר א"כ לא דחיה בידים דמובחר עדיף ממצוה בראשון, וצ"ל דרק לגבי הראשון חשיב דחיה בידים, ולפ"ז אם שוב אבד אח"כ דלא דחיה בידים אינו נדחה, ול"מ כן, [ועי' לעיל ס סק בחטאת כה"ג ולק' בדשמואל], וגם קשה למה נדחית התמורה שלא דחאה בידים, גם מ"ש דדרך הקדש דחי לה לא חשיב דיחוי בידים צ"ע, דמ"מ מנ"ל למעבד פלוגתא בין רב ור"י הכי, ואדרבה מה שדוחהו מפסח לשלמים, אינו כ"כ דיחוי כההיא שדוחהו מהקרבה לגמרי, ועוד דאף בדחיה בידים כמומר משמע דרב פליג זבחים י"ב ב' [כ"ה ברמב"ם, אם לא נימא דבמומר נדחו גם המעות עי' בזה לעיל ס סק], ובעיקר הדבר קשה בסתמות הגמ' דאם הוצרכנו בזה לסברת דיחוי הו"ל לפרושי דמודה רב וכן ר"ש בדינא דמתני', וביסוד הסברא דבע"ח אינן נדחין ג"כ קשה לחדש דמ"מ תופס דיחוי בבע"ח, ואטו מום עובר דגמרי' מיני' יומא ס"ד א' דבע"ח אינן נדחין ידחו בחבל בהם בידים, ועו"ק דבמתני' צ"ח ב' מבואר דאף בלא דחיה בידים יצא לבית השריפה, ועמשנ"ל לק' סק"ח.

והנה התו' הזכירו בדבריהם דאף במשכו בעלים את ידם לא חשיב דיחוי לרב, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א ס סק דאין לך דיחוי גדול מזה, ועוד דכל המתכפר באחר מושך ידיו תחלה מזה, דבשעת שחיטה צריך להחליט על איזה מהם נמנה כדאמר פ"ח ב' דאין נמנין על שני פסחים, וברש"י שם, ואטו אם משך ידיו מזה בפירוש, לא נדחה בהקרבת השני, אבל באמת אין ראי' דפליג רב במשכו

לפסח, אבל לאחר חצות לר"ז שלא נעשה בו דבר משמאי, לא חשיב נראה ונדחה, אבל עצם הקביעות זמן לא קבעה לי' כדמוכח מר"ז, וכ"מ שבועות י"ב א' בחאטת ציבור, דקבוע לו זמן ואינו נדחה, אי לאו גזירה.

ומהא דפסח קובע גם את תמורתו, ג"כ יש ללמוד דקביעות פסח אלימא, וכאילו נעקר שם שלמים ממנו בזמן הפסח, ולכן גם תמורתו אינה נעשית מעצמה שלמים, ואנמם צריך קרא להכי, [עסק"ה בגר"ח, ובגמ' בל"ק], אבל יש ללמוד מזה כח קביעותו.

למ"ד בע"ח אינן נדחין מ"ט נדחה הפסח

ז. ברם צ"ב למ"ד בע"ח אינן נדחין למה נדחה הפסח, דהא שמעינן לי' לר"י זבחים ע"ג ב' דס"ל בע"ח אינן נדחין וכמ"ש שם בשטמ"ק, ואין לומר דר"י לא קיבל דברי ר"ע כמ"ש בשטמ"ק שם, דעכ"פ מהא דיש תמורה שאינה קריבה מוכח שיש תמורה שחל בה דיחוי, אם מפני שהפסח דחוי, או מפני שהתמורה נדחית, ואם בע"ח אינן נדחין למה נדחית, ורב דאית לי' בע"ח אינן נדחין לכו"ע כמאן מוקים למתני', אי כר' יהודה הא לדידי' אין תמורה, מיהו מצינן לאוקומי מתני' בפ"ש, אבל פשטא ל"מ כן, ועי' לעיל בזה, ובלא"ה הדבר רחוק לאפוקי מתני' ומילתי' דר"י ור"ע ור"א בברייתא לבר מהלכתא אליבא דרב, ותלמודא נמי לא מדכר בה מידי, [וערש"י צ"ח א' בזה], וכן תנאי דזבחים ל"ז ב', ובתוספתא בתר ברייתא דהמפריש פסחו ומת כו' דמוקים לה רב אשי כר"ש, קתני דתמורת הפסח וולדן ירעו, וש"מ דלדידי' נמי ירעו, ובזבחים נ"ט א' משמע דר"י בר' יוסי סבר בע"ח אינן נדחין, ובתוספתא מסיים אר' יוסי דמצוה בראשון, והשני ירעה כו', ולא מסתבר דפליג אאבוה, וכן רשב"ר שם.

בדברי התו' דמודה רב בדחי' בידים

ובתו' כתבו דהיכא דדחיה בידים מודה רב דבע"ח נדחין, [ומ"ש כן בשם רש"י,

ידם, דרך במתו מצינן דתלו לה בגמ' בדין בע"ח נדחין, [ונעתו' הרשב"א ע"ג ב' ועמהרש"א, ובמש"כ להלן מברייטא דר"י בנו של ריב"ב], ולכאור' הדבר כמפורש בגמ' ע"ג ב' דבמשכו מודה רב, דפריך התם מברייטא דקיימא אדינא דמתני' דקתני ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו לרב, ומפרש לה רהבדר"י הב"ע כגון שהפרישו קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות כו', ולמה נקט רהבדר"י דבריו אמתו, הא משכו קתני ברישא, א"ו ממשכו לא פרכינן כלל דמבואר בשמעתין דבכה"ג ירעה, והיינו אף בלא טעמא דבע"ח נדחין, וכל הקו' ממתו, וע"ז פרכינן דלרב לטעמ' לא נדחה במתו, ולפ"ד התו' י"ל דהיינו טעמא משום דדחייה בידים, ואע"פ שלא נתכפר עדיין באחר כבר חשיב דחוי, (ובלא"ה נמי י"ל דהו"מ לשנויי דמשכו בעלים את ידם ע"י שנתכפרו כבר באחר, אם נימא דחשיב טפי דיחוי בכה"ג דהא לאו אבוד הוא, אא"כ הראשון נקבע תחלה ע"י לק' סק), ועכ"פ יש ללמוד מזה דאף בלא אבוד, כל שמשכו בעלים את ידם ממנו אחר חצות כו"ע מודו דירעה, אם משום דדחייה בידים, או מטעמא אחרינא וכמשי"ת.

ואפ"ר דבאמת לא צריכינן בזה לטעמא דדיחוי, אלא דכל פסח ברגע שנעשה מותר, הרי הוא נעשה מיד שלמים, אבל פסח שלא נעשה מיד שלמים [מהטעם שיתבאר], אינו יכול לחזור להתקדש בקדושת שלמים מעצמו, עד שיחללו על אחר, ואז תחול בו הקדושה לשלמים.

בחילוק שבין פסח לשאר קרבנות מתי נקבע המותר

והנה דין מותר בעלמא נקבע משעה שנתכפרו בעליו והיינו בזריקה, ובפסח יש ענין מחודש שבשעת שחיטה כבר נקבע הנותר בפסול דלית ל' בעלים, ועדיין אינו בדין מותר כיון שלא נתכפרו בעליו, וזהו ענין

הדיחוי דשמעתין, דמכיון שנקבע בחצות או בזמן שחיטה, אינו נעשה מותר פסח אלא לאחר כפרה, אבל כ"ז שהבעלים חייבים בפסח אין לקרותו מותר, דפסח הוא, ולא חל עליו שם מותר אלא לאחר שנתכפר דיצא יד"ח פסח, [ואם ה' הדין דמעו' אינן נפסלים בלא בעלים, ה' הדין נותן שיחזור ויתכפר בדמיו של זה אם נשפך דמו של ראשון והומם וחיללו, אבל משנתכפר הרי הוא בקדושת שלמים מדין מותר, אלא דכבר נתבאר לעיל סק"א ב' מהתוספתא והירו' שאף המעו' נפסלים בלא בעלים], וכן אם משכו ידם ממנו, ולא נמנו על אחר, לא חשיב מותר כ"ז שלא נתכפרו באחר, ואין זו סברא מחודשת שהרי בנטמאו הבעלים או שהזידו ולא נתכפרו נשאר עליו קדושת פסח לשנה הבאה כמבואר יומא ס"ו א', ועמש"כ בזה סק"א, וש"מ דדין מותר חל רק עם הכפרה, ואמנם במשך ידיו ממנו קודם חצות, חשיב מותר מיד, התם היינו טעמא דכיון שלא נקבע לפסח ממילא הוא שלמים, וא"צ עקירה כיון דלא חזי לפסח, אבל משנקבע לפסח אינו נעשה מותר אלא משיתכפרו בעליו, וכיון שלא נעשה שלמים מיד, אלא פסח פסול מיקרי, שוב אינו מתקדש מכח פסולו להיות שלמים, ולא משום בע"ח נדחין אלא דאינו נעשה ממילא שלמים, וצריך לחללו ואז יוקדש לשלמים, [וע"י לק' בדין מעו' בזה].

וב"ז במשכו ידם, או ששחטו אחר, דהיינו נמי משיכת ידם, אבל מתו בעלים כנזרק דמו דמי, ונעשה מיד מותר, ולכן למ"ד בע"ח אינן נדחין קרב שלמים, אבל למ"ד בע"ח נדחין הו"ל נראה ונדחה כיון שנקבע לפסח, והשתא ניחא דאמר רהבדר"י ע"ג ב' דבריו רק במתו, וכן בגמ' צ"ח א'.

מיהו קשה מברייטא דר"י בנו של ריב"ב שם דמפרש לה רב אשי משום דלא בעי עקירה, והתם קתני נמי משכו בעלים את ידם, וש"מ דלרב לא בעי עקירה במשכו בעלים את

לבית השריפה אע"ג דודאי הוא פסח, והשתא מותר הוא, ויאכלנו הוא ממ"נ, א"ו כיון שמשך ידו ממנו אחר שנקבע, תו לא הוי שלמים.

ולרבה ניהא בפשיטות דכל זמן שחיטה קובע, ולר"ז הא דשלו יוצא לבית השריפה ניהא דקבעתי חצות, דסתמא דמילתא הפרישוהו קודם חצות ואבד, ושלחם מיתוקם נמי בהפרישוהו קודם חצות, וניהא לי' לתנא למיסתם הכי דומיא דשלו, וגם בכלל זה כשנמנו על שלהם אחר שחיטה, דהו"ל חולין.

ונמצינו למידין ממתני' דאפי' לא דחאו בידיים ג"כ ירעה, דהא לא ידעי שמצא, והוא לא ידע ששחטו עליו, ומבואר נמי דאפי' נתכפר באבוד, שאינו אבוד ירעה, דהא בשלו נשחט ראשון שלהן ישרף, והרי נתכפרו באבוד, ועוד מבואר דהוא אוכל משלו אע"פ שמשכו כולם את ידם ממנו, ולא אמרי' דמעורב כאן מותר פסח עם הפסח, שהרי לא הקנו לו שיזכה בחלקם, ועי' בזה לעיל סק"ג.

וא"ת לר"י למה שלו כשר הא יחיד הוא, וי"ל דהוא עם ב"ב נמנין עליו, ועירו' די"מ שם דבדיעבד כשר לר"י ול"ע בזה.

צ"ו ב' מתני' הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח כו', בדין מפוריש שנים לאחריות

ט. **צ"ו ב'** מתני' הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח כו' לק' צ"ו ב' אמרי' דבמפוריש שנים לאחריות השני קרב שלמים, ופרש"י דהיינו מותר הפסח גמור שהרי לכך הופרש ואין כאן דיוחוי, ולפ"ז הדין נותן דאם הפרישן בזא"ז ונתכפר בשני, הראשון ירעה, ועכ"פ בהפריש הראשון קודם חצות דקבעתי חצות לחודי', ואח"כ הפריש השני לאחריות, ונתכפר בשני, הדין נותן שהראשון ירעה, ברם יש לשאול כיון דנמצא קודם חצות, למה שניהם נקבעים בחצות, ולא נימא דלענין קביעות דפסח יש כאן שנים לאחריות, ואי

ידם, [וכנראה זהו מקור דברי התו' שנתקשינו בזה לעיל], ולא קו' היא, דמיתוקמא שפיר בהפריש שנים לאחריות, או במשכו ידם קודם חצות, [ועי' לעיל סק"א איך מיתוקמא או שנטמאו לר"א], תדע דרהבדר"י מפרש בדבריו כגון שהפריש קודם חצות ומתו אחר חצות, אבל סתמא מתפרשא במתו קודם חצות, [ויש לדחות דמשום ר"ז נקט הכי], וה"ה משכו, מיהו עי' לעיל בזה, [ועי' לק' בדין הפריש שנים לאחריות בזא"ז אחד קודם חצות והשני לאחר חצות], ולעיל פ"ט א' דאמר ונטרחו ונייתו במותר, נמי מתפרש בדאחריות דלא קבעתי חצות ולא נדחה, וכ"ה סתם מותר.

והיכא דלא נתכפרו הבעלים הרי נשאר בקדושת פסח וראוי להקרבה, ואם עוקרו לשלמים כשר, ולענין חצות דפסח שני או דשנה הבאה הו"ל כקודם חצות דפסח ראשון.

ולפמשינ"ת לק' סק"ט מיושב יותר, כיון דכל החילוקי דינים הם מתי חשיב מותר של הקרב, עי"ש.

צ"ח ב' ושלחן יצא לבית השריפה, אמאי לא יאכל כמותר השלמים

ח. **צ"ח ב'** מתני' ושלחן יצא לבית השריפה, יש לעי' אמאי, הא אם שלו נשחט ראשון, הו"ל שלהם מותר דלא בעי עקירה והו"ל שלמים, וליכא למימר דפסולו משום אחר תמיד של בה"ע, דהא מיירי בזרקו את הדם ככולה מתני', ובכה"ג נאכל כדאמר פ"ט א' ונטרחו כו', ועסק"ב בזה, ונראה דהיינו דינא דמתני' צ"ו ב' דאינו קרב שלמים, כיון שהם הפרישו לאבוד, וכשנתכפרו בשלו, נדחה שלהם ואינו נעשה שלמים אלא ירעה כו', מיהו מצינן נמי לאוקומה כשנמנו עליו בזמן השחיטה, והו"ל חולין דכיון שלא קדש אינו נעשה מותר, אבל מ"מ יש לפרש מתני' כפשטה שרק בשחיטה הקדימן, אבל לא קודם שנתמנו, וביותר מוכח כן בסיפא דשלו יוצא

שם מותר על הפסח, אבל על הפסח שהוקרב חלק ממנו שפיר חייל שם מותר, אף קודם שכיפרו הבעלים, כיון שהוא מותרו של הקרב.

ולפי נחא דכל שמפריש בשעה שהראשון קיים הו"ל לאחריות, ואפי' כבר נקבע הראשון, הרי הוא מתאגד עם השני, וגם השני נקבע בזמן שחיטה, כמו שנקבעים שנים שהיו קודם חצות, ואפי' הופרשו זא"ז, דהיינו דינא דמתני', והחילוק הוא רק אם נעשה האחד מותר לחבירו, הלכך אם שניהם עומדים בשעת הפרשה הו"ל כחד, משא"כ במפריש לאבוד דכמאן דלית' דמי, ואין אחד מותר לחבירו, וכבר נתבאר כ"ז בדין חטאות המתות, וה"נ דכוותה, וניחא הא דנקט שמואל כל שבחטאת מתה כו' ודייקינן דאתיא כרבי כו', דבאמת הנדון בשניהם מתי חשוב מותר של הקרב, מיהו יש חילוק גדול ביניהם, דבפסח ליכא דין מיתה כלל, וכל מותרו לשלמים, אף במתו בעליו ובתמורת פסח ושעברה שנתה, דא"צ שיהא מותר מהקרב, אלא כל שניתותר מקדושת פסח, אבל בחטאת רק הנותר מן הקרב נופל לנדבה, אבל שאר מותר למיתה.

נתכפר באבוד מהו

והנה מתני' מיירי בנתכפר באינו אבוד, דלא חשבינן האבוד כמותר לאינו אבוד, אבל יש לדון בנתכפר באבוד אם האינא אבוד חשיב מותר לאבוד, כיון שבשעה שהפרישו ידע שיש אבוד, ואפשר שימצא, כדאמרי' תמורה כ"ב א' אבודין דעתי' עליהן דילמא משתכחין, ודעתו שאם ימצא יהא השני לאחריות, וראיתי בתו' רי"ד שצידד לומר דבנתכפר באבוד לא נדחה האינא אבוד, וחזר בו משום דחזינן דאף במתו בעלים הו"ל דחוי, ואע"פ שאין אלא קרבן אחד שלא אבד, מיהו אין מזה ראי' לנד"ד, דודאי אם מתו בעלים נדחה גם האינא אבוד דהו"ל נראה ונדחה למ"ד בע"ח נדחין, ואף בשנים לאחריות שניהם נדחין, אבל בקרב אחד אמרי' בגמ' בשנים לאחריות דאינן נדחין,

משום דלא ידעינן באיזה מהם יבחר, ואין לאחד יתרון על חבירו, הרי אף באחריות כן, וצ"ל דכששניהם הופרשו במוחלט, ע"כ לקבעם שניהם, דאין לקבוע אחד בלתי מסויים מתוכם, כיון שהם שנים נפרדים, ברם אכתי קשה לרבה בנמצא אחר חצות שכבר נקבע אחד בחצות שהוא זמן שחיטה, למה קובעת זמן שחיטה את השני במוחלט, הא כבר נקבע אחד, ויש לקבוע השני כאחריות, וגם עיקר הדבר קשה לומר דאף בלא אבד משכח"ל לדינא דמתני', דא"כ הו"ל הפריש את האחד קודם חצות ואת השני אחר חצות ונתכפר בו, הראשון ירעה, ואף לר"ז יש להקשות כן.

ולכן נראה דאף המופרשין לאחריות נקבעין במוחלט, תדע שאם מת שניהם נדחין, והא דלא נדחה האחד בהקרבת השני היינו משום שאין השני כאחר לגבי', דכל לאחריות הו"ל כחד וכשמתכפר באחד משניהם, הרי"ז נתכפר בחלק מאלו ומאלו, והנותר הוא כמותר מאותו פסח, וזה דומה להלכות נתכפר באחרת בדיני חטאות המתות וכמשנ"ת לעיל ס סק.

הלכך המפריש שני פסחים לאחריות, אפי' אחד קודם חצות ואחד אחר חצות, מתכפר באיזה מהן שירצה, והשני קרב שלמים, דכיון שהם כקרבן אחד, וכאילו נקנו שניהם מציבור אחד של מעות, א"כ מיד עם שחיטת האחד, נעשה השני מותר, שהרי חלק ממנו הוקרב, והוא הנותר, ושפיר חל עליו דין שלמים כמותר הפסח, אבל במפריש לאבוד שאין קשר ביניהם, ולא נעשה האחד מותר לחבירו, א"כ כשנתכפר באחד, לא נעשה השני מותר, דאינו מותרו של זה, אלא פסח פסול מיקרי, דאינו מותרו של הפסח, אבל במתו בעלים שפיר נעשה מותר מפני שהוא מותר של עצמו, מאחר שכבר א"צ להקריב פסח, כמו מתו בעלים דחטאת, שהי' בדין שיחשב מותר, ולעיל סק"ז פרשנו הענין מפני שעדיין לא נתכפרו הבעלים עד זריקה, ולכן לא חל

דאבוד, ונאחיא שפיר ברייתא דשלמים הבאים מחמת פסח בתמורת פסח, עתו].

בתוספתא משמע שגם מעות נקבעים בחצות

י. בתוספתא פ"ט ה"ד משמע לכאור' דמשכח"ל דינא דמתני' אף במעות, והדין המבואר שם בהדיא הוא דבהפריש מעות ואבדו והפריש פסח ונמצאו המעות יביא בהן פסח והפסח ירעה, ומזה אין ללמוד אלא דהפסח שלקח במעות אינו כלאחריות, מיהו גם בזה הטעם משום דזמן הפרשת המעות קובע ולא זמן לקיחת הבהמה, דאל"כ הרי בשעה שלקח הבהמה במעות כבר נמצאת גם הבהמה, (ולפמשנ"ת סק"ט אין קו' למה הוא נקבע ג"כ), ועיקר הא דקאמר שיתכפר במעות צ"ב אמאי, נהי דמצוה בראשון, מ"מ אין לרעות פסח הראוי להקרבה, בזמן שמביא מהמעות שלמים וצ"ע, ועוד מבואר שם דבאבדו מעות והפריש אחרים יביא מאלו ומאלו, וגם מזה אין הכרח אם נימא דלעולם עדיף להביא מאלו ומאלו, ולא לדחות אחד מהן, ומ"מ מזה שהוזכרו הלכות במעות כדרך שהוזכרו בחטאת ותודה עיי"ש עוד, נראה דאף המעות נקבעין, דכיון דהקרבן הנקנה בהם קדוש בקדושת שלמים או פסח, קובעת חצות גם דין הדמים, ונפ"מ לר"ז בהיו המעות בחצות ולקח בהם קרבן לאחר חצות דדינו כנמצא קודם שחיתת הפסח דירעה, ולרבה נפ"מ אם לקח במעות שנדחו בהמה בין שחיטה לזריקה, דכיון דאילו הואי בהמה כל הזמן היתה נדחית, דלא חל עלי' שם מותר וכמשנ"ת סק"ז, השתא נמי כ"ז שלא נזרק דמו ולא נתכפר חל עליו קדושת פסח דחוי, (כההיא דאמרי' מכת קדושה דחוי' קאתי), וצ"ע בזה.

אם בעל מום נקבע, ומהו במום עובר

ובנמצא בע"מ כיון דקדוש קדוה"ג, י"ל דודאי נקבע, מיהו מסתברא דרק מדין מעות הוא נקבע, שהרי אינו ראוי, ואם

וה"נ יש לדון דהאינו אבוד לגבי האבוד כלאחריות דמי, ולענין חטאת אמנם לדעת ר"א א"ר בהא פליגי רבי ורבנן, וקורב הדבר דלדיד' במתני' נמי פליגי, אבל לסתמא דגמ' דרבי ורבנן פליגי באבודה בשעת הפרשה, דלרבנן אפי' נתכפר באינה אבודה אבודה תרעה, א"כ לא מצינו חילוק בסברת אחריות בין אבודה לאינה אבודה, ולפ"ז אפי' נתכפר באבוד שאינו אבוד ירעה.

ולפי מה שדקדקנו לעיל סק"ח ממתני' צ"ח ב' דאפי' נתכפר באבוד שאינו אבוד ירעה, לר"א א"ר תתפרש מתני' כרבי, ובתוספתא פה נמי קתני לבתר פלוגתא דר"י ורבנן דקאמר דר"י דמצוה בראשון ומסיים עלה והשני ירעה, וכ"ה בירו', ולפמש"כ דלסתמא דגמ' אף לרבנן אין חילוק בין אבודה לאינה אבודה אתיא שפיר כרבנן, ולר"א א"ר אליבא דרבנן אפשר דלכתחלה יש לו להתכפר באבודה כדי שהאינה אבודה תקרב, מיהו מסתברא דכיון דאיך לאו למיתה אזיל, יכול להביא המוכחר למצות פסח דזהו עיקר הפרשתו, ואין כאן תקנה בקדשים כיון דיביא בדמיו שלמים.

בדין תמורת הפסח שקרב דעת רש"י ותו' דקרב שלמים אפי' קבעתי חצות, ולעיל סק"ד צדדנו כדעת הרמב"ם דלענין התמורה אין חילוק של איזה פסח דכיון דהוא תמורת פסח שנקבע לפסח, אינו נעשה שלמים מעצמו, ורק קודם חצות או לאחר שחיטה דפסח גופי' שלמים הוא, מיהו לפי משנ"ת דהכל תלוי מתי חשיב מותר של הפסח הקרב, לפ"ז יש לומר דאמנם בשעה שהמיר גם התמורה נקבעת כדין הפסח, מ"מ כשהקריב אותו פסח, חל על התמורה שם מותר מאותו פסח, כמו שחל על זה שלאחריות שם מותר, אע"פ שנקבע בחצות במוחלט וכמשנ"ת, וניחא בזה סתמא דמתני' דלא מצי ר"ע לאשכוחי תמורת הפסח דירעה אלא בגונא

צ"ז א' לרבות כו' שעברה שנתו, אי מיירי בקרב עצמו או דמיו

יא. צ"ז א' לרבות את הפסח שעברה שנתו כו' הברייתא מוכחת דמיירי בקרב הוא עצמו, דאי בדמיו אין להזכיר עברה שנתו, דהא עברה שנתו ראויין דמיו לפסח בן שנה, ועברה שנתו פירושו שאינו ראוי לפסח ולכך מקריבו שלמים, והיינו דמיתנין מינה שהוא עצמו קרב, וצ"ע בתו' זבחים ט' ב' ד"ה חד שכתבו דה"ה עברה שנתו ולא זמנו כגון שהקדישו בן שנה אבל עד פסח תעבור שנתו, דאפי' הפרישו תחלה בן שתי שנים תנן בפ' מי שהי' טמא דירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים, ולא נתפרשה כונתם דהא כל עיקר הדברים בהני שקריבין בעצמם ולא במביא בדמים שכבר הוחלטו לשלמים, דהא אף הני דממעטין מ"הוא" היינו דיביא בדמיו ולא יקרב הוא עצמו, אבל לא אימעטו לגמרי משלמים [עסק"ה דהיינו מכשב הוא], ובשמעתין מוכחינן מהברייתא דהוא עצמו קרב שלמים, ואילו בעברה שנתו ולא זמנו כיון דמעיקרא ידעינן דלא חזי הרי דינו לרעייה כמפריש בן שתי שנים, כדתנן במתני', ועוד אפשר דהריבוי לכל מצות שלמים לא איצטריך אלא בהני שהיו פסח, או בתמורת פסח וחגיגת י"ד, אבל הנלקחים בדמים שהם שלמים פשיטא דכל מצות שלמים בהם.

עברה שנתו בין ראשון לשני אי בעי עקירה

ובזבחים שם מצרכינן תלתא קראי חד לעבר זמנו ושנתו וחד לעבר זמנו ולא שנתו וחד ללא עבר זמנו ולא שנתו, דעבר זמנו ושנתו לא חזי אפי' לפ"ש, ועבר זמנו ולא שנתו נדחה מיהא מפסח ראשון, ועברה שנתו דשמעתין מתפרש בין ראשון לשני וכמשנ"ת והיינו עבר זמנו ושנתו, ובפשוטו נראה דאף בכה"ג בעי עקירה דכיון דחזי

מצות אינן נקבעין אף בע"מ אינו נקבע, ואכתי נפ"מ בבע"מ עובר ועבר מומו אם קרב שלמים, ואפשר דבע"מ עובר כאבוד דמי, כיון שאינו ראוי, דאין דרך המום לעבור בו ביום, וכן יש לדון בעברה שנתו אם קובעת חצות בפסח שני, ואף למ"ד בע"ח נדחין לא חשיב נראה ונדחה, [דאף באביו גוסס אמרי' צ"ח א' דלא קבעתי' חצות, וש"מ דהקביעות לפי הענין], ועי' לק' ס"ק י"א בזה.

בדין המיר בבע"מ קודם שחיטה ולאחר שחיטה

ובדין המיר בבע"מ קודם שחיטה כ' אאמו"ר שליט"א דתרעה, דהתמורה נתקדשה כדין תמורת תם, דאף תמורת בע"מ בעלמא קריבה, לפמ"ש"כ לענין זה סגי בקדושת דמים שבבע"מ, דכמו שהבהמה שלוקח מחילול הבע"מ נקבעת לר"ז [ולרבה עי' לעיל], ה"ה תמורתו בדאיכא קדוה"ג למיחל תמורה, מיהו נסתפק אאמו"ר שליט"א בהמיר בו אחר שחיטה אם הבע"מ חשיב קדושה דחוי' לדחות תמורתו, או"ד כיון דלא חזי לא חל ב' דיחוי, והנה אם מתו בעלים ודאי נראה דלא חשיב נראה ונדחה לענין תמורתו, דבע"מ אינו נראה, [ובכל דחויין צדדנו לעיל סק"ה דלא אמרי' על תמורתן מכח קדושה דחוי' קאתיא, ורק הכא שאין הדיחוי כהובא לפני המלך, אלא כח קדושת פסח מעכב מלחול דין שלמים, והרי הוא פסח פסול, בזה גם תמורתו נדחת], ורק בנתכפרו באחר דדיחוי מפני שהוא פסח פסול וכמשנ"ת סק"ז, בזה י"ל דאף בבע"מ חל ד"ז לענין תמורתו, וכ"נ לפמ"ש"כ דגם על הדמים חל קביעות פסח, הר"ז כדין הומם אחר שנקבע לפסח לא מיבעיא לאחר שחיטה, אלא אפי' קודם שחיטה, דמסתברא דחשיב קדושה דחוי' לדחות תמורתו, וה"נ בנמצא בע"מ כיון שחל על דמיו קביעות ודיחוי.

שם וכלל לא הוא והרי חטאת וכו' ביאור הקו'

שם וכלל לא הוא והרי חטאת שעברה שנתה כו' ואילו בפסח כה"ג קרב שלמים, עברה שנתה דחטאת לפני כפרה תרעה עד שתסתאב ויביא בדמי' אחרת, כמ"ש תוד"ה ורועה, ממתני' דתמורה, ובנתכפר באחרת קאמר ר"ל דרועה, ואי מיירי שמואל בפסח שעברה שנתו ועדיין לא נתכפר, לית לן למימר ב' קרב שלמים כיון שראויין דמיו לפסח, אלא שאינו דחוי ודינו כמו פסח לפני פסח ראשון שאם עקרו והקריבו לשלמים כשר, א"ו אעברה שנתו ונתכפר באחר קאי, דהי' מקום לומר דפסח דחוי הוא ואינו ראוי אלא לדמיו בין לפסח בין לשלמים, ומייתנין מהברייתא שהוא ראוי לשלמים, ואמנם בברייתא מיירי קודם פסח שני דעדיין לא נתכפר באחר, מ"מ חזינן שאין הדיחוי קובעו בשם פסח פסול, [כדין הפריש מתחלה בן שתי שנים, לק' ב' במתני'], וכשמפריש פסח נוסף הר"ז כמפריש שנים לאחריות, דאף בחטאת שעברה שנתה והפריש אחרת דיינינן לה כמפריש לאחריות.

מיהו אכתי לא נתבאר אם חצות קובעת את הפסח שעברה שנתו, דבשנים לאחריות נראה דשניהם נדחין וכמש"כ סק"ט, וא"כ אין ראוי מזה שאינו נדחה בהקרב האחר דאינו נקבע, אבל בעברה שנתו י"ל דכיון דלא חזי לא קבעתי' חצות, ואפי' מתו בעליו אחר חצות קרב שלמים, ולפמשנ"ת לעיל סק"י דאף מעות נקבעין א"כ י"ל דגם עברה שנתו נקבע, אלא דיש לדון דמעות חזיין ועברה שנתו תמים לא חזיא, ולפ"ז בע"מ שעברה שנתו נקבע טפי מתמים, ונפ"מ דתמורתו שקודם שחיטה נמי תקרב, ואילו מותר בע"מ שעברה שנתו לא תקרב, ואמנם י"ל דאה"נ דכיון דלא חזי כלל כאבוד דמי, מיהו אין נראה כן, ויש לדמות לדאשכחן בחטאת דאבוד כמאן דליתי',

לדמיו לפסח שני בעי עקירה כדאמר חולין ל' א' גבי בע"מ, [ועסק"א ב'], והרי עברה שנתה חזי לדמי כדאמר תמורה כ"ב א' במימרא דר"ל דמייתנין בשמעתין, [אא"כ נימא דבזמן מועט שבין ראשון לשני אין דעתו שיפול בו מום, ולא קאי להכי, עי' כע"ז בדחויין ביוכה"פ דלא חשבינן להו חזיין לדמי כיון דלא נפיל בהו מומא בשעה מועטת לפמשנ"ת לעיל ס סק ובסוגיא דתמורה כ"ב א'], ויש לעי' כיון דמיירי כשלא משך ידו הימנו, דבלא"ה תו לא חזי לפסח אפי' לא עבר זמנו ולא שנתו, וגם לא בעי עקירה כדאמר ע"ג ב', א"כ איך סומך עליו הא הו"ל עבודה בקדשים דלא הוחלט כשלמים אלא בזמן שחיטה, ואפשר דה"ק אם בא לשחטו לשם שלמים ימשוך ידו ממנו ויסמוך עליו, ואפשר דקרא איצטריך למימר דבמשך ידו אינו נעשה פסח פסול, ולאפוקי בקבעתי' חצות דנעשה פסח פסול, ואמנם תו לא בעי עקירה, אבל אי לאו קרא הו"א דכיון דחזי קצת לא נעשה שלמים במשיכת ידו, ולזה איצטריך תלתא קראי.

ולפ"ז מבואר מהא דאיצטריך קרא לעברה שנתו, דלא נעקר שם פסח ממנו, והיינו משום דחזי לדמי, אבל אם אינו ראוי לפסח כלל למה לא יחשב כמותו פסח דקרב שלמים, ולא משמע דאמנם איצטריך קרא גם למפריש שנים לאחריות ולנמצא אחר שחיטת הפסח, וע"כ ידעינן דמותר פסח קרב שלמים, וצ"ע בזה, בסוגיא דזבחים שם ולע"כ, ועיי"ש א' בשטמ"ק אות י"א, וצ"כ כונתו דאי במשכו ידם אף קודם י"ד תו לא בעי עקירה דכבר נפסל, ואי בלא משכו ידם אף בעבר זמנו חזי הוא או דמיו לפסח שני, ואי בנתכפרו בעלים באחר או מתו הרי נדחה, ושמא אזיל בשיטת תו' דעל עיקר דין שלמים קאי, ואף זה שדינו שירעה בכלל, וצ"ע.

אבל עברה שנתו כמאן דאיתיה, ולפ"ז נקבע בחצות ונדחה, ועדיין צ"ע.

שם אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' פי' המימרא למסקנא

יב. שם אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' למסקנא מתפרשא מימרא דשמואל דלא תימא דענין הדיחוי בפסח מפני ששניהם ראויים והקריב אחד מהן, דכל שבחטאת מתה דהו"ל דיחוי, משכח"ל בפסח דאינו נדחה, וש"מ דענין הדיחוי דפסח הוא דין מיוחד בקביעות דחצות, אבל אינו מענין הדיחוי דחטאת, ולר"י דזמן שחיטה קבע, דמי טפי לחטאת דכל ששניהם ראויים הו"ל דיחוי, ומש"ה ליכא לאקשווי מאבוד ונמצא קודם חצות, דהא ידעינן דמורה שמואל דמשכח"ל רועה בפסח כדתנן במתני', וע"כ כונתו שהדיחוי דפסח אינו מענין הדיחוי דחטאת, אבל למאי דמפרשינן דמיירי שמואל באבודין דוקא, שפיר מקשה מאבוד ונמצא קודם חצות, דכיון דלאו כללא קאמר אלא נחית לדין אבוד ה"ז מתפרש בכל דיני אבוד, ומש"ה לא משני דכרבי ס"ל וחדא קאמר ובאבודין, דכיון דקאמר דין פרטי באבודין לית ל' למכלל בכללא דכל שבחטאת כו' אא"כ משכח"ל נמי רועה, דאז נלמד מהכלל גם לאידך גיסא, אבל אם הכלל כולל עוד ענינים, שפיר נקט האי כללא אף דכונתו לאפוקי מדר"י, וערש"י ותו' לק' ב' ובמש"כ לק' ס"ק ט"ו י"ג בזה.

אם מעיקרא ידעו דשמואל בא לבאר דין הקביעות

ונראה דהשתא נמי ידע דלא נחית שמואל במילתי' לדין תמורת הפסח ומתו בעליו, שהרי בא לבאר בסברת דיחוי כשנתכפר באחר, ותמורה ומתו בעלים אין לתלות דינם בדומיא דחטאת, [מיהו משכח"ל למסקנא בהפריש אחר חצות דאינו נדחה, ומתפרש דומיא דאבוד ודחוי דתליא בחצות וכן במת קודם חצות ואף בהמיר קודם חצות

למש"כ סק"ד דקרב שלמים], ומש"ה לא פריך ר"י אלא מעברה שנתו ודיחוי מענין הדיחוי דאבוד, [דכ"ז שלא נתכפר באחר הרי יביא בדמיו פסח, עס"ק י"א], וזה קאי אף למסקנא דמימרא דשמואל מתפרשת כעין מימרא דר"י, וה"ק כל נתכפר באחר שבחטאת מתה, בפסח קרב שלמים ולא נדחה, [ובמנחות פ' א' נמי איכא כי האי מימרא דשמואל ומתפרש התם דכל בהמה נוספת שבחטאת מתה, כגון שנתכפר באחרת או תמורה או ולד, בתורה אין טעוין לחם, אבל עברה שנתה או מתו בעלים דהיינו הקרבן בעצמו אינו נכלל בהאי כללא, כיון דענין הכלל הוא בדין בהמה נוספת, ואמנם בעברה שנתה הדבר פשוט דליכא פסול כזה בתורה, ואף במתו בעליו נראה כן, דרק באיל נזיר אימעיט מלחם משום דכתיב על כפי הנזיר כמ"ש רש"י ותו' מעילה י"א? א' אבל תודה שפיר טעונה לחם, ומהאי כללא ל"ק דאם הכלל כולל הכל תיקשי ל' דלר"ש עברה שנתה אף בלא נתכפרו מתה כמש"כ לעיל ס סק"א, ובתורה ל"ש פסול כזה, א"ו בכל דוכתא הכלל מתפרש לפי כונת המימרא, ואף בשמעתין כן], ועי' בסמוך מש"כ בקו' תו'.

בתוד"ה וכללא

שם תוד"ה וכללא, תימה דפריך אסיפא כו', אפשר לומר דאי הוה פריך אהני, והוה משני ל' כי קאמר שמואל בנתכפר באחר, אכתי הוה פריך מעברה שנתה, ומש"ה פריך מחדא דאית בה תרתי והיינו דרב יוסף ידע שפיר דאיכא לשנויי דלא מיירי אלא בענין דיחוי דנתכפר באחר, אבל לחלק בין דחויין לאבודין לא ניחא ל' בסתמות מימרא דשמואל, כיון שהנדון בדחויין ואבודין הוא מענין אחד, ולפמש"כ לעיל אף למסקנא האמת דלא איירי שמואל אלא בענין דיחוי דנתכפר באחר, ומזה לא פריך בגמ' דמענינו מובן דבדיני דיחוי אתי לאשמועינן, [וערש"י לק' ב' ד"ה קמ"ל, ובפרש"ם בתו'], ובמתו

בתוד"ה ורועה

שם תוד"ה ורועה, ואין נראה לריב"א כו' והביא ר"י ראי' כו', נראה דרש"י מודה לד"ז, אלא שרש"י הביא לאוקימתא דמוקמינן למתני' אליבא דר"ל, ומפרש עיקר דברי ר"ל דאתיא לאפוקי עברה שנתה ולא אבדה ונתכפר באחרת דרועה, וכן מתפרשים דברי רב יוסף וכמש"כ ס"ק י"א, ועי' לעיל ס סק"ז מש"כ בביאור דברי ר"ל כפרתו, וחזרנו מזה עיי"ש.

שם גמ' א"ל כי קאמר כו' נדצ"ל אלא כי קאמר כו', ועמש"כ לק' ס"ק י"ג בביאור הדברים.

שם קודם חצות לאו אבוד הוא, מנלן דשמואל לא מיירי קודם חצות

יג. **שם** קודם חצות לאו אבוד הוא, לכאו' הול"ל קודם חצות בחטאת נמי רועה כדרכא כו', ומדקאמר לאו אבוד הוא משמע שר"ל דשמואל לא איירי בהכי, וזה מוכח מהמשך הגמ' דפריך אלא רועה לרבי כו' וש"מ דשינויא דמשני השתא אין הכונה דבחטאת נמי רועה, וזהו שהקדימו בתוד"ה קודם, לפרש כן, והקדימו כן לפירושם בתוד"ה אלא, ולפר"י בתו' לק' ב' ד"ה אלא, ע"כ לומר דקודם חצות לאו אבוד הוא ולא מיירי שמואל בהכי, דהא לר"ש אף אבודת לילה בחטאת מתה.

ברם עיקר הדברים צ"ע, דמאי דוחקי' דתלמודא למימר דשמואל לא מיירי באבוד קודם חצות, הא מתני' מתפרשא באבוד קודם חצות, וכן מילת' דר' יוחנן מתפרשא אף בכה"ג, דהא ודאי חלוק דינו מאחריות מפני שאבד, והרי שמואל לא הזכיר בדבריו אבודין, אלא דמפרשינן דבריו דומיא דר' יוחנן ודומיא דמתני', אבל אין שום דוחק לפרש בדבריו כל עניני אבוד, ושפיר קאמר דאבודת לילה דבחטאת רועה דכוותה בפסח קודם חצות רועה, ואבודת יום דבחטאת מתה

בעלים פסולו משום בע"ח נדחין ולאו בהכי מיירי, (מיהו גם בזה דוקא בהפריש קודם חצות ומתו אחר חצות, והיינו משום דנקבע ונדחה, אבל מ"מ אין לתלות ענינו בדומיא דחטאת), ובתמורה אם המיר בפסח עצמו י"ל דקרב שלמים ובהמיר בזה שנמצא, הרי דינו יוחלט כדין הפסח עצמו, ולא משום דכללא הוא דתמורת הפסח רועה, אלא דתמורת קרבן שרועה רועה, וכבר העיר בזה במהרש"א, (מיהו תמורת חטאת מתה אע"פ שחטאת זו ג"כ הי' דינה לבסוף שתמות, ואילו בפסח רועה, אע"פ שבזמן התמורה לא הוחלט דינה לרעייה, ועי' בזה לעיל סק"ד ט').

שם בא"ד אם המיר קודם חצות דקבעי' חצות, משמע מדבריהם דלמ"ד חצות קבע, אם המיר אחר חצות אין התמורה נקבעת, ולעיל סק"ד צדדנו איפכא דכל שהמיר קודם חצות אין חצות קובע את התמורה דלא חזיא, ורק בהמיר בזה שנקבע כבר, אז חל קביעות פסח גם על התמורה, [ואין לגרוס דבריהם כאן אחר חצות, אבל בסוה"ד גבי מת צ"ל אחר חצות, וכ"כ הרש"ש].

ולעיל שם דקדקנו מדשמואל דאי כל תמורת פסח רועה תיקשי כללא דכל שבחטאת, אבל אם קודם חצות קרבה שלמים, וכן בהפריש אחר חצות והמיר בו, שפיר קאמר דכל שבחטאת מתה משכח"ל דקרב בפסח, וכמ"ש תו' לק' ב' בפרשב"ם, מיהו למ"ש תו' הכא אין כ"כ ראי' דתמורת הפסח שנקבע בחצות ג"כ קרב שלמים אם המיר אחר חצות לשמואל דסבר חצות קבע, [מיהו משמע בשמעתין דכרבה נמי מצי אתיא אי לאו דר' יוחנן], ובלא"ה לפמש"כ כאן דשמואל לא איירי בדיני מתו ותמורה (וולד) אין ראי' כלל, מיהו בירו' איכא פלוגתא בדין המיר ביי"ג, וש"מ דלא קבעה לי' חצות, וכ"מ בתו' רי"ד, ועי' לעיל שם, וצ"ע.

דכוותה בפסח אחר חצות קרב שלמים, ולא תיקשי לן מאחריות דלאו אבוד הוא.

ואפשר דכיון דאמרי' בתמורה כ"ב ב' אבע"א לעולם אליבא דרבנן ונמצאת ביום נמי רועה הואיל ועיקר אבידתה בליליא, ובפסח כה"ג דאבד קודם חצות ונמצא לאחר חצות קרב שלמים, מש"ה לא ניחא לי' לתלמודא לאוקומי מילתי' דשמואל בהכי, ומ"מ לא פריך מינה משום דל"ק התם דוקא בנמצאת בלילה רועה, [וכמש"כ לעיל ס' סק"ח כ"ט].

ויתכן דלישנא אחרינא דל' ב' באמת מפרש למילתי' דשמואל דכל שבחטאת רועה היינו אבודת לילה, ובפסח רועה היינו אבודת קודם חצות, וס"ל להאי לישנא כל"ק דתמורה שם דדוקא בנמצאת בלילה רועה אבל נמשכה אבידתה גם ביום, חשיבא אבודה, ודכוותה בפסח בנמצא אחר חצות קרב שלמים, וניחא בזה דלא מסיים תלמודא בהאי לישנא קו' דרועה לרבי היכי משכח"ל, אבל רש"י פי' דכולה סוגיא כדלעיל ולא נוסף בהאי לישנא אלא הא דמשני שמואל כרבה ס"ל, ועי' מנחות פ' א' דמוקים לדשמואל כר"ש.

ואפשר עוד דלא ניחא לי' לתלמודא לפרושי רועה באבודת לילה, כיון דטעמא דאבודת לילה רועה, הוא משום דחשבינן לי' כמפריש לאחריות, דכיון שאינו בכלל ההלכה דאבודה, הו"ל אבודה כמאן דאיתא, וכיון שכן לית לן למימר דבאחריות גופי' דבחטאת רועה פסח קרב שלמים, דהא פירושא דמילתא הוא כל שבחטאת רועה כגון באבודת לילה שדינה כמפריש לאחריות ומש"ה רועה, כה"ג בפסח נמי רועה, ודוחק להוסיף בזה דדוקא בכה"ג דאבודת לילה, ולא בכל אחריות אע"ג דאבודת לילה נמי מה"ט רועה, דנמצא שאין הכלל מתאים לכלל דחטאת, וביותר מיושב למ"ש להלן דאחריות נמי בכלל אבודת דשמואל, (מיהו לפרתו' אבודת לילה לאו

מטעמא דאחריות היא וכן כתבנו לעיל ס' סק' כ"ט עיי"ש), עי' בסמוך.

שם ב' והא אילו בפסח וכו', בקו' רש"י ותו' שם ב' והא אילו בפסח כה"ג קרב שלמים, [עיקר הדין מוכח במתני' דלא משכח"ל ירעה אלא באבוד ונמצא ובטעמא דמילתא עמשנ"ת לעיל סק"ט], הקשו רש"י ותו' דהול"ל דאחריות לאו אבוד הוא ושמואל באבודין דוקא מיירי, ולכא' נראה דהא דאמרי' כי קאמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר, היינו דשמואל מיירי בדיחוי שנתכפר באחר, אבל לא איירי בפסח שנדחה מצד עצמו, [אף אי בעינן בעברה שנתו גם נתכפר באחר, דסו"ס יש בו דיחוי בעצמו], וזה מצינן שפיר לאוקומי במילתי' אע"פ שלא פירש כלום דדומיא דמתני' ודר' יוחנן מתפרש, אבל אם הי' הדין דאף בשנים לאחריות ירעה לא שייך לומר דזה אינו בכלל מימרא דשמואל, שהרי לא הזכיר שמואל אבודין, וכל שדיחויין מפני הקרבת אחר, בכלל דבריו, וכיון שכן התשובה הנכונה ע"ז היא דבכה"ג קרב שלמים.

מיהו התו' הוצרכו לזה משום דאפי' אבודת לילה אימעטא מהא דשמואל לא מיירי אלא באבודין, וכ"ש אחריות, ולפמשנ"ת לעיל הא בהא תליא דטעמא דלא מפרשינן אבודת לילה בדבריו הוא משום דכאחריות דמי, ואם הי' הדין דבאחריות נמי ירעה, באמת הי' נכלל בדבריו גם אבדה קודם חצות וכמשנ"ת, ועי' לעיל סק"ט, ולעיל ס' סק"ח כ"ט.

ומי"ש תו' דדינא דאחריות הוא אף באבדה אח"כ, צ"ב כונתם דמ"מ מה שייך לכלול זה במימרא דשמואל דמיירי באבודין, הא ענין אבודין היינו דמפריש מפני שאבד, אבל בהפריש לאחריות ואבד בשעת כפרה פשיטא טפי דקרב שלמים, דהא אפי' אבוד גמור כה"ג קרב שלמים, ואי בנמצא קודם כפרה אין להזכיר אבידתו כלל, דמה בכך

קרבן], דענין הדמים היינו אחריות לקרבן, והרי יכול להפריש אח"כ בהמה אחרת ולא תפקע קדושתו, וגם אין לקבוע הקדושה שבהן לפי הבהמה שימצא אח"כ, וע"כ נקבעת בהן קדושה מוחלטת, ממילא ידעינן נמי אחריות בבהמות, ועוד שע"כ אם לקח בדמים שהפריש שתי בהמות חיילא הקדושה על הבהמות, דלא הוחלטו הדמים לנדרבה כ"ז שלא נתכפר, וע"כ יש בבהמות קדושת חטאת.

ובתוי' יומא ס"ה א' כתבו דהקדושה חיילא כגון שאמר כל אחת תהא אחריות לחברתה, ומשמע דבזא"ז לא חיילא, והיינו לשיטתם דבאחריות רק אחד נקבע לכפרה והשני למותר וכמ"ש הכא דמהלל"מ גמרי' שקדושת השני' ג"כ מוחלטת ודינה לרעה, אבל באמת מדין אבודה יש ללמוד דשייכא קדושה מוחלטת בתרוייהו, ואף בגנובה וגזולה ואבודת לילה שלא נתחדש בהם הלכה דאבודה נמי חיילא קדושה בתרוייהו, וכן באחת בעדרו או שנאבדה אבראי עי' תמורה כ"ב ב' דכל הני שאינן בדין אבודה מ"מ קדושת השני חיילא, ובמנחות ס"ד א' אמרי' דאפי' שחט אומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט, וכבר ביאר אמו"ר שליט"א בכ"ז בתמורה ס' סק"א ב' ו', ועי' בספר מרן זללה"ה ע"ד התו' בשמעתינן בסי' קכ"ד לדף פ"ט סק"ג.

שם גמ' אלא שמואל כר"ש כו', ישוב הסוגיא לפרש"י ולרשב"ם

טו. **שם** גמ' אלא שמואל כר"ש ס"ל כו' אם אחריות בכלל מימרא דשמואל ע"כ דשמואל כר"ש ס"ל, אם כפרתו, או כמ"ש ס"ק י"ג דאחריות לא מימעט מאבוד דעיקרו למעט דחויין שיש חסרון בקרבן מעצמו, אבל לפרש"י דהו"מ למימר דאחריות לאו אבוד הוא הקשו תו' דה"נ הו"מ למימר דכרבי ס"ל וחדא קאמר ולא מיירי אלא באבודין, ונראה דאי חדא קאמר אין סברא לפרש דבריו

שנעלם מעיניו שעה מועטת, הרי לא הפריש מכח זה כלום, ואפשר דלשיטתם אם הפריש שנים לאחריות ונאבדה אחת או שתיהן והפריש אחרת תחתיהן והקריבה ואח"כ נמצאו הראשונות ירעו כיון דתחלת הפרשתן לאחריות, ולפרתו' היינו לספק הקרבה, ולפ"ז ניחא דמשכח"ל כדינא דאבודין דמתני' ומ"מ קרב שלמים, אבל לפמשנ"ת לעיל סק"ט וכן למשמעות הסוגיות בפ' ולד חטאת וכמשנ"ת לעיל ס' סק בכה"ג נמי ימותו, ולכן ליכא לאוקומי בכה"ג מילתי' דשמואל, ובדין אבד אחר שנקבע עי' לק' ס"ק ט"ז.

תוד"ה הפריש, בקו' הריב"א

יד. **שם** תוד"ה הפריש קשה לריב"א כו', נראה דמאבוד ל"ק להו דכיון דאבוד דחוי הוא או דכמאן דליתי' דמי שפיר מפריש אחר, אבל בדקאי קמא קשיא להו איך שניהם קדושים בקדושת חטאת, ונאפשר דבפסח ל"ק להו מפני שיכול למשוך ידו, אבל בחטאת, זו שהפריש ע"כ תשאר ג"כ חטאתו, ול"ק להו נמי ממותר דמעות, דקדושת דמים שפיר חיילא אטפי מן הצריך, דכל ענין קדו"ד הוא כעין אחריות שייכא מהם קרבנו, והיינו כסף אשם וכסף חטאת דיהודיע, אבל הא קשיא להו היכי חיילא קדוה"ג הראוי' להקרבה אתרוייהו, מיהו ע"כ חזינן מאבודה ונמצאת, דלא פקעה קדושה מחד מינייהו ושניהם ראויים להקרבה כדאמר תמורה ט"ו א' מגין שאיזו מהן שירצה יביא, וש"מ דשייכא קדושת חטאת בשתים, ובאמת אין חידוש בקדוה"ג טפי מקדו"ד דאף באינן ראויין להקרבה זו אמרי' מיגו דנחתא לי' קדו"ד נחתא לי' נמי קדוה"ג, כגון מפריש נקבה לפסח במתני' דבסמוך עי' תמורה ב', וכ"ש מפריש בהמות הראויות להקרבה זו לדמיהן דחיילא עלייהו קדוה"ג, וכיון דידעינן דין מותר בדמים דקדוש, ממדרש יהודיע, או מהא דידעינן דמהני קדושת דמים לקרבן, [עי' תלל"מ נזיר כ במעות סתומין, ולע"כ היכן המקור לדמי

שם ואע"ג דלר"ש אית ל' לק' כו' צ"ע מאי קו', הא כתבו תו' לעיל צ"ו ב' דמודה רב היכא דדחייה בידים וה"ה ר"ש, וא"כ מצי שמואל למיסבר כותי' לגמרי, ואולי כונתם לומר דמהכא ליכא לאוכוחי דמודה ר"ש לדינא דמתני', דברש"י צ"ח א' ד"ה ש"מ אמנם כתב דמרישא דמתני' נמי שמעינן דבע"ח נדחין, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה תמורה סל"ה סק עיי"ש.

שם ואין ר"י יודע כו', וממנין חמש חטאות נמי שמעינן לה, דאם איתא דדין כיפרו בעלים דוקא באבדה הוא, א"כ הו"ל לפרושי עברה שנתה נמי בכיפרו הבעלים דוקא, והו"ל ד' חטאות, אבל כיון דכיפרו בעלים בכל ענין מתה, ע"כ דעברה שנתה הינו דין נוסף, אפי' בלא כיפרו הבעלים.

שם שמואל כרבה ס"ל כו', בקו' החזו"א

טז. **שם** גמ' שמואל כרבה ס"ל כו' הק' מרן זללה"ה בסי' קכ"ד דאכתי קשה מאבד אחר חצות שכבר נקבע דבחטאת מתה ובפסח ירעה, ולכאו' גם בל"ק יש להק' כן דבהפרישו קודם חצות ואבד אחר חצות לר"ז ירעה ואילו בחטאת מתה, והוכיח מזה דאע"פ שכבר נקבע אם אבוד הוא בזמן שחיטה אינו נדחה, ולכאו' אכתי קשה מאבד אחר חצות ונמצא קודם שחיטה דבפסח ירעה לר"ז ובחטאת כה"ג מתה לרבי, וראיתי שכבר הק' כן מרן זללה"ה שם, וכתב לתרץ דכיון שאבד והוצרך להפריש אחר תחתיו, בטלה קביעותא דחצות, אבל מל"א אליבא דרבה לא קשה, דאכתי אליבא דרבנן קיימינן דבנמצא קודם שחיטה בחטאת נמי ירעה, וה"ה בפסח לרבה.

ונראה דאפי' אם נימא דלמאי דמוקמינן שמואל כרבה הוה מפרשינן דאתא לאשמועינן דין נוסף דאבוד בשעת כפרה קרב שלמים, מ"מ לפי האמת דלא איירי שמואל בהכי קשה לחדש כזאת, דבשלמא באבוד בשעת הקביעות יש סברא לומר דאינו נקבע

באבודין לחוד דא"כ למאי הלכתא נקט כללא דכל שבחטאת כו', הרי אין הכלל הזה מועיל אלא לדין אבוד, ובשלמא אם הכלל מתאים גם בדינא דכל שבחטאת רועה שפיר נקטי' לסימנא, אבל אי חדא קתני אית לן למימר דבכל מילי מיירי.

ובל"א נמי קשה לפרש מילתי' דשמואל באבודין דוקא אי ס"ל כר"ש, דהא ר"ש לית ל' ענין אבודה כלל, אלא כל שנתכפרו בעלי' באחרת מתה, ומה שי"ך למינקט כללא לפי אבודה.

ולפרש"ב נחא הכל, וגם לשון אלא מיושב טפי לפירושו, דלעיל א' לא קאמר אלא שמואל כרבי ס"ל, מיהו י"ל דהכא משום שינויא דחדא קאמר נקט אלא, (ובל"א נקט אלא משום דשמואל כר"ז), וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ב דמילתי' דשמואל מתפרשא דדיחוי דפסח אינו מענין דיחוי דחטאת, דכל שבחטאת דחוי, כה"ג בפסח קרב שלמים, אלא שיש אופן מסוים דפסח הוי דחוי, וכיון שזה דין בקביעות דחצות ולא בזמן הכשר הקרבן, שי"ך לומר דכל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים, דהדיחוי שבחטאת הוא גורם למיתה אינו דיחוי בפסח כלל, והדין המיוחד בקביעו' דחצות הוא מהלכות פסח, ואין זה מחייב שיכנס בהאי כללא, אבל אי שמואל באבודין קאמר ע"כ לכלול בדבריו כל הלכות אבודין וכמשנ"ת.

ואפשר לכלול בדבריו גם תמורת חטאת וחטאת שמתו בעלי' דכוותה בפסח משכח"ל דקרב שלמים, אבל א"צ לזה דדבריו מתפרשים בהלכות דיחוי דמתני', ולא בדין בע"ח נדחין, וכמש"כ, ועתו' בסמוך ואע"ג דלר"ש כו'.

עוד בדברי התו'

שם בא"ד דלאו אבודה היא כפסח קודם חצות כצ"ל, וצ"ע במהרש"א, שו"ר ברש"ש שכ"כ.

בפסח ואכתי שלמים הוא כקודם הפסח, וכן לא חשיב נראה ונדחה, וכמו באביו גוסס לק' צ"ח א' דלא קבעתי' חצות, כיון שידוע שלא יהא ראוי, אבל משנראה בחצות אין מעלה באבדתו, וה"ז כאבוד בשעה שנפגם המזבח או בשעה שהמיר בעליו או נשתטה, ואפי' אם התם לא חשיב דיחוי, הכא גרע, כיון שהקביעות משוי' לי' כהובא לפני המלך והי' מקום לומר דאבדתו ג"כ כדיחוי דמיא אלא דחשבינן לי' כנעלם לפי שעה, ואיך יש להסתייע בזה שלא יחשב דיחוי כשנדחה לגמרי, אין זה אלא כדיחוי קבוע נוסף לדיחוי העראי, (תדע דאביו גוסס לאחר חצות נדחה, ואמאי לא נימא דבשעת הגסיסה הו"ל כאבוד, ואבוד בשעת מיתה אינו נדחה לפי' זה).

ועוד דאכתי לאו שעת כפרה קובעת כבחטאת, אלא השעה שמשכו בעלים את ידם ממנו, דנמצא אחר שחיטה קודם קבלה קרב שלמים, ובחטאת קודם קבלה מיהא תרעה, וגם אין משמעות בסוגיין לשני עניני דיחוי, ומשניהם אבוד מציל, ור"ז נמי מודה דגם שעת שחיטה מדחה ומהני לה אבוד, וכן הא דקביעות בטלה באבד, כ"ז קשה לחדש מכח הקו' דלרבה מי ניחא, ועוד דאכתי תיקשי מאבודת לילה (וגנובה וגזולה) דבחטאת רועה ופסח בנמצא אחר שחיטה קרב שלמים, וי"ל בזה דסבר כל"ק דתמורה כ"ב ב', ועוד דאף בחטאת בחזרה ואבדה בשעת כפרה נראה דרועה לרבנן.

ובעיקר הדבר נראה דבפסח אין ענין בשעת כפרה כלל, ואין הנדון אלא בשעת

הקביעות, ולכן לא נכלל בדברי שמואל הדינים מאחר שנקבע, ואין לנו בשמעתין אלא נדון אחד מתי נעקר שם שלמים ממנו ונקבע בפסח, וכן לענין נראה ונדחה, ובאבוד אינו נקבע, אבל הנדון דאבוד אינו נדחה הוא דין נוסף בסברא אחרת, ואין מקור לזה כלל, וראיתי בתו' רי"ד שאמנם הק' אמאי לא פריך מאבד אחר חצות דבפסח רועה ותיריך דהו"מ לאקשווי, וצריך עוד להתיישב אם יש לזה הוכחות בסוגיין, אבל לפי הנראה בסתמות הגמ' והראשונים לא מצינו מקום לחדש כן, (והא דלא קבעה זמן שחיטה אחר שחיטה לרבה, היינו משום דתו ליכא מצות פסח, וכמו נמצא אחר מיתת הבעלים דאינו נקבע, בק"ו מגוסס, מלבד שכבר נפסל בהיותו בלא בעלים, ופסח פסול אינו נקבע, שכבר הוחלט לשלמים), ולפמ"ש ס"ק ס"ח ממתני' צ"ח ב' יש לדקדק דאפי' אבוד נדחה, ויש לדחות.

בענין רבי ורבנן דחטאות המתות כבר נתבאר לעיל ס' ס"ק י"ח ע"פ דברי התו' דסתמא דגמ' נקטה דלרבנן אבודה בשעת הפרשה בכל ענין רועה אפי' נתכפר באינה אבודה, ולרבי בכל ענין מתה, וכך מתפרשא סוגיין, ומרן זללה"ה דקדק בזה לשיטתו אליבא דר"ה ור"א.

במעמא דאבודת לילה בפסח יש בו דיני אבוד, ומ"ש מחטאת, דלכאור' אם הטעם דחשיב כלאחריות יש להשוותן, עמשנ"ת בזה לעיל ס' ס"ק כ"ט בארוכה, (ובאמת במתני' לא הוזכר שאבד ונמצא, אלא שנמצא).

סימן ח

הערות ע"ס המסכת

א. בדיני ביעור חמין

ד' ב' בפלוגתת תו' ורמב"ן בבאור הביטול

ד' ב' גם לפתרו' נראה דביטול דמהני בפחות מג' היינו משום דהוי בלבו ובלב כל ישראל, וכיון שהסכמת ההפקר קרובה ומפורסמת תו לא חיישינן להצריך ג', וכן להרמב"ן דוקא כמשככים לאיסור התורה שייך ענין ביטול, אבל קודם זמן איסורו לא מהני לחול מיד כיון שאין כאן דין ששייך לומר שמבטל רצונו להסכים לרצון התורה, וענין ביטול דומה ליאוש דיאוש ברשות לא מהני ורק כמשככים למצב קיים מהני יאוש, וה"נ ביטול, ומה"ט לריה"ג לא שייך ביטול גם על ההנאה, דכיון שמן התורה רשאי ליהנות אין כאן למה להתבטל, וכן לפתרו' בעינן ג'.

שם הא כיצד לרבות כו' הלשון משמע דקשיין קראי אהדדי, אלא תו' לשיטתם ל"ק להו קראי, דקושטא הוא דמצות תשביתו היא רק בזמן האסור, וכתוב דשבעת ימים קאי נמי אביטול, ולכן הוצרכו לפרש דמייתורא דריש.

ה' ב' והלא כבר נאמר, עיקר הקו' מסתירת הפסוקים

ה' ב' והלא כבר נאמר, לכאו' הו"ל לאקשווי סתירת הפסוקים, אלא דלא נחית לפרושי הכל בקושיא, אבל באמת כל הדרשא מסתירת הפסוקים, דיראה משמע שאינו מוטמן, ודוקא לך, ואפי' בכל גבולך, ופרש"י דהשתא פריך ל"ל בבתיכם והלא כבר נאסר בכל גבולך, והדר מפרש שאר הסתירות.

ואי לאו גז"ש הי' אפשר ליישב המקראות דבבתיכם אפי' מוטמן ופקדון אסור ואפי'

בצק שביד נכרי אסור להשהותו בביתו, ובכל גבולך אסור רק יראה ושלך, והיינו דאמרינן בסמוך ועדיין אני אומר כו' פי' דאפשר ליישב סתירת המקראות בע"א, וקמ"ל גז"ש ליתן של זב"ז וע"כ לחלק בין פקדון לבצק בידו, (ולאשמועינן דאפי' פקדונות מוטמנין אסור, דאי הוה כתב לשון ימצא גבי לך, הוה משמע דרק שלך לא ימצא אבל של גוי רק לא יראה), ועי' לק' ה' א' בדרשא דר"א מבבתיכם, ושם אי הוה כתיב בכל גבולך גבי ימצא לא הוה משמע מצוי בידך.

שם אבל אתה רואה כו' יכול יטמין כו' מדלא קאמר יכול אתה רואה כו' ש"מ שד"ז אמת והיינו דדייקינן בגמ' שזה סותר להא דאסרינן פקדונות.

באור הס"ד לאביי לאסור דוקא בכבשתו

שם אין אלא בנכרי שלא כבשתו כו' לאביי ס"ד דדוקא בכבשתו אסור, ויש לעי' מ"ט הא בשלא כבשתו חייש לאחריותו טפי, ואפשר דכשקיבל עליו אחריות אינו מרגיש כגנב כשנוטלו, שאינו אלא חמסן, ובכבשתו לא חייש לזה, ולכן חשיב כמצוי בידו.

שם בבורות בשיחין ובמערות מנין, פי' דהו"ל כמוטמן ומקרא דלא ימצא לא איתרבו, ת"ל בכל גבולך, ואגז"ש סמך.

שם ועדיין אני אומר כו' עי' לעיל.

בגדר קבלת אחריות שיחשב ברשותו

שם הא דקביל עלי' אחריות כו' לכאו' אין מקום לומר דדוקא קבלת גניבה ואבידה בעינן, דבשלמא להצריך אונסין י"ל דהו"ל כברשותו לגמרי, ולומר דסגי בקבלת פשיעה יש לפרש דכיון שיש לו ענין בקיומו חשיב

בלא התיחסות מה הגוי מכניס שם, ולר"א מיירי בקיבל שמירה על החמץ, אלא שהתנה עמו שיהא במקום המושכר לגוי.

ל' ב' מתני' אחר הפסח מותר בהנאה, מ"ט הוצרך להזכיר שאחר הפסח

ז' ב' מתני' אחר הפסח מותר בהנאה, לשון אחר הפסח מיותר דבפסח עצמו פשיטא דאסור, ולכאור' ר"ל דזמן פרעון אחר הפסח, וכן יש לפרש בברייתא ל"א א', וכן פר"ח שם ומיושב לשון עובר, ורש"י ל"א ב' ג"כ פי' כן לשון עובר דבריתא, אלא דבע"א דקתני לשון אחר הפסח סבר לפרושה כמתני', ולמש"כ אף במתני' יש לפרש כן.

יש לדקדק לאביי למה מלוה בשטר משמט, וי"ל דכדי להגיע לגבית הקרקע צריך לנגשו תחלה שיתן לו מעות ואם אין נותן גובה קרקע, ולכן משמט כיון שא"י לנוגשו דמים תחלה, משא"כ במשכון גמור שקנהו, - יש לדקדק איך הלוה מביא ביכורים וקורא, ואם יגבנו אגלאי מילתא דשלא דין קרא, ול"מ כן.

ב. בפסול היסח בדעת בקדשים

ל"ד א' שאם יבוא אליהו כו', מ"ט נקט הכי ז"ל א' ר"י אמר פסול טומאה שאם יבא אליהו כו' להכי נקט אם יבא אליהו לומר דבשאר הוכחות שלא נטמא לא מהני, ואף באופן שבלא הה"ד הי' סגי בשמירה זו, כגון שהטמינה בכותל שאפי' הלך מביתו חשיבא משומרת דאין לחוש לטומאה במצב זה, ואפ"ה אם הסיח דעתו מלשמרה חשיב שיש כאן ספק טומאה, דכל שאינו שם לבו למה שיארע בה הרי כל האופנים בכלל ספק, אף אלו שאין ראוי להסתפק בהם, וזהו הפסול שנתיחדש בהה"ד, ויש להסתפק תרומה טהורה ששתלה דלא שייכא בה טומאה אם נפסלת בהה"ד, ואפשר דכל שאין שייכות טומאה בשום צד אין בזה חסרון הה"ד דכנתן דעתו

ברשותו, אבל הפשרה דבעינן גו"א צ"ב, ובפשוטו נראה דסגי בפשיעה.

ו' א' לא ימצא ל"ל, מניין היו יודעים איסור הטמנה

ז' א' לא ימצא ל"ל, אין להקשות דמבעי לי' להטמין, דה"ק ל"ל קרא דלא ימצא לכתוב קרא דלא יראה לך לחוד, ואי משום הטמנה לכתוב לא ימצא לך, דכיון דמפרשת קרא בדבר שדינו כממון א"כ לך מיקרי, וכל מה שהוצרכנו שתי מקראות הוא לאשמועין דלא בעינן לך.

קבלת אחריות על חמץ נכרי שאינו ברשותו **עיקר** הדבר נראה דהכא לא חשיב כממון כיון שמותר לקבל אחריות על חמץ של נכרי כשאינו מכניסו לרשותו (כמו חברת ביטוח), וכמ"ש תו' ד"ה יחד, וש"מ דהגורם לממון לחוד אינו גורם איסור, ותו' צריכינן פסוק לאסור כשקבלו לרשותו.

שם ובצקו בידו, יתכן דמתפרש דמקרא דלא ימצא הוה מרבינן אפי' בידו.

מפרש"י נראה דלא נחית לנדון קבלת שמירה בלא אחריות, דיש רק שני ענינים או שמקבל לשמרו וממילא זה באחריותו, או שאינו מקבל שמירה רק נותן לו רשות להניח שם.

חמץ המונח במקום הפקר אי מקרי מצוי בידך **שם** רב אשי אמר כו' למסקנא נראה דאף במקום הפקר מיקרי מצוי בידך כל שאין עיכוב דרשות אחרת, ולפ"ז א"צ לבבתיכם להתיר יחד לו בית, אלא ה"ק אע"פ שהוא בבתיכם דוקא המצוי אסור, [ועי' ע"ז שם דשכירות לא קניא], - נראה דקדן זוית בביתו אסור לפרתו, דדוקא כשצריך ליכנס לרשות אחרת שרי, אבל לפרש"י שזהו ענין אחר דלא קביל כלל, בזה אף בביתו שרי.

אם ר"פ ור"א פליגי יש לפרש דר"פ מפרש יחד לו בית וקבל שמירה על הבית בלבד

דמי, ועכ"פ משמע דר"י ור"ל לא נחלקו מה נקרא הה"ד, ואם לר"י בכה"ג ליכא פסול טומאה, ה"ה דלר"ל נמי כשר.

לר"י השמירה היא רק מטומאה, ומ"מ הה"ד פוסל טפי מטומאה, כדמוכח לק' ב' דעל פסול טומאה הציץ מרצה ולא על פסול הה"ד, ועמהרש"א, וכן בשמעתין אע"פ שנטהרה התרומה מטומאתה מ"מ פסול הה"ד גרע מטומאה ודאית, ויש להבין מ"ט, וי"ל דכל שהדבר מושלך ואין מאורעותיו ידועין חשיב פגם טפי ממאורע ידוע, שזה כהושלך לאשפה.

אם יש איסור היסח הדעת בקדשים שנפסלו

ויש להסתפק אם מותר להסיח דעת מקדשים שנפסלו בטומאה או בדם ובבעלים, דכיון דחזינן שע"י הה"ד נקבעין בפסול גמור, שא"צ ע"צ, ואין הציץ מרצה, ש"מ דמצב זה חמור יותר ויש מקום לאסור להסיח דעתו, או"ד כיון שנפסל אין מצוה בשמירתו ומותר להס"ד, והא דקתני דבעו ע"צ והציץ מרצה, היינו כשאירע שלא הס"ד, כגון שנתן דעתו לשמרן כדי שהציץ ירצה, או שנטמאו לפניו וקמ"ל שאסור לו לשרפן מיד, דברגע זה ליכא הה"ד, או שמונחין עם קדשים אחרים וע"כ שומר כולן, ואם נימא דבקדשים אסור משום שע"ז א"צ ע"צ ואין הציץ מרצה ובתרומה מותר, יתיישב סתמות הדברים דבתרומה קתני אסורין באכילה ובקדשים קתני ע"צ והצ"מ, (וכמ"ש מהרש"א), דאמנם דינא הכי הוא דבקדשים סתמא לא הס"ד, אבל לפ"ז צ"ל שלא זרקו ללול אלא חטה"ע שכבר הס"ד, שהרי כתבו תו' דבלול הוי הה"ד.

ומדברי התו' נראה דאין לחוש לזה שע"י הה"ד א"צ ע"צ, ואכתי יש לדון בהני שהציץ מרצה אם מותר להס"ד, דגורם ע"ז פסול שלא ירצה הציץ, א"נ שלא יזרק הדם לר"י.

ואאמו"ר שליט"א הוכיח מהתוספתא דהאי פסול חטה"ע היינו חטה"ע הבעה"ס, וש"מ דמותר להשליכן ללול ולהסיח דעתו אע"ג דספיקא נינהו, מיהו למ"ש במקו"א דמצותן בשריפה מדאורייתא בודאי, [ולא רק מספק שילדה ודאי והו"ל נותר], י"ל דמותר להס"ד ולקיים מצות שריפה, שאין הקרבן נפגם כ"כ דלכך בא מתחלתו, ול"ד להני שנפסלו בדם ובבעלים, ומשמע בתוספתא דזבחים פ"ז דאיכא תנא דס"ל דלא בעו ע"צ, והיינו משום דחשבינן להו מצותן בכך, ומ"מ פשטות הדברים דמותר להס"ד, וצ"ע.

בקו' הגרע"א מ"ט לא פריך לר"ל ממתני' דשקלים

בשקלים פ"ז ה"ב תנן דאברים וחתיכות הנמצאין בעזרה וכן הנמצאין בירושלים תעובר צורתן ויצאו לביה"ש, וכבר הק' הגרע"א ז"ל מ"ט לא פרכינן מינה לר"ל, דאפי' נימא שהעזרה משומרת אכתי ירושלים אינה משומרת, ובירור' שם באמת הוכיחו ממתני' דהה"ד טעון ע"צ, [ולכאור' ע"צ דשלמים היינו שני ימים, ולפי שאין שורפין בלילה ממתין עד בקר שלישי], ויש להוסיף דממתני' הוא קושיא אלימתא טפי לר"ל דדוחק לאוקמה כדתני רב"א לפי שנשנית סתמא, ועוד דקושטא הוא דר"י בנו של ריב"ב סבר דתני רב"א כדאמר לק' ע"ג ב', אבל ממתני' קשה.

ואפשר דבמתני' יש לחוש שהבעלים לא הסיח דעתו מהם, ואף דלענין ממונא מותרין דיש לתלות באבידה, מ"מ לענין לשרפן מיד יש להחמיר ולחוש שהבעלים יודע מקומם ועדיין ראויין לאכילה, וא"ת איך אפשר לחשוב כה"ג הבשר כמשומר, וי"ל דכיון שיודע מקום הנחתו וכאן נמצא כאן הי', יודע לישאל על מצב זה אם הבשר טהור, וכיון דבעזרה סתמא טהור וכן בירושלים הו"ל ס"ט ברה"ר חשיב שפיר כמשומר, אבל

שאין הסימנים נראין בו, ואם יש כיו"ב שהחמיץ אסור, [ולא שייך לדון לקולא בכיו"ב שלא החמיץ, דכל בצק שבעולם יש לחוש בו שהחמיץ ואין הסימנים ניכרין בו], וכיון שנתחדש במשנתנו דפעמים שהבצק מחמיץ ואין סימנים ניכרין בו, שאלו בגמ' א"כ גם בדליכא כיו"ב יש לחוש, ופירשו דעד מיל אין לחוש, ואחר מיל יש לחוש בכל בצק אע"פ שאין סימנים נראין בו, ולפ"ז כל הסימנים דשיאור וסידוק נאמרו קודם מיל.

אבל ברש"י משמע שזהו בצק מיוחד, אבל סתם בצק אין חוששין לו כ"ז שאין הסימנים נראין, ולפ"ז אפשר דאף לקולא אזלינן בתר כיו"ב, והא דקתני במתני' רק האיסור היינו משום דס"ד דמותר כ"ז שאין סימנים נראין, וקצת יש לדקדק כן מדלא קאמר לא החמיץ כיו"ב מאי, מיהו י"ל דעדיפא ליה למבעי בדליכא כיו"ב, וצריך לעי' בהמשך, ולע"כ.

ה. בלאו דלא תשחט את הפסח על החמץ
פ"ג א' מתני' ר"י אומר אף התמיד רש"א הפסח בזמנו כו' ר"ש ור"י בתרתי פליגי דר"י סבר תמיד אפי' בי"ד חייב ושאר זבחים פטור, ור"ש מחייב שאר זבחים ודוקא במועד, ומסתברא דלר"י ה"ה במועד דהא במועד חמיר טפי, וטעמי' דר"ש דקודם פסח לא חמיר איסור חמץ כ"כ, ולא חייבה תורה אלא על הפסח שהוא שייך באיסור חמץ, שו"ר בירו' בזה.

יש להסתפק לר"י תמיד שלא לשמו שהוא כשר אם חייבין עליו, ובסברא נראה דלא קרינן ב' זבחי המיוחד לי, לא מיבעיא אם א"צ שני גזירין אלא אפי' אם צריך, עי' מנחות פ"ט ב', מ"מ לא מיקרי המיוחד לי אלא בחובה ולא בנדבה, ולפ"ז מיושב שרק ר"ש שנה דיני לשמו ושל"ש, דאילו לת"ק ור"י הדבר פשוט שהכל תלוי בזבחי המיוחד לי שיוצאין בו יד"ח, ולא מיבעיא היכא

כשהסיח דעתו מלשמרן אע"פ שחושב שיוודע המאורעות לא סמכין עלי' כההיא דאמרי' תגיגה כ' א' ארי"ש כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא.

בתו' הקשו מההיא דלעיל כ' ב' דנולד בה ס"ט שרינן רק גרמא ולא לטמאה בידים, נראה דעתם ז"ל דמהא דשרי לשרפה מיד יש ללמוד דשרי נמי לטמאה כיון דלאיבוד אזלא, דכל שמותר לאבדה מותר לטמאה, ולכאוי' קו' זו? הקשו בירו' סופ"ק, ומשני בשעדיין משמרה, וצ"ע בפ"ח דתרומות לא זוהי טמאה שאני מזהר כו' ומרן זללה"ה ב ס סק תירץ דאסור לטמאותה אע"פ שנאסרה משום הה"ד.

הה"ד דאדם וכלים לכו"ע אינו פסול הגוף שהרי נטהרין ע"י טבילה.

ג. בדין צירוף ה' המינין לכזית

ל"ה ב' ומצטרפין לכזית, במנח"ח מצוה י' דן למה לא נתבאר ד"ז גבי מצה, והביא מהרע"ב שכתב דקאי נמי ארישא, והדין ודאי אמת, ונראה דלא איצטרך לאשמועינן אלא במרור, שהחמשה מינים אין טעם מרירותן שוה, דיש חריפים ויש מרים ועוד, ולכן הי' מקום לומר שיבטלו זא"ז ולא יצטרפו לכזית, שאין כאן טעם כזית במרירות או בחריפות, אבל במיני דגן הרי בבלול פשיטא דמצטרפין אפי' לחלה, ובאכילה הרי רק יש לדון בבלול אבל בזא"ז ודאי דכל שאכל כזית מצטרפין.

ד. בדין בצק החרש

מ"ו א' בצק החרש וכו' בפלוגתת רש"י ורמב"ם
אם מיירי בכל בצק

מ"ז א' בצק החרש אם יש כו' לפי' הרמב"ם מיירי בסתם בצק, והכונה בצק שלא נראו בו סימני חימוץ ולא עוד אלא שהוא חרש דהיינו מסימנים שלא החמיץ, כיון שאינו משמיע קול כבצק התופח, אפ"ה יש לחוש

בפסח שמנווייו נקבעים בשחיטה ושלא לאוכליו פסול, אבל שאר זבחים שאין דין שינוי בעלים בשחיטה, ה"נ דאין חמצם מחייב את השוחט, ויש לדחות דמ"מ חשיבי בעלים כמביאין הדורון, וכמו שיש לדון בהקטרה ע"י להלן, ומהא דנקט ר"ש בברייתות דיד"י אחד מבני חבורה אין רא"י, די"ל דנקט לרבותא דסגי באחד מהן לחייב, וכש"כ שאר זבחים דסתמן לאדם אחד.

עוד יש להסתפק במקטיר אימורין ויש לאחד מבני חבורה מא"י, מי אמרין בני חבורה לא אגידי באימורין, דנהי דלכתחלה לא אכלי קודם הקרבנות אבל הקטרותן ממצות הכהנים, או"ד סו"ס הם ריצוי של קרבן הבעלים, ומשכח"ל שאכלו הבעלים הפסח ומקטירין האימורין אחר חצות, או שנטמא הבשר או שהבעלים טמאין, [מיהו בזה יש לדון אף בשחיטה של מנוי שאינו ראוי לאכילה, ולכאורה לא קרינן ב"י זבחי, אבל כשה"י טהור ונתכפר בו שאני].

ולכאורה יש לדייק מדהשמיט ר"ל הקטרה, וכן בברייתא קתני לשוחט או לזורק ולא קתני מקטיר, ואם נימא דמקטיר חייב רק על של עצמו, ניחא שהפרידן התנא לומר דדינא דבני חבורה לא קאי אמקטיר, וכן באידך ברייתא י"ל דדוקא בפסח יש דין בעלים, ולאפוקי עוף וזבחים דמיירי בסיפא, ולכן שנה זורק ברישא.

ובזה מדוקדק מאד הא דרבי רחמנא דין הקטרה בהיקישא דבעלות על החמץ, ולכאורה הו"ל לרבייה בעשיי, אבל השתא שדינו שונה ואינו חייב אלא כשהחמץ שלו, ניחא דרבייה רחמנא במקום הבעלות לומר דוקא כשהוא בעל החמץ.

ושמעתי מאמור"ר שליט"א שהדבר תלוי אם עיקר האיסור על הבעלים והוסיפה תורה לחייב השוחט והזורק, או דעיקר האיסור על העובד, והוסיפה תורה על הבעלים, ואמנם

דפסול דאין חייבין עליו, אלא אפי' בכשר, כגון תמיד של"ש, או פסח של"ש דשלמים הוא, פטור, וניחא בזה דרק לר"ש משכח"ל חיוב במועד (חוץ מתמיד לר"י), וצ"ע ברש"י שפי' דר"ש לטעמי' בדין שחיטה שא"ר, דלכאורה כש"כ לת"ק ור"י דלא מיקרי זבחי, ועי' ירו' דמזבחי שמעין שהזבח כשר.

יש לעי' קטנים שיש להם חמץ והם בני חבורה למ"ד שה לבית אבות דאורייתא אם חייב על חמץ שלהם כשאינם מוזהרים, ומסתברא דקטנים כגדולים לענין זה, וכן במחו"כ.

מסתברא דבתמיד לא אזלינן בתר כל ישראל כבני חבורה, [וגם יש ישראלים הרחוקים שמתרים בחמץ עדיין], כיון שאינו מוטל על כל יחיד חלקו, אלא המצוה על כולם, משא"כ קרבן שותפין.

בתו' כתבו דלא שנה עליו הכתוב לעכב, ובתו' הרשב"א כתב דתרי קראי כתיבי לעכב, ולהכי איצטריך זבחי, כמ"ש בירו', ולכאורה נראה דרק אליבא דת"ק ה"י מקום לומר שזה דין בפסח, אבל בשאר זבחים ודאי מסתבר שזה איסור בעלמא ואינו בעיקר הקרבן, ואמנם לר"ש דדריש זבחי לא מייתי קראי, ועי' ירו' דח ד קרא למועד, ולת"ק דמייתר, איצטריך זבחי להכשיר הקרבן, מיהו ע"כ דאתא לדרשא.

שם במשנה ושאר כל הזבחים כו' יש להסתפק אם חייב גם כשיש לבעלים, או"ד שאני פסח שמצות האכילה מוטלת על הבעלים דוקא, ואגיד בקרבן, אבל שאר קרבנות נהי דבעלים מתכפרין אבל אינם פוגמין בעשייתו על החמץ, והכי משמע מדרשא דקיימי עלי' משום לא ילין, והיינו כשמוטל עליהם האכילה, ויש לדחות דגילוי מילתא בעלמא הוא, ועיקרו לומר דהאיסור גם על הבעלים, [ול"ד לתמיד כמ"ש"כ לעיל], וקצת משמע מדמיחייב בשחיטה דד"ו רק

בכלל, אבל לת"ק דדוקא בפסח יש לפרש דהיינו עיקר הקרבן והיינו דוקא בזריקה, וכאן חזינן בגמ' דלא תלוי בזה, ואף בשאר זבחים דוקא על הריצוי מיחייב דמעכבי כפרה, וזה מסייע לומר דהתם נמי עיקר החיוב על הבאת הבעלים ולא על השירות, ולכן תלוי בכפרה.

יש להסתפק אימורי שאר זבחים בליל ט"ו לר"ש מאי, ולכאורה למש"כ הטעם דמשום דבל יראה דמועד חמיר, השתא נמי כל הקרבנות בכלל, אבל יתכן שאין קרבנות שנשחטו בשחרית על החמץ בכלל איסור זה, וכן נפ"מ לר"י באימורי תמיד של שחר, - יש להסתפק מנחה לר"ש במועד מאי, ואפשר דדוקא זבח, אבל בברייתא הזכירו קמיצה, ועי' ירו' דאיכא דממעט עוף מזבח.

שם למאי הלכתא פלגינהו כו' עי' ירו' בזה.

שם תוד"ה טעמא, ולרש"י צ"ל דכיון דסתמא לשמו שפיר שונה התנא לשמו, הלכך דוקא דשלא לשמו עיקר.

ו. הערות בפרק כיצד צולין

ע"ד א' ונותן את כרעיו ואת מעיו לתוכו, אם הם חתוכים או מחוברים

בפ' כיצד צולין ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו, פירושו כמ"ש אאמור"ר שליט"א שהם חתוכין דבשלמין אינו מקפלן לתוכו, ובני מעיו ודאי כן, ולשון רש"י בחומש משמע שהם מחוברים, אבל ברמב"ם ומאירי מבואר שהם חתוכין, ונראה דמדכתיב על כרעיו ועל קרבו מוכח שהם נפרדים, דלשון על נאמר בדבר נפרד ששייך בלעדו, והשמיענו הפסוק שיצלה עמו, אבל במחבור א"צ להזכיר על, וזהו שדקדק הפסוק ולא כתב על ראשו דכאן הראש מחובר, כדתנן ותוחבו מתוך פיו, ובזבחים נ' א' דרשינן בפרים הנשרפין שטעונין ניתוח בזמן שריפתן ונראה דהיינו נמי מדכתיב על ראשו ועל כרעיו, דמשמע שהם חתוכין, ומש"ה דריש ג"ז

מבעיא דר"א משמע דעל העובד פשיטא טפי, אבל לקושטא דמילתא מסתבר לי' דעיקר האיסור על הבעלים, ומה"ט מסתבר לי' דבשאר זבחים נמי חייב על חמץ של הבעלים, וה"נ בהקטרה עיקר האיסור על של הבעלים, וכ"מ ברמב"ם דחייב המקטיר על חמץ של בני חבורה, ובירו' ג"כ משמע דמקטיר שוה לאינך, דדנו שם אם המקטיר חייב אע"פ שאינו מעכב כפרה, עי"ש, ולפ"ז יש לפרש דהיקשא גילוי מילתא בעלמא הוא לחייב אמקטיר, והא דקתני בברייתא זורק ברישא, ה"ה מקטיר, ונקט עוד אחד בהדי שוחט, דלא נימא שדין בני חבורה רק בשחיטה שנקבע מינויים, ועי' תוספתא ששינוי הסדר ג"כ משמע כהרמב"ם, וכ"נ מלשון הגמ' דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה דשמע דלגמרי מקיש להו, ועמש"כ עוד להלן.

ס"ג ב' א"ה אפי' לאחד כו'

ס"ג ב' א"ה אפי' לאחד בסוף העולם נמי, לכאורה יש לנקוט דר"א כו' יוחנן דא"צ בעזרה, ומתפרש אחד שהוא וחמצו עמו בסוף העולם, ורש"י הזכיר בעזרה לומר דעיקר הקושיא מפני הגברא שאינו מחבורה ואינו במקום השחיטה כלל.

שם הואיל וישנו בכלל הלנת אימורים, ודאי דאין השוחט והזורק חייבין על בעלות הכהנים כולם, וע"כ דגלי קרא שגם אימורים בכלל על חמץ, ושוב מפרשינן מסברא דהיינו איסור הקטרת אימורין, ואיכא מ"ד מה"ט דלא מקשינן לענין זה.

ס"ד א' ואידי ואידי ר"ש היא

ס"ד א' ואידי ואידי ר"ש היא, יש לדקדק למאי הדר קאמר לה, הרי כבר הזכירו מעיקרא הא והא ר"ש, ונראה דהיינו לומר דפלוגתתם בסיפא לא תליא בדר"ש, והא והא ר"ש שהזכירו ארישא קאי, והנה באמת הי' מקום לומר דרק ר"ש דמחייב בשאר זבחים מחייב על הקטרת אימורים דכל העבודות

ואולי זו כונת היר' דכיון דתלוי בהפרשה ע"כ שוחט דקתני אינו משנה כלום רק לענין זירוז.

שם פ"ח מ"ו חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו, בפשוטו הול"ל מפני שהוא טמא מתחלתו, אבל השתא מתפרש חוץ ממפקח כזה שנתברר שהי' טמא מתחלתו, לאפוקי גל ארוך, (או שיש ספק שמת אח"כ, עי' תו' בזה).

ז. בדיני מינוי ומשיכה מקרבן פסח

פ"ט א' לעולם נמנין כו', ביאור הדברים מאי קמ"ל

פסחים פ"ט א' מתני' לעולם נמנין עליו עד שיהי' בו כזית לכאור"א, הלשון משמע להחידוש דסגי בכזית לכל אחד, וצ"ב פשיטא דהא אין שיעור יותר מכזית, ונראה דזהו ששאלו בגמ' מאי קמ"ל, ומשני דאע"ג דאימני עליו חבורה זו חוזרת ונמנית עליו חבורה אחרת, וביאור הדברים דסתם חבורה נמנית באופן שיש יותר מכזית לכל אחד, שאין דרך לצמצם חלק אכילתם כ"כ, והיינו דקמ"ל מתני' דאחר שכבר נמנו חבורה שלימה שיש בה כדי אכילת כל הקרבן פסח בדרך הרגיל, עדיין יכולין לימנות עליה חבורה אחרת כ"ז שיהי' כזית לכל אחד מהם, והחידוש בזה דלא נימא דהא דיכול למנות אחרים עמו על פסחו היינו כשעדיין לא נשלמה החבורה לאכילת כולו, דבזה מינויים מיתלא תלי עד שיושלמו כל בני החבורה, אבל אחר שנשלמה החבורה והחליטו מינויים שלא על דעת להוסיף עוד, הי' מקום לומר שאין יכולין להוסיף, קמ"ל דלעולם נמנין.

ול"שון רש"י שפי' לאפוקי מדר"י צ"ב, היכי משמע הכי במתני', הרי אדרבה פשטות הלשון שע"י המינוי הנוסף נשאר רק כזית לכל אחד, והיינו מפני שהחבורה השני' נוספה על הראשונה, ועי"ז נתמעט חלקם, והיינו

מעולה, דבאמת אין הלשון הזה גבי עולה כלל עי"ש ברש"י, אלא דהפסוק הזה מלמד שהם חתוכין, והרי והוציא את כל הפר מתפרש שלם, וע"כ דהאי אתא לגו"ש דאל"כ מנין לנו שהם חתוכין, אבל יסוד הדברים מדכתיב על, והתם כתיב על ראשו כיון שמנתח כולו, אבל לא כתיב על ראשו כיון שהראש מחובר וכמש"כ.

פסחים פ"ז מ"ג וכשהשמש עומד למזוג, לכאורה הול"ל בא למזוג, וקמ"ל דשמש צריך הסיבה, וכשבא למזוג עומד מהסבתו.

הריני שוחט כו' על מי שיעלה ראשון וכו' בדברי הירושלמי דשוחט היינו מפריש

שם פ"ח מ"ג (פ"ט א') האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים כיון שהכניס הראשון רו"ר זכה בחלקו כו' בירושלמי אמרין דהריני שוחט היינו הריני מפריש, ולפ"ז בזמן שחיטה אפשר שכבר הגיעו כולם לירושלים, ועדיין יש לשאול דהוי ברירה שמזכה למי שעתיד ליכנס ראשון, ואם נימא שמזכה לו רק כשיכנס, ויתפרש כיון שהכניס הראשון רו"ר אז זכה בחלקו מכאן ולהבא, ולא שאז איגלאי דזכה מעיקרא, לפ"ז נחא שאין כאן ברירה שהקנין חל לאחר שיתברר, ואפשר דהיינו דמשנין בגמ' דאמנינהו מעיקרא, פי' דקודם שחיטה כבר נתברר מי זכה והוא כבר מינה את אחיו עמו, [ואולי גם אם זוכה למפרע, מ"מ כיון דניחא לי' לאב בשעה שמתברר, אין בזה חסרון ברירה, וצ"ע בד"ז], אבל לישני' דר"י סתום ולא משמע דמשנה פי' דמתניתין, וגם לשון בחלקו משמע שכבר הי' חלקו קודם ועכשיו זכה בו, ולכן העיקר כדפרש"י דאמנינהו האב מעיקרא ותו לא מהני דעתו שהקרבן כבר שלהם, ומ"מ כדי לזרום אומר להם לשון זה, וקמ"ל שזוהי דרך נכונה בזירוז למצוה וקמ"ל שא"צ דעתם בשעת הקרבה,

ד"ז רק ללמוד מזה למושכין ידיהם, וממילא דר"ש פליג רק על מושכין ידיהם.

לר"ש דמושכין עד הזריקה, שחט לשם ראובן בלבד ואח"כ משך ידו מהו

שם רש"א עד שיורק הדם, יש לעי' מה הדין אם שחט לשם כפרת ראובן בלבד, וקודם זריקה משך ראובן את ידו, ונמצא שעכשיו אין הכפרה לראובן, האם נפסל בשינוי בעלים, או"ד בזמן השחיטה נהג כראוי, שלא הי' באותה שעה שינוי בעלים, וכן משכח"ל לרבנן כשנתכפר באחר קודם זריקה של זה, או שנטמא או שמת, ונראה שצריך ראי' להכשיר דסו"ס אגלאי מילתא שאינו הבעלים.

ביאור הדרשא בקרא דמהיות משה

שם גמ' דרבנן סברי מהיות משה מחיותה דשה כו' לקמן צ"ט א' מבואר דדרשינן מלשון ימעט הבית שיכולין להתמעט ע"י שנמשכין ממנו, והיינו משום דהו"ל למיכתב ואם מעט הבית, שאם הנדון בתחלת ההפרשה שאין בבית שיעור לאכילת השה, הול"ל ואם מעטים בני הבית, ופליגי ר"ש ורבנן עד מתי יכולין להתמעט, ובאמת תיבת מהיות לכאורה מיותרת דהול"ל ואם ימעט הבית משה, (וגם הול"ל מהיות לשה), והשתא מתפרש ואם ימעט הבית משה מהיותו או מחיותו.

ויש לעי' אי לא דכתיב מהיות עד מתי היו נמשכין, דלא מסתבר דר"ש סבר דאי לא מהיות הו"א משחיטה, ורבנן סברי דהו"א מזריקה, ואם לכו"ע אי לאו מהיות הו"א משחיטה, א"כ קשה דלרבנן מהיות מיותר, ויתכן לומר שאין הכרעה לדבר מסברא, ולכן לכו"ע בעינן פסוק להכריע הדבר, ואפשר דעיקר הדרשא אינה נסמכת על ימעט לחוד, דמתפרש שפיר ואם יארע אופן שהבית יהי' מעט, ורק בצירוף מהיות דמשמע מהיותו שה דהיינו שנתמעט כ"ז שהוא שה, מזה ילפינן שמתמעטין אחר שכבר נמנו, ובזה ניחא דשפיר נחלקו במשמעות דמהיות.

כר"י, וכנראה פרש"י דבלשון לעולם נמנין עליו נשנה דלא כר"י, דמתפרש דלעולם אפשר לחזור ולימנות עליו כאילו נמנין עכשיו בתחלה, ומ"ש עד שיהא בו כזית זהו תוספת ביאור, ולא זהו עיקר החידוש ומדלא הזכירו בגמ' דר"י וכן מלשון המשנה והגמ' משמע טפי כפי' קמא.

שם ומושכין כו' עד שישחט, איזה זמן שייך קודם השחיטה

שם נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט, הלשון משמע דקמ"ל שאפשר לימנות אפי' עד השחיטה, ולא שאי אפשר לימנות אלא עד השחיטה, ויש לעי' מה אפשרות של זמן אחר יש שאפשר להגביל בו זמן המינוי, דאיצטריך לאשמועין שאפשר עד השחיטה, ושמא הי' מקום לומר דקבעתיה חצות, כמו שקובעתו לקרבן של בעלים זה לענין דיחוי, ודוחק שהרי מפרישין פסח אחר חצות, מיהו למושכין את ידיהם הי' מקום לומר כן.

אמאי צריך להדש שא"א להמנות אחר שחיטה

שם נמנין כו' עד שישחט, לכאורה פשיטא דאין נמנין אחר שחיטה, דנמצא שלא הביא קרבן פסח בשחיטה, שהרי א"א להביא קרבן שחוט, ואיך יצטרף לזריקה בלא שחיטה, ודוחק לומר דהשחיטה מיתלא תליא לשם מי שיצטרף אח"כ, וכן יש ללמוד מהא דשחטו שלא למנוי פסול, ש"מ שהמינויים מוחלטים בזמן שחיטה דאל"כ מנלן שאינם מנויין, (ודוחק לאוקמה בהני שכבר הביאו קרבן פסח היום), ואפשר דאה"נ, ורבנן הכי קאמרי כשם שאין נמנין כך אין מושכין ידיהם, דמסתברא דקרא בחד ענינא מיירי, ימעט הבית ולקח הוא ושכנו, דהיינו שנתמעט בזמן שיכולין להוסיף, ובזה ניחא שלא הזכיר ר"ש דנמנין עד שחיטה, דזה פשיטא, שהרי הת"ק הביא

ענינים שונים לפו"ר

ח. בענין חמץ של הקדש

חמץ של הקדש לריה"ג דמותר בהנאה לכאורה יכול לפדותו ולשרפו, אבל צריך להתנות שלא יכנס לרשותו ע"י הפדיון, אלא פודה ע"מ שיצא להפקר, דאל"כ הר"ז כלוקח חמץ בפסח.

שמעתי שכתב הרמב"ן דגם לריה"ג שייך ענין ביטול דהו"ל כסופי תאנים שמתיאש מהם, ונראה הכונה דהביטול היינו לחשבו כעצים, ושפיר מתייאש מלהשתמש בפת לצורך עצים, אבל מאכל בהמה של חמץ לא מהני ליה ביטול לריה"ג, כיון שאחר הסמכתו לדיני התורה נשאר בחשיבותו לצורך הבהמה, ואין לו סיבה להתיאש מהם, משא"כ בפת לצורך עצים ובהמה, וצ"ע בפנים.

ט. בענין שריפת נותר

שמעתי להסתפק בקדשים שיודע בודאי שיגיעו לידי נותר, ויש בידו לאבדם בשריפה וכיו"ב אם ראוי לאבדם כדי שלא יעבור על נותר, או דכיון דראוי למצותן אין לעשות מעשה בידיו לאבד קדשים, ושוא"ת עדיף, והראוני לשון תו' הרא"ש יבמות פ' א' ד"ה רב שכ' ול"ד נמי לאל תותיר דאע"ג שנתברר הדבר לסוף שהותיר מ"מ בשעה שהתירו בו ועבר על ההתראה שלא שרפו באותה שעה ה' יכול לזהר כו', ונראה דאין לדקדק מזה לפשוט ספיקתנו, דע"כ כונתו שלא אכלו דודאי מי שאנוס באכילה אינו עובר על לאו אם לא שרף, דאיסור נותר שיאכל ולא יותיר, ורק בתורת הנהגה דיינינן דאפשר שעדיף לשרוף, ולכן כשדנים על התראה יש לפרש שמתירין בו שיאכל, (ובדוחק י"ל כגון שפשע תחלה ועכשיו אינו יכול לתקן באכילה אלא בשריפה, אבל הרא"ש מיירי בשעת התראה, ובלא"ה אין ראוי לדבר בשריפה דסתמא באכילה מיירי).

אם משכח"ל לרבנן שיתמעט אחר שחיטה

והנה אף לרבנן משכח"ל שנתמעט אחר שחיטה ע"י שהקריב קרבן פסח אחר, בין אם הופרש מעיקרא בין אם הפרישו עתה, וכן כשמת או נטמא או שנולד לו עבד ערל, אבל ד"ז אינו מחידוש התורה דימעט, דבכל הקרבנות משכח"ל שמת אחד מן השותפין, ופקע כח כפרתו מקיבצא, או גר שאין לו יורשים, מיהו לא דמי כ"כ דבכל הקרבנות שייך קרבן כזה בלא בעלים כגון עולה ושלמים דשל גר ג"כ מקריבין, אבל פסח בלא בעלים ליכא, וא"כ כשמת אחד מן השותפין ע"כ חל דין פסח על חלקו בבעלות שאר השותפין, דאינו נעשה מותר פסח לשלמים כ"ז שהוא ראוי לפסח, וכן שנינו בתוספתא פ"ז ה"ז בני חבורה שמתו מקצתן או שנטמאו מקצתן השאר אוכלין ואין חוששין, ובפשוטו מיירי קודם שחיטה וזריקה, דאח"כ פשיטא שאוכלין ואין חוששין, דאינו נאכל אלא למנוייו, וכ"נ ברמב"ם פ"ד מק"פ ה"ג, ולכאורה ג"ז נלמד מהא דמושכין את ידיהם, דהא ודאי כשמשך ידו לא נפסל הקרבן, ונעשה שלמים מחלקו, וע"כ שנחלט הפסח לשאר בני חבורה, וא"כ גם לרבנן משכח"ל דין משכו ידיהם אחר שחיטה, אלא שאינו יכול לימשך מן הקרבן לרצונו, והוא מתכפר בו ממילא, מיהו אין בזה קושיא דזה שהשאר נעשה פסח של בני החבורה הוא דין כללי, ואין מזה קושיא לדרשא דחיותו דשה.

אם אפשר למנות אחר תחתיו אחר שמשך ידו

ויש להסתפק מי שמשך ידו מן הפסח, האם יכול למנות אחר במקומו, או שמיד שמשך ונעשה פסח של חבריו איבד את זכותו, וצריך למנות האחר תחלה ואח"כ לימשך, ובסברא נראה שלא איבד את זכותו, אלא דצריך ביאור בדיני ממונות היכן זכותו נמצאת, שהרי הקרבן כולו של שאר בני החבורה, והוא אינו שותף בו כלל, וא"כ זכותו היא חיצונית כעין תביעת יושר וממוני גבך.

והעירו מכל הפסולין שתעובר צורתן ולא שורפין אותם מיד, ואמר אאמו"ר שליט"א דבפסולין אין איסור נותר, דהאיסור רק כשמצותן באכילה, ואפי' אסורין מדרבנן אין בזה פגם דמותיר קדשים כיון שהותיר מפני האיסור דרבנן, אבל לכאורה אכתי ממתו בעלים של פסח או שנטמאו דקתני תעובר צורתו שמעינן שאין לשרפו, וכן באנינות פסחים פ"ב ב'.

ולכאורה הי' נראה להוכיח מדרבא פסחים פ"ד ב' דמשום דילמא אכיל נורא ממוח ידיי', הרי דמשהינן למוח עצמות עד שיהא נותר כדי שלא יעבור על איסור שריפת קדשים, והרי קדשים אלו אינם ראויין לאכילה משום שבירת עצם, ואפ"ה עדיף להניחן, מיהו

יפה דחה ב"א אי"ש נ"י דהתם החשש שישורף אחר שנפתח העצם והרי הוא שורף קדשים ראויין, אלא שלא נזהר לראות אם כבר נשרף, ובזה ודאי החמירו, (בעיקר הענין שם נראה דמה"ט הבינו שאין זה רצון התורה שישרפו העצמות).

ומי"מ נראה דצריך ראי' להתיר לשורף בידים קדשים, דאין לעשות מעשה איסור בידים להרויח נותר בשוא"ת, וגם אין כונת התורה שיאבדום ולא יותירו אלא שיאכלום וכששרף ג"כ ביטל רצון התורה, (וכן העצמות מניחין אותן ולא שורפין באופן שלא יוכל להציל כשישרפו, וכן מריקה ושטיפה אחר שנעשו נותר, ולא חייבו להגעילן קודם נותר, עי' שלהי ע"ז ולע"כ).